

มติทางวัฒนธรรมในการพัฒนาชุมชนมอญบางกระบือ แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน
กรุงเทพมหานคร

สุนิสา เปี่ยมคุ้ม

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (วัฒนธรรมและการพัฒนา)
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล
พ.ศ.2556

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหิดล

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

มิตินวัตกรรมในการพัฒนาชุมชนมอญบางกระบือ แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน
กรุงเทพมหานคร

นางสาวสุนิสา เปี่ยมคุ้ม
ผู้วิจัย

อาจารย์จิตชยางค์ ยมาภัย, ค.ด.
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

อาจารย์วีรานันท์ คำรงสกุล, ประ.ด.
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

ศาสตราจารย์บรรจง มไหสวริยะ,
พ.บ., ว.ว. ออร์โทปิดิกส์
คณบดี
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล

อาจารย์จิตชยางค์ ยมาภัย, ร.บ., ศศ.ม., ค.ด.
ประธานหลักสูตร
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาวัฒนธรรมและการพัฒนา
สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเซีย
มหาวิทยาลัยมหิดล

วิทยานิพนธ์
เรื่อง
มติทางวัฒนธรรมในการพัฒนาชุมชนมอญบางกระดี่ แขวงสามเฒ่า เขตบางขุนเทียน
กรุงเทพมหานคร

ได้รับการพิจารณาให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (วัฒนธรรมและการพัฒนา)
วันที่ 17 กรกฎาคม พ.ศ. 2556

นางสาวสุนิสา เปี่ยมคุ้ม
ผู้วิจัย

รองศาสตราจารย์เรืองเดช ปิ่นเชื่อนขันธ์,
พธ.บ.,M.A., Ph.D.
ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

อาจารย์วีรวัฒน์ ดำรงสกุล, ประ.ด.
กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

อาจารย์จิตขยงค์ ยมาภัย, ค.ด.
กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ศาสตราจารย์บรรจง มไหสวริยะ,
พ.บ., ว.ว. ออร์โธปิดิกส์
คณบดี
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล

รองศาสตราจารย์โสภณา ศรีจำปา,Ph.D.
ผู้อำนวยการ
สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเซีย
มหาวิทยาลัยมหิดล

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ดำเนินไปได้เป็นอย่างดีและสำเร็จลุล่วงลงได้ด้วยความกรุณาและความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจากอาจารย์ ดร. จิตชายงค์ ยมาภัย และอาจารย์ ดร. วิจารณ์ คำรงสกุล ในการตรวจแก้ไขและให้คำแนะนำตลอดการทำวิทยานิพนธ์ และอาจารย์เอี่ยม ทองดี อาจารย์เรณู เหมือนจันทร์เชย ที่กรุณาให้คำแนะนำในการเริ่มทำวิทยานิพนธ์และช่วยเหลือในการให้คำปรึกษาต่างๆ

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. เรืองเดช ปั่นเจื่อนขัตติย์ ที่ให้ความกรุณาเป็นประธานการสอบวิทยานิพนธ์ ตลอดจนให้การแนะนำแก้ไขวิทยานิพนธ์

และขอขอบคุณคุณแม่ น้อย คุณพ่อวิสูตร เปี่ยมคุ้ม คุณวันวิสา คุณวีรณัฐ เปี่ยมคุ้ม คุณธนัท รักษาญาติ ตลอดจนเพื่อนๆ พี่ๆ น้องๆ สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชียทุกท่าน ตลอดจนเจ้าหน้าที่ทุกคน เพื่อนๆ พัฒนาชนบทรุ่น 2552 ที่มีส่วนร่วมในการให้คำแนะนำและให้คำปรึกษาต่างๆ แก่ผู้วิจัยตลอดการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้

ขอขอบคุณกลุ่มตัวอย่างในการสัมภาษณ์พร้อมทั้งให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่ผู้วิจัยทุกท่าน ขอบคุณ คุณธวัชพงศ์ มอญตะ หัวหน้าศูนย์ศิลปวัฒนธรรมมอญเป็นอย่างยิ่งที่กรุณาให้ความช่วยเหลือแก่ผู้วิจัยตั้งแต่แรกเริ่มลงพื้นที่เก็บข้อมูล ขอบคุณ คุณถวิล มอญตะ คุณสมนึก มอญตะ คุณกัลยา ปุ้งบางกระดี่ คุณรอนันต์มณี คุณชายเนย สาแหรกทอง คุณปวีณ สาแหรกทอง คุณพรทิพย์ เตียเป็ด ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดบางกระดี่ นักเรียนโรงเรียนวัดบางกระดี่ และคนในชุมชนมอญบางกระดี่ทุกๆ ท่านที่ต้อนรับและให้ความร่วมมือในการทำวิทยานิพนธ์ของผู้วิจัยเป็นอย่างดี

สุนิสา เปี่ยมคุ้ม

มิติทางวัฒนธรรมในการพัฒนาชุมชนมอญบางกระดี่ แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
THE CULTURAL DIMENSION IN DEVELOPMENT OF MON COMMUNITY AT BANG-KAR-DI,
SAMA-E-DAM SUB- DISTRICT, BANG- KHUN-TIAN DISTRICT, BANGKOK

สุณิสา เปี่ยมคุ้ม 5236094 LCCU/M

ศศ.ม. (วัฒนธรรมและการพัฒนา)

คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : ชิตชยางค์ ยมาภัย, ค.ศ. , วีรานันท์ คำรงสกุล, ป.ร.ด.

บทคัดย่อ

งานวิจัยเชิงคุณภาพนี้มี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์การพัฒนาของชุมชน ค้นหาทุนทางวัฒนธรรม และนำเสนอแนวทางการพัฒนาโดยใช้วัฒนธรรมของชุมชนมอญบางกระดี่ แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร โดยใช้ทฤษฎีความขัดแย้งของ Karl Marx แนวคิดทุนทางวัฒนธรรมในการพัฒนาและแนวคิดการพัฒนาชุมชนบนมิติวัฒนธรรมเป็นแนวทางในการวิเคราะห์

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยการลงพื้นที่เพื่อค้นหาทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนมอญบางกระดี่ โดยใช้วิธีวิจัยภาคสนาม การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ประกอบกับการสัมภาษณ์ และบันทึกเสียง การบันทึกภาพทั้งภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหว

ผลการศึกษาพบว่าชุมชนมอญบางกระดี่มีประวัติศาสตร์การพัฒนามายาวนาน การรับรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นร่วมกันส่งผลให้ชาวมอญบางกระดี่ มีสำนึกในความเป็นชาติและสามัคคีกันในการรักษาศิลปวัฒนธรรมของตนไว้ ผู้วิจัยพบทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน 5 ด้าน คือ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ หัตถกรรม และภาษา ประกอบด้วย การนับถือผี ประเพณีสงกรานต์ ทะแยมอญ การเล่นสะบ้า การแต่งกาย การทำแล้ การตัดบาตรดอกไม้ การตัดบาตรน้ำผึ้ง การเย็บจาก ภาษามอญ และอาหาร ทุนดังกล่าวนับเป็นรากฐานในการพัฒนาชุมชน ได้แนวทางการพัฒนาชุมชนของชาวมอญบางกระดี่นั้นเริ่มจากคนในชุมชนร่วมกันอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ตนเองมีไว้ ต่อมาสิ่งเหล่านี้เองจะกลายเป็นทุนของชุมชน และทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนเหล่านี้ก็จะกลับไปช่วยให้ชุมชนมอญแห่งนี้ยังคงอยู่ ทำให้พื้นที่ของชาวมอญบางกระดี่เป็นที่รู้จัก มีชื่อเสียง คนในชุมชนมีความภาคภูมิใจในตนเอง และมีรายได้จากการท่องเที่ยว การขายผลิตภัณฑ์ภายในชุมชน สิ่งเหล่านี้ทำให้คนในชุมชนเกิดความสามัคคี สำนึกในความเป็นมอญ การมีความเชื่อร่วมกันส่งผลให้ชุมชนมอญมีความยั่งยืน และอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข อีกทั้งสามารถนำแนวทางการพัฒนาชุมชนของชาวมอญบางกระดี่ไปปรับใช้กับกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ตลอดจนกลุ่มชาติพันธุ์ในเขตเมืองได้อีกด้วย

คำสำคัญ : มอญบางกระดี่/ ทุนทางวัฒนธรรม/ มิติทางวัฒนธรรม/ ประวัติศาสตร์การพัฒนา

THE CULTURAL DIMENSION IN DEVELOPMENT OF MON COMMUNITY AT BANG-KAR-DI,
SAMAE-DAM SUB- DISTRICT, BANG- KHUN-TIAN DISTRICT, BANGKOK

SUNISA PIAMKUM 5236094 LCCU/M

M.A. (CULTURE AND DEVELOPMENT)

THESIS ADVISORY COMMITTEE : JITJATANG YAMABHAI, Ph.D., VEERANAN
DUMRONGSAKUL, Ph.D.

ABSTRACT

This qualitative research aims to study the history of community development, search for the cultural capital, and determine the method for community development of the Mon Bangkradee community, Samaedum sub- district, Bang KhunThian district, Bangkok. This research also uses the conflict theory of Karl Marx, the concept of cultural capital in the development, as well as the concept of community development on the cultural dimension as guidance in the analysis. The researcher collected data by doing fieldwork to find out the cultural capital of the Mon Bangkradee community by using field methodology, participant observation and non- participant observation, accompanied with interviewing and recording in the forms of both images and videos.

The study found that the Mon Bangkradee community has observed their own traditions for a long time. The recognition of local history together leads to people in Mon Bangkradee community to have a sense of nationhood and unity to maintain their own cultural identity. The researcher found five areas of cultural capital for communities: art and culture, traditions, beliefs, handicrafts, and language. These are a base of community development for the Mon inBangkradee communities to begin to preserve their own art and culture; thus, all of them are finally community assets and they also are factors for maintaining the community. The Mon Bangkradee community have become famous and popular and the people of the community are proud of themselves because they earn much more income from tourism and selling products from the community. Besides, cultural capital leads to unity in the community and recognition of the Mon identity. Finally, we can apply the way of Mon Bangkradee community development to other ethnic groups in both rural and urban areas as well.

KEY WORDS: MON BANGKRADEE/ CULTURAL CAPITAL/ CULTURAL DIMENSION/
DEVELOPMENT HISTORY

181 pages

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ค
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญรูปภาพ	ณ
สารบัญแผนผัง	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	4
1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
1.4 ขอบเขตในการวิจัย	4
1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ	5
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
2.1 แนวคิด และทฤษฎีที่ใช้ในการวิเคราะห์	6
2.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	10
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	23
3.1 รูปแบบการวิจัย	23
3.2 การเลือกพื้นที่การวิจัย	24
3.3 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	24
บทที่ 4 ภูมิสังคม ประวัติศาสตร์การพัฒนา และทุนทางวัฒนธรรม ของชาวมอญบางกระดี่	29
แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร	
4.1 ภูมิสังคม	29
4.2 ประวัติศาสตร์การพัฒนา	40
4.3 ทุนทางวัฒนธรรมของชาวมอญบางกระดี่	50

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 บทวิเคราะห์	110
5.1 ความขัดแย้งเชิงประวัติศาสตร์การพัฒนาของชุมชน มอญบางกระดี่	111
5.2 วิเคราะห์ทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนมอญบางกระดี่	122
5.3 แนวทางการพัฒนาชุมชนโดยใช้ทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนมอญบางกระดี่	139
บทที่ 6 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	150
6.1 สรุปผลการวิจัย	150
6.2 อภิปรายผลสิ่งที่ค้นพบจากการวิจัย	153
6.3 ข้อเสนอแนะ	155
บทสรุปแบบสมบูรณ์ภาษาไทย	157
บทสรุปแบบสมบูรณ์ภาษาอังกฤษ	167
บรรณานุกรม	177
ประวัติผู้วิจัย	181

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
3.1 ตารางแสดงประเด็นศึกษาและประเด็นวิเคราะห์	27
4.1 ตารางแสดงจำนวนประชากรชุมชนมอญบางกระดี่	30
4.2 ตารางแสดงงานประเพณีในรอบปีของชาวมอญบางกระดี่	35
4.3 สรุปสาระสำคัญในเรื่องทุนทางวัฒนธรรม	106
5.1 แสดงประเด็นศึกษาและประเด็นวิเคราะห์ (ประกอบบทวิเคราะห์)	110
5.2 สรุปสาระสำคัญเรื่องทุนทางวัฒนธรรมและการนำไปใช้ในการพัฒนา	136

สารบัญรูปภาพ

รูปภาพ	หน้า
4.1 ภาพมุมสูง (บนซ้าย) และสภาพบ้านเรือนในชุมชนมอญบางกระดี่	33
4.2 สภาพบ้านเรือนสมัยใหม่ของชาวมอญบางกระดี่ในปัจจุบัน	34
4.3 ชุมชนมอญบางกระดี่ในอดีตในช่วงที่ใช้การคมนาคมทางน้ำเป็นหลัก	38
4.4 ถนนหนทางและรถประจำทางที่เข้าถึงชุมชนการคมนาคมในปัจจุบัน	39
4.5 ภาพเจดีย์มอญ 4 องค์ , พระพุทธรูปยืนไม้แกะสลัก และ หอกลอง	43
4.6 สำหรับสำหรับการเลี้ยงผี	54
4.7 ขนมหี	55
4.8 พิธีเลี้ยงผี	55
4.9 เสาผีของชาวมอญบางกระดี่ที่ใช้ในการประกอบพิธี	56
4.10 การกวาดกละแม	69
4.11 การรดน้ำคำหัวผู้ใหญ่	70
4.12 พิธีทรงเจ้าพ่อบางกระดี่	71
4.13 การเล่นสะบ้า และ ทะแยมอญ	72
4.14 การสรงน้ำพระ	73
4.15 การสรงน้ำพระสงฆ์ผ่านรางน้ำของผู้หญิงมอญในวันสงกรานต์	74
4.16 ลูกกลัยา (ซ้าย) และเครื่องดนตรีที่ใช้ในการเล่นทะแยมอญ (ขวา)	76
4.17 การเล่นทะแยมอญ	76
4.18 ลูกสะบ้าที่ประดิษฐ์ด้วยไม้กลึง(ซ้าย) และภาพฝึกสะบ้าและเมื่อดสะบ้าที่กะเทาะออกมาแล้ว (ขวา)	79
4.19 การเล่นสะบ้าของหนุ่มสาวจากแต่ละหมู่บ้านในวันสงกรานต์ ของชุมชนมอญบางกระดี่	83
4.20 การแต่งกายของชาวมอญบางกระดี่	85
4.21 ทรงผม	87
4.22 การแต่งกายของนาคในพิธีบวช	88
4.23 การแต่งกายของคนทรง	90

สารบัญรูปภาพ (ต่อ)

รูปภาพ	หน้า
4.24 ส่วนประกอบของต้นจากที่นำมาทำเส้	91
4.25 การตัดบาตรดอกไม้จากหนังสือสงกรานต์รามัญบางกระบือ	94
4.26 การจัดสำรับและการตัดบาตรน้ำผึ้ง	96
4.27 อุปกรณ์ที่ใช้ในการเย็บจาก	97
4.28 การเย็บจาก	99
4.29 อักษรมอญ	101
4.30 แบบเขียนภาษามอญ	102
4.31 ข้าวแช่ในวันสงกรานต์	103
4.32 ใบและผลอ่อนของต้นกระเจี๊ยบ (ซ้าย) และต้นชะคราม (ขวา)	104
4.33 วัตถุดิบในการทำแกงกระเจี๊ยบและแกงกระเจี๊ยบที่ปรุงเสร็จเรียบร้อยแล้ว	104
4.34 ขนมหวาน ลูกจากเชื่อม (ซ้าย) ทองหยอด ฝอยทอง เม็ดขนุน (ขวา)	105
5.1 ภาพชาวมอญและนักศึกษาชาวมอญในประเทศไทยรวมตัวกันเพื่อยื่นหนังสือ	112
5.2 หนังสือพัฒนาอาชีพ เพื่อชุมชนเข้มแข็ง เขตบางขุนเทียน	144
5.3 ป้ายประชาสัมพันธ์ ประเพณีสงกรานต์ ไทย- รามัญ บางกระบือ จัดทำโดยชุมชน และสำนักงานเขตบางขุนเทียน	146

สารบัญแผนผัง

แผนผัง		หน้า
4.1	แสดงที่ตั้งชุมชนมอญบางกระดี่ แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร	32
4.2	แสดงทิศทางการเดินทางของคนในชุมชนมอญบางกระดี่	37
4.3	แสดงกิจวัตรประจำวันของคนในชุมชนมอญบางกระดี่ (คนวัยทำงาน)	39
4.4	วิถีชีวิตของชาวมอญในอดีตที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม (ทำนา)	40
4.5	แผนผังทางวัฒนธรรมของชุมชนมอญบางกระดี่	51
5.1	แสดงช่วงเวลาที่เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในชุมชนมอญบางกระดี่	120

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา

เอเชียอาคเนย์เป็นดินแดนที่มีความซับซ้อนหลากหลายทางภาษาและชาติพันธุ์มากที่สุดแห่งหนึ่งของโลก อันเป็นผลมาจากพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ การเมือง สังคม วัฒนธรรมที่ผู้คนหลากหลายเผ่าพันธุ์ได้สร้างร่วมกันมาเป็นเวลายาวนาน ประเทศไทยในปัจจุบันซึ่งตั้งอยู่ใจกลางเอเชียอาคเนย์ จึงเป็นดินแดนที่ประกอบขึ้นด้วยประชากรที่มีความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรมชาติพันธุ์เป็นอย่างมาก ในจำนวนประชากรกว่า 60 ล้านคนประกอบขึ้นจากกลุ่มภาษาชาติพันธุ์ทั้งสิ้นกว่า 70 ภาษา กระจายอยู่ในส่วนต่างๆของประเทศ (สุวิไล เปรมศรีรัตน์, 2551:41)

เนื่องจากประเทศไทย มีอาณาเขตติดต่อกับหลายประเทศ ทั้งลาว พม่า กัมพูชา จีน มีการติดต่อซื้อขาย แลกเปลี่ยนทั้งแรงงานและสินค้าระหว่างกันมาเป็นเวลาช้านาน นอกจากการติดต่อซื้อขายยังมีการเดินทางโยกย้ายถิ่นฐานของกลุ่มคน เนื่องจากปัญหาทางการเมือง ความขาดแคลน ความยากจน เป็นต้น การศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ถือเป็นสิ่งสำคัญของการอยู่ร่วมกันในสังคม เพื่อทำความเข้าใจในความแตกต่าง และสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข ดังพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวว่า “หากเราไม่เข้าใจวัฒนธรรมนั้นๆ ก็จะไม่สามารถพัฒนาได้”

ในประเทศไทยประกอบด้วยหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น คนลาว คนเขมร คนจีน และชาวเขาเผ่าต่างๆ ซึ่งมีความแตกต่างกันออกไป ทั้งศาสนา ภาษา ความเชื่อ วิถีชีวิต ถิ่นที่อยู่อาศัย เป็นต้น

มอญ เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก และมีประวัติความเป็นมาที่น่าสนใจ โดยเฉพาะประเพณีและวัฒนธรรม ความเชื่อ และภูมิปัญญาต่างๆ ที่สืบทอดกันมาแต่โบราณมอญเป็นชนชาติหนึ่งซึ่งอาศัยอยู่เป็นกลุ่มกระจัดกระจายอยู่ในประเทศพม่าและไทย ชนชาติมอญเรียกตัวเองว่า มอญ (Mon) พม่าเรียกชนชาติมอญว่าตะเลง (Talaing) ส่วนไทยเรียกชนชาติมอญว่ามอญหรือตะเลง ในสมัยโบราณชาวตะวันตกเรียกชาวมอญว่าเพกวน (Peguan) ซึ่งปัจจุบันชื่อนี้เลิกใช้ไปแล้ว เรียกอีกชื่อหนึ่งของชนชาติมอญซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีคือรามัญ (Raman) (สุจิตต์ลักษณ์ ศีผดุง และคณะ ,2538:1)

ในอดีตมอญถือเป็นชาติที่เก่าแก่มากในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นชาติที่มีความเจริญรุ่งเรืองทั้งด้านที่เป็นเมืองท่าสำคัญในการติดต่อค้าขาย และยังเป็นชาติที่มีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก และไทยเองก็ได้รับอิทธิพลทางด้านพระพุทธศาสนาจากมอญด้วย มอญได้รับอิทธิพลทางด้านพระพุทธศาสนาโดยตรงมาจากประเทศอินเดีย และมอญก็นำพุทธศาสนาเผยแพร่ออกไปยังประเทศต่างๆ

มอญได้อพยพเข้าสู่ดินแดนไทยตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเรื่อยมาจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ รวมครั้งใหญ่ๆทั้งสิ้น 7 ครั้ง (สุภรณ์ โอเจริญ, 2527 : 14-22) แต่แต่ละครั้งได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งถิ่นฐานทำมาหากินอยู่ตามสถานที่ต่างๆ รอบเมืองหลวงตามลำน้ำเจ้าพระยา และตามลำน้ำแม่กลอง จากสามโคก จังหวัดปทุมธานี ปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี และต่อไปถึงพระประแดง ในจังหวัดสมุทรปราการ นอกจากนี้ยังมีที่บ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี เป็นต้น (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2536 : 51)

สาเหตุหลักๆ ของการอพยพของชาวมอญนั้นมีสาเหตุมาจากการที่มอญได้รับการบีบคั้นข่มเหงทางด้านการเมือง การปกครอง ซึ่งทำให้มอญที่รักความสงบต้องพากันอพยพหลบหนีเข้ามายังประเทศไทย ปัญหาในด้านเศรษฐกิจเกี่ยวกับการผลิตก็เกิดขึ้นเป็นครั้งคราวและไม่ใช่สาเหตุสำคัญ เช่น ในบางครั้งที่ดินอุดมสมบูรณ์ก็ไม่สามารถนำมาใช้ในการเพาะปลูกได้อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วยเพราะขาดกำลังคน เนื่องจากถูกพม่าเกณฑ์ไปทำสงครามและเสียชีวิตลงบ้าง บางส่วนก็หลบหนีการเกณฑ์ไปหาที่อยู่ใหม่บ้าง ทำให้ที่ดินเหล่านั้นเกิดความแห้งแล้งอย่างรวดเร็ว เกิดภาวะข้าวขาดแคลน และพม่าก็ยังเบียดเบียนเอาผลผลิตที่ได้จำนวนไม่มากเหล่านั้นไปอีก ทำให้มอญไม่สามารถทนอยู่ในพม่าต่อไปได้ (สุภรณ์ โอเจริญ 2541 : 44)

ปัจจุบันคนไทยเชื้อสายมอญเกือบทุกพื้นที่ ยังคงสืบทอดประเพณีพิธีกรรมของบรรพบุรุษไว้ได้เป็นอย่างดี เช่น ความเชื่อเรื่องการนับถือผี ประเพณีการเกิด แก่ เจ็บ ตาย วัฒนธรรมการแต่งกาย ที่อยู่อาศัย เป็นต้น และคนมอญก็มีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก ซึ่งไม่แตกต่างกับสังคมไทยนัก ทำให้คนมอญอยู่ร่วมกับคนไทยได้อย่างกลมกลืน

ชุมชนมอญบางกระดี่ เป็นชุมชนมอญเก่าแก่แห่งหนึ่งที่ยังคงรักษาขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมเดิมได้เป็นอย่างดี เห็นได้จากวัฒนธรรมการแต่งกาย ที่อยู่อาศัย ภาษา ความเชื่อเรื่องการนับถือผี การเล่นส่บ้า ทะแยมอญ ตักบาตรดอกไม้มันยังมีให้เห็นอยู่จนถึงปัจจุบัน แสดงให้เห็นถึงการสืบทอดศิลปวัฒนธรรมได้อย่างชัดเจน ชุมชนมอญบางกระดี่ ถือเป็นชุมชนมอญที่อยู่ในกรุงเทพมหานคร ได้รับความเจริญทางด้านต่างๆเข้ามาในชุมชนอย่างเต็มที่ และได้รับผลกระทบจากการขยายพื้นที่ทางอุตสาหกรรม ตลอดจนบ้านจัดสรร แต่คนในชุมชนยังคงปฏิบัติสืบทอดศิลปวัฒนธรรม ความเชื่อต่างๆไว้ และสามารถปรับตัวเข้ากับคนไทยได้ดี และยังคงรักษาความเป็น

มอญ ยังยึดโยงอยู่กับถิ่นกำเนิดเดิม สืบทอดเอกลักษณ์ เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนมอญได้จนถึงปัจจุบัน

บางกระดี่เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของชาวมอญแห่งหนึ่งตั้งอยู่แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ซึ่งปรากฏในงานวิจัยของสุภาพร มากแจ้ง (2540 : 9) ได้กล่าวถึงชาวมอญในเขตบางขุนเทียนไว้ว่า มีชุมชนมอญอยู่ 2 แห่งคือ ชุมชนมอญท่าข้าม และชุมชนมอญบางกระดี่ แต่ในปัจจุบันชุมชนมอญท่าข้ามได้หายไป เนื่องจากที่ดินถูกเปลี่ยนมือจากชาวบ้านสู่เจ้าของธุรกิจโรงงานอุตสาหกรรมและบ้านจัดสรร ส่วนชุมชนมอญบางกระดี่ตั้งอยู่ริมคลองสนามไชย ได้แก่ หมู่ที่ 2 หมู่ที่ 8 และหมู่ที่ 9 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน เป็นชุมชนมอญที่ตั้งอยู่อย่างโดดเดี่ยว โดยเฉพาะสมัยก่อนมีการสร้างถนนพระราม 2 หนทางเข้าสู่หมู่บ้านบางกระดี่มีเพียงทางน้ำ โดยอาศัยคลองสนามไชย และทางรถไฟซึ่งห่างจากหมู่บ้านถึง 5 กิโลเมตรแม้ใกล้ถนนพระราม 2 แต่ก็จัดว่าห่างไกลความเจริญ จึงทำให้ชุมชนบางกระดี่ยังคงรักษาสภาพความเป็นมอญไว้ได้ดีกว่าชุมชนท่าข้าม (ชโลมใจ กลั่นรอด, 2541 : 28)

วัฒนธรรมของชุมชนมอญบางกระดี่ในปัจจุบันยังมีการสืบทอดและคงอยู่อย่างชัดเจน เช่น วัฒนธรรมที่อยู่อาศัย วัฒนธรรมการแต่งกาย วัฒนธรรมการกิน ประเพณีเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต ประเพณีเกี่ยวกับศาสนา ความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับผีบรรพบุรุษ ซึ่งถือเป็นความเชื่อที่สำคัญของคนในชุมชน และยังมีผีประจำหมู่บ้าน รวมไปถึงเรื่องความเชื่อเรื่องโชคลางและสิ่งอัปมงคล ประเพณีที่ปรากฏในชุมชนในแต่ละช่วงเวลานั้น มีการรวมตัวของคนทุกรุ่นภายในชุมชน มีบุคคลภายนอกให้ความสนใจมาเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน เช่น ประเพณีการเล่นสบ้าในช่วงวันสงกรานต์ เป็นต้น

การใช้วัฒนธรรมในการพัฒนาชุมชนจึงถือเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ชุมชนมอญยังคงอยู่และรักษาความเป็นมอญ สร้างพื้นที่ของชาวมอญในสังคมไทย และยังคงเอกลักษณ์ของความเป็นมอญ การผูกพันยึดโยงคนในชุมชนชาวมอญร่วมกันทางด้านประวัติศาสตร์ ดังนั้นการมีประวัติศาสตร์และความเชื่อที่มีร่วมกันจึงก่อให้เกิดการรวมตัว ความรู้สึกผูกพันร่วมกันทางชนชาติอย่างเข้มแข็ง นอกจากนั้นยังมีการปรับตัวเข้ากับสภาพสังคมในปัจจุบัน คบคู่ไปกับการพัฒนาชุมชนมอญบางกระดี่ให้ยังคงความเป็นมอญสืบมาจนกระทั่งปัจจุบัน การเข้าใจวัฒนธรรม เคารพความหลากหลายความแตกต่าง ถือเป็นสิ่งดีที่คนในสังคมไทยควรให้ความสำคัญและทำความเข้าใจสิ่งเหล่านี้จะทำให้ทุกเชื้อชาติสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข การศึกษาเรื่องมิติทางวัฒนธรรมในการพัฒนาชุมชนมอญบางกระดี่ แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร จึงเป็นเรื่องที่น่าศึกษาว่าชาวมอญมีทุนทางวัฒนธรรมอะไรบ้าง และพวกเขานำทุนทางวัฒนธรรมที่มี ไปใช้ในการพัฒนาชุมชนอย่างไร

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.2.1 เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์การพัฒนาของชุมชน มอญบางกระดี่ แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

1.2.2 ค้นหาทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนมอญบางกระดี่ แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

1.2.3 เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาชุมชนด้วยวัฒนธรรมของชุมชนมอญบางกระดี่ แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.3.1 ได้ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์การพัฒนาชุมชนของชาวมอญบางกระดี่ที่จะช่วยให้ชุมชนได้เกิดความตระหนักถึงคุณค่าของประวัติศาสตร์การพัฒนาของตน

1.3.2 ได้ทราบทุนทางวัฒนธรรม ของชุมชนมอญบางกระดี่ แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

1.3.3 ได้แนวทางการพัฒนาชุมชนด้วยวัฒนธรรมของชาวมอญบางกระดี่สู่ชุมชนชาวมอญและกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในประเทศไทย

1.4 ขอบเขตในการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยแบ่งขอบเขตในการศึกษาออกเป็น 3 ด้าน คือ ด้านประชากร ด้านเนื้อหา และ ด้านพื้นที่

ขอบเขตด้านประชากรผู้วิจัยเลือกบุคคลให้สัมภาษณ์ผู้วิจัยเลือกคนภายในชุมชนมอญบางกระดี่ เช่น ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน หรือผู้ที่เกี่ยวข้องในเรื่องศิลปวัฒนธรรมของชุมชนมอญบางกระดี่ ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบลูกโซ่ (snow ball or Chain Sampling) กล่าวคือเลือกตัวอย่างในลักษณะเป็นอนุกรม โดยเริ่มจากผู้ให้สัมภาษณ์คนแรกแรกจะเป็นผู้ให้คำแนะนำในการเลือกตัวอย่างถัดไป และมีการแนะนำต่อไปจนกระทั่งได้ข้อมูลที่ครบถ้วน โดยเริ่มจากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน ประธานศูนย์วัฒนธรรมมอญบางกระดี่คือคุณวัชรพงศ์ มอญตะ ผู้นำทางด้านจิตวิญญาณ ทางศาสนา อาชีพ จนกระทั่งถึงผู้มีความรู้ในพื้นที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมของชุมชนมอญบางกระดี่

ขอบเขตด้านเนื้อหา แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ

1) ประวัติศาสตร์การพัฒนา ทูทางวัฒนธรรมของชุมชน และแนวทางการนำทุนทางวัฒนธรรมไปใช้พัฒนาชุมชน โดยประวัติศาสตร์การพัฒนาผู้วิจัยศึกษาเรื่อง ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่าง พม่า กับมอญ มอญกับ ไทย และระหว่างมอญกับมอญ ด้วยกัน ตลอดจนประวัติศาสตร์การพัฒนาของชุมชนมอญบางกระดี่ ผู้วิจัยใช้ทฤษฎีความขัดแย้งในการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ของชนชาติมอญ ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างมอญกับกลุ่มต่างๆ เช่นความขัดแย้งระหว่างมอญกับรัฐบาลพม่า หรือระหว่างมอญกับไทย เป็นต้น การถูกแย่งชิงพื้นที่ การถูกเอารัดเอาเปรียบกดขี่ข่มเหง การกลายเป็นพลเมืองชั้นสอง และความขัดแย้งทางชนชั้น เป็นต้น

2) ทูทางวัฒนธรรมนั้น ผู้วิจัยศึกษาเรื่องทุนทางวัฒนธรรมของชาวมอญบางกระดี่ว่ามีทุนทางวัฒนธรรมอะไรบ้าง และพวกเขานำทุนที่มีอยู่ไปใช้ในการพัฒนาชุมชนอย่างไร

3) แนวทางการพัฒนาผู้วิจัยศึกษาว่าชุมชนมอญบางกระดี่นำทุนทางวัฒนธรรมที่มีไปใช้ในการพัฒนาชุมชนอย่างไร โดยวิเคราะห์ผ่านเป้าหมายความเป็นธรรมในชุมชน การอยู่ร่วมกันด้วยความปรองดอง และความยั่งยืนของธรรมชาติแวดล้อม

ขอบเขตด้านพื้นที่ผู้วิจัยเลือกพื้นที่ในการวิจัยครั้งนี้คือ ชุมชนมอญบางกระดี่ หมู่ 2, 8 และ 9 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัยทั้งหมด 8 เดือน ตั้งแต่เดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2555 ถึงเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2556

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

ชุมชน ชุมชนมอญบางกระดี่ซึ่งมีความสัมพันธ์ทางประเพณีวัฒนธรรมและวิถีชีวิตร่วมกัน ในที่นี้หมายถึง ชุมชนมอญบางกระดี่ ในพื้นที่ หมู่ 2, 8 และ 9 รวมเรียกว่าชุมชนมอญบางกระดี่

ทุนทางวัฒนธรรม สิ่งที่ถูกสร้างขึ้นมาจากกระบวนการความสัมพันธ์ซึ่งส่งสมมาตั้งสมัยบรรพบุรุษ และการจัดระเบียบร่วมกันของคนในชุมชน ได้แก่ความเชื่อ ศิลปวัฒนธรรม ที่คนในชุมชนมีส่วนร่วม

การพัฒนา การแก้ไขปัญหาที่มีอยู่ในชุมชน และช่วยให้ชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนดีขึ้น

มิติทางวัฒนธรรม การมองวัฒนธรรมอย่างเชื่อมโยง โดยยึดเจ้าของวัฒนธรรมเป็นหลักในการพัฒนา สร้างสรรค์และต่อยอดวัฒนธรรมที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ต่อคนในชุมชน

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิด และทฤษฎีที่ใช้ในการวิเคราะห์

ในการวิจัยเรื่อง มิติทางวัฒนธรรมในการพัฒนาชุมชนมอญบางกระดี่ แขวงสามค่าเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยเลือกใช้ทฤษฎีความขัดแย้งของ คาร์ล มาร์กซ (Karl Marx) เพื่อวิเคราะห์ในเรื่องประวัติศาสตร์ของชนชาติมอญ ความขัดแย้งระหว่างมอญกับกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ แนวคิดทุนทางวัฒนธรรมในการพัฒนาเพื่อวิเคราะห์ทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชนมอญบางกระดี่แห่งนี้ และแนวคิดการพัฒนาชุมชนบนมิติวัฒนธรรม นำมาวิเคราะห์ในเรื่องการนำทุนทางวัฒนธรรมที่มีของชุมชนมอญในการนำไปใช้พัฒนาชุมชน

2.1.1 ทฤษฎีความขัดแย้งแนววิภาษวิธี ของ คาร์ล มาร์กซ (Karl Marx)

คาร์ล มาร์กซ (Karl Marx) เชื่อว่าความขัดแย้งและการเปลี่ยนแปลงเป็นของคู่กัน เขาใช้การวิเคราะห์ความขัดแย้งเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์สังคม คาร์ล มาร์กซ (Karl Marx) ยืนยันว่าความขัดแย้งเป็นกฎพื้นฐานของชีวิต การวิเคราะห์สังคมของคาร์ล มาร์กซ (Karl Marx) อยู่บนพื้นฐานของการศึกษาความขัดแย้งทางเศรษฐกิจ คาร์ล มาร์กซ (Karl Marx) เชื่อในการใช้ความขัดแย้งเป็นเครื่องมือในการเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาสังคม คาร์ล มาร์กซ (Karl Marx) เชื่อว่าจุดเริ่มต้นของความขัดแย้งมาจากปัญหาทางเศรษฐกิจ ถ้าเศรษฐกิจดีคนก็มีความขัดแย้งกันน้อย ถ้าเศรษฐกิจไม่ดีคนก็มีความขัดแย้งกันมาก ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มเกิดขึ้นเพราะแต่ละกลุ่มมีความสนใจทางเศรษฐกิจที่ตรงข้ามกัน ความขัดแย้งทางเศรษฐกิจระหว่างกลุ่มเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงได้ยากและจะนำไปสู่ความขัดแย้งทางสังคมและการเมือง โดยที่กลุ่มหนึ่งก็พยายามสนองประโยชน์ของตนซึ่งอีกกลุ่มหนึ่งจะเสียประโยชน์ ในทำนองเดียวกันสมาชิกของกลุ่มก็พยายามแสวงหาประโยชน์ของตนเองซึ่งทำให้เกิดการขัดแย้งภายในกลุ่ม และขัดแย้งกับกลุ่มอื่นที่มีความสนใจหรือมีประโยชน์ขัดกัน คาร์ล มาร์กซ (Karl Marx) ถือว่าความขัดแย้งเป็นสภาพการณ์ปกติของสังคมเป็นแกนกลางของเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ ความขัดแย้งและการเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งที่แยกจากกันไม่ออก จุดเน้นในแนวคิดของคาร์ล มาร์กซ (Karl Marx) อยู่ที่เศรษฐกิจ การต่อสู้ของชนชั้นธรรมชาติของการแข่งขันและการแสวงหาประโยชน์ จุดยืนทางการเมืองของคาร์ล มาร์กซ (Karl

Marx) คือการปฏิบัติ ทฤษฎีความขัดแย้งของคาร์ล มาร์กซ (Karl Marx) นอกจากจะอธิบายว่าสังคมเป็นอย่างไรแล้ว ยังเสนอแนวทางในการเปลี่ยนแปลงสังคมอีกด้วย

ผู้วิจัยใช้ทฤษฎีของ คาร์ล มาร์กซ (Karl Marx) ในการวิเคราะห์ เนื่องจาก คาร์ล มาร์กซ (Karl Marx) เชื่อว่าความขัดแย้งเกิดขึ้นเนื่องจากความเป็นวัตถุนิยม โดยเศรษฐกิจจะเป็นตัวกำหนดการจัดระเบียบสังคม โครงสร้างชนชั้น การจัดระเบียบของสถาบันต่างๆ ค่านิยม ความเชื่อ และระบบความคิดต่างๆ เป็นพลังที่ก่อให้เกิดการปฏิบัติหรือขัดแย้งทางชนชั้นในสังคมขึ้น (สนธิยา พลศรี, 2547) ผู้วิจัยประยุกต์แนวคิดความคิดเรื่องความขัดแย้งทางชนชั้น เพื่อเป็นกรอบในการศึกษาวิถีการผลิตและการดำเนินชีวิต ระหว่างชนชั้น ซึ่ง คาร์ล มาร์กซ (Karl Marx) เน้นความสัมพันธ์ทางชนชั้นเชิงเศรษฐกิจ ได้แก่ การขูดรีด ในที่นี้พบความขัดแย้ง 2 มิติ คือ คนไทยกับคนมอญ และคนมอญกับคนมอญ โดยเกิดการขูดรีดเอาเปรียบและความเป็นปฏิปักษ์ เช่น ชาวมอญในประเทศพม่าได้รับผลกระทบจากการที่รัฐบาลพม่ายึดอำนาจมอญและการกดขี่ข่มเหงตลอดจนสงครามต่างๆที่เกิดขึ้น ส่งผลให้ชาวมอญต้องอพยพย้ายถิ่นไปยังที่ต่างๆ ประวัติศาสตร์ที่เจ็บปวดนั้นได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น การเป็นผู้ถูกกระทำที่ยังไม่ได้รับการเยียวยา ส่งผลให้ชาวมอญมีความสามัคคีและรักในความเป็นมอญของตนผ่านการมีประวัติศาสตร์ร่วมกัน

ผู้วิจัยใช้ทฤษฎีความขัดแย้งในการอธิบายประวัติศาสตร์ของชนชาติมอญ เพื่อให้เห็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นกับชนชาติมอญอย่างรอบด้าน การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในช่วงต่างๆ สาเหตุปัจจัยในการย้ายถิ่นฐานของชาวมอญ ที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงต่างๆ ของชนชาติมอญ และการคงอยู่ของชาวมอญในปัจจุบัน

2.1.2 แนวคิดทุนทางวัฒนธรรมในการพัฒนา

อาจารย์ชัยอนันต์ สมุทวณิช ได้นำเสนอแนวคิดเรื่องทุนทางวัฒนธรรม ในแง่ของการทำให้วัฒนธรรมเป็นทุน เน้นในการให้ความสำคัญกับเรื่องของวัฒนธรรมเป็นหลัก โดย อ.ชัยอนันต์ มองว่า วัฒนธรรมคือทุน (Culture as capital) ซึ่งเมื่อวัฒนธรรมตัวนี้มีลักษณะเป็นทุนแล้ว ก็มีสิ่งที่เรียกว่า โกดัง หรือคลังเก็บวัฒนธรรม (Cultural stacle) เพื่อรักษาคุณค่าและความมั่นคงทางวัฒนธรรมเอาไว้ซึ่งเป็นการให้ความสำคัญกับทุนเดิม หรือมรดกทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นทุนหลักของสังคม (ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2540 : 20-21)

โดยผู้วิจัยได้นำแนวคิดดังกล่าวเพื่อใช้ศึกษาชุมชนมอญบางกระดี่ ทุนทางวัฒนธรรมเป็นรากฐานในการพัฒนาศักยภาพของชุมชนให้เข้มแข็งได้ต่อไปบนฐานความรู้ที่เป็นลักษณะเฉพาะพิเศษของชุมชนเองที่ไม่มีชุมชนใดมีเหมือน เช่น ลักษณะการปลูกบ้าน ที่ชาวมอญ

มักปลูกข้างขวางแนวคลอง หรือการนับถือผีที่เหนียวแน่นผ่านลูกชายคนโตของตระกูล ซึ่งเปรียบเสมือนกฎเกณฑ์ทางสังคมที่สำคัญในการอยู่ร่วมกันของชาวมอญบางกระดี่ เป็นต้น

2.2.3 แนวคิดการพัฒนาชุมชนบนมิติวัฒนธรรม

อานันท์ กาญจนพันธุ์ (2544 : 200-207) กล่าวว่า สังคมต้องตระหนักเสียก่อนว่าทุกสังคมมีฐาน หรือต้นทุนทางสังคมอยู่ก่อนแล้วทุกสังคมในรูปแบบที่หลากหลาย เช่น ศิลธรรม ศิลปะ และภูมิปัญญา เป็นต้น การสูญเสียต้นทุนทางวัฒนธรรมเหล่านั้นไป ก็จะทำให้สังคมนั้นล้มละลายทางด้านศิลปธรรมและด้านอื่นๆ ตามมาด้วย ดังนั้น ประเด็นในการแสวงหาทางเลือกในการพัฒนาบนมิติวัฒนธรรม จึงไม่เพียงแต่เป็นการทำให้โลกทันสมัยใหม่เท่านั้น หากแต่อยู่ที่กระบวนการต่างๆ 4 ประการ คือ

1) การเสริมสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรม (Cultural space) คือ การเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถพัฒนาพื้นที่ทางวัฒนธรรมของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง หรือที่เรียกว่าเสริมสร้างต้นทุนทางวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นภูมิปัญญาความรู้อุดมการณ์ศิลปธรรม และคุณค่าทางทรัพยากรอื่นๆ โดยการสร้างสำนึกร่วมในการเป็นเจ้าของ และให้พร้อมที่จะร่วมกิจกรรมเพื่อสร้างสรรค์สังคมท้องถิ่นตัวเอง เพราะหากพัฒนา หรือเสริมสร้างต้นทุนทางวัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพแล้ว ก็จะเป็นพลังของชุมชนท้องถิ่นในการแสวงหาทางเลือกในการพัฒนาได้ในอนาคต

2) การเสริมสร้างประชาสังคม (Civil Society) คือ การเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา เพื่อให้ทุกคนมีส่วนร่วมรับผิดชอบตรวจสอบและได้รับประโยชน์อย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน ซึ่งจะช่วยให้การพัฒนาในด้านอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นในด้านเศรษฐกิจและด้านการเมืองให้ก้าวหน้าไปพร้อมๆ กัน เพราะทุกคนจะรู้สึกได้ว่าได้รับความเป็นธรรมเสมอกัน ชุมชนท้องถิ่นก็จะสามารถปกป้องสิทธิพื้นฐานของตนได้ และโดยไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบ

3) การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่องค์กรชุมชน คือ ความต่อเนื่องจากการเสริมสร้างประชาสังคม การที่ประชาสังคมจะเข้มแข็งได้นั้นขึ้นอยู่กับเงื่อนไขที่สำคัญ คือองค์กรชุมชนต้องมีความเข้มแข็งเพื่อที่จะได้ทำหน้าที่ในการตรวจสอบ และปกป้องสิทธิชุมชนท้องถิ่นได้อย่างเต็มที่ ความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนจะมีส่วนช่วยเสริมให้ท้องถิ่นมีศักยภาพมากขึ้น ในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงและการแสวงหาทางเลือกในการพัฒนา ตลอดจนยังจะเป็นกำลังพื้นฐานในระบบประชาธิปไตยแบบประจำสังคมในระดับรากหญ้าต่อไป

4) การเคารพสิทธิในความแตกต่างหลากหลายทางพหุสังคม (Plural Society) คือ การเคารพสิทธิหรือ ความแตกต่างหลากหลาย หรือที่เรียกว่า พหุสังคม คือสิ่งที่ผู้คนในสังคมมีความ

แตกต่างกันนั่นเองไม่ว่าจะเป็น ความแตกต่างทางด้านชาติพันธุ์ วิถีชีวิต ภาษา ความเชื่อ ระบบการผลิตฐานะทางเศรษฐกิจ โดยการเคารพสิทธิของความคงอยู่และมีอยู่ในความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน (สิทธิมนุษยชน) สิ่งเหล่านี้จะเป็นเงื่อนไขที่สำคัญของการพัฒนาในสังคมที่มีลักษณะเป็น “พหุสังคม” โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมไทยที่มีความแตกต่างหลากหลาย เพราะสังคมยังมีความหลากหลายมากเท่าใด ยิ่งต้องเน้นในระบบคุณค่าของความเป็นคน โดยเคารพสิทธิของกันและกัน

การพัฒนาชุมชนบนมิติวัฒนธรรม ควรมีกรอบแนวคิด (Conceptual Frame) ในการพิจารณาจากมิติวัฒนธรรม (เนลิยว บุรีภักดี และคณะ, 2545 : 26) ดังนี้ คือ

1) ชนบทเป็นรากฐานของการพัฒนา เพราะประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศอาศัยอยู่ในชุมชนชนบท และปัญหาด้านการพัฒนามักเกี่ยวข้องและมีผลกระทบต่อประชาชนเหล่านั้น ในบางกรณีชุมชนสามารถเป็นแบบอย่างในการพัฒนาที่ดีให้แก่สังคมเมืองได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณค่าของชีวิตและจิตใจที่ดีงาม

2) การดำเนินงานการพัฒนานั้นต้องคำนึงถึงการพัฒนาเชิงวัตถุ (Material Development) ที่สอดคล้องควบคู่ไปกับการพัฒนาทางด้านความรู้สึกรักหวงแหนของประชาชนให้เป็นอย่างดีเหมาะสม

3) ประชาชนเป็นเป้าหมาย หรือ เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา เพราะประชาชนเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าและมีความสำคัญที่สุดในปัจจัยของการพัฒนาทั้งหลาย ทั้งนี้เพราะประชาชนมีแนวคิดในการพัฒนาสามารถดำเนินการพัฒนาและวางเป้าหมายเพื่อชุมชนของตนเองได้และประเทศชาติต่อไปในอนาคต

4) สำหรับประเทศไทย การพัฒนาเศรษฐกิจด้านการเกษตรควรจะเป็นพื้นฐานของการพัฒนาชนบทด้านอื่นๆ การพัฒนาจะมั่นคงและต่อเนื่องได้ จะต้องมีโครงสร้างและระบบการเมืองที่มั่นคงและเป็นอิสระจากการครอบงำของประเทศอื่นๆ

แนวคิดการพัฒนาชุมชนบนมิติวัฒนธรรมมีระบบคิดที่เป็นองค์รวม มีการมองอย่างเชื่อมโยงเข้ากับบริบทและเงื่อนไขต่างๆ ของชุมชน โดยไม่แยกส่วนต่างๆ ออกจากกันอย่างเด็ดขาดสิ้นเชิง มีการมองวัฒนธรรมเพื่อเป็นพลังในการสร้างสรรค์ โดยคำนึงถึงระบบคุณค่าซึ่งก็คือศีลธรรมของส่วนรวม หรือจิตวิญญาณของความเป็นมนุษย์ที่สร้างสรรค์และระบบ ภูมิปัญญา กล่าวคือ สิ่งซึ่งควบคุมความคิดหรือวิถีคิด ของชุมชน สังคม โดยเฉพาะการจัดการกับระบบความสัมพันธ์ทางสังคมและความสัมพันธ์ระหว่างสังคม ชุมชนกับธรรมชาติแวดล้อม และต่อมาคือระบบอุดมการณ์อำนาจ และศักดิ์ศรี สิทธิ ของความเป็นมนุษย์ ที่ยึดวิถีคิดแบบองค์รวม ตามด้วยระบบที่เรียกว่า “กระบวนการทางวัฒนธรรม” ที่หมายถึง การเคลื่อนไหว รับรู้ เรียนรู้ สร้างสรรค์ผลิตสิ่งใหม่ และปรับตัวของชุมชนท้องถิ่นภายใต้ระบบและสิ่งแวดล้อมทางสังคม ชุมชนที่มีความ

แตกต่างและหลากหลาย ซึ่งจะสามารถสรุปมิติต่างความคิดทางวัฒนธรรมกับการพัฒนา หรืออาจถือได้ว่า มิติต่างวัฒนธรรมมีฐานะเป็นพลังสร้างสรรค์ต่อการพัฒนาใน 3 ด้านหลัก (อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2544 : 163-169) ดังนี้ คือ

1) ด้านเป้าหมายของการพัฒนา มิติต่างวัฒนธรรมจะช่วยกำหนดเป้าหมายของการพัฒนาให้ชัดเจนตามความหมายของ วัฒนธรรม ซึ่งจำแนกออกได้เป็น 3 เป้าหมายที่เชื่อมโยงกัน คือ การเคารพในคุณค่า และศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ การเสริมสร้างความเป็นธรรมในสังคม และความยั่งยืนของธรรมชาติแวดล้อม

2) ด้านทิศทางของการพัฒนา มิติต่างวัฒนธรรมจะช่วยให้มองเห็นทิศทางการพัฒนาที่หลากหลายแนวทางมากขึ้น แทนที่จะจำกัดอยู่เพียงแนวทางเดียว เพราะระบบคิดทางวัฒนธรรมจะให้ความสำคัญกับการคิดอย่างมีบริบทซึ่งแตกต่างกันไปในแต่ละกรณี และยังช่วยในการศึกษาปัญหาของการพัฒนาอีกด้วยทำให้เกิดทางเลือกในการพัฒนาและการแลกเปลี่ยนแนวทางในการพัฒนาระหว่างชุมชนแทนการครอบงำทิศทางการพัฒนา

3) ด้านการพัฒนา มิติต่างวัฒนธรรมจะช่วยให้มองเห็นความสำคัญของศักยภาพของชุมชน ท้องถิ่นในการพัฒนาตนเอง เพราะสามารถเข้าใจว่ากระบวนการทางด้านวัฒนธรรมต่าง ๆ นั้นเริ่มต้นได้ในชุมชนเอง ไม่ว่าจะเป็นกระบวนการการเรียนรู้ การสร้างสรรค์ การผลิตใหม่และการปรับตัว ซึ่งจะผลักดันให้การพัฒนาสอดคล้องกับบริบททางสังคม และธรรมชาติแวดล้อม ชุมชนให้มากที่สุด ตลอดจนการแลกเปลี่ยนและความร่วมมือกับสังคมนอกและระดับต่างๆ

แนวคิดการพัฒนาชุมชนบนมิติต่างวัฒนธรรมผู้วิจัยใช้การศึกษาผ่าน การเคลื่อนไหว รับรู้ เรียนรู้ สร้างสรรค์ ผลิตสิ่งใหม่ของชุมชนมอญบางกระดี่ และการปรับตัวของชุมชนมอญภายใต้ระบบและสิ่งแวดล้อมทางสังคม ชุมชนที่มีความแตกต่างและหลากหลาย การเคารพในคุณค่า และศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ การเสริมสร้างความเป็นธรรมในสังคม และความยั่งยืนของธรรมชาติแวดล้อม

2.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่องมิติต่างวัฒนธรรมในการพัฒนาชุมชนมอญบางกระดี่ แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับเรื่องประวัติศาสตร์ของชนชาติมอญ ตลอดจนเรื่องศิลปวัฒนธรรมของชาวมอญ เพื่อทำความเข้าใจในความเป็นมอญได้ดียิ่งขึ้น

ประวัติศาสตร์ของชนชาตินมอญนั้นพบว่าเป็นชนชาติที่เก่าแก่มาแต่แห่งหนึ่งในเอเชียอาคเนย์ ซึ่งนับได้ว่าเป็นชนชาติที่มีเอกลักษณ์ และได้รับพระพุทธศาสนาจากอินเดียโดยตรง และได้เผยแผ่ไปยังชาติต่างๆ ในเอเชียอาคเนย์ แต่เนื่องด้วยในประเทศพม่านั้นประกอบด้วยชาติพันธุ์มากมาย ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งกัน และยึดอำนาจมอญในที่สุด ส่งผลให้ชาวมอญอพยพเข้ามาในประเทศไทยดังงานวิจัยของ สุภรณ์ โอเจริญ ดังนี้

สุภรณ์ โอเจริญ (2519) ได้กล่าวถึงการอพยพของชาวมอญเข้าสู่ประเทศไทยในสมัยกรุงศรีอยุธยา ซึ่งมีการอพยพ 5 ครั้ง ได้แก่

1) สมัยสมเด็จพระมหาธรรมราชา (พ.ศ.2112-2133) มีพระมหาเถรคันฉ่อง พระยาเกียรติ พระยาราม และชาวมอญเป็นจำนวนมาก โปรดเกล้าให้ชาวมอญตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณบ้านใหม่ บ้านมะขามหย่อง บางลี่ บางขาม ปากน้ำประสบ บ้านบางเพลิง บ้านไร่ ป่าฝ่ายพระมหาเถรคันฉ่อง และครอบครัวญาติโยมของท่าน สมเด็จพระมหาธรรมราชาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งบ้านเรือนที่ตำบลหัวแหลมใกล้กับวัดนกวัดค้างคาว ส่วนพระยาเกียรติ พระยาราม และครอบครัว โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ตำบลบ้านขมิ้น ใกล้กับพระยารามวัดขุนแสน

2) สมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช (2133-2148) มีการอพยพครั้งสำคัญเกิดขึ้น 7 ครั้ง ครั้งแรกเป็นการอพยพของชาวมอญที่ทนต่อการกดขี่ของพม่าไม่ไหว ส่วนครั้งหลังเป็นการกวาดต้อนครอบครัวชาวมอญจากหงสาวดีของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช หลังจากยกทัพไปล้อมหงสาวดีอยู่ 3 เดือน

3) สมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง (พ.ศ. 2173-2198) ชาวมอญก่อกบฏ แต่ถูกพม่าปราบปรามหนีเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร ไม่ปรากฏว่าทรงให้ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ใด แต่สันนิษฐานว่าคงอยู่บริเวณชานพระนคร

4) สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช (พ.ศ.2199-2231) ชาวมอญก่อกบฏแต่ไม่สำเร็จ ถูกพม่าปราบปรามอีกมาขอพึ่งพระบรมโพธิสมภาร จึงโปรดให้ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บ้านสามโคก ปลายเขตกรุงศรีอยุธยา และที่วัดตองปุ ตลอดจนแถวคลองคูจามในชานพระนคร

5) สมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ (พ.ศ.2275-2301) มีการอพยพหลายครั้งเนื่องจากเป็นช่วงที่ชาวมอญพยายามรวมตัวเพื่อกอบกู้ชาติ สงครามมอญกับพม่าผลักดันแพ้ผลักดันชนะ เมื่อใดที่มอญแพ้ต่างก็อพยพเข้าสู่ประเทศไทย จึงโปรดเกล้าฯ ให้ชาวมอญมาอยู่แถบชานพระนคร

การอพยพสมัยกรุงธนบุรีเป็นการอพยพเนื่องจากชาวมอญไม่พอใจการกดขี่ของพม่าที่พยายามเกณฑ์แรงงานชาวมอญเพื่อเตรียมทัพเข้าตีกรุงธนบุรี โดยมีพระยาแจ้ง พระยากลางเมือง ตละเกลียง ตละเก็บ เป็นหัวหน้าอพยพเข้ามาทางด่านเจดีย์สามองค์ นอกจากนี้ยังมีสมิงสุร่ายกลั่น

นำชาวมอญจำนวนหนึ่งเข้ามาทางด่านเมืองตาก ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ชาวมอญเหล่านี้ไปตั้งภูมิลำเนาอยู่ที่ปากเกร็ด แขวงเมืองนนทบุรีและที่สามโคกแขวงเมืองปทุมธานี

สมัยรัตนโกสินทร์มีการอพยพ 2 ครั้ง คือ ครั้งแรกรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยมีจำนวนมากที่สุดคือประมาณ 40,000 คน เนื่องจากชาวมอญไม่สามารถทนต่อการกดขี่เบียดเบียนจากพม่าได้ จึงก่อกบฏและหลบหนีเข้าทางด่านเจดีย์สามองค์ ด่านเมืองตาก และด่านอุทัยธานี โดยมีสมิงสอเดาเป็นหัวหน้า โปรดให้ชาวมอญตั้งด่านเมืองตากเมืองปทุมธานี เมืองนนทบุรี และเมืองนครเขื่อนขันธ์ ครั้งหลังอพยพในตอนต้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เกิดสงครามพม่ากับอังกฤษจึงโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยามหาโยธา (ทอเรียะ) กุมกองทัพรามัญยกทัพไปปราบปรามชาวมอญเข้ามา และโปรดให้ตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณนครเขื่อนขันธ์ หรือพระประแดงในปัจจุบัน และได้ขยายถิ่นฐานจากพระประแดงออกไปยังบริเวณต่างๆ ตลอดจนลำคลองไปยังแม่น้ำท่าจีน และแม่น้ำแม่กลอง โดยอ้างถึงนายลีล (Leal) ซึ่งเป็นล่ามของร้อยเอกเฮนรี เบอร์นีทูตอังกฤษที่เข้ามาเจรจาทำสัญญากับกับไทยตอนต้นรัชกาลที่ 3 ได้กล่าวว่ามอญจำนวนถึง 30,000 คน อยู่ในหมู่บ้านระหว่างปากน้ำแม่กลองและแม่น้ำเจ้าพระยา ตอนเหนือของแม่น้ำแม่กลองเหนือเมืองราชบุรี มีหมู่บ้านมอญเป็นหย่อมๆ และทางตอนเหนือของกาญจนบุรียังพบพลเมืองมอญที่ย้ายมาจากกรุงเทพมหานครเป็นจำนวนมาก

บริเวณที่อยู่อาศัยส่วนใหญ่จะอยู่ใกล้ๆ กรุงเทพมหานคร แผ่กระจายไปตามสองฝั่งเจ้าพระยาจากปากเกร็ดนนทบุรี สามโคกปทุมธานีไปจนถึงพระนครศรีอยุธยา ซึ่งนับว่าเป็นแหล่งใหญ่ที่สุดรองลงมาตามนั้น ได้แก่ ตามลำน้ำแม่กลองในอำเภอบ้านโป่ง โพธาราม จังหวัดราชบุรี ที่สำคัญอีกก็คือปากลัด พระประแดงและมอญสมุทรสาครที่ย้ายมาจากปทุมธานี

มอญในประเทศไทยสามารถปรับตัว (Assimilation) ให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและสังคมของไทยได้เป็นอย่างดี สืบเนื่องมาจากปัจจัยที่ว่า สันนิษฐานว่าคงเป็นเพราะชาวมอญเป็นชนเผ่ามองโกลอยด์เช่นเดียวกับไทย มีรูปร่างหน้าตาคล้ายคลึงกับไทย มีอาชีพเป็นเกษตรกรในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วยกัน ตลอดจนนับถือพุทธศาสนาลัทธิเถรวาทเหมือนกัน นอกจากนี้ยังได้รับอิทธิพลอารยธรรมอินเดียเช่นเดียวกัน ซึ่งทำให้วิถีวัฒนธรรมไม่ห่างกันนัก จะเห็นได้ว่าในระยะแรกชาวมอญที่อพยพเข้ามาเหล่านั้นยังมีการติดต่อกับคนไทยน้อยมาก จึงสามารถรักษาความเป็นมอญไว้ได้ ภายหลังเมื่อการติดต่อกับคนไทยมากขึ้นเป็นลำดับแล้ว ปัจจัยต่างๆ ดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยให้มอญมีการปรับตัว หรือถูกกลืนเข้าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย

จากการศึกษาเรื่องการย้ายถิ่นฐานของชาวมอญในครั้งต่างๆ ในเบื้องต้นนั้น จะเห็นได้ว่าชนชาติมอญนั้นส่วนได้รับพระมหากรุณาที่คุ้มจากพระมหากษัตริย์ไทยในทุกๆ พระองค์ในการตั้งบ้านเรือนยังที่ต่างๆ และมีการประกอบอาชีพทำมาหากินในแผ่นดินไทยได้อย่างอิสระ

เรื่องพิธีกรรมประเพณีความเชื่อและภาษาที่สามารถใช้ได้ดั้งเดิม ชาวมอญนับถือศาสนาพุทธ เช่นเดียวกับไทย พร้อมกับอุปนิสัยความพอเพียงและรักสงบของชาวมอญ สอดคล้องกับงานวิจัยของ นิยพรรณ วรรณศิริ ดังต่อไปนี้

นิยพรรณ วรรณศิริ (2521) ได้ศึกษาเรื่อง วัฒนธรรมสัมพันธ์ในประเทศไทย: ความสัมพันธ์ระหว่างมอญกับไทย พบว่าชาวมอญกับชาวไทยมีความสัมพันธ์แบบเป็นมิตรกันหรือความสัมพันธ์เชิงบวก มีการยอมรับการเป็นกลุ่มเป็นพวกเดียวกัน ไม่มีอคติหรือการแข่งขันกัน แม้ว่าชาวมอญจะมีภาษาประเพณีความเชื่อเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง และยังมีการรวมกลุ่มกันในสังคมของตน แต่ชาวมอญก็สามารถใช้ชีวิตเข้ากับชาวไทยได้ จึงแตกต่างจากชนกลุ่มน้อยกลุ่มอื่นๆ ในเมืองไทย

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับมอญนั้นเป็นไปได้ดีเนื่องจากกษัตริย์ไทยนั้นให้ความอิสระกับชาวมอญในเรื่องเอกลักษณ์ของตนอย่างเต็มที่ จะเห็นได้ว่าในปัจจุบันแม้เวลาจะผ่านไปกว่า 400 ปี แล้วก็ตาม แต่ชนชาวมอญยังคงรักษาเอกลักษณ์ความเป็นมอญของตนไว้ได้เป็นอย่างดี พร้อมกับสามารถอยู่ร่วมกับคนไทยได้อย่างผสมกลมกลืน ดังงานวิจัยของ โฉน สนสกุล ในเรื่องการธำรงชาติพันธุ์และการผสมกลมกลืนของชาวมอญ ดังต่อไปนี้

โฉน สนสกุล (2535) ได้ศึกษาเรื่อง การธำรงชาติพันธุ์และการผสมกลมกลืนของชาวมอญ : ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนมอญบางขันหมาก จังหวัดลพบุรี พบว่า ชาวมอญบางขันหมากมีการปรับตัวให้เข้ากับสังคมไทยซึ่งเป็นกลุ่มใหญ่ได้เป็นอย่างดี เนื่องจากมอญและไทยมีความสัมพันธ์แบบยอมรับกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทำให้มีการผสมกลมกลืนจากมอญมาเป็นไทยส่วนใหญ่ ปัจจัยที่ทำให้เกิดการผสมกลมกลืนดังกล่าว ได้แก่ นโยบายของรัฐ การศึกษา อาชีพ การแต่งงาน การตั้งถิ่นฐานและการอพยพย้ายถิ่น อย่างไรก็ตามชาวมอญบางขันหมากยังคงรักษาเอกลักษณ์ของกลุ่มบางประการไว้จนถึงปัจจุบัน เอกลักษณ์ที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ได้แก่ ภาษา ศาสนา พิธีกรรม ความเชื่อ และขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งเอกลักษณ์เหล่านี้มีบางส่วนที่ผสมกลมกลืนเข้ากับวัฒนธรรมไทยซึ่งเป็นชนกลุ่มใหญ่ของประเทศ

ชาวมอญที่อพยพส่วนใหญ่แล้วจะตั้งบ้านเรือนอยู่ริมน้ำ ส่วนหนึ่งตั้งอยู่ที่ลุ่มน้ำแม่กลอง เนื่องจากชาวมอญส่วนใหญ่นั้นประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีการติดต่อซื้อขาย สิ่งของต่างๆ เช่น เครื่องปั้นดินเผา ตลอดจนข้าวปลาอาหาร เป็นต้น โดยในเรื่องการตั้งถิ่นฐานของชาวมอญในลุ่มน้ำแม่กลองนั้น ปรากฏอยู่ในงานวิจัยของ สุภาภรณ์ จินตานิโรจน์ (2535) ได้กล่าวถึงการตั้งถิ่นฐานของมอญในลุ่มน้ำแม่กลองว่า มีการอพยพของชาวมอญหลายระลอกเข้ามาอยู่ในบริเวณลุ่มน้ำแม่กลองแถวบ้านโป่ง โพธาราม ตั้งแต่สมัยอยุธยา ธนบุรี กรุงเทพมหานคร โดยต่างนำคัมภีร์ไบเบิลที่ตนเคารพนับถือมาสร้างหมู่บ้านชุมชนของตนเรียงรายเป็นระยะ โดยมีวัดตามชื่อเดิมใน

เมืองมอญมาตั้งชื่อวัดบริเวณนั้นด้วย เช่น วัดตาล วัดมะขาม วัดม่วง วัดนครชุมน์ และวัดคงคาราม เป็นต้น และจากการอพยพของมอญเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร โดยเข้ามาทางด่านเจดีย์สามองค์ เข้าสู่จังหวัดกาญจนบุรี ในช่วงสมัยกรุงธนบุรี และสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นนี้ ไทยได้จัดให้มอญจำนวนหนึ่งกระจายกันอยู่เป็นหมู่เป็นเหล่าตามตำบลต่างๆ ตามแม่น้ำแควน้อยและแม่น้ำแควใหญ่ ซึ่งเป็นเส้นทางที่พ่ายกทัพผ่านด่านเจดีย์สามองค์ลงมาไทย โดยผ่านทางกาญจนบุรีลงมา ต่อมาได้ยกตำบลหน้าด่านเหล่านั้นขึ้นเป็นเมืองรวม 7 เมือง เรียกว่า รมัญ 7 เมือง

ชนชาติมอญถือเป็นชนชาติหนึ่งที่มีความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ เป็นอย่างมาก แม้ในปัจจุบันสังคมและชุมชนที่อาศัยจะมีความใกล้ชิดเมือง ส่งผลให้ชาวมอญต้องปฏิสัมพันธ์กับคนไทย และชนชาติต่างๆ เพิ่มมากขึ้น โดยงานวิจัยของ อมาวสี ยิ้มอำนวย (2536) ได้ศึกษาเรื่อง ความเชื่อของชาวมอญบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี พบว่า ท่ามกลางอิทธิพลของการแพร่กระจาย และการผสมผสานวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มชนต่างเผ่าพันธุ์ อันได้แก่ คนไทย คนลาว คนจีน คนญวน และคนมอญในแถบกลุ่มแม่น้ำแม่กลอง แต่ละกลุ่มได้มีการสับเปลี่ยนวัฒนธรรมซึ่งกันและกันแต่ขณะเดียวกันท่ามกลางกลุ่มคนในท้องถิ่นนี้ เอกลักษณ์ของคนมอญก็ยังคงความโดดเด่นอย่างเห็นได้ชัด

งานวิจัยอีกชิ้นหนึ่งของ อะทะโร โอชิมา ที่ทำการศึกษาชาวมอญบ้านโป่ง เช่นกัน ในเรื่องของเอกลักษณ์ ในปี 2536 ก็ยังสอดคล้องกับชาวมอญในปัจจุบัน แม้เวลาจะผ่านมาหลายสิบปีแล้วชาวมอญในเมืองไทยก็ยังคงเอกลักษณ์ของตนเองเอาไว้ได้อย่างเข้มแข็งและมีศักดิ์ศรี ดังที่อะทะโร โอชิมาได้กล่าวถึงรายละเอียดเรื่อง ชีวิต พิธีกรรมและอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของคนมอญในเมืองไทย ไว้ดังนี้

อะทะโร โอชิมา (2536) ได้ศึกษาเรื่อง ชีวิต พิธีกรรมและเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของคนมอญในเมืองไทย กรณีศึกษาในเขตอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี พบว่า คนมอญในชุมชนบ้านมนมีเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่ซับซ้อนอยู่ 2 ระดับคือ ในระดับที่เป็นคนไทย และในระดับที่เป็นคนมอญควบคู่กันไป ซึ่งการที่คนมอญในชุมชนบ้านมนมีเอกลักษณ์ส่วนหนึ่งที่เป็นคนไทยซึ่งหลายชาติพันธุ์ซับซ้อนอยู่ในระดับที่เป็นคนไทย คนมอญในชุมชนบ้านมนแบ่งใช้สัญลักษณ์ต่างๆ ของชาติพันธุ์มอญ ซึ่งขึ้นอยู่กับสถานการณ์และกาลเทศะ เช่น การแต่งกาย และการใช้ภาษา นอกจากนี้ ยังพบว่า สิ่งสำคัญที่นิยามความเป็นคนมอญในชุมชนบ้านมน คือ เชื้อสายของคนมอญ โดยเฉพาะสายเลือดทางผู้ชาย และพิธีกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการนับถือชะลภหัย เช่น พิธีเลี้ยงผี และพิธีรำผีนั้น เป็นกลไกสำคัญที่จะธำรงเอกลักษณ์ชาติพันธุ์มอญ

จากงานวิจัย ของ อะทะโร โอชิมา นั้นสอดคล้องกับชุมชนมอญที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา คือชาวมอญบางกระดี่ ซึ่งมีการนับถือผีบรรพบุรุษ ปะ-หนก ผ่านสายเลือดทางลูกชาย

คนโตของตระกูล และเมื่อจัดพิธีราศีนั้น เครือญาติทั้งหมดก็จะมารวมตัวกัน ส่งผลให้วัฒนธรรมความเชื่อ และความเป็นเครือญาติไม่ขาดหายจากกัน และชาวมอญนั้นนับได้ว่ามีความสัมพันธ์ที่ดีกับไทยมาเป็นเวลาช้านานแล้ว เนื่องจากพระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ต่างให้การช่วยเหลือชาวมอญพร้อมทั้งพระราชทานที่อยู่อาศัยให้ เมื่อชาวมอญต้องอพยพมายังประเทศไทย ดังปรากฏในงานวิจัยของ สุจริตลักษณ์ และคณะ ดังต่อไปนี้

สุจริตลักษณ์ ศีผดุง และคณะ (2538) ได้กล่าวถึงบริเวณที่พระมหากษัตริย์ไทยจัดให้เป็นที่อยู่อาศัยของชาวมอญส่วนใหญ่จะอยู่ริมแม่น้ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแม่น้ำทางตอนเหนือของกรุงเทพมหานคร และตามลำน้ำแม่กลอง มอญที่อพยพเข้ามาในสมัยกรุงศรีอยุธยา นั้น มักจะตั้งบ้านเรือนอยู่แถบชานพระนคร และบริเวณที่ติดต่อกับจังหวัดนนทบุรี และที่สามโคกเมืองปทุมธานี ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยได้มีการสร้างป้อมขึ้นที่ปากลัด แล้วจึงกำหนดให้เป็นเมืองใหม่อีกแห่งหนึ่งชื่อว่า เมืองนครเขื่อนขันธ์ โดยรวมเอาเนื้อที่บางส่วนของแขวงเมืองสมุทรปราการ และแขวงเมืองกรุงเทพมหานครเข้าด้วยกัน และได้โปรดเกล้าฯ ให้ย้ายครัวมอญจากปทุมธานี ซึ่งเป็นพวกพระยาเจ่งส่วนหนึ่งไปอยู่ที่เมืองนครเขื่อนขันธ์นี้ และโปรดเกล้าฯ ตั้งพระยาราม (สมิงทอมา) บุตรพระยามหาโยธาขึ้นเป็นพระยานครเขื่อนขันธ์รามัญราชชาติเสนาบดีศรีสงครามผู้รักษาเมือง

ส่วนมอญที่อพยพมาหลังสุดก็โปรดเกล้าฯ ให้ไปอยู่ที่เมืองนครเขื่อนขันธ์ ปทุมธานี นนทบุรี เพราะฉะนั้นบริเวณที่มีชาวมอญอยู่เป็นจำนวนมากก็คือ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี และปากลัด หรือนครเขื่อนขันธ์ ซึ่งปัจจุบันรู้จักกันในชื่อของอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

จากปากลัดพระประแดงมอญก็ได้ขยายตัวไปตามลำน้ำถึงแม่น้ำท่าจีน และแม่น้ำแม่กลอง ตามลำน้ำแม่กลองได้แก่ อำเภอบ้านโป่ง อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี และจังหวัดกาญจนบุรี

งานวิจัยของสุจริตลักษณ์ ศีผดุง นั้นได้กล่าวถึงชาวมอญที่เมืองปากลัด หรือพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ในงานวิจัยนี้จะเห็นได้ว่า พระมหากษัตริย์ไทยนั้นทรงให้อิสระในการปกครองแก่ขุนนางมอญ และโปรดให้ตั้งบ้านเรือนบริเวณนั้น ๆ ส่วนชาวมอญในจังหวัดสมุทรสาครนั้นเป็นชาวมอญที่ย้ายถิ่นฐานมาตามลำน้ำแม่กลอง และเมื่อเกิดการแออัดของชุมชนและทรัพยากรที่มีไม่เพียงพอส่งผลให้ชาวมอญย้ายถิ่นฐานมาตั้งบ้านเรือนใหม่ ในแถบบางขุนเทียน ปรากฏเป็นชุมชนมอญบางขุนเทียน 3 แห่งคือ มอญท่าข้าม มอญสะแกงาม และมอญบางกระดี่นั่นเอง งานวิจัยของสุภาพร มากแจ้ง ได้ศึกษาวิถีชีวิตของชาวมอญบางกระดี่ไว้ดังนี้

สุภาพร มากแจ้ง (2540) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาวิถีชีวิตชาวมอญบางขุนเทียน “บางกระดี่” จากการศึกษาพบว่า ชาวมอญบางกระดี่มีลักษณะชุมชนเป็นชุมชนพึ่งตนเอง มีการซื้อขายแลกเปลี่ยนกันภายในชุมชน มีช่างฝีมือประจำหมู่บ้าน มีวัดเป็นศูนย์กลาง ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนเป็นไปอย่างเครือญาติ มีผู้อาวุโสประจำหมู่บ้านเป็นผู้ให้คำปรึกษา เกี่ยวกับขนบธรรมเนียม ประเพณี พิธีกรรมต่างๆ ชาวบ้านมีความเชื่อเรื่องผีและความเชื่อทางพระพุทธศาสนา เชื่อเรื่องโชคราง สิ่งอัปมงคล จึงมีพิธีกรรมเกี่ยวกับผี เช่น การบูชาผีเรือน การรำผี การทรงเจ้า รวมไปถึง พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น การทำบุญ ตักบาตร

ปัจจุบันพบว่าคนในชุมชนมอญบางกระดี่มีแนวโน้มที่เปลี่ยนแปลงไปจากสังคมพึ่งตนเองไปสู่สังคมบริโภค เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรมไปสู่อุตสาหกรรม วัฒนธรรมต่างๆเกิดการผสมผสานเพิ่มมากขึ้น การอ่าน เขียน พูด ภาษามอญมีแนวโน้มลดลงอย่างรวดเร็ว

จากการศึกษางานวิจัย ของสุภาพร มากแจ้ง เป็นงานวิจัยสำคัญที่ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาเรื่องราวของชาวมอญบางกระดี่ ซึ่งเป็นชาวมอญที่อาศัยในกรุงเทพมหานคร ซึ่งงานวิจัยนี้มีการวิจัยขึ้น ตั้งแต่ 16 ปีก่อนและชี้ให้เห็นว่าศิลปวัฒนธรรม ภาษาต่างๆ กำลังถูกกลืนกลายและผสมผสาน ซึ่งผู้วิจัยเองมีโอกาสดำเนินงานเข้าไปในชุมชนและพบว่า ศิลปวัฒนธรรมความเป็นมอญของชุมชนแห่งนี้ยังคงดำเนินสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน และเป็นที่ชื่นชมของผู้พบเห็น คนในชุมชนมีความภาคภูมิใจในความเป็นมอญของตนเอง และอยู่ร่วมกันคนไทยและความเป็นสังคมเมืองได้เป็นอย่างดี งานวิจัยชิ้นนี้ถือเป็นงานวิจัยที่ส่งผลให้ผู้วิจัยใคร่ศึกษาชุมชนแห่งนี้ว่าพวกเขามีวิธีการในการดำเนินวิถีชีวิตของพวกเขาอย่างไร จึงทำให้ชุมชนมอญแห่งนี้ยังคงอยู่และยังคงร่วมกันรักษาศิลปวัฒนธรรมของตนไว้ได้จนกระทั่งปัจจุบัน

การใช้ทุนทางวัฒนธรรมในการพัฒนาชุมชนถือเป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากสังคมหรือชุมชนนั้นๆ จะสามารถยืนอยู่ได้บนรากฐานของตนเองได้อย่างมั่นคง ภายใต้ความเชื่อและกฎระเบียบทางสังคมที่มีร่วมกัน เช่นเดียวกันกับเรื่องของทุนทางสังคมที่ปรากฏในงานวิจัยของ อานันท์ กาญจนพันธุ์ ดังนี้

อานันท์ กาญจนพันธุ์ (2541) กล่าวว่า ทุนทางสังคม คือ วิธีคิด และระบบความรู้ในการจัดการวิถีความเป็นชุมชน เช่น การจัดการทรัพยากร การจัดระบบความสัมพันธ์ในการอยู่ร่วมกันในสังคมชุมชน ไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับธรรมชาติ หรือมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ ซึ่งเป็นเรื่องที่ต้องอาศัยวิถีคิดเชิงซ้อน และเกี่ยวข้องกับเรื่องระบบความรู้และภูมิปัญญา อีกทั้งต้องอาศัยกฎเกณฑ์มากำกับการใช้ความรู้นั้น ซึ่งอาจเป็นในรูปแบบของ

จารีต กฎหมาย หรือกฎเกณฑ์ทางสังคม พร้อมกันนั้นก็ต้องมีองค์กรที่เข้ามาทำหน้าที่จัดการเรื่องนั้นๆ เช่น การใช้ทรัพยากรต่างๆ การจัดการทุน

ความสัมพันธ์ในชุมชนมอญนั้นดำเนินไปอย่างหลากหลาย เช่น มนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับธรรมชาติ ตลอดจนมนุษย์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังนั้นจึงต้องมีวิธีการในการอยู่ร่วมกับสิ่งเหล่านี้ได้อย่างลงตัว และมีความสุข สมดุล ดังนั้นความแตกต่างหลากหลายที่ต้องดำเนินไปจึงต้องมีวิธีการจัดการ ทุนทางวัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่ผู้วิจัยมีความสนใจว่าเรื่องราวเหล่านี้มันมีประโยชน์มาก เนื่องจากเป็นทุนที่เป็นพื้นฐานของชุมชนที่ไม่มีที่ใดมีเหมือน ส่งผลให้คนในชุมชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของแข็ง การศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับทุนทางสังคม ของอาจารย์อานันท์ จึงมีประโยชน์ต่อการวิจัยในครั้งนี้มาก เนื่องจากสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในเรื่องทุนทางวัฒนธรรมของผู้วิจัยได้

อานันท์ยังกล่าวถึงทุนทางสังคมเดิมของสังคมไทย ซึ่งเป็นจุดเชื่อมต่อที่ดีในการนำไปประยุกต์ใช้ความหมายในเรื่องต่างๆ คือ มิติทางวัฒนธรรม โดยมิติทางวัฒนธรรมนั้น เป็นสิ่งที่ชุมชนพยายามจะรื้อฟื้นขึ้นมา เพราะมันสำคัญทางสังคมเพื่อประโยชน์ของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นในแง่ของการปลูกจิตสำนึก หรือรักษาสำนึกของชุมชน และเครือข่ายของชุมชนที่ต้องสัมพันธ์กันในการดำรงชีวิต และมักเกี่ยวข้องกับฐานทรัพยากรที่ชุมชนต้องอ้างอิงอาศัย ไม่ว่าจะเป็น แม่น้ำ ลำคลอง ป่าต้นน้ำ ทะเล โดยจะเห็นได้จากมิติของความสัมพันธ์ผ่านงานบุญ ประเพณี พิธีกรรมต่างๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่เตือนให้รู้ว่าชีวิตเราที่อยู่มาได้ก็เพราะสำนึกในคุณค่าของทรัพยากรและร่วมกันรักษา อีกทั้งยังมีความหมายในแง่ที่เป็นการยืนยันในคุณค่าหรือกฎเกณฑ์ทางสังคมบางอย่าง เช่น กฎเกณฑ์ข้อห้ามเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรส่วนรวมร่วมกัน

งานวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับพิธีกรรมของชาวมอญบางกระดี่ ซึ่งทุกคนในชุมชนนั้นมีความเชื่อเหมือนกัน คือการนับถือผี ซึ่งถือเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่สำคัญ เนื่องจากนับได้ว่าเป็นกฎเกณฑ์ที่คนในชุมชนต้องปฏิบัติตาม หากฝ่าฝืนกฎจะได้รับการลงโทษ ซึ่งการลงโทษนั้นจะมาจากผีที่คนในชุมชนนับถือ มาในรูปของการดักเตือนผ่านคนในครอบครัว หากผิดผีต้องรำผี ซึ่งมีพิธีการที่ยุ่งยากและเสียค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนมาก แม้จะมองว่าการลงโทษนี้จะหนักไป แต่หากมองในอีกมุมแล้ว สิ่งเหล่านี้ทำให้ชาวมอญยังคงเคร่งครัด และร่วมกันปฏิบัติและรักษาสิ่งที่ดีงามของชุมชนเอาไว้

ส่วนสำคัญที่ทำให้ชาวมอญหลายชุมชนยังคงรักษาศิลปวัฒนธรรมของตนเองไว้ได้เป็นอย่างดีนั้นเนื่องจากชาวมอญ มีอารยธรรมที่เคยมีความเจริญรุ่งเรืองเป็นอย่างมาก แต่ด้วยความขัดแย้งกับรัฐบาลพม่าส่งผลให้ชาวมอญต้องล่มสลายไปในที่สุด ดังจะปรากฏในงานวิจัยของ สุจริตลักษณ์ และคณะ ดังต่อไปนี้

สุจริตลักษณ์ ศีผดุง และคณะ (2542) กล่าวว่า มอญเป็นชนชาติที่เจริญรุ่งเรืองมากที่สุดชาติหนึ่งในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีอารยธรรม และภาษาเป็นของตนเองมาแต่โบราณ อาณาจักรมอญตั้งอยู่บริเวณฝั่งตะวันออกของแม่น้ำอิระวดี ซึ่งปัจจุบันอยู่ในเขตพม่าตอนล่าง (Lower Burma) ในช่วงเวลา 700 ปี ของอาณาจักรมอญมักจะมีแต่ความไม่สงบเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา ทั้งจากการรุกรานปราบปรามของพม่า และจากการแก่งแย่งอำนาจภายในเป็นเหตุให้อาณาจักรมอญต้องล่มสลายลง ชนชาติมอญในปัจจุบันจึงมีสถานภาพเป็นเพียงกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มหนึ่งในบริเวณเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ชาวมอญส่วนใหญ่ยังคงอาศัยอยู่ในบริเวณพม่าตอนล่าง อีกส่วนหนึ่งเข้ามาตั้งรกรากอยู่ในบริเวณภาคกลางของประเทศไทย เนื่องจากปัญหาความไม่สงบในประเทศพม่า

งานวิจัยอีกเล่มหนึ่งของ สุจริตลักษณ์ ศีผดุง ในปี 2542 ได้ทำการยืนยันข้อมูลอีกครั้งถึงความเจริญรุ่งเรืองของชนชาติมอญในอดีตได้เป็นอย่างดี เจ้าของวัฒนธรรมนั้นมีบทบาทเป็นอย่างมากในการธำรงรักษาศิลปวัฒนธรรมของตน เนื่องจากจะทำให้ทราบได้ว่าเรานั้นมีต้นกำเนิดมาจากที่ไหน ทำให้เรารู้รากของตนเอง งานวิจัยของ วินัย บุญลือ ศึกษาถึงเรื่อง ทูตทางวัฒนธรรม และการช่วงชิงอำนาจเชิงสัญลักษณ์ของชุมชนชาวปกาเกอะญอ งานวิจัยนี้เอง ชี้ให้เห็นว่าชาวปกาเกอะญอสามารถแปลงทุนทางวัฒนธรรม เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำนาน ความเชื่อทางศาสนา มาสู่อำนาจเชิงสัญลักษณ์เพื่อใช้ในการต่อสู้แย่งชิงผืนป่าให้พ้นจากอำนาจรัฐได้ ส่งผลให้วิถีชีวิตของพวกเขายังคงดำเนินต่อไปได้เป็นอย่างดี และผู้วิจัยเชื่อว่าเช่นเดียวกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ซึ่งมีความหลากหลาย พวกเขาต่างมีทุนทางวัฒนธรรมของตนเองทั้งสิ้น และทุนทางวัฒนธรรมเหล่านั้นสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาชุมชนของพวกเขาได้ เช่นเดียวกับชาวมอญบางกระดี่ ส่วนงานวิจัยของ วินัย บุญลือนั้นและมีรายละเอียดดังนี้

วินัย บุญลือ (2545) ได้ศึกษาเรื่อง ทูตทางวัฒนธรรมและการช่วงชิงอำนาจเชิงสัญลักษณ์ของชุมชนชาวปกาเกอะญอ จากการศึกษาพบว่า ตลอดช่วงเวลาเกือบสองทศวรรษที่ผ่านมา มีกระบวนการสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับปกาเกอะญอผ่านงานเขียนเชิงวิชาการ บทความ วารสาร ได้ผลิตอัตลักษณ์ให้ปกาเกอะญอเป็นผู้พิทักษ์สิ่งแวดล้อม และคนรักป่า โดยเสนอว่าการทำไร่หมุนเวียนคือระบบที่ยั่งยืน เหล่าผู้พิทักษ์ชาวปกาเกอะญอเสนออัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ภายใต้สิ่งแวดล้อมนิยม โดยแปลงทุนทางวัฒนธรรม เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำนาน ความเชื่อทางศาสนา มาสู่อำนาจเชิงสัญลักษณ์เพื่อใช้ในการต่อสู้แย่งชิงผืนป่า

การสะสมทุนทางวัฒนธรรมและการแปลงเป็นอำนาจเชิงสัญลักษณ์ กลายเป็นเครื่องมือท้าทายรัฐ พลวัตรของภูมิปัญญาท้องถิ่นกลายเป็นเรื่องการต่อสู้ทางการเมืองเรื่องอัตลักษณ์ จนกระทั่งชาวปกาเกอะญอได้รับการขนานนามว่าเป็น “ลูกหลานของผืนป่าและแผ่นดิน จากผู้ที่ได้ชื่อว่า

ทำลายป่า กลับกลายเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความรู้ความสามารถในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ ส่งผลให้ชาวปกากะญอมีพื้นที่ในการนิยามและปกป้องสิทธิ โดยมีตำแหน่งพื้นที่ทางสังคมมากขึ้น

เอกลักษณ์ดังกล่าวของชาวปกากะญอนั้นมีลักษณะเป็นทุนทางวัฒนธรรมอีกอย่างหนึ่งที่ชุมชนร่วมกันรักษาไว้ และส่งผลให้ชาวปกากะญอสามารถรักษาพื้นที่ของตนเองไว้ได้

ส่วนงานวิจัยอีกชิ้นหนึ่งของ เอกรินทร์ พึ่งประชา (2546) กล่าวถึงเรื่องการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ของชุมชนมอญบางกระดี่ไว้ว่า การเริ่มจัดทำศูนย์ศิลปวัฒนธรรมมอญบางกระดี่โดยคุณ รัชพงศ์ มอญตะ โดยสร้างศูนย์ศิลปวัฒนธรรมมอญบางกระดี่ไว้ที่บ้านของตนเอง ซึ่งก่อให้เกิดความไม่เข้าใจทั้งระหว่างครอบครัวของคุณรัชพงศ์เองและกับชุมชน เนื่องจากสิ่งของที่นำมาจัดแสดงไว้ที่บ้านนั้นส่วนหนึ่งได้รับบริจาคมาจากวัดบางกระดี่ จนทำให้เจ้าอาวาสวัดบางกระดี่เข้ามายุติปัญหาให้ ต่อมาหลังจากศูนย์ศิลปวัฒนธรรมมอญบางกระดี่เปิดทำการประมาณ 3 ปี สมาชิกสภาเขตได้งบประมาณในการก่อสร้างพิพิธภัณฑ์ โดยสร้างขึ้นที่บริเวณหลังวัดบางกระดี่ และเมื่อสร้างเสร็จทางสำนักงานเขตบางขุนเทียนได้เข้ามาทำการยึดสิ่งของของศูนย์ศิลปวัฒนธรรม ก่อให้เกิดความขัดแย้งตามมา

จากงานวิจัยของเอกรินทร์ ในเรื่องพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน พื้นที่ที่ถูกต่อรองบนความขัดแย้ง กรณีศึกษาศูนย์ศิลปวัฒนธรรมมอญบางกระดี่ ทำให้ผู้วิจัย ทราบถึงจุดเปลี่ยนในการพัฒนาชุมชนที่สำคัญของชาวมอญบางกระดี่ ความตื่นตัวของคนในชุมชน แม้เพียงส่วนน้อย ส่งผลให้ชุมชนมีความเข้มแข็งมาจนถึงปัจจุบัน โดยผู้นำนั้นต่อสู้และฝ่าฟันอุปสรรคต่าง อย่างมากมาย เพื่อธำรงศิลปวัฒนธรรมของชาวมอญไว้ ส่งผลให้ชาวมอญบางกระดี่นั้นยังคงร่วมกันรักษาศิลปวัฒนธรรมของตนเองไว้ได้ด้วยดี และงานวิจัยอีกชิ้นหนึ่งของ สุกัญญา เบานิด ได้กล่าวถึงแรงงานข้ามชาติเอาไว้ กล่าวถึงในเรื่องของการสร้างอัตลักษณ์ ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นชาวมอญ พวกเขา ยังคงร่วมกันธำรงเอกลักษณ์ไว้ได้ โดยจะมีรายละเอียดดังนี้

สุกัญญา เบานิด (2549) ได้ศึกษาเรื่อง การสร้างอัตลักษณ์ของคนมอญย้ายถิ่น: ศึกษากรณีแรงงานข้ามชาติในจังหวัดสมุทรสาคร พบว่า การสร้างอัตลักษณ์ของคนมอญย้ายถิ่นที่เป็นแรงงานข้ามชาติในจังหวัดสมุทรสาคร มีการสร้างสำนึกร่วมโดยใช้ ประวัติศาสตร์และการธำรงรักษา ภาษา หนังสือ และวัฒนธรรมประเพณีมอญไว้ เพื่อรักษาพรมแดนทางชาติพันธุ์กับกลุ่มอื่น โดยเฉพาะชนชาติพม่าจนกระทั่งสมัยอาณานิคม เมื่อพม่าได้รับเอกราชจากอังกฤษด้วยเงื่อนไขทางการเมือง ภายใต้แนวคิดรัฐชาติสมัยใหม่ มอญได้สร้างอัตลักษณ์ใหม่ที่เป็นอัตลักษณ์เชิงการเมือง ซึ่งสื่อถึงการแยกตัวและแตกหัก กับรัฐพม่า โดยสร้างสำนึกเรื่องชาติผ่านการมีประวัติศาสตร์ และสัญลักษณ์ร่วมกัน เช่น วันชาติมอญ ธงชาติมอญ เพลงชาติมอญ ชุดประจำชาติ สัตว์สัญลักษณ์ (หงส์) เมื่อเข้าสู่ภาวะทุนนิยมโลกาภิวัตน์ ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์มอญจาก ประเทศพม่ากลายเป็น

ผู้อพยพและอยู่ในฐานะแรงงานงานข้ามชาติในจังหวัดสมุทรสาคร คนมอญย้ายถิ่นได้ซ่อนอัตลักษณ์ความเป็นพม่าและเลือกแสดงอัตลักษณ์ความเป็นมอญให้เด่นชัดขึ้น เพื่อสร้างการยอมรับและประนีประนอม กับสังคมไทย โดยเลือกแสดงอัตลักษณ์ความเป็นมอญผ่านภาษา วัฒนธรรม ประเพณี และการจัดงานวันชาติมอญ หรือ วันรำลึกบรรพบุรุษมอญ เป็นอัตลักษณ์ที่สร้างขึ้นบนพื้นฐานความสัมพันธ์กับกลุ่มคนไทยเชื้อสายมอญ ในฐานะผู้อพยพ คนมอญย้ายถิ่นได้สร้างสังคมข้ามพรมแดนพาดผ่านพรมแดนรัฐชาติไทยโดยการสร้างสายสัมพันธ์กับคนมอญในเมืองมอญ คนมอญในเมืองไทยและคนมอญในต่างประเทศ กิจกรรมสายสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นครอบคลุมทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมวัฒนธรรม โดยที่คนมอญย้ายถิ่นมีสำนึกอยู่เสมอว่ามาตุภูมิของตัวเองนั้นอยู่ที่เมืองมอญ จึงนิยาม ตัวเองว่าเป็น “มอญเมืองมอญ” มากกว่าเป็น “คนพม่า”

นอกจากชาวมอญที่อพยพเข้ามาในประเทศไทยในสมัยต่างๆ แล้ว ในปัจจุบันยังพบชาวมอญจำนวนมากอพยพเข้ามาในเมืองไทยเพื่อการประกอบอาชีพ ซึ่งเมื่อดูเผินๆ แล้ว ชาวมอญกับชาวพม่านั้นแทบจะแยกกันไม่ออก มีชาวพม่าและมอญจากประเทศพม่าส่วนหนึ่งมาอาศัยในชุมชนมอญบางกระดี่ ผู้วิจัยพบว่า ชาวมอญบางกระดี่นั้นสามารถสื่อสารกับคนมอญในรัฐมอญได้เนื่องจากมีภาษาพูดที่ใกล้เคียงกัน ชาวมอญบางกระดี่นั้นมีอุปนิสัยรักสงบ และพอใจในสิ่งที่ตนเองมี ทำให้ไม่มียศถาบรรดาศักดิ์กับชาวมอญหรือพม่าในประเทศพม่าเลย และสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างราบรื่น แต่เนื่องจากในฐานะเป็นผู้อพยพชาวมอญกลุ่มนั้นซึ่งบางส่วนผิวดำจึงอาศัยอยู่ในพื้นที่ได้อย่างไม่สะดวกนัก เมื่อมีงานบุญต่างๆ พบว่าชาวพม่าและมอญที่ย้ายมาเป็นแรงงานก็ได้เข้าร่วมกิจกรรมด้วย และงานวิจัยในเบื้องต้นพบว่า มอญในเมืองมอญนั้นมองว่ามอญในเมืองไทยนั้นไม่เท่าเทียม การเดินทางโยกย้ายอาจก่อให้เกิดการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมกันมากขึ้น แต่ก็ยังคงเอกลักษณ์มอญไว้ได้เป็นอย่างดี

ในเรื่องของทุนทางวัฒนธรรมนั้นได้ปรากฏในงานวิจัยอีกชิ้นหนึ่งของ ภัชราภรณ์ ศาคำ ในเรื่องทุนทางวัฒนธรรมกับการจัดการทรัพยากรป่าไม้ :กรณีศึกษาชุมชนป่าสะแก ตำบลอิปุม อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย จากการศึกษาพบว่า ชุมชนป่าสะแกในอดีตชุมชนอยู่ท่ามกลางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์มีการพึ่งพิงและใช้ประโยชน์จากป่าเพื่อการดำรงชีวิตอย่างเข้มข้นและต่อเนื่อง ปัจจุบันชุมชนประสบกับปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทั้งจากการใช้ประโยชน์และการขยายพื้นที่จำนวนมหาศาลเพื่อรองรับการปลูกพืชเศรษฐกิจเชิงเดี่ยวโดยเฉพาะยางพาราและข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) กลายเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ โดยแบ่งทุนทางวัฒนธรรมที่มาจากวัฒนธรรม 2 ประเภท ได้แก่ 1) วัฒนธรรมภายในชุมชน คือ ความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษโดยการปฏิบัติผ่านพิธีกรรมเลี้ยงบ้าน ปางงหรือพื้นที่ป่าวัฒนธรรม และภูมิปัญญา

หรือองค์ความรู้ 2) วัฒนธรรมภายนอกชุมชน คือ ระบบความสัมพันธ์และเครือข่ายทางสังคม สิ่งเหล่านี้ได้ถูกนำมาปรับใช้และการสร้างคุณค่าใหม่กลายเป็นทุนทางวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างพลังและอำนาจในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ร่วมกัน

ขณะเดียวกันทุนทางวัฒนธรรมเหล่านี้ผ่านกระบวนการแปลงทุนเพื่อเป็นกลไกในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ผ่านองค์ประกอบด้านการจัดป่าชุมชนที่สำคัญ 4 ส่วน ได้แก่ การใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่า ระเบียบกฎเกณฑ์ องค์การประชาชนและการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก สามารถนำมาใช้เป็นรากฐานหรือกลไกในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ผ่านรูปแบบการจัดการทรัพยากรป่าไม้แบบดั้งเดิมบนพื้นฐานวัฒนธรรมท้องถิ่นและการจัดการแบบพัฒนาหรือสมัยใหม่ควบคู่กัน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ได้อย่างยั่งยืนโดยชุมชน

จากงานวิจัยของ ภัชราภรณ์ สาคำ ในเรื่อง ทุนทางวัฒนธรรมกับการจัดการทรัพยากรป่าไม้ : กรณีศึกษาชุมชนป่าสะแก ตำบลลือปุม อำเภอคำชะอี จังหวัดเลย งานวิจัยเล่มนี้เป็นงานวิจัยอีกเรื่องหนึ่งที่เป็นการต่อยอดความเชื่อของผู้วิจัยได้เป็นอย่างดี เนื่องจากทำให้เห็นในเรื่องของบทบาทในเรื่องทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน ก่อให้เกิดพลังของชุมชนได้เป็นอย่างดี ทำให้คนในชุมชนและป่าอยู่ร่วมกันได้อย่างสมดุลและยั่งยืน และงานวิจัยอีกชิ้นหนึ่งของ ชยาภา อานามวัฒน์ (2554) ในเรื่องของการจัดการชุมชนผ่านมิติทรัพยากรวัฒนธรรมนั้น มีประโยชน์ต่องานวิจัยของผู้วิจัยเช่นกัน เนื่องจากสามารถนำมาปรับใช้ให้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนได้อย่างดี กล่าวคือ การจัดการชุมชนผ่านมิติทรัพยากรวัฒนธรรม พบว่า ความสำเร็จของชุมชนริมน้ำจันทบูร อยู่ที่ความเข้มแข็งของคนในชุมชน การมีจิตสำนึกและความภาคภูมิใจในความเป็นชุมชนที่มีทุนทางสังคมวัฒนธรรมที่ดีและสามารถนำไปต่อยอดในกระบวนการจัดการชุมชนในมิติของการพัฒนาหรือการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี

ชุมชนริมน้ำจันทบูร กล่าวได้ว่า ประสบความสำเร็จอย่างน่าพอใจ ในการจัดการชุมชนในมิติทรัพยากรวัฒนธรรม การเป็นชุมชนที่รู้จักตนเอง รู้คุณค่าในสิ่งที่มี นั่นคือ ทุนทางสังคมและวัฒนธรรมที่สำคัญ นำไปสู่กระบวนการจัดการแบบเน้นการมีส่วนร่วมโดยคนในเพื่อคนในชุมชน ประสานความร่วมมือแบบไม่ขัดแย้งกับภาครัฐและเอกชนต่างๆ จนในที่สุด ชุมชนริมน้ำจันทบูร กลายเป็นชุมชนที่เป็นที่รู้จักในฐานะชุมชนแหล่งบ้านเก่า ชุมชนแห่งประวัติศาสตร์ ละวิถีชีวิต วัฒนธรรมริมน้ำ เป็นภาพที่สื่อได้นำเสนอสู่สาธารณะ เป็นความภาคภูมิใจของคนในชุมชน การที่ชุมชนถูกปรับปรุงแต่ไม่ถูกเปลี่ยนแปลง เป็นที่รู้จัก เป็นสิ่งที่คนในชุมชนต้องการและยินดี ในอนาคตชุมชนมีแผนที่จะรักษาสืบเหล่านี้ไว้ ไม่ให้ถูกกระแสแห่งการพัฒนาทุนนิยมเข้ามาทำให้

ชุมชนเสื่อมสลาย แต่จะเน้นที่การพัฒนาองค์ความรู้ในการจัดการชุมชนแก่คนในชุมชนเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

ซึ่งจากการศึกษางานวิจัยต่างๆ ในเบื้องต้นที่เกี่ยวกับเรื่องชาวมอญ ทำให้ผู้วิจัยได้ทราบถึงที่มาที่ไปของชาวมอญ ประวัติศาสตร์ รวมถึงการเปลี่ยนแปลง การเคลื่อนย้ายในช่วงเวลาต่าง ความสัมพันธ์ระหว่างไทย มอญ และระหว่างมอญกับพม่า ตลอดจนมอญกับมอญเอง จากงานวิจัยต่างๆ จะเห็นได้ว่ามอญมีความสัมพันธ์ที่ดีกับไทยมาช้านาน

จากประวัติศาสตร์ชาวมอญทุกกลุ่มที่อพยพลี้ภัยมายังไทยล้วนได้รับพระมหากรุณาที่ คุณจากพระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ และได้รับพระราชทานที่ดินเพื่อปลูกสร้างที่อยู่อาศัยให้กับชาวมอญ จึงถือเป็นประโยชน์กับงานวิจัยเรื่องมิติทางวัฒนธรรมในการพัฒนาชุมชนมอญบางกระดี่ แขวงสะเม็คำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ของผู้วิจัยเป็นอย่างยิ่ง นอกจากเรื่องราวทางประวัติศาสตร์แล้ว งานวิจัยในเบื้องต้นในเรื่องของทุนทางสังคม หรือทุนทางวัฒนธรรมนั้น ถือว่ามีประโยชน์มากต่อการวิจัยในครั้งนี้ เป็นฐานที่สำคัญที่ทำให้เกิดพลังความสามัคคีบนพื้นฐานความเชื่อเดียวกัน และทุนทางวัฒนธรรมที่ไม่มีใครมีเหมือน การเรียนรู้เรื่องประวัติศาสตร์ ทุนทางวัฒนธรรมและแนวทางการนำทุนทางวัฒนธรรมไปใช้ในการพัฒนาของพื้นที่ต่างๆ ส่งผลให้ผู้วิจัยนำความรู้ที่ได้รับจากการศึกษางานวิจัยต่างๆ นั้น ไปใช้ในงานวิจัย เรื่อง มิติทางวัฒนธรรมในการพัฒนาชุมชนมอญบางกระดี่ ของผู้วิจัยในครั้งนี้ได้ดียิ่งขึ้น

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาเรื่อง มิติทางวัฒนธรรมในการพัฒนาชุมชนมอญบางกระดี่นี้ ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นเครื่องชั่งน้ำหนักให้ได้ข้อมูล เพื่อตอบคำถามของการวิจัย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาสภาพสังคมและวัฒนธรรมของชาวมอญบางกระดี่ และศึกษามิติทางวัฒนธรรมในการพัฒนาชุมชนมอญบางกระดี่ ศึกษาในเรื่องประวัติศาสตร์การพัฒนาของชุมชน ทิศทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชน ตลอดจนการนำทิศทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ของชุมชนไปใช้ในการพัฒนาชุมชนมอญบางกระดี่ แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

3.1 รูปแบบการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องมิติทางวัฒนธรรมในการพัฒนาชุมชนมอญบางกระดี่ครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เนื่องจากด้วยงานวิจัยนี้มุ่งศึกษา ประวัติศาสตร์การพัฒนาค้นหาทิศทางวัฒนธรรม และแนวทางการพัฒนาของชุมชนมอญบางกระดี่ จึงต้องใช้มุมมองของคนในชุมชน เป็นผู้ให้ข้อมูลและประสบการณ์ และเลือกวิธีวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณา (Ethnographic Research) ซึ่งเป็นวิธีการศึกษาเรื่องความเชื่อ ความรู้ ความเข้าใจ ค่านิยม วัฒนธรรมประเพณีของชาวมอญ โดยอาศัยการวิจัยภาคสนาม (Field Research) และศึกษาวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ประกอบ ในส่วนข้อมูลในสนามวิจัย ผู้วิจัยใช้วิธีการเข้าไปศึกษาในพื้นที่วิจัย คือชุมชนมอญบางกระดี่ แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นระยะๆ โดยเข้าไปศึกษาระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2555 ถึงเดือนมิถุนายน 2556 ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางในการดำเนินการวิจัย โดยมีรายละเอียดในเรื่อง การเลือกพื้นที่วิจัยการกำหนดกลุ่มประชากร การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล ในการวิจัย ดังนี้

3.2 การเลือกพื้นที่การวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกพื้นที่ศึกษาคือ ชุมชนมอญบางกระดี่ แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร หมู่ 2, 8 และ 9 เนื่องจากเป็นชุมชนมอญที่เก่าแก่ที่อาศัยอยู่ในเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ในอดีตพื้นที่บางขุนเทียนมีชุมชนมอญ 3 ชุมชน คือ ชุมชนมอญท่าข้าม ชุมชนมอญวัดสะแกงาม และชุมชนมอญบางกระดี่ แต่เนื่องจากการตัดถนนเข้าไปในชุมชนมอญเข้ามาทำให้ที่ดินของชุมชนมอญท่าข้าม และชุมชนมอญวัดบางสะแกเปลี่ยนมือไปเป็นของนายทุนเพื่อสร้างโรงงานอุตสาหกรรมและบ้านจัดสรร และชาวมอญท่าข้าม และชุมชนมอญวัดบางสะแกอพยพโยกย้ายไปอาศัยอยู่ที่อื่น จึงเหลือเพียงชุมชนมอญบางกระดี่ที่ยังคงอยู่ อีกทั้งมีประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ อาชีพที่สืบทอดกันมาเป็นเวลานาน

ชุมชนมอญบางกระดี่เดิมทีนั้นชาวมอญที่นี้ย้ายถิ่นฐานมาเพื่อการประกอบอาชีพและความสะดวกสบายในการคมนาคมเป็นการอพยพย้ายถิ่นจากมอญมหาชัยและมอญพระประแดง เนื่องจากบริเวณนี้ถือเป็นบริเวณที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีป่าชายเลนเป็นจำนวนมาก มีไม้พื้นที่คุณภาพดี และใบจากที่มีคุณภาพ อีกทั้งขนส่งสินค้าสะดวก ในปัจจุบัน สาเหตุที่ผู้วิจัยเลือกศึกษาพื้นที่นี้ เนื่องจากชุมชนมอญบางกระดี่ เป็นชุมชนมอญที่อยู่ในกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีความใกล้ชิดกับสังคมเมืองเป็นอย่างมาก ความเจริญต่างๆ เข้ามาในชุมชนอย่างรวดเร็ว มีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางอาชีพและวิถีชีวิตเข้ามาในชุมชนมอญแห่งนี้ตลอดเวลา เสี่ยงต่อการถูกกลืนกลายจากสังคมเมืองเป็นอย่างมาก และเป็นพื้นที่ที่สำคัญทางการสืบสานศิลปวัฒนธรรมของชาวมอญจึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจว่าพวกเขามีวิธีการในการรักษาความเป็นชุมชนมอญไว้ได้อย่างไร

3.3 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการดังต่อไปนี้

3.3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสาร

การเก็บข้อมูลเอกสาร ผู้วิจัยได้ทำการค้นคว้าข้อมูลและรวบรวมข้อมูลจากบทความงานวิจัย รวมถึงวารสารหนังสือ ที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรมประเพณี และพิธีกรรมของชาวมอญบางกระดี่ จากแหล่งข้อมูลต่างๆ เช่น ห้องสมุดมหาวิทยาลัยมหิดล ห้องสมุดสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล หอสมุดแห่งชาติ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมมอญบางกระดี่ และเว็บไซต์ต่างๆ

3.3.2 การเก็บข้อมูลภาคสนาม

ในการเก็บข้อมูลจากภาคสนามมีดังนี้

- ผู้วิจัยได้เตรียมพื้นที่วิจัย ทำการลงพื้นที่เพื่อพูดคุยกับประธานศูนย์วัฒนธรรมมอญบางกระดี่ ในเบื้องต้นในเรื่องโดยทั่วไปของชุมชน รวมถึงบอกถึงวัตถุประสงค์ในการเข้ามาทำงานวิจัยในชุมชน และได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากคนในชุมชนในการให้ข้อมูลซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินการวิจัย

- กลุ่มเป้าหมายของแหล่งข้อมูล ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายในการทำวิจัยครั้งนี้ ออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักจะเป็นผู้ให้ข้อมูลด้านประวัติความเป็นมาและบทบาทของแคนที่มีต่อวิถีชีวิตของชาวมอญตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ผู้เชี่ยวชาญ ปราชญ์ชุมชนที่มีความรู้ความสามารถในเรื่องของศิลปวัฒนธรรมของชาวมอญรวมถึงเรื่องการประกอบอาชีพ และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสนับสนุน ซึ่งเป็นคนในชุมชนมอญบางกระดี่ จำนวนรวม 10 - 15 คน

- ผู้วิจัยได้จัดทำเอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมการวิจัย (Participant information sheet) และหนังสือแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมการวิจัยโดยได้รับการบอกกล่าวและเต็มใจ (Informed consent form) แบบมาอย่างละ 1 ฉบับ ในการเก็บข้อมูลครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลจากชาวมอญที่มีวิถีชีวิตที่บรรลุนิติภาวะแล้ว ตลอดจนคุณวุฒิด้านบริบทที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย บุคคลนั้น ๆ จึงสามารถพิจารณาเข้าร่วมได้ด้วยตนเอง

- ข้อพิจารณาด้านจริยธรรมการวิจัยในคน (Ethical Consideration) (มีการเขียนชี้แจงว่าจะปฏิบัติต่อผู้เข้าร่วมการวิจัยนี้ ตามหลักจริยธรรมการวิจัยในคนอย่างไร เช่น การเชิญชวนให้เข้าร่วมด้วยความสมัครใจอย่างแท้จริง ปราศจากการถูกบังคับทั้งทางตรงและทางอ้อม การกดดัน การจูงใจ การใช้ภาษา และคำพูดที่ทำให้เกียรติแก่ผู้เข้าร่วมการวิจัย การไม่ละเมิดสิทธิผู้เข้าร่วมวิจัย การระมัดระวังผลที่เกิดขึ้นในทางลบอะไร อย่างไร

- ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ภาษาที่สุภาพให้เกียรติผู้เข้าร่วมวิจัย ไม่ละเมิดสิทธิหรือบังคับหากคำถามบางข้อมีผล ทำให้ผู้เข้าร่วมไม่สะดวกที่จะตอบ หากไม่ตอบคำถามก็จะไม่มีผลภายหลังต่อตัวบุคคลเช่นกัน ในส่วนของการอ้างอิงข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะทำการขออนุญาตจากผู้เข้าร่วมวิจัยก่อนทุกครั้ง โดยตลอดระยะเวลาการศึกษานั้นผู้วิจัยได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากคนในชุมชน ทุกคนเข้าใจจุดประสงค์ในการศึกษาหาข้อมูลของผู้วิจัย และยินดีตอบคำถามแก่ผู้วิจัยเป็นอย่างดี

3.3.2.1 วิธีการเก็บข้อมูล

การสังเกต (Observation) ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non- Participant Observation) โดยการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมนั้นผู้วิจัยได้เข้าร่วมในงานวันสงกรานต์ พิธีเชิญเจ้าพ่อบางกระดี่เข้าทรง เป็นพิธีเข้าทรงเพื่อพยากรณ์ความเป็นอยู่ของลูกหลานในชุมชน โดยร่วมในพิธีการเข้าทรงสังเกตผู้ร่วมพิธีและคนทรง ซึ่งคนในชุมชนให้ความสำคัญมาก ในวันที่ 18 เมษายน 2554 ณ วัดบางกระดี่ ซึ่งอยู่ติดกับชุมชน ตลอดจนการเข้าร่วมกิจกรรมจากคนภายนอกชุมชนที่สนใจเข้าไปศึกษาชุมชนมอญแห่งนี้ เช่นกิจกรรมทัศนศึกษาจากโรงเรียนต่างๆ ส่วนการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมโดยการเข้าไปศึกษาวัฒนธรรมของชาวมอญบางกระดี่ภายในศูนย์ศิลปวัฒนธรรม และร่วมชมการแสดงสละบ้า รวมถึงการทำขนมหวาน การเย็บจากซึ่งถือเป็นอาชีพที่สำคัญของคนมอญบางกระดี่

การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Non-Structural interview) โดยการพูดคุยซักถามเรื่องโดยทั่วไป แล้วนำไปสู่ประเด็นที่ตั้งไว้ในเบื้องต้น ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์คนในชุมชนผู้วิจัยใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) ในเรื่องประวัติของชุมชนผู้วิจัยเลือกสัมภาษณ์ผู้สูงอายุในชุมชน เรื่องของทุนทางวัฒนธรรมผู้วิจัยจะเลือกสัมภาษณ์ผู้ที่มีความรู้ในเรื่องของวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนผู้นำทางจิตวิญญาณตลอดจนปราชญ์ชาวบ้าน และเรื่องการนำทุนทางวัฒนธรรมที่มีของชุมชนไปใช้ในการพัฒนาผู้วิจัยเลือกสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน ซึ่งทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการวิจัยต่อไป

3.3.2.2 การตรวจสอบและการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูลแบบ 3 เสา (Data Triangulation) เพื่อตรวจสอบข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มาว่าถูกต้องหรือไม่ โดยวิธีการตรวจสอบแหล่งที่มี 3 แหล่ง ได้แก่ เวลา สถานที่ และบุคคล โดยการตรวจสอบแหล่งเวลา ผู้วิจัยทำการลงพื้นที่เป็นเวลา 4 เดือน และทำการสอบถามข้อมูลต่างๆ กับผู้ให้สัมภาษณ์ แม้ต่างเวลาข้อมูลที่ผู้วิจัยได้รับก็ยังคงเดิม การตรวจสอบสถานที่ โดยผู้วิจัยลงพื้นที่ในชุมชนมอญบางกระดี่ โดยสัมภาษณ์ตามกลุ่มเป้าหมายซึ่งต่างสถานที่กันออกไป ปรากฏว่า แม้จะต่างสถานที่แต่ข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์นั้นยังคงเดิม การตรวจสอบแหล่งบุคคล คือ เมื่อเปลี่ยนผู้ให้ข้อมูลในคำถามเดียวกัน ก็ปรากฏว่าข้อมูลที่ได้รับออกมาตรงกัน

การวิเคราะห์ข้อมูลนั้น ผู้วิจัยแบ่งการวิเคราะห์เนื้อหาออกเป็น 3 ประวัติศาสตร์การพัฒนา ทุนทางวัฒนธรรม และแนวทางการพัฒนา โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 3.1 ตารางแสดงประเด็นศึกษาและประเด็นวิเคราะห์

ประเด็นศึกษา	ประเด็นการวิเคราะห์
ประวัติศาสตร์การพัฒนา - ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่าง พม่า กับมอญ มอญกับ ไทย และระหว่างมอญกับมอญ ด้วยกัน - ประวัติศาสตร์การพัฒนาของชุมชนมอญบาง กระดี่	ผู้วิจัยใช้ทฤษฎีความขัดแย้งในการวิเคราะห์ ประวัติศาสตร์ของชนชาติมอญ ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างมอญกับกลุ่มต่างๆ เช่น ความขัดแย้งระหว่างมอญกับรัฐบาลพม่า หรือระหว่างมอญกับไทย เป็นต้น การถูกแย่งชิงพื้นที่ การถูกเอารัดเอาเปรียบ กดขี่ข่มเหง การกลายเป็นพลเมืองชั้นสอง ความขัดแย้งทางชนชั้น
ทุนทางวัฒนธรรม - ค้นหาทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน เช่น ทุนที่มีลักษณะเป็นความเชื่อ ศิลปะหัตถกรรม และอาชีพ เป็นต้น	ศึกษาเรื่องทุนทางวัฒนธรรมของชาวมอญ บางกระดี่ ว่ามีทุนทางวัฒนธรรมอะไรบ้าง และพวกเขานำทุนที่มีอยู่ไปใช้ในการพัฒนาชุมชนอย่างไร
แนวทางการพัฒนา - ชุมชนนำทุนทางวัฒนธรรมที่มีไปใช้ในการพัฒนาชุมชนอย่างไร	เป้าหมายความเป็นธรรมในชุมชน การอยู่ร่วมกันด้วยความปรองดอง และความยั่งยืนของธรรมชาติแวดล้อม

ส่วนของประวัติศาสตร์นั้นผู้วิจัยใช้ทฤษฎีของ คาร์ล มาร์กซ (Karl Marx) ในการวิเคราะห์ ผู้วิจัยประยุกต์แนวคิดความคิดเรื่องความขัดแย้งทางชนชั้น เพื่อเป็นกรอบในการศึกษาวิถีการผลิต และการดำเนินชีวิต ระหว่างชนชั้น ซึ่ง คาร์ล มาร์กซ (Karl Marx) เน้นความสัมพันธ์ทางชนชั้นเชิงเศรษฐกิจ ได้แก่ การขูดรีด และความเป็นปฏิปักษ์ระหว่างนายทุนกับกรรมมาชีพ แต่ในงานนี้เน้นที่ความขัดแย้งในชนชั้นเชิงวัฒนธรรม 2 มิติ คือ คนไทยกับคนมอญ และคนมอญกับคนมอญเอง ความขัดแย้งทางชนชั้นทางวัฒนธรรมอาจเกิดการขูดรีดเอาเปรียบและความเป็นปฏิปักษ์ได้เช่นกัน ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้มโนภาพนี้ในการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์การพัฒนาของชาวมอญบางกระดี่ การค้นหาทุนทางวัฒนธรรม ผู้วิจัยใช้แนวคิดทุนทางวัฒนธรรมในการพัฒนา เนื่องจากผู้วิจัยมีความเชื่อว่า เมื่อวัฒนธรรมกลายเป็นทุนแล้วจะต้องมีสิ่งทีเรียกว่าคลัง เพื่อใช้เก็บรักษาพร้อมทั้งสามารถนำทุนที่มีมาต่อยอดและพัฒนาให้เกิดประโยชน์ต่อไป เปรียบได้กับชาวมอญบางกระดี่ที่เป็นคลังที่สำคัญในการรักษาศิลปวัฒนธรรมของตนเอาไว้ให้คงอยู่ ในส่วนของการนำทุนทางวัฒนธรรมไปใช้

ในการพัฒนานั้น ผู้วิจัยใช้แนวคิดการพัฒนาชุมชนบนมิติวัฒนธรรมผู้วิจัยใช้การศึกษาผ่านการเคลื่อนไหว รับรู้ เรียนรู้ สร้างสรรค์ ผลิตสิ่งใหม่ของชุมชนมอญบางกระดี่ และการปรับตัวของชุมชนมอญภายใต้ระบบและสิ่งแวดล้อมทางสังคม ชุมชนที่มีความแตกต่างและหลากหลาย การเคารพในคุณค่า และศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ การเสริมสร้างความเป็นธรรมในสังคม และความยั่งยืนของธรรมชาติแวดล้อม

บทที่ 4

ภูมิสังคม ประวัติศาสตร์การพัฒนา และทุนทางวัฒนธรรม ของชาวมอญบางกระดี่ แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

การศึกษาเรื่องมิติทางวัฒนธรรมในการพัฒนาชุมชนมอญบางกระดี่ แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ในบทนี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึงภูมิสังคมของชุมชน ประกอบด้วย ลักษณะโดยทั่วไปของชุมชน ที่ตั้งของชุมชน ประวัติศาสตร์การพัฒนาของชุมชนมอญบางกระดี่ และทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนมอญบางกระดี่ เพื่อทำความเข้าใจบริบทต่างๆ ของชุมชนมอญบางกระดี่

4.1 ภูมิสังคม

ชุมชนมอญบางกระดี่อยู่ใน แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ตั้งอยู่ริมสองฝั่งคลองสนามไชย คาดว่าเป็นชุมชนมอญที่ตั้งขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 4 โดยการอพยพโยกย้ายถิ่นฐานมาจากชุมชนมอญคลองสุนัขหอน (สมุทรสาคร) และมอญปากกลัด (สมุทรปราการ)

4.1.1 ประชากร

มอญบางกระดี่เป็นชุมชนใหญ่ขนาด 1,722 ครัวเรือน เป็นชาวมอญ 1,550 ครัวเรือน และอีก 172 ครัวเรือน เป็นคนนอกที่ย้ายเข้ามาอยู่ในชุมชน ปัจจุบันยังมีแรงงานพม่าที่ย้ายเข้ามาอยู่ในพื้นที่เป็นจำนวนมาก จากการขยายตัวของโรงงานอุตสาหกรรมและการสร้างถนนเข้ามาจนถึงชุมชน

จำนวนประชากรของชุมชนมอญบางกระดี่ โดยการสำรวจจากสำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง สำนักงานเขตบางขุนเทียน

ตารางที่ 4.1 ตารางแสดงจำนวนประชากรชุมชนมอญบางกระดี่

พื้นที่	จำนวนหลังคาเรือน	ชาย	หญิง	รวม
หมู่ที่ 2	1,213	1,819	1,903	3,722
หมู่ที่ 8	336	636	701	1,337
หมู่ที่ 9	173	465	441	906
รวม	1,722	2,920	3,045	5,965
ชาวมอญ	1,550	2,624	2,439	5,063

ที่มา: สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง เขตบางขุนเทียน อ้างถึงใน รายงานขึ้นต้นโครงการวางแผนและพัฒนากองท้องที่ยั่งยืนย่านบางกระดี่และพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เขตบางขุนเทียนเสนอ สำนักวัฒนธรรม กีฬาและการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร จัดทำโดย สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2549, น.33.

ในปัจจุบันชุมชนมอญบางกระดี่ไม่มีการแยกหมู่บ้านแล้ว เนื่องจากทางเขตบางขุนเทียนให้เรียกทุกหมู่บ้านรวมกันว่า “ชุมชนวัดบางกระดี่”

4.1.2 การเดินทาง

การคมนาคมเข้ามายังชุมชนมอญบางกระดี่นั้นในปัจจุบันสามารถใช้ได้ 2 เส้นทาง คือทางบก โดยใช้ถนนพระรามที่ 2 ช่วงกิโลเมตรที่ 12 และเข้าสู่ถนนบางกระดี่ เส้นทางที่ 2 คือทางน้ำ โดยใช้เส้นทางทางคลองสนามไชย สามารถเดินทางไปยัง กรุงเทพมหานครผ่านคลองด่านและคลองบางกอกน้อย และจากมหาชัยสามารถเดินทางทางเรือมาทางคลองสนามไชยได้

4.1.3 ทรัพยากรของชุมชน

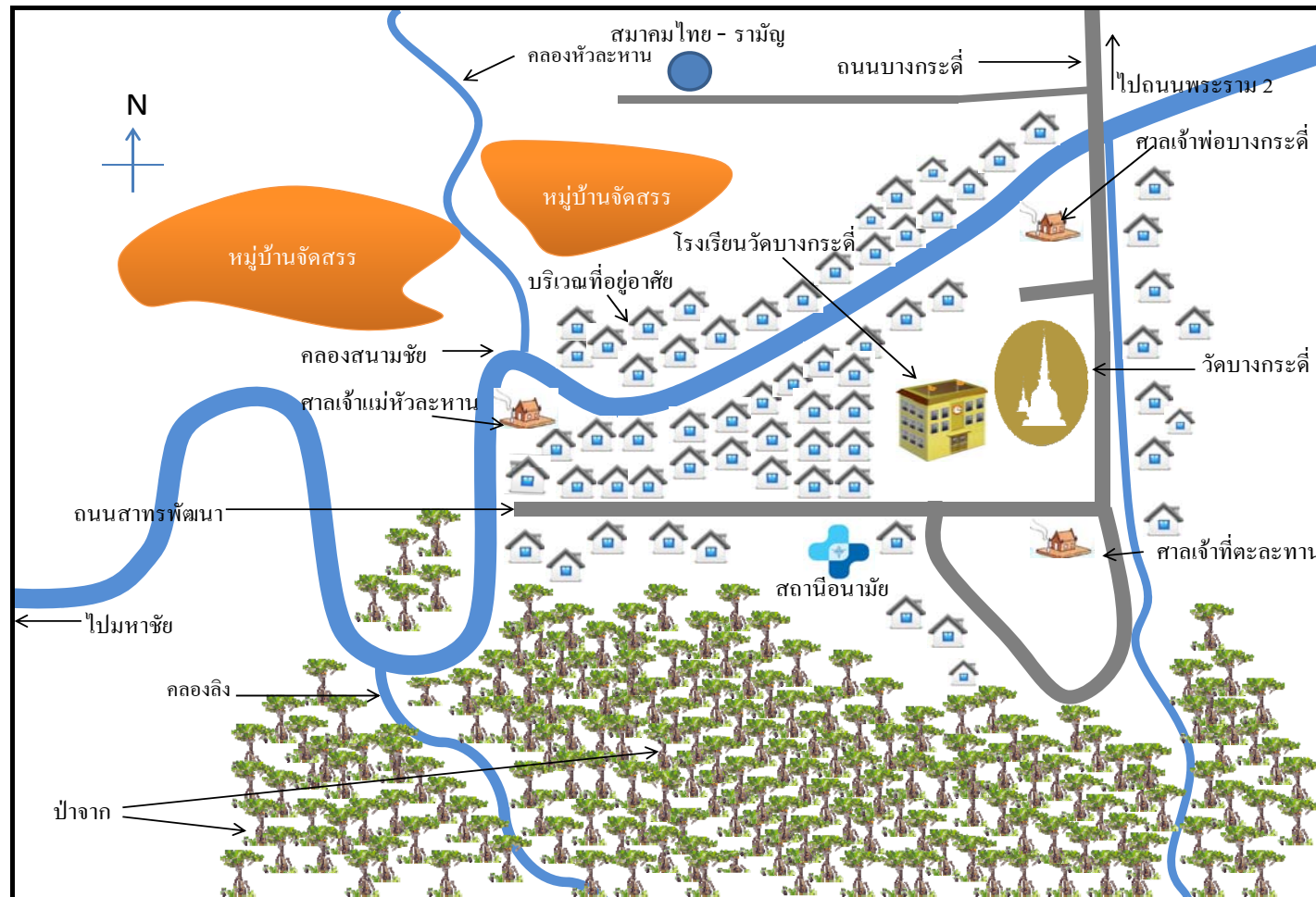
ชุมชนมอญบางกระดี่เป็นพื้นที่ริมสองฝั่งคลอง และพื้นที่ป่าชายเลน ดังนั้นคนในชุมชนจึงสามารถใช้ประโยชน์ทางด้านการเกษตรได้ เช่น การทำนาข้าว นาเกลือ ตัดฟืน เย็บจาก เป็นต้น สภาพอากาศเป็นไปตามฤดู สภาพดินเป็นดินเหนียวและดินโคลนที่มีน้ำทะเลหนุนท่วมถึงทุกปี จึงทำให้ดินเหมาะแก่การเพาะปลูก

ในอดีตคนชุมชนมอญบางกระดี่ใช้น้ำในคลองสนามไชยเพื่อการอุปโภค บริโภค และทำการเกษตร แต่ผลกระทบจากการขยายเขตอุตสาหกรรม การตัดถนน และการขายที่ดินของคนในชุมชน สภาพที่ดินที่เคยทำเกษตรกรรมเปลี่ยนเป็นโรงงานอุตสาหกรรม มีการปล่อยน้ำเสียและ

สิ่งปลูกดลงสู่ลำคลอง ส่งผลให้สภาพน้ำในคลองสนามไชยเริ่มเน่าเสีย การคมนาคมทางน้ำที่เคยใช้จึงลดลง

ปัจจุบันการคมนาคมของชาวมอญบางกระดี่นั้นส่วนใหญ่ใช้เส้นทางถนนในการเดินทาง อีกทั้งระบบสาธารณูปโภคที่เข้าสู่ชุมชนทั้งระบบประปาและไฟฟ้า คนในชุมชนจึงหันมาใช้น้ำประปาทุกหลังคาเรือน

สภาพป่าไม้ในอดีตชุมชนมอญบางกระดี่มีความอุดมสมบูรณ์มาก ประกอบไปด้วย ป่าชายเลนและป่าจาก ปัจจุบันต้นไม้ที่พบในชุมชน ได้แก่ ต้นจาก ต้นกก ต้นเสม ต้นลำพู ต้นลำแพน ต้นโกกงาง ต้นหวายลิง(หวายชนิดหนึ่ง ซึ่งเติบโตและเรื่อยไปตามกิ่งไม้) ต้นชะคราม ต้นปลงลดจำนวนลงอย่างรวดเร็ว เนื่องจากการถางป่าเพื่อการสร้างที่อยู่อาศัย ชาวบ้านบางส่วนได้ขายที่ให้แก่มุขบ้านจัดสรร ชาวบ้านรายหนึ่งเล่าว่า ขายไปในราคาถูกเนื่องจากถ้าไม่ขายก็ไม่มีทางออก สิ่งสำคัญอีกอย่างคือ จำนวนโรงงานอุตสาหกรรมที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว แต่ในปัจจุบันยังสามารถพบต้นไม้เหล่านี้ได้ เนื่องจาก ชาวบ้านมีการร่วมกันดูแลรักษาป่าจากโดยการแบ่งใช้พื้นที่ป่าจากเป็นส่วนๆ ไป เพื่อปล่อยให้ต้นจากได้เจริญเติบโต

แผนผังที่ 4.1 แสดงที่ตั้งชุมชนมอญบางกระดี่ แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

ที่มา : สุนิสา เปี่ยมคุ้ม

ชุมชนมอญบางกระดี่เดิมทีนั้น ชาวมอญปลูกบ้านเรือนแบบแยกที่อยู่อาศัยกับที่ทำมาหากิน (นาข้าว, บ่อปลา) ออกจากกัน เนื่องจากชาวมอญบางกระดี่ส่วนใหญ่ล้วนเป็นญาติพี่น้องกัน ลักษณะการปลูกบ้านจึงปลูกชิดติดกัน เรือนชาวมอญจะมีใต้ถุนโล่ง ไม่มีรั้วกั้น สามารถวิ่งไปมาหาสู่กันได้ โดยใต้ถุนบ้านจะปล่อยโล่ง เพื่อใช้ในการทำกิจกรรมต่างๆ เช่น การทำขนม ทำกับข้าว ทำงานพิธีการต่างๆ หรือในสมัยก่อนจะกันเป็นขุ้งเพื่อเก็บข้าว และกะปิ น้ำปลา เพื่อไว้ใช้ เป็นต้น

มอญขวาง ถือเป็นคำที่คนบางกลุ่มใช้เรียกชาวมอญ ซึ่งคนส่วนใหญ่ก็นักตีความในแง่ลบในแง่ของนิสัยใจคอของชาวมอญที่มักไม่ลงลอย มีความคิดเห็นที่ขัดแย้ง เหตุผลชาวมอญนิยมปลูกบ้านขวางคลองหรือแม่น้ำนั้นเนื่องจากชาวมอญมีความเชื่อในเรื่องของทิศ

ความหมายของคำว่า “มอญขวาง” คือ คนมอญมีคติในการปลูกบ้านโดยหันเรือนให้ห้องที่มีเสาผี (เสาเอกของบ้าน) อยู่ด้านทิศตะวันออก ให้เป็นจุดรับแสงแรกยามอรุณรุ่ง เสาของคนที่อาศัยอยู่ในบ้านจะได้ไม่ทาบทับเข้ากับเสาผีที่คนมอญเคารพสูงสุดรองจากพระพุทธเจ้า กรณีการหันเรือนให้ห้องที่มีเสาผีรับแสงตะวันก่อนห้องอื่นๆ นั้น นอกจากเรื่องของผีแล้ว ยังสามารถอธิบายได้แบบวิทยาศาสตร์ กล่าวคือ ห้องที่มีเสาผีนั้นเป็นห้องเจ้าของบ้าน ควรได้รับแสงแดดก่อนใครและแดดยามเช้าถือเป็นแดดที่มีวิตามินดีซึ่งมีคุณค่าต่อร่างกาย (องค์ บรรจุน, 2552 :23-24)

การปลูกบ้านเรือนของชาวมอญบางกระดี่จะปลูกติดชิดกัน จนชาวมอญที่บ้านเกาะจังหวัดสมุทรสาครกล่าวว่า “มอญบางกระดี่ปลูกบ้านไก่อ๊เก็บไม่ตกพื้น” แสดงให้เห็นถึงความชิดกันของบ้านเรือน และเห็นถึงความใกล้ชิดสนิทสนมและความเป็นเครือญาติของคนในชุมชนมอญบางกระดี่

ภาพที่ 4.1 ภาพมุมสูง (บนซ้าย) และสภาพบ้านเรือนในชุมชนมอญบางกระดี่

ที่มา : สุนิสา เปี่ยมคุ้ม บันทึกภาพเมื่อ วันที่ 27 พฤศจิกายน 2555

ในปัจจุบันชาวมอญที่บางกระดี่ยังคงอยู่ในบ้านเรือนเดิมที่อยู่มาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ บ้านเรือนยังคงปลูกแบบกระจุกตัว แต่ก็มีเปลี่ยนแปลงและต่อเติมตัวบ้านเพิ่มขึ้น เช่นตัวหลังคานั้นจะเปลี่ยนจากการมุงหลังคาด้วยใบจากเป็นการมุงหลังคาด้วยกระเบื้อง ส่วนตัวเรือนนั้นส่วนใหญ่ยังคงเป็นไม้ และได้ทุนที่เคยปล่อยโล่ง ในปัจจุบันนั้นชาวมอญบางกระดี่นิยมเทพื้นที่พื้นและกันเป็นห้องเพิ่มเติมที่ได้ทุนบ้าน และแต่ละบ้านจะกันรั้วแยกจากกัน แต่ก็ยังถือว่าตัวบ้านนั้นชิดติดกัน

นอกจากนี้ยังมีลูกหลานชาวมอญบางส่วนเมื่อออกเรือนไปแล้วก็นิยมออกไปปลูกสร้างบ้านเรือนแบบสมัยนิยมบนพื้นที่ที่ติดกับถนนเพิ่มมากขึ้น แต่ยังคงอยู่ในละแวกของชุมชนมิได้ไกลจากบ้านหลังเดิมมากนัก

ภาพที่ 4.2 สภาพบ้านเรือนสมัยใหม่ของชาวมอญบางกระดี่ในปัจจุบัน
ที่มา : ธนัท รักษาญาติ บันทึกภาพเมื่อ วันที่ 7 ธันวาคม 2555

ชุมชนมอญบางกระดี่นั้นถือเป็นชุมชนที่มีความเคร่งครัดต่อพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก เห็นได้จากเวลาถึงงานบุญต่างๆ คนในชุมชนจะร่วมกันออกมาทำบุญที่วัดบางกระดี่กันเป็นจำนวนมาก ดังตารางกิจกรรมงานบุญของชุมชน ดังนี้

ตารางที่ 4.2 ตารางแสดงงานประเพณีในรอบปีของชาวมอญบางกระดี่

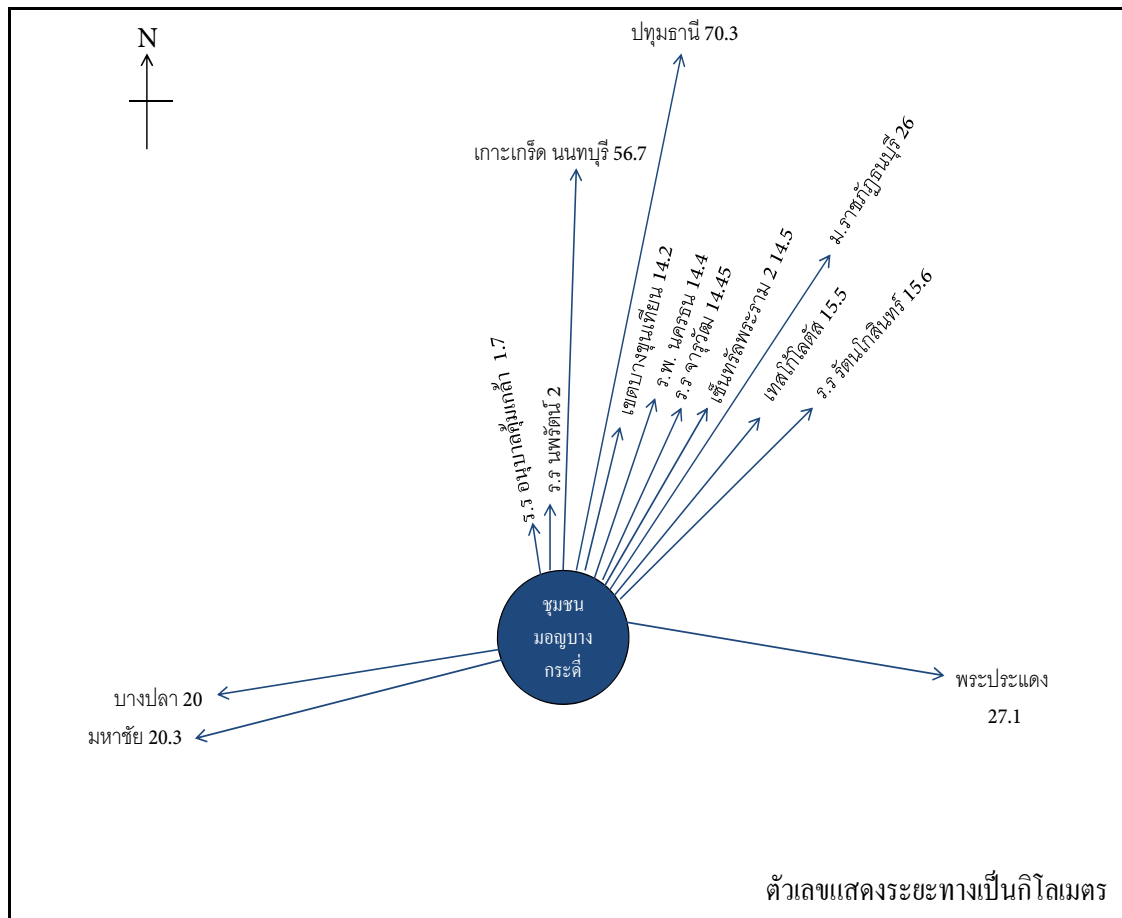
กิจกรรม	ม.ค	ก.พ	มี.ค	เม.ย	พ.ค	มิ.ย	ก.ค	ส.ค	ก.ย	ต.ค	พ.ย	ธ.ค
ประเพณีวันตรุษ วันแรม 15 เดือน 4		●										
วันมาฆบูชา ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3			●									
ประเพณีสงกรานต์ 13 - 19				●								
วันวิสาขบูชา ในวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 6 และประเพณีการทำบุญกลางบ้าน					●							
ประเพณีการบวชก่อนเข้าพรรษา						●						
บุญเข้าพรรษา วันขึ้น 15 ค่ำ - แรม 1 ค่ำ เดือน 8							●					
ประเพณีตักบาตรน้ำผึ้ง วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10									●			
ออกพรรษา ตักบาตรเทโว และตักบาตรดอกไม้ว วันขึ้น 15 ค่ำ - แรม 1 ค่ำเดือน 11										●		
ทอดกฐิน ผ้าป่า และลอยกระทง แรม 1 ค่ำ เดือน 11 ถึง 15 ค่ำ เดือน 12											●	

ที่มา: คุณธวัชพงศ์ มอญตะ สัมภาษณ์ 18 กุมภาพันธ์ 2556

ประเพณีของชาวมอญบางกระดี่ในรอบ 1 ปี เริ่มต้นจาก เดือนเมษายนจะมีประเพณี สงกรานต์ เนื่องจากเป็นฤดูร้อน ดังนั้นกิจกรรมที่กระทำกันในเดือนนี้ คือ การนำข้าวแช่ ของคาว ของหวาน พร้อมหมากพลูไปทำบุญตามวัดต่างๆ เรียกว่า “เป็งสงกรานต์” โดยจะทำการ 3 วัน คือ วันที่ 13,14 และ 15 ซึ่งใน 3 วันนี้ผู้เฒ่าผู้แก่จะอยู่วัดถือศีล ส่วนวันที่ 16,17 และ 18 นั้นจะทรงน้ำ พระรดน้ำเคารพผู้ใหญ่ ตอนเย็นของวันที่ 18 จะเป็นการเข้าทรงเจ้าพ่อบางกระดี่ และวันที่ 19 เป็นการเข้าทรงเจ้าแม่หัวละหาน

เดือนพฤษภาคม มีประเพณีที่สำคัญ คือ การทำบุญวันวิสาขบูชา ในวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 6 ประเพณีการทำบุญกลางบ้าน โดยจะกำหนดกันเองซึ่งขึ้นอยู่กับความสะดวก ส่วนเดือนมิถุนายน ประเพณีการบวชก่อนเข้าพรรษา ประเพณีสืบทอดพุทธศาสนาที่สำคัญในช่วงนี้ คือ การอุปสมบท และบรรพชาโดยจะนิยมอุปสมบทและบรรพชาลูกหลานกันในเดือนนี้ไปจนถึงวันเข้าพรรษาของแต่ละปี

เดือนกรกฎาคม เป็นเดือนแห่งบุญเข้าพรรษา ประชาชนจะร่วมกันหล่อเทียนพรรษา แล้วแห่เทียนไปยังวัดต่างๆ พร้อมทั้งถวายผ้าอาบน้ำฝนในวันขึ้น 15 ค่ำ - แรม 1 ค่ำ เดือน 8 เดือน กันยายน มีงานบุญที่ถือปฏิบัติกันมา เป็นประเพณี คือ บุญตักบาตรน้ำผึ้ง ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 และเดือนตุลาคม เดือนนี้เป็นเดือนออกพรรษา มีการตักบาตรเทโว และตักบาตรดอกไม้ ซึ่งกระทำ กันในวันขึ้น 15 ค่ำ - แรม 1 ค่ำ เดือน 11 ในบางปีก็มีเทศมหาชาติ ซึ่งเทศนาในเรื่องพระเวสสันดร ชาดก ขนบที่ใช้ในเทศกาลนี้ คือ ขนบกระยาสารท และกล้วยไข่ เดือนพฤศจิกายน ประชาชนทั่วไป ต่างไปไหว้พระทำบุญ ทอดกฐิน ผ้าป่า และลอยกระทง ซึ่งอยู่ในช่วงระหว่าง แรม 1 ค่ำ เดือน 11 ถึง 15 ค่ำ เดือน 12 เดือนกุมภาพันธ์ ช่วงนี้ตรงกับเทศกาลงานบุญวันมาฆบูชา ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 เดือนมีนาคม ประเพณีวันตรุษ วันแรม 15 เดือน 4

แผนผังที่ 4.2 แสดงทิศทางการเดินทางของคนในชุมชนมอญบางกระดี่

ที่มา : สุนิสา เปี่ยมคุ้ม

จากภาพด้านบนจะแสดงให้เห็นถึงการเดินทางไปยังที่ต่างๆ ของชาวมอญบางกระดี่ ที่ในปัจจุบัน การเดินทางของชาวมอญบางกระดี่นั้นสะดวกสบายเพิ่มมากขึ้น จากที่เคยการคมนาคมยากลำบากใช้เพียงทางน้ำเมื่อถนนตัดผ่านและตัดแยกเข้ามาจนถึงชุมชนทำให้การเดินทางทางน้ำลดลง ชาวบ้านในชุมชนมอญบางกระดี่มีโอกาสดูออกไปยังสถานที่ต่างๆ เช่น ห้างสรรพสินค้าที่มีอยู่มาากมายและไม่ไกลชุมชน ชาวมอญบางกระดี่จึงมีโอกาสดูเดินทางไปยังสถานที่ต่างๆ เช่นเดียวกับคนเมืองทั่วไป

ในแต่ละปี ชาวมอญบางกระดี่มีโอกาสดูเดินทางไปยังชุมชนมอญต่างๆ เพื่อแสดงดนตรี เช่น ทะแยมอญ ซึ่งในปัจจุบันยังคงเหลืออยู่ 2 ที่ คือ ที่ราชบุรี และที่บางกระดี่แห่งนี้ ที่ที่คณะทะแยมอญบางกระดี่ต้องไปเล่นประจำ คือ ที่ลพบุรี และปทุมธานี

ลูกหลานของชาวมอญที่นี้มีโอกาสทางการศึกษาที่ดีกว่าเดิม เนื่องจากการคมนาคมที่สะดวกขึ้น ชาวมอญรุ่นใหม่ให้ความสำคัญเรื่องการศึกษาไม่ต่างจากคนเมือง สถานที่ที่เด็กๆ ที่นี้

เข้าศึกษา ได้แก่ โรงเรียนวัดบางกระดี่ โรงเรียนอนุบาลนพรัตน์ โรงเรียนอนุบาลคุ้มเกล้า ระดับมัธยมศึกษาที่ โรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภชบางขุนเทียน และส่วนใหญ่ศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาที่มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ตลอดจนสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ที่น้อมปวิณ หรือที่อุปเลียดทะเลหมอยุ่รุ่นใหม่ของชุมชนมอญบางกระดี่ ซึ่งในอนาคตเขาหวังว่าจะใช้ความรู้ที่ศึกษามาในการส่งต่อและสอนเยาวชนในชุมชนต่อไป

ในด้านสุขภาพนั้น ในเบื้องต้นชาวมอญบางกระดี่มีสถานอนามัยที่อยู่ในชุมชน 1 แห่ง แต่หากป่วยมากก็จะเดินทางไปรักษาโรงพยาบาลที่อยู่ไม่ไกลนัก เช่น โรงพยาบาลนครชน หากเป็นโรงพยาบาลของรัฐบาลก็คือ โรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้า (โรงพยาบาลทหารเรือ) ในปัจจุบันการรักษาโรคของชาวมอญนั้นเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่เคยรักษาด้วยการเข้าทรงทำนายว่าป่วยด้วยสาเหตุใด เป็นการรักษามาตามโรงพยาบาลกับแพทย์แผนปัจจุบันเช่นเดียวกับคนเมือง

ในปัจจุบันที่การคมนาคมสะดวกสบาย สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เข้าใกล้ชุมชนเพิ่มมากขึ้น วิถีชีวิตของชาวมอญบางกระดี่ที่นี้แทบไม่แตกต่างจากคนทั่วไป แต่สิ่งสำคัญที่ทำให้ชาวมอญที่นี้ยังคงประเพณีปฏิบัติคือ การนับถือผี และการนับถือพระพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด ทำให้ชาวมอญที่นี้ยังคงรักษาเอกลักษณ์ของตนไว้ได้เป็นอย่างดี

ภาพที่ 4.3 ชุมชนมอญบางกระดี่ในอดีตในช่วงที่ใช้การคมนาคมทางน้ำเป็นหลัก

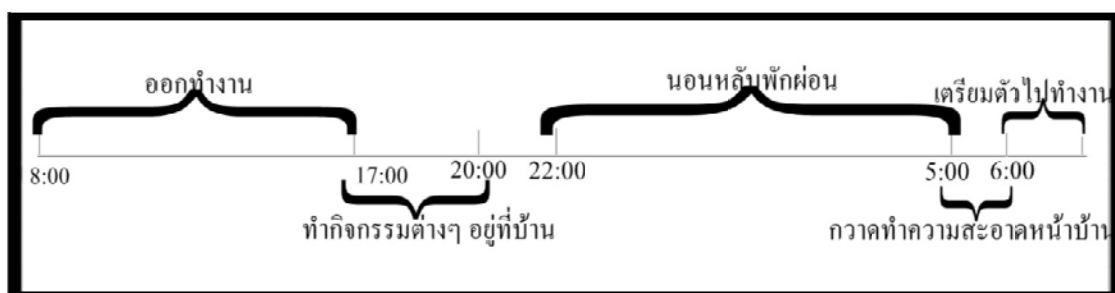
ที่มา: จากคุณธวัชพงศ์ มอญคะ

ภาพที่ 4.4 ถนนหนทางและรถประจำทางที่เข้าถึงชุมชนการคมนาคมในปัจจุบัน

ที่มา : ธนัท รักษาญาติ, 27 มกราคม 2556

การคมนาคมของชุมชนมอญบางกระดี่ในปัจจุบันนั้น มีความสะดวกสบายเพิ่มมากขึ้น จากถนนหนทางที่ปัจจุบันนี้ตัดเข้าถึงชุมชน การเดินทางติดต่อสื่อสารกับคนนอกชุมชน หรือการเดินทางไปยัง สถานที่ราชการหรือห้างสรรพสินค้า ในปัจจุบันสะดวกสบายเป็นอย่างมาก ระบบขนส่งมวลชนเข้าถึงหมู่บ้าน

แผนผังที่ 4.3 แสดงกิจวัตรประจำวันของคนในชุมชนมอญบางกระดี่ (คนวัยทำงาน)

ที่มา : สุนิสา เปี่ยมคุ้ม

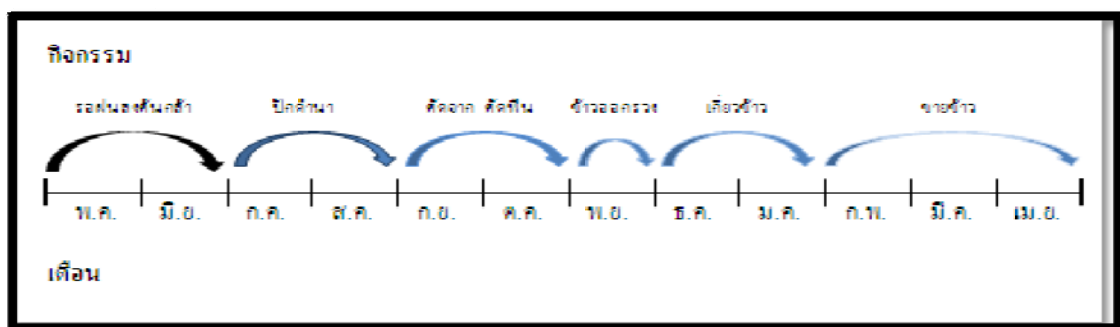
วิถีชีวิตของชาวมอญบางกระดี่ในปัจจุบันนั้น ส่วนใหญ่ดำเนินไปตามสังคมอุตสาหกรรม เวลาส่วนใหญ่หยุดและดำเนินไปตามธุรกิจของนายจ้าง (เจ้าของโรงงานอุตสาหกรรม) หยุดตามวันที่รัฐบาลหรือโรงงานกำหนด ต่างจากในสมัยก่อนที่ชุมชนมอญบางกระดี่เป็นสังคมเกษตรกรรม ทำนา ตัดจาก เผาฟัน เป็นฤดู ซึ่งชาวบ้านเป็นผู้กำหนดตามความเหมาะสมของสภาพอากาศและธรรมชาติ ดังนั้นเทศกาลประเพณีหรือวันสำคัญต่างๆ ของชุมชนจึง

ถูกกำหนดขึ้นใหม่ บางส่วนอาจเลื่อนวันให้ตรงกับวันหยุดของราชการหรือโรงงานอุตสาหกรรม เพื่อความสะดวกของลูกหลานชาวมอญในชุมชนที่จะต้องมารวมตัวกันในงานประเพณีต่างๆ

ดังนั้นวงจรชีวิตในแต่ละวันของชาวมอญบางกระดี่จึงไม่แตกต่างจากคนเมืองหรือคนทั่วไปมากนัก มีเพียงในตอนเช้ามืด คือ ตี 5 ที่คนแต่ละบ้านต้องออกมาทำความสะอาดบริเวณหน้าบ้านของตน แต่ในสมัยก่อนนั้นคนในชุมชนส่วนมากประกอบอาชีพทางการเกษตรเช่น เลี้ยงปลา ทำนา ตัดจากเห็บจาก เฝ่าฟัน เวลาส่วนใหญ่จะอยู่กันที่บ้านภายในชุมชน

แต่หากเป็นผู้สูงอายุในชุมชนส่วนใหญ่จะอยู่เฝ้าบ้าน บางท่านเห็บจาก เข้าวัดทำบุญตักบาตรฟังธรรมในช่วงเช้า เป็นต้น

สำหรับวิถีชีวิตของชาวมอญบางกระดี่ในยุคการทำเกษตรกรรมนั้น ส่วนมากจะเน้นการทำนาเป็นหลัก มีช่วงเวลาในการทำนา 1 ปี โดยคนในชุมชนมอญบางกระดี่นั้นนิยมทำนาปี และใช้ช่วงที่ว่างจากการทำนาอยู่กับบ้าน เห็บจาก ตัดฟัน เป็นต้น ดังแผนภาพต่อไปนี้

แผนผังที่ 4.4 วิถีชีวิตของชาวมอญในอดีตที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม (ทำนา)

ที่มา: สัมภาษณ์ ลุงกัลยา ปุ้งบางกระดี่ 18 กุมภาพันธ์ 2556

4.2 ประวัติศาสตร์การพัฒนา

ชุมชนมอญบางกระดี่นับว่าเป็นชุมชนมอญเก่าแก่แห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีความใกล้ชิดกับสังคมเมืองเป็นอย่างมาก และมีการพัฒนามาเป็นระยะเวลานาน ดังจะเสนอให้เห็นในรูปของแผนผังแสดงการพัฒนาตามลำดับเวลาของชุมชนมอญบางกระดี่ดังต่อไปนี้

จากข้อมูลในเบื้องต้นผู้วิจัยได้ศึกษาถึงเรื่องราวทางประวัติศาสตร์การพัฒนาที่เกิดขึ้นของชุมชนมอญบางกระดี่ เพื่อทราบถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ตลอดระยะเวลาเริ่มตั้งแต่การก่อตั้งชุมชน จนถึงปัจจุบัน

คนในชุมชนมอญบางกระดี่คาดกันว่าชุมชนก่อตั้งขึ้นประมาณปี พ.ศ. 2420 โดยคนในชุมชนมีความเชื่อว่าอพยพมาจากชุมชนมอญย่านคลองสุนัขหอน จังหวัดสมุทรสาคร และชุมชนมอญพระประแดงจังหวัดสมุทรปราการ เนื่องจากมีหลักฐานทางโบราณสถาน คือวัดบางกระดี่มีที่ลักษณะ คล้ายวัดสุธรรมของชาวมอญพระประแดง และนามสกุลของชาวมอญที่ชุมชนมอญบางกระดี่ส่วนใหญ่นั้นสืบมาจากชุมชนมอญที่คลองสุนัขหอนจังหวัดสมุทรสาคร

ผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนต่างเล่าถึงประวัติความเป็นมาว่า ชื่อบางกระดี่เพราะแถบลำน้ำในชุมชนนี้ชุกชุมไปด้วย ปลากระดี่ ซึ่งมีให้เห็นจนถึงปัจจุบัน ส่วนนักวิชาการที่เข้ามาศึกษาประวัติความเป็นมาของชุมชนมอญบางกระดี่กล่าวว่าไม่พบชื่อชุมชนนี้ในวรรณกรรมสมัยรัชกาลที่ 2 เช่น นิราศนรินทร์ ของนรินทร์ธิเบศร์ และนิราศเมืองเพชรของสุนทรภู่ แม้จะเดินทางผ่านแถบแสมดำบางขุนเทียนก็ตาม

สันนิษฐานว่าชุมชนบางกระดี่น่าจะเกิดขึ้นพร้อมกับวัดบางกระดี่ ซึ่งเป็นธรรมเนียมของคนมอญในประเทศไทยที่วัดจะถูกสร้างขึ้นพร้อมกับหมู่บ้าน เนื่องจากคนมอญมีกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาทุกวัน วัดบางกระดี่ สร้างเมื่อประมาณ พ.ศ. 2420 ตรงกับสมัยรัชกาลที่ 5 ตอนต้น หลังจากครองราชย์ประมาณ 9 ปี

ตามประวัติศาสตร์การบอกเล่า มีการเล่าสืบกันมาว่าพระอาจารย์เฒ่า เจ้าอาวาสรูปแรกของวัดบางกระดี่ ซึ่งเคยเป็นทาสในเรือนเจ้านายท่านหนึ่งเมื่ออายุครบบวชแล้วจึงขอลาอุปสมบทเจ้านายท่านนั้นจึงได้ยกที่ดินให้เป็นสถานที่สร้างวัดบางกระดี่ เมื่อสร้างวัดบางกระดี่เสร็จเรียบร้อยแล้วจึงเรียกชื่อวัดนี้ว่า “วัดบางกระดี่” พระอาจารย์เฒ่าจึงเป็นเจ้าอาวาสวัดบางกระดี่เป็นรูปแรก

รัชพงศ์ มอญคะ (2550, น. 1) ได้กล่าวว่า ชุมชนบางกระดี่นั้นมิได้เป็นชุมชนมอญที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานตั้งแต่เริ่มแรกที่เข้ามาอยู่ในประเทศไทยแต่เป็นการอพยพของชุมชนมอญที่อยู่ตามพื้นที่ต่างๆ มาภายหลัง โดยการสำรวจภายในชุมชนพบว่านามสกุลที่พบมาก คือ มะคนมอญ, ประเสริฐ, ศรีสำแดง, ปุงบางกระดี่, แก่นแดง, เตียเป็ด, มอญคะ, สกุลดังกล่าวนี้สามารถพบได้ทั่วไปในชุมชนมอญบางกระดี่ ชุมชนบ้านมอญคลองหมาหอน หรือชุมชนมอญคลองสุนัขหอน มหาชัย จังหวัดสมุทรสาคร และชุมชนมอญจากธนบุรี สมุทรปราการ และที่อื่นๆ บ้าง

ชาวมอญบางกระดี่ส่วนใหญ่น่าจะโยกย้ายมาจากชุมชนมอญ ในจังหวัดสมุทรสาคร เพราะชุมชนมอญเก่าแก่อย่างสมุทรสาครนั้น มีหลักฐานการตั้งชุมชนมาอย่างน้อยตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๓ กล่าวคือ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดฯ ให้สร้างป้อมและบุคลคลองสุนัขหอน และโปรดฯ ให้ยกครัวมอญ ในเจ้าพระยามหาโยธา ไปทำมาหากินที่จังหวัดสมุทรสาคร เมื่อ พ.ศ. ๒๓๗๑ รวมทั้งนิราศเมืองเพชรของสุนทรภู่ ซึ่งแต่งในสมัยรัชกาลที่ ๑ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๗๖ กล่าวว่า

“ถึงเขตแขวงแหล่งหล้าสุนัขหอน

เรือสลอนลอยรอถืออ้อไสว

ทั้งฟ่วงแพแซ่ซ็อนเจ็กมอญไทย

บ้างมาไปปะกันเสียงครื้นครื้น”

จากนิราศข้างต้นแสดงให้เห็นว่า มีชุมชนมอญอยู่ในจังหวัดสมุทรสาคร ย่านมหาชัย และคลองสุนัขหอนมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๓ พื้นที่ของชุมชนมอญย่านมหาชัยและคลองสุนัขหอนเป็นเขตแดนต่อเนื่องกัน สามารถไปมาหาสู่กันได้ การคมนาคมมีความสะดวกสัญจรไปมาได้โดยอาศัยคลองสนามไชย (คลองบางกระบือ) เป็นเส้นทางหลัก ประกอบกับชุมชนมอญที่มหาชัยและคลองสุนัขหอน เป็นชุมชนมอญขนาดใหญ่ ต่อมาในระยะหลัง เกิดความแออัดขาดแคลนที่ทำมาหากิน จึงมีการขยับขยาย เพื่อจับจองที่ทำกินยังแหล่งใหม่ ที่มีทรัพยากรอุดมสมบูรณ์กว่าที่มหาชัยสมุทรสาคร ซึ่งเมื่อย้ายมาอยู่ที่ใหม่แล้ว ยังสามารถประกอบอาชีพเดิม อย่างที่เคยเมื่ออยู่ที่มหาชัย และคลองสุนัขหอนได้ คือเย็บจาก ตัดฟืน เเผาถ่าน อีกทั้ง ใกล้เคียงค้าขายสินค้าเหล่านั้นคือ ปากเกร็ด สามโคก ที่ต้องการฟืนและจาก ในการทำเครื่องปั้นดินเผา ต่อมาในระยะหลัง เมื่อมีการติดต่อค้าขายกันระหว่างชุมชนมอญ จึงมีชาวมอญอีกส่วนหนึ่ง โยกย้ายมาอยู่ที่บางกระบือเพิ่มเติม จากการแต่งงาน และการค้าขายประกอบอาชีพ กับชาวมอญสามโคก ปากเกร็ด พระประแดงและย่านบางไส้ใกล้กรุงเทพมหานคร

นอกจากการย้ายถิ่นฐานตามพระอาจารย์เผ่าอย่างทีกล่าวข้างต้นแล้ว การย้ายถิ่นฐานอีกส่วนหนึ่งเกิดจากการแต่งงานของคนมอญในชุมชนตามประเพณีมอญ เมื่อแต่งงานแล้วฝ่ายชายจะเข้ามาอยู่ที่บ้านฝ่ายหญิงเป็นส่วนใหญ่

จากการสัมภาษณ์คุณสมนึก มอญตะ (สัมภาษณ์แกนนำชุมชนรายหนึ่ง) ได้กล่าวไว้ว่า ชาวมอญจากถิ่นอื่นมาตั้งรกรากอยู่ที่บางกระบือจำนวนไม่น้อย เหตุสำคัญของการอพยพย้ายถิ่น คือพื้นที่แถบบางกระบือมีป่าชายเลนที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยป่าไม้โกงกาง ซึ่งเป็นไม้ฟืนที่มีคุณภาพ และป่าจากแถบบางกระบือสมุทรสาครเป็นป่าจากน้ำกร่อยใบจากมีคุณภาพดีไม่ค่อยมีแมลงกัดกินใบ ผู้ใหญ่บางคนเล่าว่าคนมอญแถบป่าน้ำจืดจะตัดใบมาขายคนมอญบางกระบือ ให้เย็บเป็นต้นจากขายอีกทอดหนึ่งเพราะราคาต้นจากที่บางกระบือมีราคาถูกกว่า ใบจากไม่มีแมลงกัดกิน คงทนกว่าจากป่าน้ำจืดในสมัยที่ไฟฟ้า น้ำมัน และอาคารก่ออิฐถือปูน ยังไม่แพร่หลายอย่างปัจจุบัน ไม้ฟืนและจากจึงเป็นที่ต้องการของคนทั่วไปในประเทศ โดยเฉพาะในกรุงเทพมหานคร อาชีพตัดจากจึงมีรายได้ดีในแถบสมุทรสาคร ผู้คนจึงเข้ามาทำกินกันเป็นจำนวนมาก เพราะในแถบบางกระบือมีวัตถุดิบมาก และทำเลที่ตั้งอยู่ริมคลองสนามไชยซึ่งเป็นเส้นทางคมนาคมทางน้ำที่สำคัญ ระหว่างสมุทรสาครกับ

กรุงเทพมหานคร จึงไม่เป็นเรื่องแปลกที่คนมอญจากสมุทรสาครย้ายถิ่นฐานมาตั้งถิ่นฐานที่บางกระดี่เป็นจำนวนมาก การติดต่อค้าขายในยุคหลังทำให้มีคนมอญจากถิ่นฐานอื่น เช่น สมุทรปราการ นนทบุรี และปทุมธานี ตามเข้ามาเพิ่มเติม

หลักฐานที่สามารถอธิบายความเป็นมา และความเก่าแก่ของชุมชนมอญบางกระดี่ได้ก็คือ สถาปัตยกรรม และสิ่งก่อสร้างภายในวัดบางกระดี่ ได้แก่ เจดีย์ พระพุทธรูป และความเชื่อมโยงทางด้านสังคมและวัฒนธรรมประเพณีในชุมชนวัดบางกระดี่ ซึ่งเป็นวัดประจำชุมชนบางกระดี่

สถาปัตยกรรมภายในวัด เป็นงานศิลปะแบบพื้นบ้าน และวัสดุที่ใช้ก็เป็นวัสดุที่หาง่ายในท้องถิ่น ที่แสดงให้เห็นว่า เป็นงานที่เกิดจากพลังศรัทธาของชาวบ้านแท้ๆ แบบที่เรียกว่า “ตามมีตามเกิด” ต่างจากวัดในละแวกใกล้เคียง เช่น วัดกก วัดศิระกระบือ วัดโลกขาม ซึ่งล้วนแต่สร้างอย่างประณีตบรรจง และสร้างมาแต่สมัยอยุธยา ลักษณะดังกล่าวเป็นเช่นเดียวกันกับชุมชนเกิดใหม่ทั่วไป ที่เพียงแต่ต้องการสร้างศาสนสถาน เป็นการชั่วคราวภายในชุมชน ประการหนึ่งอาจด้วยความไม่แน่นอน ในการที่จะอพยพโยกย้ายมาอย่างถาวร และอีกประการหนึ่งคือฐานะทางเศรษฐกิจของชุมชนที่เพิ่งอยู่ในภาวะก่อร่างสร้างตัวใหม่

ภาพที่ 4.5 ภาพเจดีย์มอญ 4 องค์, พระพุทธรูปยืนไม้แกะสลัก และ หอกลอง

ที่มา : สุนิสา เปี่ยมคุ้ม, 2 พฤศจิกายน 2555

เจดีย์ทรงมอญ 4 องค์หน้าอุโบสถเก่า ทรงระฆังคว่ำแบบมอญโบราณ เป็นสัญลักษณ์แทนองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ทรงอุบัติแล้วในโลกคือ พระกกุสันธะ พระโกนาคมนะ พระกัสสปะและพระโคตม (พระพุทธเจ้าองค์ปัจจุบัน) (ซ้ายสุด)

พระพุทธรูปยืนไม้แกะสลัก ที่ศาลา 4 หลัง พระอาจารย์สีล(สิน)เจ้าอาวาสองค์ที่ 6 สร้างด้วยไม้พรวมมา(ไม้เนื้อสีดำ ปลูกไม่กิน)ในราวปีพ.ศ.2484 (กลาง)

หอกลอง ทรงหอคอยฝีมือช่างจีน ศิลปะสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น เดิมเป็นหอรระฆังสร้างด้วยไม้ ต่อมาเกิดอุบัติเหตุระฆังตกลงครอบเด็กลูกกลุ่กหบดีจีนที่มาทำบุญที่วัด คหบดีจีนจึง

สร้างหอร่องใหม่บนสถานที่เดิมแล้วนำอิฐใส่ไว้ที่โดยอดหอร่องนั้น ภายหลังเปลี่ยนเป็น หอกลองใช้มาจนถึงปัจจุบัน (ขวาศุด)

การตรวจเทียบรูปแบบศิลปะ และยุคสมัย ของโบราณวัตถุและโบราณสถาน ภายในชุมชนมอญบางกระดี่ ประกอบด้วยศิลปะปูนปั้น ลวดลายแกะสลัก บนบานประตูโบสถ์ หน้าต่าง และศาลาการเปรียญ พบว่าได้รับอิทธิพลศิลปะจีนแบบราชานิยมสมัยรัชกาลที่ ๓ ถึงช่วงต้นรัชกาลที่ ๔ อีกทั้งลักษณะงานศิลปะ เป็นงานช่างตระกูลเดียวกันที่ปรากฏ ที่วัดทรงธรรม อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ อันเป็นชุมชนมอญใกล้เคียงกับชุมชนมอญบางกระดี่ และมีสายสัมพันธ์กันมาเป็นเวลานาน หลักฐานดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า วัดบางกระดี่น่าจะสร้างร่วมยุคหรือใกล้เคียงกันกับ วัดทรงธรรมซึ่งสร้างในสมัยรัชกาลที่ ๔ (http://www.monstudies.com/show_content.php?topic_id=58&main_menu_id=2 เข้าถึงวันที่ 5 มีนาคม 2555)

ต่อมาในปี 2470 นั้นชุมชนมอญบางกระดี่ได้เริ่มก่อตั้งโรงเรียนวัดบางกระดี่ขึ้น ในเบื้องต้นนั้นพระสงฆ์เป็นผู้สอนหนังสือเอง โดยสอนเป็นภาษามอญ แต่เมื่อมีการก่อตั้งโรงเรียนวัดบางกระดี่ขึ้นแล้ว การจัดการศึกษาของชุมชนจึงเปลี่ยนไปเป็นการอิงกระทรวงศึกษาธิการแบบโรงเรียนรัฐบาลแห่งอื่นๆ

ในช่วงก่อนปี พ.ศ. 2515 นั้น ชาวมอญบางกระดี่เกือบทุกคนมีวิถีชีวิตแบบพึ่งตนเอง การทำไร่ ทำนา เย็บจาก ความรู้ต่างๆ นั้นชาวมอญบางกระดี่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ ในสมัยนั้นชาวมอญบางกระดี่ยังมีวิถีการผลิตและการดำเนินชีวิตที่พึ่งพาธรรมชาติอยู่มาก นอกจากนี้ในเรื่องพระพุทธศาสนากับชาวมอญนั้นถือเป็นเรื่องที่แยกกันไม่ออก ชาวมอญบางกระดี่ให้ความสำคัญกับพระพุทธศาสนา มาก ในช่วงนี้ ชาวมอญจึงมีการตกลงกันขึ้นในการจัดกิจกรรมของวัด แบ่งแยกหน้าที่ต่างๆ และใช้ความร่วมมือกันของคนในชุมชนในการจัดกิจกรรมต่างๆ เช่น งานวันสงกรานต์ เป็นต้น

ช่วงการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของชาวมอญบางกระดี่นั้นคือช่วงปี พ.ศ. 2514-2515 เนื่องจากมีการตัดถนนลูกรังเข้าไปยังชุมชนเป็นระยะทาง 3 กิโลเมตร ซึ่งส่งผลกระทบต่อชุมชนชาวมอญอย่างใหญ่หลวง เนื่องจากมีนายหน้าค้าที่ดินจำนวนมากเข้ามาซื้อขายที่ดินซึ่งเป็นที่นา และที่ทำกินของชาวมอญบางกระดี่ มีชาวมอญจำนวนมากขายที่ดินทำกินไป การขายที่ดินในสมัยนั้นส่งผลให้ชาวมอญบางกระดี่ต้องเปลี่ยนอาชีพเพิ่ม เมื่อขายที่ดินไปแล้ว ที่นาก็กลายเป็นโรงงานอุตสาหกรรม ชาวมอญบางส่วนก็เข้าทำงานที่โรงงานอุตสาหกรรม เป็นการเปลี่ยนแปลงจากวิถีชีวิตแบบพึ่งตนเอง จากการทำการเกษตรไปเป็นแรงงานรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม นอกจากนี้โรงงานอุตสาหกรรมแล้ว ยังมีการสร้างบ้านจัดสรรเป็นจำนวนมาก ยังส่งผลให้การคมนาคมทาง

น้ำลดน้อยลง มีการปล่อยน้ำเสียลงสู่แหล่งน้ำ ส่งผลให้แหล่งน้ำหรือคลองสนามไชยเกิดการเสื่อมโทรม สัตว์น้ำที่เคยมีลดน้อยลง

ในปี พ.ศ. 2519 ชุมชนได้เกิดการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคขึ้นได้แก่ การไฟฟ้าเข้ามาติดตั้งไฟฟ้าให้แก่ชุมชนมอญบางกระดี่ ไฟฟ้าสร้างความสะดวกสบายในการดำรงชีวิตให้แก่คนในชุมชนเพิ่มขึ้น เป็นอย่างมาก การสร้างบ้านก็เปลี่ยนแปลงตามไปด้วย เช่น บ้านที่เคยมุงหลังคาด้วยจากก็เปลี่ยนแปลงเป็นมุงกระเบื้อง เนื่องจากการไฟฟ้าจะไม่ติดตั้งกระแสไฟฟ้าให้บ้านที่หลังคามุงจากเนื่องจากเสี่ยงที่จะเกิดไฟไหม้ ทำให้ชาวมอญบางกระดี่ต้องเปลี่ยนรูปแบบการสร้างบ้านจากหลังคาจากเป็นกระเบื้อง

สิ่งที่มาพร้อมกับกระแสไฟฟ้าคือ ความทันสมัยทางวัตถุ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ ข้าวสารเดินทางเข้าสู่ชุมชนอย่างง่ายดาย เกิดการรับวัฒนธรรมใหม่ๆ ขึ้นมากมาย เช่น การบริโภคและการแต่งกาย

ในปี 2530 ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงระบบทางการเกษตรของชาวมอญบางกระดี่อีกครั้งหนึ่ง เนื่องจากพื้นที่ทำนาถูกเปลี่ยนเป็นบ่อเลี้ยงกุ้ง เนื่องจากทำรายได้ได้มากกว่า

ต่อมาในปี 2534 การทอดกฐินสามัคคีของวัดบางกระดี่ เปลี่ยนเป็นแบบเจ้าภาพเดียว และแบ่งหน้าที่ในช่วยกันจัดงาน ปี 2538 ชุมชนมอญบางกระดี่มีการเปิดพื้นที่สาธารณะเพิ่มมากขึ้น โดยคนในชุมชนสามารถแสดงความคิดเห็นตลอดจนถึงร่วมกันแสดงความคิดเห็น และออกความเห็นในการคิดกิจกรรมที่จัดขึ้นต่างๆ เช่น ในวังสงกรานต์ ส่งผลให้เกิดความร่วมมือและความสามัคคีระหว่างคนในชุมชน เป็นต้น

ในปี 2539 นี้เองจึงเกิดการตื่นตัวคนในชุมชนเนื่องจากมีพ่อค้าจากภายนอกมารับซื้อของเก่าในชุมชนเช่น เครื่องมือ เครื่องใช้ เครื่องดนตรี ตลอดจนถ้วย โถ โอชาม ต่างๆ สิ่งเหล่านี้เองส่งผลให้ชาวมอญริเริ่มเกิดความหวงแหนสมบัติของบรรพบุรุษขึ้น แม้บางส่วนจะถูกขายไปแล้วก็ตาม ผู้นำในชุมชนอย่างเช่นคุณธวัชพงศ์ มอญตะ ซึ่งในขณะนั้นยังบวชเป็นพระอยู่ที่วัด เห็นภาพการขายวัตถุโบราณต่างๆ จึงตระหนักได้และทำการยุติการขาย โดยการรับซื้อของบางอย่างกลับมาด้วยกำลังทรัพย์ของตัวเอง ก็มีอุปสรรคต่างๆ ทั้งจากคนในครอบครัวและในชุมชน เนื่องจากชาวมอญมีความเชื่อว่าหากนำข้าวของแตกหักเข้าบ้านจะทำให้เป็นบ้านเสียสติได้ แต่คุณโอก็ไม่ได้วิตกเนื่องจากตนเองนั้นระลึกอยู่เสมอว่าตนนั้นมีเจตนาที่ดี ทำเพื่อลูกหลานชาวบางกระดี่จะได้มีวัตถุโบราณของบรรพบุรุษไว้เรียนรู้และศึกษา และความมุ่งมั่นของคุณโอก็ประสบความสำเร็จ จากนั้นจึงทำหนังสือขออนุญาตจัดตั้งศูนย์ศิลปวัฒนธรรมมอญบางกระดี่ ถึงสำนักงานเขตบางขุนเทียน และแจ้งแก่ผู้ใหญ่บ้านและกำนันอย่างเป็นทางการเป็นลายลักษณ์อักษร

ในปี 2543 ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมมอญบางกระดี่ เปิดอย่างเป็นทางการ มีผู้ให้ความสนใจเข้าชมเป็นจำนวนมากจากผู้สนใจ ตลอดจนข้าราชการ ได้รับความช่วยเหลือและได้รับการสนับสนุนจาก ท่านผู้หญิบุนตรี วีรไวทยะ จากสำนักพระราชวัง ทำให้ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมแห่งนี้ แข็งแกร่งและน่าเชื่อถือเพิ่มมากขึ้น

ผลจากการจัดตั้งศูนย์ศิลปวัฒนธรรมมอญบางกระดี่ ทำให้ผู้ที่ป็นผู้นำอย่างคุณธวัช พงศ์ ต้องกระตือรือร้นในการหาความรู้เพิ่มเติม ในองค์ความรู้ต่างๆที่ขาดตกบกพร่องไป

ในปี 2549 ได้ก็เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญอีกครั้งหนึ่งของชุมชน เนื่องจากมีโครงการของสถาบันการศึกษา อย่างเช่น มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และหน่วยงานจากกรุงเทพมหานคร ได้เข้ามาสนับสนุนศูนย์ศิลปวัฒนธรรมมอญบางกระดี่ โดยในสมัยนั้นได้มีการจัดตั้ง บ้านพิพิธภัณฑตามความรู้และภูมิปัญญาที่แต่ละบ้านมี

นอกจากหน่วยงานข้างต้นแล้วชุมชนมอญบางกระดี่ยังได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานวัฒนธรรมการท่องเที่ยวและกีฬากรุงเทพมหานคร ร่วมกับสถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เข้ามาช่วยในการสนับสนุนและช่วยวางแผนเรื่องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ส่งผลต่อการพัฒนาของชุมชนมอญบางกระดี่เป็นอย่างมาก อีกทั้งทำให้ชุมชนมอญบางกระดี่เป็นที่รู้จักของคนโดยทั่วไปเพิ่มมากขึ้น

พิพิธภัณฑที่มีชีวิตก็เกิดขึ้นในช่วง พ.ศ. 2549 จากการที่บ้านที่ชาวบ้านอาศัยเป็นพิพิธภัณฑที่มีชีวิตขึ้น เช่น พิพิธภัณฑภาพมอญ พิพิธภัณฑบ้านทะเลยมมอญ พิพิธภัณฑต้นจาก พิพิธภัณฑเหล่านี เจ้าของบ้านมีหน้าที่ให้ความรู้กับผู้ที่สนใจที่เข้ามาเยี่ยมชมในชุมชน ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจเมื่อสิ่งต่างๆถูกถ่ายทอดต่อและมีผู้ให้ความสนใจ

ในปี 2550 ชุมชนมอญบางกระดี่ได้รับรางวัลชุมชนดีเด่นทางด้านทางท่องเที่ยว จากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ตั้งแต่นั้นมา ชุมชนมอญบางกระดี่ก็เป็นที่สนใจและมีผู้เข้าชมเป็นจำนวนมากกระทั่งปัจจุบัน

ในปี 2554 นั้นชุมชนมอญบางกระดี่มีการขยายตัวเพิ่มมากขึ้น จากการแยกครอบครัวของคนในชุมชนมาปลูกบ้านในพื้นที่ที่ติดถนน แต่ชุมชนดั้งเดิมเก่าแก่นั้นยังคงอยู่ในสภาพเดิมไม่มีการขยายตัวเพิ่ม การขยายตัวจากคนภายนอก ทั้งบ้านจัดสรร บ้านเช่า ร้านสะดวกซื้อต่างๆ ล้วนก็บุกรุกเข้าสู่ชุมชน รวมทั้งถนน 4 เลน ที่ขยายเพิ่มมาจนถึงคอสะพานข้ามคลองสนามไชยก่อนเข้าสู่วัดบางกระดี่อีกด้วย แม้การเปลี่ยนแปลงและความเจริญจะรุคืบมามากเพียงใด ชาวมอญบางกระดี่ก็ยังรักษาเอกลักษณ์ของตนไว้ได้อย่างแนบแน่น トラบจนปัจจุบัน

ลำดับพัฒนาการเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามลำดับเวลาของชุมชนมอญบางกระดี่

- 2420 ก่อตั้งชุมชนมอญบางกระดี่ จากการย้ายถิ่นฐานจากมอญคลองสุนัขหอน จังหวัดสมุทรสาคร กับมอญปากลัด (พระประแดง) จังหวัดสมุทรปราการ
- 2470 ก่อตั้งโรงเรียนวัดบางกระดี่ โดยใช้วัดเป็นสถานที่ในการศึกษา
- ก่อนปี 2515 ชุมชนมอญบางกระดี่อยู่ในยุคของการพึ่งตนเอง มีการแสดงออกโดยคนในชุมชนที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษมากขึ้น
- เกิดข้อตกลงร่วมกันในความร่วมมือต่อกิจกรรมของชุมชน เช่น การช่วยเหลืองานบุญที่วัด
- การพึ่งพิงธรรมชาติยังมีอยู่มาก เช่นการเห็บจาก การทำฟืน
- 2514 - 2515 การตัดถนนลูกรังเข้าสู่ชุมชนมอญบางกระดี่เป็นระยะทาง 3 กิโลเมตร
- จากการตัดถนนทำให้มีนายหน้าค้าที่ดินเป็นจำนวนมาก ทำให้การทำนาของชาวมอญลดลง
- โรงงานอุตสาหกรรม และหมู่บ้านจัดสรรเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก
- เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบทางความสัมพันธ์ของแรงงานจากการเกษตรเป็นอุตสาหกรรม
- การตัดถนนทำให้การคมนาคมทางน้ำ (คลองสนามไชย) ลดน้อยลง แหล่งน้ำเสื่อมโทรม โดยได้รับผลกระทบจากโรงงานอุตสาหกรรม
- 2519 มีการพัฒนาสาธารณูปโภค คือการไฟฟ้าได้เข้ามาติดตั้งกระแสไฟฟ้าให้กับชุมชนมอญบางกระดี่
- มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการสร้างบ้านโดยคนเปลี่ยนมาUNGหลังคาด้วยกระเบื้องเพิ่มมากขึ้น โดยสมัยนั้นการไฟฟ้าจะไม่อนุญาตให้บ้านจากใช้ไฟ เนื่องจากอาจเกิดอันตรายได้ง่าย
- สิ่งที่มาพร้อมกับไฟฟ้า คือ วิทยุและโทรทัศน์ มีการรับวัฒนธรรมใหม่ๆ มากขึ้น เช่น การบริโภค และการแต่งกาย เป็นต้น
- 2530 พื้นที่นาที่เหลือกลายเป็นบ่อเลี้ยงกุ้ง มีการเปลี่ยนระบบทางการเกษตรเนื่องจากได้ราคาสูง
- 2534 การทอดกฐินสามัคคีของวัดแปลเปลี่ยนเป็นกฐินจอง คือมีเจ้าภาพเพียงหนึ่งเดียว

- 2538 ในชุมชนมอญบางกระดี่มีการเปิดพื้นที่สาธารณะในชุมชนเพิ่มมากขึ้น โดยคนในชุมชนสามารถแสดงความคิดเห็นตลอดจนถึงร่วมกันในการออกแบบพิธีกรรม
- 2539 มีกลุ่มพ่อค้า ค้าวัดอุโบราณเข้ามาซื้อวัตถุโบราณของชาวมอญในชุมชน จากนั้นชาวบ้านได้ตระหนักถึงคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมของตนเอง โดยมีแนวคิดพิพิธภัณฑ์ชุมชนของพระครูอนุกูลสิกขการและคุณธวัชพงศ์ มอญคะ
- 2540 ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมมอญ มีข้าวของเครื่องใช้ เครื่องดนตรีที่แสดงถึงความ เป็นมอญเพิ่มมากขึ้น
- 2543 ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมมอญบางกระดี่เปิดอย่างเป็นทางการ มีผู้เข้าชมและ ได้รับความสนใจจากสื่อมวลชนเป็นจำนวนมาก
- มีงบประมาณจากกรุงเทพมหานคร เพื่อสร้างอาคารพิพิธภัณฑ์ไว้ที่ ด้านหลังวัดบางกระดี่
- เมื่อมีผู้สนใจมากขึ้นทำให้ต้องมีการพัฒนาองค์ความรู้ของผู้นำ โดย การศึกษาในเรื่องมอญเพิ่มมากขึ้น
- 2549 มีโครงการจากหน่วยงานของสถาบันการศึกษาและหน่วยงานจาก กรุงเทพมหานคร ได้เข้ามาสนับสนุนศูนย์การเรียนรู้ให้เกิดการเคลื่อนตัว โดยชุมชนได้จัดทำบ้านพิพิธภัณฑ์ตามความรู้และภูมิปัญญาที่แต่ละบ้านมี มีการดำเนินโครงการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนบางกระดี่หมู่ที่ 8 เขตบางขุน เทียน กรุงเทพมหานคร
- มีโครงการวางแผนและพัฒนารท่องเที่ยวย่านบางกระดี่และพื้นที่ เกื้อวเนื่องของสำนักงานวัฒนธรรมกีฬาและการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร ร่วมกับสถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เกิดโครงการพิพิธภัณฑ์มีชีวิตขึ้นเป็นลักษณะของการทำบ้านเป็น พิพิธภัณฑ์ เช่น พิพิธภัณฑ์ภาพมอญ พิพิธภัณฑ์บ้านทะเลแยมอญ พิพิธภัณฑ์ดันจาก เป็นต้น
- 2550 ชุมชนมอญบางกระดี่ได้รับรางวัลชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยว จาก การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
- หลังสิ้นสุดโครงการ มีสมาชิกถอนตัวออกจากโครงการจำนวนหนึ่ง เนื่องจากกระทบต่อวิถีชีวิต และการเคลื่อนย้ายในครอบครัว

- 2551 มีการเข้ามาศึกษาดูงานในชุมชนมอญบางกระดี่ ทั้งจากบุคคลภายนอก นิสิต นักศึกษา อย่างต่อเนื่อง
- 2554 มีการขยายถนนจากถนนพระราม 2 ถึงคอสะพานก่อนข้ามคลองสนามไชย จากถนน 2 เลน เป็น 4 เลน
- คนในชุมชนมอญบางกระดี่ไม่ยินยอมให้ถนนตัดผ่านวัดเนื่องจากกลัวความเปลี่ยนแปลงอย่างมากมาที่จะตามมากับถนน เกรงผลกระทบที่จะเกิดกับทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ป่าจาก เป็นต้น

สรุปได้ว่าตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ความเป็นชาวมอญบางกระดี่ในเรื่องศิลปวัฒนธรรมต่างๆ นั้น ต้องพบกับการรุกรับ เปลี่ยนแปลงทั้งการเปลี่ยนไปของเรื่องอาชีพและวิถีชีวิต ด้วยความเจริญและความทันสมัยที่สืบคลานเข้ามาใกล้ชุมชนมากขึ้นทุกที ปัจจัยในเรื่องคำตอบแทนเริ่มเป็นสิ่งสำคัญที่ทุกคนต้องการ อาชีพทางการเกษตรลดน้อยถอยลง เนื่องจากความเจริญแบบอุตสาหกรรมนั้นเข้ามาแทนที่ ความยากลำบากในสายตาคนมองจากอาชีพเกษตรกรรมจึงจำต้องลดน้อยถอยลงไป ผู้วิจัยได้เห็นและรับทราบจากการลงพื้นที่แล้วว่า อิทธิพลจากภายนอกได้แพร่เข้ามาสู่ชุมชนเล็กเช่นสังคมเมืองทั่วไป การขยายพื้นที่เมือง การรุกรับจากโรงงานอุตสาหกรรม การขยายถนนพระรามที่ 2 และการตัดถนนเข้ามายังชุมชนมอญบางกระดี่ และตามมาด้วยโครงการบ้านจัดสรรขนาดใหญ่ เศรษฐีใหม่จากการขายที่ดินที่ทำกินดั้งเดิมเพิ่มขึ้น หากแต่ศูนย์เสียที่ทำกินและภูมิปัญญาดั้งเดิมที่เคยมีไป ซึ่งถือเป็นสิ่งยากที่ชาวมอญบางกระดี่จะไม่เปลี่ยนแปลงไปตามกระแสพัฒนา แต่กลับพบว่าชาวมอญบางกระดี่ยังคงร่วมกันรักษาความเป็นมอญไว้ได้อย่างเหนียวแน่น การต่อสู้ท่ามกลางกระแสโลกที่หมุนเปลี่ยนอย่างรวดเร็ว การมีประวัติศาสตร์ร่วมกัน การเป็นผู้ถูกระงับที่ยังไม่ได้รับการเยียวยา การร่วมกันต่อสู้ สร้างสรรค์ความเป็นมอญ ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้ศิลปวัฒนธรรมต่างๆ ของชาวมอญยังคงอยู่ และสิ่งที่สำคัญที่สุดคือ การที่คนในชุมชนมีความเชื่อในเรื่องการนับถือผีร่วมกันถือเป็นกฎระเบียบชุมชนที่สำคัญที่ทำให้ทุกคนสามัคคีและรักษาศิลปวัฒนธรรมของเขาไว้ได้จนถึงปัจจุบัน

4.3 ทุนทางวัฒนธรรมของชาวมอญบางกระดี่

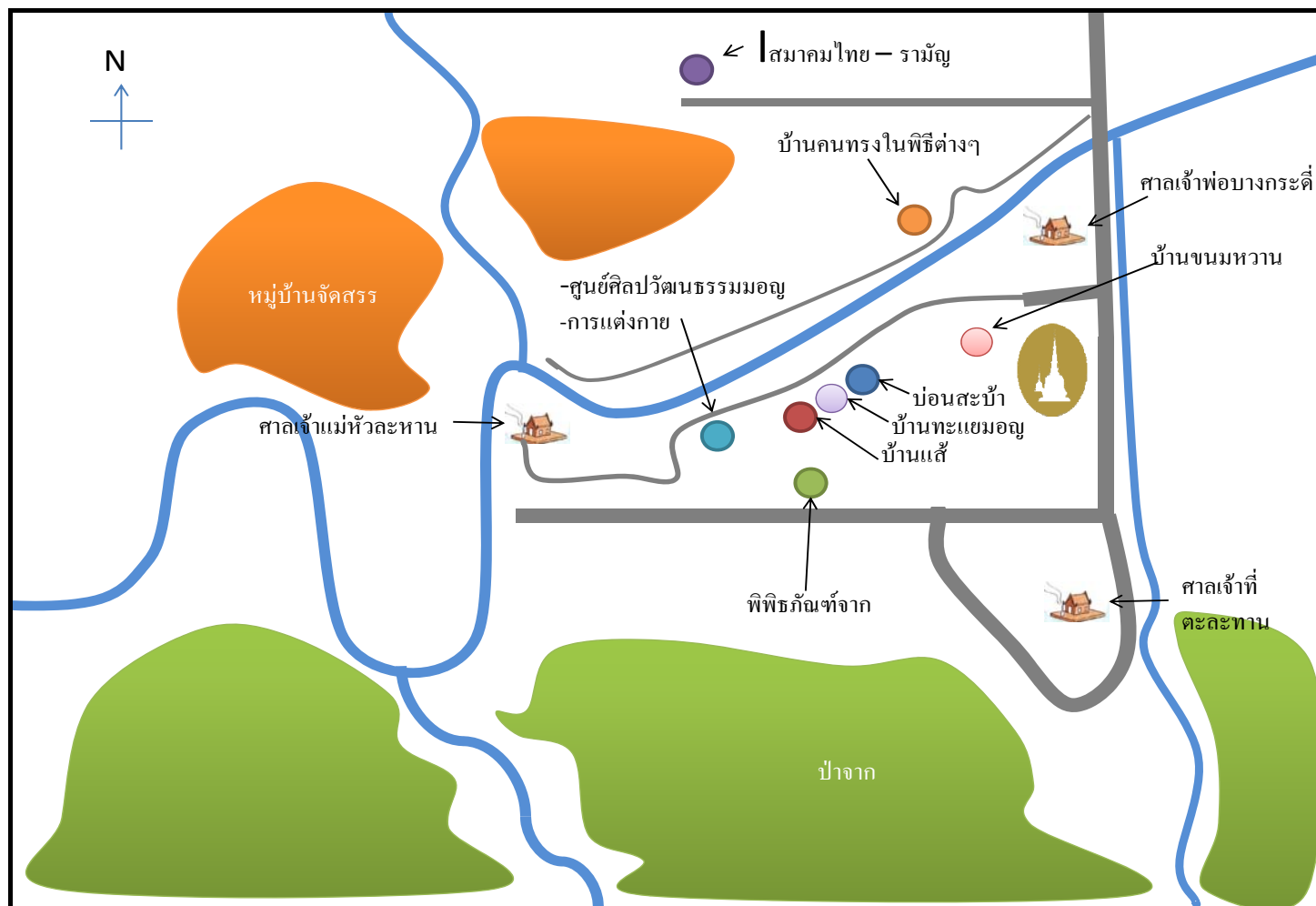
วัฒนธรรม หมายถึง วิถีชีวิตที่สืบทอดกันมายาวนาน และเป็นที่ยอมรับในสังคมนั้นๆ ซึ่งมีความหลากหลายในแต่ละพื้นที่ โดยวัฒนธรรมจะเป็นตัวยึดโยงคนในสังคมให้ตระหนักถึงรากเหง้าของตนเอง เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปกรรมต่างๆ ภูมิปัญญาที่สะท้อนออกมาเป็นคุณค่า ค่านิยม ความเชื่อของคนในชุมชน ศิลปะ การแสดง ภาษา จารีต ประเพณี พิธีกรรม ความรู้ทักษะฝีมือต่างๆ ที่ใช้ในการดำรงชีวิต เช่น อาหาร และเครื่องมือทำมาหากิน (กิตติศักดิ์ สินธุวนิช, 2549 : 3)

การสำรวจทุนทางวัฒนธรรมนั้น ผู้วิจัยใช้วิธีการคัดเลือกจากการบ่งชี้เอกลักษณ์ของคนในชุมชน โดยวิธีการทำแผนที่ทางวัฒนธรรม (Cultural map) เพื่อสำรวจว่าในปัจจุบันนั้นมีทุนทางวัฒนธรรมอะไรบ้างที่ยังปรากฏและมีบทบาทต่อชุมชนอยู่ ซึ่งสอดคล้องกับ อาจารย์ชัชอนันต์ สมุทวณิช ได้นำเสนอแนวคิดเรื่องทุนทางวัฒนธรรม ในแง่ของการทำให้วัฒนธรรมเป็นทุน เน้นในการให้ความสำคัญกับเรื่องของวัฒนธรรมเป็นหลัก โดยอาจารย์ชัชอนันต์ มองว่า วัฒนธรรมคือทุน (Culture as capital) ซึ่งเมื่อวัฒนธรรมตัวนี้มีลักษณะเป็นทุนแล้ว ก็มีสิ่งที่เรียกว่า โกดัง หรือคลังเก็บวัฒนธรรม (Cultural stacle) เพื่อรักษาคุณค่าและความมั่นคงทางวัฒนธรรมเอาไว้ซึ่งเป็นการให้ความสำคัญกับทุนเดิม หรือมรดกทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นทุนหลักของสังคม (ชัชอนันต์ สมุทวณิช, 2540 : 20-21)

การพัฒนาจากรากฐานเดิมของชุมชนนั้น ถือเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ชุมชนนั้นๆ สามารถพึ่งตนเองและยืนหยัดอยู่ได้อย่างยั่งยืน การมีประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมร่วมกัน ส่งผลให้เกิดความสามัคคีระหว่างคนในชุมชน ตลอดจนเกิดการปรับปรุงสร้างสรรค์วัฒนธรรมของตนให้คงอยู่ได้อย่างดีอีกด้วย

โดยความหมายของทุนทางวัฒนธรรม ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยให้ความหมายว่า วัฒนธรรมที่ชาวมอญบางกระดี่สั่งสมมาตั้งแต่อดีต ตั้งแต่วัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ ค่านิยม และการประกอบอาชีพ และมีการถ่ายทอดมาจนปัจจุบัน เช่น ทุนทางวัฒนธรรมที่มีลักษณะเป็นความเชื่อ ศิลปหัตถกรรม และอาชีพ เป็นต้น

จากการสำรวจชุมชนได้ชี้ชัดว่าทุนทางวัฒนธรรมของชาวมอญบางกระดี่ ได้ การนับถือผี ประเพณีสงกรานต์ ทะแยมอญ การเล่นสะบ้า วัฒนธรรมการแต่งกาย การทำเส้ ประเพณีตักบาตรดอกไม้ ตักบาตรน้ำผึ้ง การเย็บจาก และภาษามอญ ดังจะมีรายละเอียดและแผนที่ดังต่อไปนี้

แผนผังที่ 4.5 แผนผังทางวัฒนธรรมของชุมชนมอญบางกระบือ

ที่มา : สุนิสา เปี่ยมคุ้ม

นอกจากชาวมอญบางกระดี่นั้นจะนับถือพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัดแล้ว ยังมีความเชื่อความสำคัญเรื่องการนับถือผีและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ ในชุมชนเป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากในบริเวณชุมชนนั้นประกอบไปด้วยศาล 3 แห่ง คือ

- ศาลเจ้าพ่อบางกระดี่

ศาลเจ้าพ่อบางกระดี่ตั้งอยู่ที่หน้าวัดบางกระดี่ ริมคลองสนามชัย เจ้าพ่อบางกระดี่เป็นที่นับถือของชาวบ้านมาก ถ้ามีปัญหาต้องการความช่วยเหลือประการใดก็จะมาสักการะขอพร บนบานศาลกล่าวเมื่อได้สมประสงค์ชาวบ้านก็จะนำของมาสักการะ สิ่งของที่เชื่อว่าเจ้าพ่อชอบคือ ว่าว บั้วว ร้าง ม้า วัว ควาย ตุ๊กตานางรำ เป็นต้น วันที่ 18 เมษายนของทุกปี (ถ้าตรงกับวันพระจะเลื่อนไปก่อนหรือหลัง 1 วัน) จะมีการทรงเจ้าพ่อบางกระดี่ โดยผู้ทำหน้าที่คนทรง (ปะจู) ปะจูที่ทรงเจ้าพ่อจะทำหน้าที่เป็นตัวแทนตอบคำถามและทำนายทายทักเหตุการณ์ร้ายภายในหมู่บ้านเพื่อให้ชาวบ้านระมัดระวัง ในกรณีนอกเหนือจากวันดังกล่าวถ้าต้องการกราบไหว้ถวายเครื่องสักการะเจ้าพ่อฯ ก็สามารถทำได้ทุกวัน

- ศาลเจ้าที่ตะละทาน

ศาลตะละทานเป็นศาลเจ้าที่ ของวัดบางกระดี่ ตั้งอยู่หลังวัดบางกระดี่แถบหลังโบสถ์เก่า เป็นที่ประทับของเทวดาที่คอยคุ้มครองรักษาให้ทุกคนอยู่เย็นเป็นสุข ดังนั้นในการประกอบกิจกรรมงานบุญใดๆ จะต้องบอกกล่าวให้ท่านได้ทราบ ให้ท่านได้อนุโมทนาส่วนบุญ โดยเฉพาะในวันสุกดิบจะต้องจัดขบวนนาครพร้อมเครื่องบูชาไปประกอบพิธีที่ศาลตะละทาน โดยเชิญตะละทานให้มาประทับทรง คนทรง (ปะจู) เพื่อมอบผ้าไตรให้แก่นาค ซึ่งถือว่าเป็นสิริมงคลแก่นาค

- ศาลเจ้าแม่หัวละหาน

ตั้งอยู่ท้ายบ้านล่าง เขตหมู่ 9 บริเวณพื้นที่บ้านของนางทอน สังข์ทอง เล่าต่อกันมาว่าเจ้าแม่หัวละหานชื่อว่าถนอม เป็นสาวโสด เป็นพี่น้องกับเจ้าพ่อบางกระดี่ ชาวบ้านเชื่อว่าเจ้าแม่สามารถให้โชคลาภและรักษาโรคภัยไข้เจ็บได้ จะมีการทรงเจ้าแม่ในวันที่ 19 เมษายนของทุกปี (ถ้าตรงกับวันพระ จะเลื่อนไปก่อนหรือหลัง 1 วัน)

สรุปได้ว่า ชาวมอญบางกระดี่นั้นมีความเชื่อในการนับถือผีร่วมกัน ดังนั้นทุกคนในชุมชนจึงนับถือ ศาลเจ้าพ่อบางกระดี่ เจ้าแม่หัวละหาน และศาลเจ้าที่ตะละทาน เป็นอย่างมาก โดยศาลทั้งสามที่นี้มีผลต่อความเชื่อของคนในชุมชน เช่นจะมีการทรงเจ้าพ่อบางกระดี่ในวันที่ 18 เมษายนของทุกปี มีการทรงเจ้าพ่อเพื่อทำนายทายทักดวงของชุมชน ตกเดือนเหตุการณ์ร้ายต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นเพื่อให้คนในชุมชนช่วยกันระมัดระวัง ศาลเจ้าแม่หัวละหานนั้นอยู่ท้ายชุมชนและช่วย

สอดคล้องปกป้องคุ้มครองคนในชุมชน สิ่งเหล่านี้เองที่ทำให้คนในชุมชนมีที่ยึดเหนี่ยวจิตใจและรู้สึกว่ามีคนคอยปกป้องคุ้มครอง นอกจากนี้คนในชุมชนยังกล่าวด้วยว่าเราถึงต้องประพฤติตัวเป็นคนดี

4.3.1 การนับถือผี

การนับถือผีบรรพบุรุษ โดยการส่งต่อผีผ่านทางสายเลือดของลูกชายคนโตของตระกูล ถือเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่สำคัญของคนในชุมชนมอญบางกระดี่ เนื่องจากในปัจจุบันยังพบการนับถือผีของคนในชุมชนยังคงเคร่งครัดอยู่ การนับถือผีนั้น ส่งผลให้ชาวมอญบางกระดี่ประพฤติตนเป็นคนดี เนื่องจากหากทำดีผีก็จะคุ้มครองแต่หากเกิดการผิดผีขึ้นนั้น จะมีการลงโทษจากผีและต้องจัดพิธีรำผี ซึ่งมีพิธีที่ยุ่งยากและใช้เงินเป็นจำนวนมาก ดังนั้นชาวมอญบางกระดี่นั้นจึงเคร่งครัดในเรื่องนี้เป็นอย่างมาก โดยผู้ใหญ่ในบ้านนั้นต้องอบรมดูแลสั่งสอนลูกหลานในบ้านเป็นอย่างดีเพื่อไม่ให้ผิดผี

ในเรื่องของการนับถือผี คุณธวัชพงศ์ มอญคะ ได้เล่าให้ฟังว่า การนับถือผีของชุมชนมอญบางกระดี่ถือเป็นความเชื่อที่สืบเนื่องมาจากบรรพบุรุษซึ่งอพยพมาจากสมุทรสาคร ในปัจจุบันชาวมอญในทุกพื้นที่ยังคงให้ความสำคัญแก่การนับถือผีเป็นอย่างมาก วัตถุประสงค์ของการนับถือผีของชาวมอญ คือ เพื่อสร้างความเป็นเครือญาติให้มั่นคง ทำให้ชาวมอญแต่ละคนรู้จักว่าตัวเองเป็นมอญ การนับถือผียังถือเป็นการทำให้ชาวมอญเกิดความไม่กลัวเพราะมีผีคอยปกป้องคุ้มครอง (ธวัชพงศ์ มอญคะ สัมภาษณ์ 16 ธันวาคม 2555) และสิ่งเหล่านี้จะส่งต่อรุ่นสู่รุ่น ผ่านการถ่ายทอดอบรม สั่งสอนของพ่อแม่สู่รุ่นลูกหลานต่อไป

การนับถือผีแต่ละตระกูลไม่เหมือนกัน เช่น บางตระกูลมีการเลี้ยงผีปีละครั้ง หรือ สองปีครั้งหรือสิบปีครั้งแล้วแต่ตระกูลจะปฏิบัติสืบทอดกันมาหรือได้สัญญาไว้กับผีบรรพบุรุษ

การเลี้ยงผี (สะ-จิ-ปะ-หนัก) หรือเลี้ยงผีบรรพบุรุษ

อาหารเลี้ยงผี หนึ่งสำรับ เรียกว่า “มัว-คาน” สองสำรับ เรียกว่า “บา-คาน” สามสำรับ เรียกว่า “ปัว-คาน”

การเตรียมก่อนถึงพิธีการเลี้ยงผี จะมี 2 แบบ คือเลี้ยงแบบธรรมดา ชาวมอญต้องตั้งเครื่องเช่นสำรับกับข้าวไว้เพื่อเลี้ยงผี และเลี้ยงแบบเชิญเข้าทรงในร่างของคนทรง ต้องตั้งเครื่องเช่นสำรับกับข้าวเช่นกัน ในการใช้ร่างทรงนั้นก็เพื่อประโยชน์ในการสอบถามผีบรรพบุรุษได้ด้วยว่าปฏิบัติพิธีกรรมถูกต้องถูกต้องหรือไม่หรือเพื่อเป็นการทำนายทายทักเกี่ยวกับการทำการเกษตร

ภาพที่ 4.7 ขนมนผี
ที่มา : ธวัชพงศ์ มอญคะ

ภาพที่ 4.8 พิธีเลี้ยงผี
ที่มา : ธนัท รักษาญาติ

การต้มเต่า

ต้องใช้ลูกผู้ชายในตระกูลเท่านั้นหรือลูกผู้ชายผิเดียวกัน (นามสกุลเดียวกัน) ที่จะเป็นผู้ต้ม เมื่อต้มเสร็จก็จัดเตรียมเป็นสำรับ และจะมีขันครูของคนทรงอีก 1 พาน ประกอบไปด้วย ดอกไม้ รูปเทียนเงิน 12 บาท หมากสด 3 ลูก และใบพลูสด 3 ชูๆ ละ 3 ใบ

เมื่อเริ่มพิธีลูกหลานในตระกูลจะจับมือต่อกัน เพื่อส่งพานให้คนทรง จากนั้นคนทรงจะจุดธูปเทียนบูชาผีประจำตระกูล เมื่อปักธูปเทียนที่เสาศีแล้ว ลูกหลานในตระกูลที่เข้าร่วมพิธีก็จะจุดธูปหรือพรมน้ำที่เสาศีและร่างคนทรง คนทรงจะเริ่มทำพิธีเชิญผีเมื่อเชิญผีแล้วผีจะมาเข้าร่างของคนทรง และกินเครื่องเช่น ไหว้ที่เตรียมไว้รวมถึงเปิดโอกาสให้ลูกหลานในตระกูลได้ซักถามเรื่องราวต่างๆ

หลังจากผีออกแล้วคนทรงก็จะให้ลูกหลานมารวมกันอีกครั้งหนึ่งแล้วนำขันน้ำมาวางให้ลูกหลานนั่งล้อมขันน้ำพร้อมทั้งคนทรง คนทรงจะใช้ใบตองจิบเป็นทรงกรวย แล้วให้ลูกหลานที่ร่วมพิธีใช้มือขวาววางไว้บนปากขันน้ำ แล้วคนทรงใช้ใบตองที่ทำเป็นกรวยวกน้ำ 3 ครั้ง วนรอบมือพร้อมทั้งท่องบทรวมผี 32 คน ให้มารับรู้ พอวนครบ 1 ครั้งๆ ละ 3 รอบ คนทรงก็จะบอกว่า “โคม-ออก” แปลว่า รวมหมดแล้ว แล้วลูกหลานก็จะบอกว่า “โคม-ออก” สามครั้ง จะทำอย่างนี้จนครบ 3 ครั้ง เป็นอันเสร็จพิธี

ภาพที่ 4.9 เสาศีของชาวมอญบางกระดี่ที่ใช้ในการประกอบพิธี

ที่มา: ธนัท รักษาญาติ

การผัดผี

สาเหตุของการผัดผี หลักใหญ่ๆ ที่รู้กันในหมู่ของชาวมอญบางกระดี่ คือ

1. คนท้องถิ่นนอกตระกูล หรือนอกนามสกุล มาพึ่งเสาเรือน หรือ มาหลบนอนภายในบ้านเรือนของคนท้องถิ่นซึ่งไม่ใช่เผ่าเดียวกันก็ถือว่าเป็นการผัดผีซึ่งทำให้บ้านที่ถือผี จะต้องมิเหตุทำให้เจ็บไข้ได้ป่วยโดยไม่รู้สาเหตุ ดังนี้เรียกว่า “ผัดผี” หรือ (สะ-แนะ) หรือคนท้องถิ่นทำให้บ้านเรือนคนที่ถือผีคนละผีเบื่อนมกลิน แต่ความจริงแล้วเป็นกลอุบายของคนโบราณที่ไม่ต้องการให้คนที่ตั้งท้องเดินทางไปไหนมาไหนเนื่องจากกลัวว่าจะเกิดอันตราย เช่น หกล้มหรือมีอุบัติเหตุ จึงนำเรื่องผัดผีขึ้นมากล่าวอ้าง

2. ห้ามสามีภรรยาออกตระกูล หรือแขกสามีภรรยาที่มาพักที่บ้านหลบนอนในห้องเดียวกัน หรือมุ้งเดียวกัน ก็ถือว่าเป็นผัดผี เช่นกัน ถ้ามาค้างก็ต้องนอนแยกห้องหรือแยกมุ้ง การผัดผีในรูปแบบนี้เป็นกลอุบายของคนมอญโบราณคือ เพื่อป้องกันไม่ให้คนอื่นมากระทำสิ่งไม่ดีไม่งามภายในบ้านเรือนของคนท้องถิ่น และบอกกล่าวแขกผู้มาเยือนให้ได้รับทราบว่าเป็นบ้านใครหรือสถานที่ใดต้องรู้จักเคารพสถานที่นั้นๆ

3. สาเหตุอีกประการหนึ่งคือ การตั้งสัตย์ไว้กับผีบรรพบุรุษ หรือการบนบานสานกล่าว เช่น การในคำมั่นสัญญากับผีบรรพบุรุษว่าจะรำผีมอญให้ปีละกี่ครั้งหรือกี่ปีครั้ง ซึ่งแล้วแต่ตระกูลใครจะให้สัญญาแก่ผีบรรพบุรุษไว้ว่าอย่างไร จะต้องปฏิบัติเช่นนั้นสืบทอดต่อๆ ไปถึงลูกหลานหรือการบนบานสานกล่าวกับผีบรรพบุรุษว่าในการทำไร่ ทำนา ทำสวน เมื่อเก็บเกี่ยวผลผลิตและได้ดังที่ได้บนบานไว้ ก็จะจัดพิธีรำผีมอญให้ ดังนั้นถ้ามิได้ปฏิบัติตามที่กล่าวมานั้นถือว่าเป็นผัดผี จะต้องมีการรำผีมอญขึ้น

เมื่อเกิดการผัดผีขึ้นในบ้าน คนในตระกูลหรือคนในบ้านเรือนที่มีการผัดผี อาจจะมีอาการเจ็บไข้ได้ป่วย หรือเกิดความพิการขึ้นโดยไม่ทราบสาเหตุ และเมื่อรักษาในทางการแพทย์แผนปัจจุบันไม่ได้ก็จึงต้องมารักษาในเรื่องของผี โดยการนำคนทรงประจำหมู่บ้านมาเชิญวิญญาณของผีบรรพบุรุษ (ปีะ-หนก) มาเข้าร่างคนทรง แล้วจะให้ผีบรรพบุรุษเป็นคนบอกว่าสาเหตุการเจ็บป่วยที่เกิดขึ้นกับลูกหลานในตระกูลนั้นเกิดขึ้นเพราะเหตุใด ถ้าผีบรรพบุรุษได้ทักขึ้นว่าเกิดการผัดผีขึ้นภายในบ้าน เช่น คนท้องถิ่นพึ่งเสาเรือน หรือคนนอกตระกูลมาหลบนอนในบ้าน แล้วทำให้เกิดการเจ็บไข้ได้ป่วย ก็จะแก้ปัญหามาโดยการรับปากผีบรรพบุรุษด้วยการจัดให้มีพิธี “รำผีมอญ” เพื่อให้ผีบรรพบุรุษมาเข้าทรงและช่วยรักษาอาการเจ็บป่วยต่างๆ

การรำผีมอญ

ความหมายของการรำผีมอญ พิธีรำผีมอญ เรียกว่า (เหรก-กะ-นา) แปลว่า รำแล้วให้น้ำ สิ่งชั่วร้ายหรือโรคภัยไข้เจ็บออกไปให้พ้นจนหมดสิ้นหรือเป็นพิธีการเลี้ยงผีแบบ “กินทั้งยืน” (เจียะ-ละ-กะ-ตาย) หมายถึง การถวายอาหารพร้อมการรำรำ

ผีที่เกี่ยวข้องกับพิธีการรำผีมอญ

1. ผีมะพร้าว
2. ผีกระบอกไม้ไผ่
3. ผีผ้า
4. ผีกษัตริย์
5. ผีเจ้าเมือง
6. ผีประจำหมู่บ้าน เช่น ในชุมชนบางกระดี่ ได้แก่ ผีเจ้าพ่อบางกระดี่, ผีเจ้าแม่หัวละหาน, ผีเจ้าพ่อกลางทุ่ง
7. ผีประจำวัด
8. ผีบ้าน
9. ผีประจำตระกูล
10. ผีอื่น ๆ ตามความนับถือของแต่ละครอบครัว เช่น ผีแขก, ผีไทย, ผีกะเหรี่ยง, ผีเต่า, ผีงู, ผีไก่อ เป็นต้น

บุคคลที่เกี่ยวข้องกับพิธีการรำผี

ลูกชายคนโต (ตอม-อะ-หลก) หรือต้นผี จะเป็นผู้สืบทอดในการนับถือผีคนต่อไป จากหัวหน้าครอบครัว หรือพ่อ ลูกสาวในตระกูล (โกน-ลุม-ตา) ลูกชายในตระกูลทั้งหมด (โกน-อะ-หลก) หรือคนที่เป็นผู้ชายผีเดียวกับคนที่ใช้นามสกุลเดียวกัน ทั้งหมด ลูกสะใภ้ทั้งหมด (โกน-สะ-โอะ) จะมีบทบาทสำคัญในการรำผีตามแต่ละขั้นตอน ผู้ประกอบพิธี (โด้ง) เป็นผู้บอกลบทาและบอกขั้นตอนในการรำผีตั้งแต่ต้นจนจบของแต่ละผี ครูปีพาทย์ (อะ-ลา-สะ-เปิน หรือ อะ-ลา-ซอ-ยบ) จะเป็นผู้ประกอบพิธีอีกส่วนหนึ่งในการรำผี เช่น ในขั้นตอนตัดต้นกล้วย บอกลบทาเนื้อเพลง และขั้นตอน (แจ็ก-เกริง) หรือพิธีชักเรือ แต่ที่สำคัญที่สุด ครูปีพาทย์จะต้องพูดหรือฟังภาษามอญได้ ถึงจะทำพิธีตามขั้นตอนได้ถูกต้องสมบูรณ์ แต่ส่วนใหญ่คนที่เขื่อนักดนตรีวงปีพาทย์มอญที่จ้างมาในพิธีรำผีที่หมู่บ้านบางกระดี่ก็จะพูดและฟังภาษามอญได้อยู่แล้ว คนทรงประจำหมู่บ้าน (สะ-ด้าด) จะเป็นคนทำพิธีในขั้นตอนเชิญผีประจำหมู่บ้านที่ประกอบในพิธีรำผีมอญในหมู่บ้านบางกระดี่เวลาถึงขั้นตอนเชิญผีประจำหมู่บ้านของบางกระดี่จะใช้คนทรง 3 คน เพราะจะมีผีประจำหมู่บ้านที่ชาวบ้าน

นับถือ อยู่ 3 ศาสด คือ เจ้าพ่อบางกระบือ เจ้าแม่หัวละหาน เจ้าพ่อท้ายทุ่ง แม่หม้าย (แปร-ม้าย) จะมีบทบาทในการหยิบยืมขมื่นที่จะใช้ในพิธีรำผีมอญและอีกสาเหตุหนึ่งที่ชาวมอญบางกระบือให้ความสำคัญกับแม่หม้าย เพราะถือว่าแม่หม้ายเป็นบุคคลที่น่าสงสารเป็นบุคคลอาภัพ ในการทำพิธีรำผีมอญ จะมีขั้นตอนในการให้แม่หม้ายหยิบขมื่นหรือออกมาขายรำในขั้นตอนพิธีของแต่ละขั้นตอนถือเป็นการให้เกียรติกับคนเป็นหม้ายนั่นเอง หญิงสาวพรหมจรรย์ (จูด-อะ-รอง) จะเรียกใช้หญิงสาวในขั้นตอน สามคนกินเลี้ยง ซึ่งต้องใช้หญิงสาวบริสุทธิ์ (ที่ยังไม่แต่งงาน) มาประกอบพิธี และช่างปลูกบ้าน (อะ-จา-สา-ฮ้อย หรือ อะ-จา-โปะ-ละ-กา) จะมีบทบาทในการสร้างโรงพิธีรำผี (ฮอย-กะ-นา) ช่างปลูกบ้านจะประกอบพิธีสร้างโรง โดยการนำ น้ำธณีสาร แล้วประพรหมรอบบริเวณที่จะปลูกโรงพิธีพร้อมทั้งพรหมลูกมือคนที่จะช่วยสร้าง จึงเริ่มสร้างโรงพิธีได้

อุปกรณ์ประกอบพิธีรำผี

1. โรงพิธี เรียกว่า (ฮอย-กะ-นา) โรงพิธีที่จะใช้รำผีมอญของชาวบ้านบางกระบือจะมีสองประเภท คือ ประเภทเสาเดี่ยว และประเภทเสาคู่ จะใช้กำหนดตามตระกูลของผี และโรงพิธีจะเป็นตัวกำหนดวงปีพาทย์ได้อีกอย่างหนึ่ง ถ้าเสาเดี่ยว ปีพาทย์จะเป็นเครื่องเดียว ถ้าเสาคู่วงปีพาทย์ก็จะเป็นเครื่องคู่
2. หม้อน้ำ เรียกว่า (เบิง-สะ-เหลิบ) จะใช้ 3 ใบ สำหรับใส่น้ำขมิ้นเอาไว้ประกอบในขั้นตอนหนึ่งในพิธีรำผี ซึ่งจะใช้ตัวแทนลูกหลานที่เป็นผู้ชาย (โกน-อะ-หลก) อาบน้ำหน้าโรงพิธี เรียกว่า (เปิบ-คาด) ในบางกระบือบางผีหรือบางตระกูลก็จะใช้ลูกชายในตระกูล (โกน-ลุม-ตา) ก็ได้
3. พาน เรียกว่า (พาน-สะ-ม๊ะ) ใช้สำหรับพิธีทำขวัญในขั้นตอนหนึ่งในพิธีบวชให้ผีบรรพบุรุษในตอนรำผี เรียกว่าพิธีทำขวัญบวชให้กับผีบรรพบุรุษ (โกน-อะ-หลก)
4. บายศรีหางปลา จะนำหมากพลумаห่อให้เป็นกรวยทรงแหลม 5 กรวย แล้วนำมาจัดลงในขันทองเหลืองในส่วนยอดของบายศรีที่อยู่ตรงกลางจะใช้ใบตองตัดให้เหมือนหางปลาประดับด้วยดอกเข็มสีแดง
5. ขันพลูสำหรับรำผี เรียกว่า (กาน-เล๊ะ-กะ-นา) ซึ่งจะใช้กะละมังใส่กล้วย มะพร้าวอ่อน หรือมะพร้าวหางหนู 1 ลูก ปลาช่อนย่างเสียบไม้ตั้งแต่ปากถึงปลายหางไม่ขอดเกล็ด 1 ตัว กล้วย 1 หวี และขนมชนิดต่างๆ
6. ขันครูสำหรับไหว้ผีประจำหมู่บ้านจะใช้ขันทองเหลืองเป็นภาชนะใส่กล้วย 1 หวี มะพร้าวอ่อน 1 ลูก ปลาช่อนย่าง ขนมผี จะใช้เชิญผีประจำหมู่บ้านในพิธีรำผี

7.หมวกงอบ เรียกว่า (สะ-มັก) ซึ่งจะนำมาขยี้ไว้หน้าโรงพิธีโดยใช้เสื่อสีดำหรือน้ำตาล มาใส่ไว้กับไม้คล้ายๆ กับหุ่นไล่กา แล้วนำหมวกมาใส่ให้กับหุ่น จะใช้ไม้ไผ่ขนาดยาวเท่ากับหลังคาโรงพิธีแล้วนำมาผูกกับเสาหน้าโรงพิธี ชาวมอญบางกระดี่เรียกกันว่า “ผีหมวก” (อะ-หลก-สะ-มັก)

8.สำหรับไม้ เรียกว่า (อะ-บะ-ซุ) ใช้สำหรับใส่ผ้าและสิ่งของที่ใช้ในพิธีรำผีมอญ

9.กระดิ่งรักษาโรค เรียกว่า (อะ-หลก-สะ-ลาย) จะใช้กระดิ่งคว่ำลงแล้วนำขนมผีมาวางไว้ที่ก้นกระดิ่งแล้วจะทำพิธีปัดรังควานโดยให้ลูกหลานผีเดียวกันมานั่งเหยียดขา และจะมีคนทำพิธีปัดรังควานไว้ในพิธี

10.(แเน๊ะ-สะ-ลอง-เปาะ-สะ-มาว) เป็นภาชนะตัวเขียนหมากทองเหลือง บรรจุ หวี กระจก ของบรรพบุรุษ น้ำมันใส่ผม แป้งกะ และน้ำอบ ซึ่งจะใช้ในขั้นตอนหลังจากการอาบน้ำที่หน้าโรงพิธี แต่ภาชนะนี้ จะนำมาใส่ไว้ในเปล (สะ-เรียง-หยาด)

11.ดาบ มอญเรียกว่า (แซง) จะใช้ในขั้นตอนรำผีดาบในพิธีรำผี ซึ่งจะเป็นดาบคู่ จังหวะท่ารำจะคล้ายกับการออกศึก หรือชาวบ้านบางกระดี่จะเชื่อว่าเป็นการปัดเป่าสิ่งชั่วร้ายหรือโรคภัยไข้เจ็บต่างๆ นั่นเอง

12.กิ่งต้นข่าไก่ดำ มอญเรียกว่า (เหละ-สะ-นาย-ซุ) ใช้ประกอบในพิธีตอนรำ หรือจะดูเป็นการรำใบไม้ก็ได้ซึ่งจะต้องเตรียมไว้ 4 กำ เวลารำจะถือข้างละ 2 กำ คนมอญบางกระดี่มีความเชื่อในการรำใบไม้นี้เป็นการปัดเป่าสิ่งชั่วร้ายและโรคภัยไข้เจ็บ

13.คอน ใช้ในตอนรำอีกช่วงหนึ่ง ซึ่งเวลารำจะยึดไว้ในร่องไม้ไผ่ที่เจาะเอาไว้ ส่วนอีกท่อนหนึ่งก็จะเป็นท่อนไม้ไผ่ซึ่งเวลารำคนที่รำก็จะรำไปเกาะไปเป็นจังหวะเพลง

14.หม้อจุดเทียนเสียงท่าย ล้อมด้วยจาก เรียกว่า (โปด-น่าน-ตาน) ภายในล้อมจาก จะมีหม้อดินใส่ข้าวสารเต็มถึงปากหม้อ ไต้จะให้ลูกผู้หญิงในตระกูลเป็นคนปั้นเทียนหนัก 3 บาท ขึ้นในวันสุกดิบ แล้วนำมาเก็บไว้ในโรงพิธี พอวันรำผีไต้จะให้ลูกชายคนโตหรือต้นผี มาทำพิธีจุดเทียนอธิษฐานในโรงพิธีภายหลังเสร็จพิธีไต้จะทำนายความเป็นอยู่ของการเก็บเกี่ยว โดยดูจากก้อนเทียนที่ละลายติดกับข้าวสาร

15.หมาก พลุ จะจิบตามรูปแบบต่อไปนี้ มี 3 ลักษณะ

15.1 (สะ-ปรุ-อะ-ลัว) ซึ่งหมากพลุนนี้ เจ้าของบ้านจะต้องเตรียมไว้ก่อนถึงวันงาน ซึ่งจะต้องม้วนจิบเป็นทรงกรวย แล้วยัดหมากที่เราควั่นไว้ที่ปากกรวย แล้วนำไปแจกกับคนที่เราเชิญมาร่วมพิธีรำผี กรณีที่ไม่ใช่คนในตระกูล หรือผีเดียวกันถ้าไม่ได้รับแจกหมากพลุนก็ไม่สามารถมาร่วมพิธีรำผีได้

15.2 (สะ-ปรุ-อะ-นา) เป็นใบพลุที่ใช้สำหรับเตรียมพิธีรำผี จะต้องพับใบพลุแล้วนำมาเรียงกัน 3 ใบ ผูกติดด้วยด้าย ขาว-แดง ใบพลุนี้จะใช้ใส่ในเครื่องสังเวยในพิธีรำผี

15.3 (อะ-ปรุ-ฟรี) เป็นการพับใบพลูด้านข้างเข้าหากันทั้งสองด้านแล้วพับส่วนหัวท้ายเข้าหากันอีกสองด้าน หลังจากนั้นนำด้ายขาวด้ายแดงมัด จะนำไปใส่ในเครื่องสังเวไนพิธีรำผี

16.กรวยดอกไม้ แขนงที่เพดานโรงผี มอญเรียกว่า (ปะ-กา-พัก-หยาด-ฮ้อย-กะ-นา) เป็นกรวยดอกไม้ซึ่งประดิษฐ์ด้วยใบตองสอดไส้ ด้วยดอกไม้สีแดงเท่านั้น นำด้ายขาวด้ายแดงมาผูกไว้ที่ก้านดอกไม้ แล้วร้อยด้ายขาวด้ายแดงเข้าไปในกรวย สำหรับแขวนที่เพดานผี ผ่ากู่เพดานในโรงพิธีรำผี ใช้ทั้งหมด 9 กรวย

17.ธงผ้าแดง มอญเรียกว่า (อะ-แรม-หยาด-ด้าย) เป็นธงผ้าสีแดงนำมาผูกหน้าโรงพิธี ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของพิธีรำผี

18.เครื่องสังเวไนพิธีรำผีจะประกอบไปด้วย มะพร้าวอ่อนประมาณ 100 ลูก เหล้าขาวแบ่งใส่ขวดประมาณ 200 ขวด กล้วยน้ำว้าประมาณ 150 หวี ปลาช่อนย่างเสียบไม้จากปากถึงหางไม่ทอดเกล็ดประมาณ 150 ตัว และขนมผี

ขั้นตอนในการรำผี

ก่อนวันสุกดิบ ผู้ประกอบพิธีรำผีจะไปพบโด้งและนัดหมายกับเจ้าของวงปีพาทย์ มัดจำและกำหนดวัน ขั้นตอนการมัดจำนั้น จะต้องเตรียมดอกไม้รูปเทียนผ้าแดงขนาดผ้าเช็ดหน้า 1 ผืน หมาก 3 ลูก พลู 3 ห่อๆ ละ 3 ใบ เงิน 12 บาท แล้วให้ลูกชายในตระกูลที่ต้องรำผีนำหมากพลูและเงิน 12 บาท มาห่อด้วยผ้าแดงแล้วมัดเป็นเจียนกระดุก แล้วส่งให้ครูปีพาทย์ ครูปีพาทย์จะนำห่อผ้าพร้อมดอกไม้รูปเทียนไปบูชาอาจารย์ของครูปีพาทย์ แล้วกระดุกผ้าที่มัดไว้ออกบูชา ถือว่าเป็นการเสร็จสิ้นในการมัดจำเพื่อหาวงปีพาทย์

จากนั้นจะมีการบอกกล่าวญาติในตระกูลทุกคนให้มารวมกันในพิธีรำผีมอญในวันที่กำหนดไว้ จากนั้นเชิญแขกนอกตระกูล มาร่วมพิธี โดยการนำหมากพลูไปเชิญ ไปขอขมาจากแม่ย่าน 7 บ้าน บ้านละคน ซึ่งเวลาแม่ย่านหยิบขมิ้นให้เรา แม่ย่านจะกลั่นหายใจ แล้วหยิบขมิ้นให้คนละ 3 หยิบมือ มาใส่ไว้ในภาชนะที่จะใช้ในพิธีรำผี ขอขมาข้าวของเครื่องใช้ในพิธีรำผี จากบ้านหรือวัดที่จำเป็นสำหรับใช้ในพิธีรำผีวันสุกดิบ และฝ่ายชายจัดเตรียมสร้างโรงพิธีโดยใช้ช่างปลูกบ้าน และลูกหลานรวมทั้งแขกที่ได้เชิญไว้ ส่วนฝ่ายหญิงจัดทำขนมผีและกับข้าวสำหรับเลี้ยงแขก

โด้ง จัดเตรียมอุปกรณ์ที่ประกอบพิธีรำผี เวลาประมาณ 19.30 น. ญาติพี่น้องตระกูลเดียวกันจะมารวมกันที่บ้านที่จะจัดพิธีรำผี จะมีพิธีเลี้ยงผีที่เสาผี โดยการให้ญาติมาจุดธูปบอกกล่าว ว่าวันพรุ่งนี้จะมีพิธีรำผีให้กับผีบรรพบุรุษ และข้าวของที่เตรียมไว้ให้พอใจหรือไม่ หรือขาดเหลือ

ตรงไหนก็บอกจะได้จัดหาเพิ่มเติมให้โดยผิจะเข้าทรงลูกหลานคนใดคนหนึ่งภายในตระกูลผู้หญิงหรือผู้ชายก็ได้เพื่อบอกกล่าว

พิธีรำผี

ในวันประกอบพิธีรำผีของชาวมอญบางกระดี่ ในช่วงเช้ามีคโด้จะนำลูกหลานขนอาหารและอุปกรณ์ที่เสาะไปไว้ที่โรงพิธีพร้อมผ้าผี (หยาด-ปะ-หนก) กรณีลูกหลานในตระกูลของบ้านที่รำผียังมีเด็กที่ไ้ผ้มจุหรือผมเปียก็จะต้องทำพิธี โคนผมจุหรือเปียออกเสียก่อนที่จะเริ่มทำพิธีโดยให้ผู้สูงอายุที่เป็นลูกชายในตระกูลเดียวกันเป็นคนนำน้ำมันใส่ขันทองเหลืองไปที่หลังโรงพิธีแล้ววกน้ำมันสาดไปที่ชายคาโรงพิธี 3 ครั้ง แล้วใช้ขันหรือภาชนะที่ใส่น้ำมันรองน้ำที่หยดลงมาจากชายคา แล้วนำน้ำมันไปพรมที่ผมจุหรือผมเปียของเด็กแล้วจึงให้ผู้ใหญ่ตัดจุหรือตัดเปียแล้ว โคนผมออกจึงจะเริ่มพิธีรำผีได้ ถ้าเด็กผมจุหรือผมเปียเข้ามาในพิธีรำผีจะถือว่าเป็นอัปมงคลคือทำให้บ้านที่จัดพิธีรำผีว่าไม่สะอาดดังนั้นจึงห้ามไม่ให้เด็กที่มีผมจุหรือผมเปียเข้ามาในบริเวณที่มีการรำผี

โด้จะทำพิธีนำเครื่องเช่น ไหว้ขึ้นหึ่ง ปี่พาทยมอญก็จะบรรเลงเพลงประกอบ จากนั้นลูกหลานที่เป็นผู้ชายในตระกูลก็จะมาช่วยกันปักกิ่งไม้ที่หน้าโรงพิธี ชาวมอญบางกระดี่นิยมใช้ต้นกระบูนมาปักที่หน้าโรงพิธีเพื่อที่จะประกอบพิธีในขั้นตอนต่อไป ต่อด้วยโด้จะเรียกลูกสะใภ้ที่มาร่วมงานทุกคนนำเครื่องเช่น ไหว้คนละ 1 กะละมัง (ม้ว-คาน) ไปบอกกล่าวที่โคนกิ่งไม้หน้าโรงพิธีเพื่อเรียกให้ผีบรรพบุรุษได้รับรู้เพื่อเกิดสิริมงคลกับลูกหลานในตระกูลทั้งหมด จากนั้นโด้ก็จะเรียกต้นผี คือ ลูกชายคนโตของบ้านที่จัดพิธีรำผีมาสวมชุดผ้าผี (หยาด-ปะ-หนก) แล้วแห่ต้นผีไปเชิญ (ปะ-หนก) ที่เสาะบนบ้านมาในโรงพิธีรำผี ก่อนที่จะถึงโรงพิธีพอดันผีไปถึงบ้านแล้วสะใภ้คนโตหรือเมียที่เป็นต้นผีก่อนที่จะขึ้นบ้านไปเชิญ (ปะ-หนก) จะต้องล้างเท้าให้ต้นผีก่อนขึ้นเรือน โด้จะประกอบพิธีบนเรือนโดยการเชิญผีและเลี้ยงผีบนเรือนก่อนพอเลี้ยงผีเสร็จแล้วโด้จะแจกข้าวตอกให้ลูกหลานทั้งหมดที่มาร่วมพิธีบนเรือน โปรยข้าวตอกไปที่เสาะหรือเสาะ (ปะ-หนก)

เมื่อเสร็จขั้นตอนนี้แล้วก็จะเชิญ (ปะ-หนก) ลงจากเรือน พอแห่ไปถึงหน้าโรงพิธีตัวแทน (โคน-ลุม-ตา) หรือลูกสาวในตระกูลที่ได้รับเลือกเป็นตัวแทนทำหน้าที่ล้างเท้าให้ต้นผีแล้วแห่ต้นผีรอบโรงพิธี 3 รอบ พร้อมทั้งลูกหลานก็จะปรบมือโห่ร้องอย่างสนุกสนาน ปี่พาทยก็จะบรรเลงเพลงเชิญผีสามรอบ โดยการเวียนขวาแล้วให้ (โคน-ลุม-ตา) เป็นตัวแทนทำพิธีเลี้ยงผีภายในโรงพิธีอีกครั้งหนึ่ง ช่วงที่กำลังเลี้ยงผีก็จะมีแขกที่เชิญมาร่วมพิธีรำผีนำผ้าสีแดงผืนใหญ่มาเก้นที่เขตเสาะโรงพิธีทางด้านข้างที่ลูกหลานนั่งรวมกันอยู่ (สะ-คัต) หรือ คนทรงประจำหมู่บ้านของชาวบ้านบางกระดี่มีทั้งหมด 3 ท่านคือ

1. คุณป้าสะอึ่ง สมบูรณ์ ซึ่งเป็นคนทรงของเจ้าพ่อบางกระดี่
2. คุณป้าดอกไม้อุ่มเย็นง ซึ่งเป็นคนทรงเจ้าแม่หัวละหาน
3. คุณป้าเจือ สาแหรกทอง ซึ่งเป็นคนทรงเจ้าพ่อท้ายทุ่ง

การเริ่มประกอบพิธีการเชิญผีประจำหมู่บ้านมาขึ้นเครื่องสังเวยและรำรำอย่างสนุกสนานตามจังหวะของปี่พาทย์ที่หน้าโรงพิธี เสร็จแล้วก็จะถึงขั้นตอนอาบน้ำให้ (โกน-อะ-หลก) หรือตัวแทนลูกหลานที่เป็นผู้ชาย (บางตระกูลก็ใช้ผู้หญิง) แล้วแต่ผีเพราะแต่ละผีก็จะไม่เหมือนกัน ขั้นตอนที่เราเรียกว่า (เปิบ-คาด) เสร็จแล้วโด้งจะแต่งตัวแล้วจะทำพิธีรำถวายครูปี่พาทย์ 1 ชุด ช่วงที่รำถวายครูปี่พาทย์ก็จะถือสำหรับที่ใส่อาหารสังเวยผี ใช้กะละมังไม้ 1 สำหรับ หรือ (มั่ว-กาน) ซึ่งขั้นตอนนี้จะมีแขก 2 คน ซึ่งคัดเลือกมาเป็นตัวแทนให้ทำทำเป็นนกกหรือกาซึ่งจะใช้ผ้าสไบสีดำมาทางทำเป็นปีกแล้วร้อง “กา-กา” อยู่หน้าโรงพิธี พอโด้งถือสำหรับออกมาถึงหน้าโรงพิธี พอรำได้ชั่วขณะคนที่เปิบอีกา 2 ตัวนี้จะเข้ามาแย่งกันคาบปลาช่อนในสำหรับ แล้วยกสำหรับนั้นหนีไป พอมาถึงขั้นตอนอีกขั้นตอนหนึ่ง โด้งจะเรียก (โกน-อะ-หลก) มาแต่งตัว หวีผม กระแจะแป้ง ส่องกระจก ในโรงพิธี เพื่อจำลองการแต่งกายก่อนที่จะออกบวช แล้วจึงทำพิธีทำขวัญบวช ซึ่งเป็นการบวชเนรให้กับผีบรรพบุรุษหรือ (โกน-อะ-หลก) หรือมอญเรียกพิธีนี้ว่า (ปะ-กะ-ยาง) เมื่อ (โกน-อะ-หลก) บวชเสร็จแล้วก็จะจำลองการออกบิณฑบาต โดยการใช้เรือออกบิณฑบาต โด้งจะใช้พัดจำลองเป็นไม้พายโดยจะใช้ผ้าเช็ดที่ห้อยจากเพดานโรงพิธีมาแตะไว้ที่เอวของ (โกน-อะ-หลก) แล้วให้ (โกน-อะ-หลก) ใช้พัดที่จำลองเป็นไม้พาย พายซ้ายทีขวาที ไปได้สักครู่หนึ่งโด้งจะนำข้าวเหนียวที่ปั้นเป็นก้อนและใช้ขันทองเหลืองจำลองเป็นบาตรแทนแล้วหุ้มด้วยผ้าสไบมาขกแขวนเอาไว้ที่ข้อแขน โด้งจะเรียกลูกหลานในตระกูลนำเงินมาใส่ในขันที่จำลองเป็นบาตร พอเสร็จพิธีนี้แล้วเงินที่ได้นั้นโด้งจะมอบให้ (โกน-อะ-หลก) เพื่อเป็นรางวัลหรือของกำนัลให้ (โกน-อะ-หลก) พอเสร็จขั้นตอนนี้แล้วก็จะเริ่มทำพิธีเหมือนกับพระฉันข้าวโดยจะใช้เครื่องสังเวยที่ใส่ไว้ในกะละมังวางไว้บนสำหรับไม้ (อะ-ปะ-งู) โดยที่ให้ตัวแทน (โกน-อะ-หลก) นั่งหันหน้าเข้าหาโด้ง สำหรับนั้นอยู่ตรงกลางระหว่าง 2 คน และทั้ง 2 คนจะต้องแตะสำหรับไม้คนละ 1 ด้านทั้งสองมือ แตะแล้วผลักไปข้างหน้าและดึงกลับถอยหลัง ไปทางซ้ายไปทางขวา พอเสร็จแล้วโด้งจะบอกให้ (โกน-อะ-หลก) หยิบข้าวในสำหรับกินสามจิบและดมเหล้าที่อยู่ในสำหรับ 2 ขวด ขวดละ 3 หน ก็ถือว่าเสร็จพิธีไปอีกขั้นตอนหนึ่ง แล้วครูปี่พาทย์จะเริ่มทำพิธีตัดต้นกล้วย 3 ท่อน เพื่อปักเปาโรกภัยไข่เจ็บหรือสิ่งชั่วร้ายออกไปจากตระกูลซึ่งชาวมอญบางกระดี่มีความเชื่อว่าคนที่ทำให้บ้านต้องเกิดการผิดผีแล้วต้องมาจัดพิธีรำผี

ส่วนคนที่ทำให้เกิดการผิดผี ชาวบ้านบางกระดี่มีความเชื่อว่าชาตินี้ทั้งชาติจะทำมาหากินไม่ขึ้น และเมื่อเสร็จจากขั้นตอนนี้แล้ว โด้งจะเลือกตัวแทน (โกน-ลุม-ตา) หรือลูกสาวภายในตระกูลที่อาวุโส มาทำพิธีย่ำต้นกล้วย แล้วนำย่ำต้นกล้วยไปใส่ในสำหรับผีที่อยู่บนหิ้ง เสร็จแล้วโด้งจะ

ให้ลูกผู้ชายในตระกูลทั้งหมดมารวมกันในโรงพิธี (โกน-ลุม-ตา) ก็จะทำพิธีป้อนข้าวเหนียวกับน้ำตาลปื๊บกับลูกผู้ชายในตระกูลทั้งหมด เพื่อเป็นสิริมงคลให้กับตระกูล

โต้งจะเรียกเจ้าของบ้านที่ทำพิธีรำผีมาจุดเทียนเสี่ยงทายที่เตรียมเอาไว้ในหม้อที่เรียกว่า (โปด-นาน-ตาน) ที่วางเตรียมเอาไว้บนหิ้งในโรงพิธีแล้ว โต้งจะรำถวายครูปู่ปาทย้ออีกครั้งหนึ่งพอเสร็จขั้นตอนนี้โต้งจะเปลี่ยนชุดนุ่งผ้าขาว มีผ้าคล้องคอและผ้าคาดเอว พร้อมทั้งใช้ผ้าขาวโปกสียระเป็นการเชิญผีแขกเพื่อมาทำพิธีเล่นกัศปลาโดยใช้ปลาช่อนที่ย่างเอาไว้ 2 ตัว ไปเสียบกับมีดเล็กปลายแหลมที่พุ่งปลาช่อนทั้ง 2 ตัว แล้วรำไปมาอยู่ในโรงพิธี โดยการชูปลาช่อนทั้ง 2 ตัว แล้วเอาหัวปลาช่อนชนกัน เป็นการจำลองการเล่น “กัศปลา” นั่นเอง

พิธีต่อไป โต้งจะให้ตัวแทน หรือแขกที่เรามาเชิญมา 2 คน มานุ่งผ้าในโรงพิธีแล้วจะเริ่มพิธีรักษาการเจ็บไข้ได้ป่วยของคนในตระกูลขั้นตอนนี้อาจารย์เรียกว่า (อะ-หลก-อะ-ลาย) เป็นพิธีปิดเป่ารังควานโรคภัยไข้เจ็บนั่นเอง พอเสร็จพิธีนี้แล้วโต้งจะเรียก (โกน-อะ-หลก) หรือตัวแทนที่ทำพิธีบวชให้กับศิบรรพบุรุษเข้ามาในโรงพิธีอีกครั้งหนึ่งเพื่อที่จะเริ่มพิธี (เจียะ-กะ-แตม) ขั้นตอนนี้จะใช้ปลาช่อน 2 ตัว ที่แล่ผ่าไว้ตรงกลางแล้วเอามากัดกับไม้เสียบไว้ที่ชายคาโรงพิธี ปลาที่เสียบไว้ที่ชายคาโรงพิธี โต้งจะนำลงมาวางไว้ในสำหรับไม้ (อะ-บะ-ซุ) โต้งและ (โกน-อะ-หลก) จะนั่งคู่กันและหันหน้าออกไปด้านหน้าโรงพิธีแล้วจะเอาผ้าแดงมาคลุมตัวโต้งกับ (โกน-อะ-หลก) ไม่ให้คนภายนอกมองเห็น แล้วกินปลาที่อยู่ในสำหรับไม้โดยใช้การคม

ชาวบ้านบางกระดี่มีความเชื่อว่าผีมอญมีเมียน้อยและเมียหลวง แต่ขั้นตอนนี้ที่ต้องคลุมผ้าไม่ให้ใครมองเห็นเพราะว่าเมียน้อยแอบกินปลานั้นเอง ส่วนด้านนอกชายคาของโรงพิธีจะมีตัวแทนซึ่งเป็นผู้ชายผิเดียวกัน 1 คน ที่ถูกเลือกให้นั่งคุกเข่าอยู่หน้าโรงพิธี พอโต้งที่คลุมผ้ากัศมือเรียก ผู้ชายที่อยู่หน้าโรงพิธีก็จะคลานเข้ามานำปากไปคาบหัวปลาออกมา คายลงในหม้อที่ต้มน้ำไว้ด้านข้างของหน้าโรงพิธี เพราะผู้ชายที่คาบหัวปลาออกมานั้นถือเป็นการจำลองว่าเป็นแมวที่ขโมยกินปลานั้นเอง ส่วนลูกหลานที่อยู่ด้านข้างในโรงพิธีก็จะเคาะไม้เหมือนกับไล่แมว อันนี้ถือว่าเสร็จครึ่งหนึ่งของพิธีแล้ว จึงถือว่าให้พักทานข้าวกลางวันได้

หากยังไม่ถึงขั้นตอนนี้ก็จะยังพักรับประทานอาหารไม่ได้ เด็กที่ทำพิธีจะต้องกินข้าวกับโต้งจะไปกินที่อื่นไม่ได้ จะไปไหนไม่ได้ จะไปตลาดได้หมู่บ้านคนอื่นก็ไม่ได้ จะต้องอยู่แต่ในโรงพิธี และหลังรับประทานอาหารแล้วให้คนเล่นปีพาทย์พักอีก 1 ชั่วโมง ก็จะเริ่มพิธีในขั้นตอนต่อไป

ขั้นตอนต่อไปโต้งจะให้คนที่มากับปีพาทย์ที่เป็นผู้หญิงมารำถวายครูปู่ปาทย้ออีกครั้งหนึ่งแล้วโต้งจะเรียกตัวแทนที่เป็นแขกที่เชิญมาร่วมในพิธี 1 คน มาร่วมรำในพิธีรำผี 1 ชุด แล้วช่วงระยะนี้โต้งจะทยอยเรียกลูกสะใภ้หรือลูกสาวในตระกูลมารำเป็นชุดๆ จนกว่าจะหมด เพราะช่วงหลังรับประทานอาหารถือเป็นการรำรำแบบสนุกสนานหรือรื่นเริงแล้ว เมื่อทยอยกันรำได้สักพัก

หนึ่งได้จะเรียกคนทรงประจำหมู่บ้านเข้ามาอีกรอบหนึ่ง คนทรงประจำหมู่บ้านก็จะรำถวายเจ้าพ่อเจ้าแม่อีกครั้งหนึ่งแล้วเจ้าพ่อเจ้าแม่ก็จะเข้าประทับทรง และทำนายทายทักเกี่ยวกับดวงตระกูลเป็นอันเสร็จพิธีขั้นตอนนี้

ถ้ากรณีมีการแยกผีหรือแบ่งผี (ปาด-อะ-หลก) กรณีนี้ถ้าเกิดจะทำก็ต้องทำในพิธีรำผีเท่านั้นจึงจะทำได้ ถ้าไม่ได้รำผีก็ยังไม่สามารถทำการแยกผีได้

กรณีที่แยกผีนี้เกิดจากความไม่สะดวกในการไปมาหาสู่ระหว่างญาติพี่น้องหรือตระกูล เช่น ถ้าเกิดต้นผิอยู่บางกระดี่แต่ถ้าคนผีเดียวกันที่อยู่ไกลออกไปจากบางกระดี่ หรือต่างจังหวัดจึงจะแยกได้ เหตุที่ขอแยกเพื่อได้สะดวกเวลาจัดงานหรือรำผี พอแยกแล้วเวลามีพิธีรำผี บ้านที่แยกผีแล้วจะมาร่วมพิธีก็ได้หรือไม่ก็ได้เพราะถือว่าเสื้อผ้าผีไปอยู่บ้านตนแล้ว แต่ถ้าเราคิดว่าจะแยกเราจะต้องเตรียมชุดเสื้อผ้าผีมา 1 ชุด พร้อมทั้งแหวนทองพลอยแดง 1 วง สำหรับเตรียมมาแยกผีในวันที่รำผี แต่ก็ยังมีอีก 1 กรณีที่แยกผีไม่ได้ คือ ถ้าอยู่หมู่บ้านเดียวกันแต่เสี่ยงปีพาทย์ตะโพนไปไม่ถึงก็สามารถแยกผีได้

เสร็จจากพิธีแยกผีก็จะเริ่มขั้นตอนที่เรียกว่า (อะ-หลก-แมง-ปลา-ไชว-วุ๊ด) หรือพิธีผีหนุ่มแอบมองสาว ขั้นตอนนี้ ได้จะให้เลือกตัวแทนแยกที่เชิญมาร่วมในพิธี ออกมารำแล้วให้หาหญิงสาวพรหมจรรย์อีก 1 คน ออกมาคุกเข่าที่ด้านหน้าชายคาโรงพิธี ส่วนคนสูงอายุที่เป็นตัวแทนที่รำในขั้นตอนนี้ ก็จะเอาผ้าคลุมตั้งแต่หัวถึงไหล่พาดผ้าไปด้านหลังแล้วก็จะสูบบุหรี่แสดงความเป็นหนุ่มแล้วรำไปแอบมองสาวไป ช่วงที่รำและแอบมองสาว จะมีอีกสองคนเอาผ้าแดงผืนใหญ่มากั้นระหว่างสาวที่นั่งคุกเข่ากับหนุ่มที่แอบมอง หนุ่มที่แอบมอง ก็รำรำไปสักพักหนึ่งหญิงสาวพรหมจรรย์ที่นั่งคุกเข่าพนมมือไหว้พร้อมทั้งจับหมากพลู ดอกเข็มแดง และดอกหมาก พอทั้งสองคนปล่อยผ้าที่กั้น คนที่รำเป็นชายหนุ่มก็จะเอามือมารับของที่อยู่ในมือของหญิงสาวพรหมจรรย์ พร้อมทั้งก้มลงและหอมแก้มหญิงสาวคนนั้น คนที่รำเป็นหนุ่มก็จะรำแบบตั้งใจที่ได้หญิงคนนั้นมาครอบครอง

ได้จะเรียกลูกสะใภ้ อีก 2 คน มารำที่เรียกว่าขั้นตอน (อะ-โอะ-เชิง-กะ) หรือเป็นขั้นตอนที่เรียกว่าสะใภ้ดมปลา สะใภ้ดมปลานี้ คือให้รำไปดมไป แล้วไปอ้อมกิ่งไม้ที่หน้าโรงพิธี แล้วให้แกะเนื้อปลาเข้าไปในโรงพิธี ได้ก็จะให้รำรำอีกสักพักหนึ่งก็ถือว่าเสร็จขั้นตอน

ขั้นตอนพิธี (เจอ-จาน) หรือ พิธีชนไก่ ได้จะนำตัวแทนที่มาร่วมงาน 1 คน และลูกสาวในตระกูล 1 คน และคนที่มาช่วยงานและบันดาลูกสะใภ้ อีกประมาณ 8-9 คน แล้วแบ่งพวกเป็น 2 ฝ่าย เพื่อจะช่วยกันเชียร์และเล่นพนันไก่ชน เช่น มีทั้งคนให้อาหารไก่ เล่นพนันไก่ ส่วนคนที่จับไก่ อีกสองคนนั้นก็จะรำไปแล้วเอาไก่พุ่งเข้าหากัน ชนไปรำไปรอบกิ่งไม้ที่ปักเอาไว้ 3 รอบ แล้วจึงจะปล่อยไก่ไปที่โคนต้นไม้ถือว่าเป็นอันเสร็จพิธีชนไก่

พิธีต่อไป ไต้งจะเรียกหญิงสาวพรหมจรรย์ 3 คน (วุด-อะ-รอง) สาว 3 คนนี้ จะประกอบพิธีการกินเลี้ยง หรือว่าเป็นการ (เจียะ-โตะ) โดยไต้งจะนำสำหรับไม้บูบตองไว้ 3 ที่ แล้วนำเนื้อปลา มากองไว้ในบูบตองที่ละ 3 ชิ้น เหล้าขาววางไว้บนบูบตองที่ละ 1 ขวด จะเตรียมไม้ไฟที่เหลาเอาไว้ทำเป็นตะเกียบมาคียบเนื้อปลา วิธีการคียบให้หญิงสาวทั้ง 3 คนนั่งล้อมวงกันแล้วคียบทีละชิ้น นำมาวนรอบปากขวดเหล้า 3 รอบ แล้วคมเมื่อคมแล้วก็วางลงไปบนบูบตองที่เดิม ทำอย่างนี้ครบทั้ง 3 ชิ้น ไต้งก็จะให้ผู้หญิงทั้ง 3 คนนี้ ไปรารอบต้นไม้ ถือเป็นอันเสร็จพิธี

พิธีคล้องช้าง (อะ-แนก-เงิน) เจ้าของบ้านจะบอกกับแขกฝ่ายชายที่เชิญเอาไว้ เอาคนที่ตัวใหญ่ แต่งตัวให้เหมือนช้าง ทาเขม่าให้ดำ มีงา มีงวง มีหู มีหาง และจะมีควาญช้าง 1 คน คนป้อนอาหารช้าง 1 คน ไต้งจะให้ลูกสะใภ้ 2 คน เป็นคนคล้องช้าง เวลาคล้องช้างจะวนรอบกิ่งไม้ที่ปักไว้ตรงหน้าโรงพิธี ซึ่งไต้งกิ่งไม้จะมีกะละมังใส่น้ำไว้สำหรับให้ช้างพ่นใส่คนที่คล้อง เป็นการพยายามไม่ให้มีการคล้องช้างได้ เมื่อคนคล้องช้างคล้องช้างได้แล้วก็จะจูงช้างไปผูกไว้ที่เสาหน้าโรงพิธี ไต้งก็จะนำสำหรับที่ไหว้ผีให้กับควาญช้างและช้าง 1 สำหรับ แล้วแก้มัดเป็นอันเสร็จพิธี

ไต้งจะเรียก (โกน-ลุม-ตา) 2 คน มาแต่งชุดกะเหรี่ยงแล้วออกมาทำเป็นผีกะเหรี่ยง กระทปไม้ โดยใช้สาธิตำช้าง 2 อัน มาเกาะเป็นจิงหะและกระโดดข้ามไปมา 3 รอบ ที่หน้าโรงพิธีเสร็จจากนั้นก็ร้องอยู่ที่จะสะพายตะข่องใส่ปลา โดยเอาผ้าปิดไว้ภายในตะข่องก็จะใส่ขนมข้าวเหนียวแดง กกล้วย มะพร้าวอ่อน ขนฝิ ข้าวต้มลูกโยน แล้วลูกหลานในตระกูลก็จะมาล้อมวงกันเอาไว้กินเพื่อเป็นสิริมงคล แล้วไต้งก็จะเรียก (โกน-อะ-หลก) หรือตัวแทนที่ทำพิธีบวชนเรให้กับผิบรรพบุรุษ เสร็จจากการบวชนเรแล้วก็มาเล่นสะบ้า ถือเป็นอันเสร็จพิธีในขั้นตอนนี้

ขั้นตอนต่อไปไต้งจะเรียก (โกน-ลุม-ตา) 2 คน มารำผีฟ้าหรือผีตะรุบ (อะ-หลก-อะ-มาย-จา) คนที่รำขั้นตอนนี้จะต้องคล้องผ้าสไบ คนละเป็น 10 ผืน แล้วจะเอาออกจากคอทีละ 1 ผืน มาไล่คล้องให้กับคนภายในตระกูลทั้งหญิงและชาย ส่วนคนที่ถูกคล้องก็จะถูกกระซาดึงเข้ามาในโรงพิธี แล้วก็ออกมารำรำหน้าโรงพิธี และจับคนอื่นมารำต่อๆ กันไปจนกว่าจะหมดตระกูล

ต่อไปเป็นพิธีชักเรือ (แจ็ก-เกริง) ไต้งจะนำสำหรับไม้หน้าขนมผีที่เหลื่อทั้งหมดพร้อมทั้งหอก ดาบ ที่จัดเตรียมไว้หักทิ้งแล้วนำมาวางไว้ในสำหรับไม้ แล้วครูปีพาทยจะทำพิธีชักเรือโดยการจับสำหรับไม้เลื่อนเดินหน้าถอยหลัง 3 ครั้ง ก็ถือว่าเป็นการชักเรือ จากนั้นก็จะนำของในสำหรับไม้ไปเทไว้ในหน้าโรงพิธี เสร็จแล้วไต้งจะทำพิธีรำถวายครูปีพาทย แล้วนำลูกมะพร้าวแก่ที่ปอกเปลือกเกล็ดสะอาด แล้วรำต่อไปตั้งแต่ภายในโรงพิธีจนถึงนอกโรงพิธี หน้ากิ่งไม้ที่ปักไว้ พอรำไปสักพักหนึ่งก็จะทุ้มลูกมะพร้าวลูกนั้นให้แตก เปรียบเสมือนเรานำมะพร้าวล้างหน้าศพนั่นเอง

เสร็จแล้วไต้งจะเรียก (โกน-อะ-หลก) มาร่วมในพิธี พร้อมทั้งครูปีพาทยและให้ไต้งนั่งรวมอยู่ด้วย ครูปีพาทยก็จะกล่าวคำว่า บัดนี้ได้รำผีให้ (ปะ-หนก) แล้ว ถือว่าบ้านเรือนเราสะอาดแล้ว

ลูกหลานที่มานั่งในโรงพิธีได้รับรู้แล้ว ส่วนโต้งกับครูปี่พาทย์ถือว่าเป็นสักขีพยานในพิธีรำผี เมื่อเสร็จจากพิธีนี้แล้ว ครูปี่พาทย์ก็จะกล่าวคำว่า “เสร็จสิ้นการรำผีแล้ว” และลูกหลานทุกคนจะต้องช่วยกันรื้อโรงพิธีให้เสร็จภายในวันนั้น ถือว่าเสร็จสิ้นการรำผี

จากการที่ผู้วิจัยมีโอกาสนำสัมภาษณ์เกี่ยวกับพิธีการนับถือผีของชาวมอญบางกระดี่ซึ่งยังคงเคร่งครัดในการนับถือผีเป็นอย่างมาก แม้กระทั่งเด็กรุ่นใหม่ในชุมชนยังคงรักษาประเพณีนับถือผี เนื่องจากมีความเชื่อกันว่าหากเกิดการผัดผืนในบ้านจะได้รับเคราะห์กรรมและไม่เจริญเกิดการเจ็บป่วยแบบหาสาเหตุไม่ได้ แต่ในทางกลับกัน หากคนในบ้านยังคงนับถือผี ผีจะคอยช่วยคุ้มครองรวมถึงเรื่องของการให้โชคลาภ ประเพณีการนับถือผีจึงถือเป็นประเพณีที่สำคัญของชาวมอญบางกระดี่เป็นอย่างมาก ในปัจจุบันจากการสัมภาษณ์เด็กรุ่นใหม่ในชุมชนก็ยังคงมีความเชื่อในเรื่องการนับถือผีกันอยู่ แม้บางคนจะไม่ทราบถึงสาเหตุว่าทำไมต้องทำตาม แต่ก็ยังคงปฏิบัติเนื่องจากหากเกิดการผัดผืนขึ้นแล้ว ก็จะเกิดความกังวลใจของคนในบ้านหรือคนในบ้านอาจเจ็บป่วยแบบไร้สาเหตุ หรืออาจจะต้องจัดพิธีรำผี ซึ่งมีขั้นตอนและค่าใช้จ่ายมาก ผู้วิจัยมีความเห็นว่าผีมิได้สร้างความเดือดร้อน แต่เป็นการให้บทเรียนครั้งใหญ่ในการดำรงชีวิตของชาวมอญ เพื่อการดำรงชีวิตต่อจะได้มีความระมัดระวังสั่งสอนและดูแลลูกหลานที่อยู่ในบ้าน ให้ประพฤติตนด้วยความดีงาม

ผู้วิจัยจึงคิดว่าทุนทางวัฒนธรรมเรื่องการนับถือผีถือเป็นมิติหนึ่งของชุมชนที่มีความสำคัญที่ใช้ขับเคลื่อนและควบคุมคนในชุมชนให้ช่วยกันสอดส่องดูแลสั่งสอนลูกหลานภายในครอบครัวและรวมถึงชุมชนมีความรู้สึกร่วม และเป็นพวกพ้องเดียวกันอย่างเด่นชัด

4.3.2 ประเพณีสงกรานต์

ประเพณีสงกรานต์ของชาวมอญบางกระดี่นั้น ถือเป็นประเพณีที่สำคัญ เป็นโอกาสที่ดีที่คนในชุมชนจะได้ออกมาทำกิจกรรมร่วมกัน และเทศกาลนี้ยังเป็นเทศกาลแห่งการทำความเคารพระหว่างคนในชุมชนกับพระสงฆ์ และการเคารพผู้ใหญ่ในครอบครัว

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ คุณป้า ถวิล มอญตะ และ คุณรัชพงศ์ มอญตะ ได้เล่าว่า เทศกาลสงกรานต์ ชาวมอญบางกระดี่มีประเพณีที่ยึดถือปฏิบัติเป็นเอกลักษณ์ของชาวมอญบางกระดี่ เริ่มตั้งแต่วันที่ 13-19 เดือนเมษายนของทุกปี รวมเป็นเวลา 7 วัน โดยเริ่มเตรียมงานกันตั้งแต่วันที่ 13 เมษายน โดยการทำความสะดวกจัดเก็บบ้านเรือนที่อยู่อาศัย ให้มีระเบียบเรียบร้อยสวยงาม บรรดาหนุ่มสาวจะช่วยกันกวาดถนนมะละแม ซึ่งถือว่าเป็นขนบประจำเทศกาลสงกรานต์ที่สำคัญ อาหารอีกอย่างหนึ่งที่ขาดไม่ได้ คือ ข้าวแช่ บรรดาแม่บ้านจะจัดเตรียมทำกับข้าวที่ใช้รับประทานกับข้าวแช่ ซึ่งมี 7 อย่าง นอกจากนั้นยังต้องเตรียมเครื่องอุปโภคบริโภคอื่นๆ ที่ต้องใช้ในการทำบุญและประกอบกิจกรรมต่างๆ

ในวันที่ 12 เมษายน ก่อนถึงวันสงกรานต์ 1 วัน ตอนบ่ายนั้นพ่อแม่หรือหัวหน้าครอบครัวแต่ละบ้านต่างก็ให้บุตรหลานของตน ทั้งวัยเด็กและวัยรุ่นสาวแต่งตัวตามประเพณีนิยมของชาวมอญ นำขนมกาะแมไปส่งให้ญาติผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือ โดยการมอบให้ถึงมือและกราบไหว้ด้วยความนอบน้อม

กาะแมวันสงกรานต์

คุณป้าถวิล มอญคะ เล่าให้ฟังว่า ชาวบ้านบางกระดีจะต้องเตรียมวัตถุดิบในการกวนกาะแม และเริ่มกวนขนมกาะแมก่อนวันสงกรานต์ 1 สัปดาห์ ประมาณวันที่ 5-10 เมษายน ชาวบ้านจะกวนกาะแมกัน

วัตถุประสงค์ในการกวนกาะแมของชาวมอญบางกระดี

1. เพื่อให้เกิดความสามัคคี ในหมู่คณะ เพราะการกวนกาะแมนี้ จะไม่สามารถกวนเองคนเดียวหรือสองคนได้ เพราะจะต้องใช้แรงจคนานถึง 8 ชั่วโมง เพราะฉะนั้น ก็จะต้องบอกกับชาวบ้านใกล้เคียงให้มาช่วย อีกวันหนึ่งบ้านนี้กวนเสร็จก็จะไปช่วยอีกหลายบ้าน จึงทำให้เกิดความรักสามัคคีขึ้นระหว่างชาวมอญในหมู่บ้านบางกระดี
2. ทำให้รู้จักกตัญญูต่อบุคคลและทำให้เกิดความอ่อนน้อมถ่อมตน เช่น การส่งขนมกาะแมจะทำให้เด็กๆ หรือลูกหลาน ได้รู้ว่าบ้านที่ตนไปส่งและกราบไหว้เป็นบ้านปู่ย่าตายาย หรือ ญาติผู้ใหญ่ของเด็กเหล่านั้น และให้รู้จักการแบ่งปันกันเพราะเวลาส่งขนม ทุกบ้านก็จะส่งด้วยกาะแมแล้วบ้านที่ถูกส่งก็จะแบ่งกาะแมกลับมาให้บ้านที่นำไปส่ง
3. เพื่อให้เกิดพุทธบูชาต่อพุทธศาสนา เช่น ทุกบ้านก็จะนำกาะแมที่กวนด้วยความเหน้อยยากและลำบากไปทำบุญตักบาตรที่วัด ชาวบ้านบางกระดีเชื่อว่าสิ่งที่ตัวเองทำและเหน็ดเหนื่อยมานั้น ถือว่า ได้ทำด้วยแรงกายและหยาดเหงื่อของตน พอนำไปทำบุญตักบาตรแล้ว ชาวบ้านบางกระดีจะถือว่าเป็นอันดีสูงสุด
4. ให้รู้จักการเตรียมพร้อม ขนมนี้นชาวมอญไม่ว่าจะเป็นที่บางกระดีหรือทั่วๆ ไป ถือว่ากาะแมนี้ จะจัดและเก็บได้นานโดยไม่เน่าเสียยามอดอยาก หรือยามสงคราม ก็จะเก็บเอาไว้กินในยามยากนั่นเอง แม้ปัจจุบันนี้วัดบางกระดีก็จึงนำกาะแม ที่ชาวบ้านได้ทำบุญตักบาตรจัดเก็บไว้ในโถงแล้วปิดฝาให้แน่น เก็บไว้กินได้นาน หรือถ้ามีคนภายนอกหลงหรือหิวอดอยากเข้ามา ทางวัดก็จะใส่ถุงให้ทานไปถ้าไปทอดผ้าป่ากับทางวัดตามต่างจังหวัดก็จะนำไปให้ทานกับทางวัดที่ต่างจังหวัดด้วย

จากการที่ผู้วิจัยได้มีโอกาสนสัมภาษณ์ป้าพู (ถวิล มอญคะ) ทำให้ผู้วิจัยทราบถึงกระบวนการในการทำกาะแมที่มีลักษณะคล้ายกับที่ชาวบ้านเรียกว่าการลงแขกดำนา คือแต่ละ

บ้านจะมาสลับผลัดเปลี่ยนช่วยเหลือกันในการกวนกาละแมได้ทั้งการทำความรู้จักกันของคนในชุมชน ความสามัคคี การกวนกาละแมจึงถือเป็นทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนมอญบางกระดืออย่างหนึ่ง ซึ่งควรได้รับการอนุรักษ์สืบทอดต่อไปเนื่องจากการสร้างความสามัคคีของคนในชุมชน ความสัมพันธ์ที่ดีของความเป็นเครือญาติ และการได้อานิสงส์จากการไปทำบุญ เนื่องจากการกวนกาละแมต้องใช้ความอดทนในการทำเป็นอย่างมาก นอกจากนำไปทำบุญแล้วกาละแมยังถูกแจกจ่ายไปยังบ้านญาติอีกด้วย

ภาพที่ 4.10 การกวนกาละแม

ที่มา : สุนิสา เปี่ยมคุ้ม, 9 เมษายน 2556

ในตอนเย็นก่อนเวลาค่ำของวันที่ 12,13 และ 14 ผู้ที่เป็นหัวหน้าครอบครัว คือ พ่อบ้าน จะเตรียมปลุกศาลเพียงตามีเสา 4 ต้น ปูพื้นสูงระดับสายตา (สูงเพียงตา) ล้อมฝา 3 ด้านด้วยผ้าขาวไม่มีหลังคา ฝ่ายแม่บ้านจะเตรียมทำข้าวแช่ไว้ และในวันรุ่งขึ้นต้องตื่นเข้ามิด ทั้งข้าวแช่และกับข้าวต้องเสร็จเรียบร้อยก่อน 6 โมงเช้า ตอนเช้าตรู่ของวันที่ 13,14 และ 15 เมษายน แต่ละครอบครัวจะจัดข้าวแช่พร้อมกับข้าวใส่สำรับ นำไปวางเช่น ถวายบวงสรวง พระอินทร์ พระพรหม เทวดาต่างๆ ณ ศาลเพียงตา 1 สำรับ พร้อมกับจุดธูปเทียนกล่าวคำอัญเชิญเพื่อบวงสรวง จากนั้นนำไปถวายพระภิกษุสามเณรหนึ่งสำรับ นำไปให้ญาติผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือไม่จำกัดจำนวนตามแต่เห็นควร ส่วนที่เหลือไว้รับประทานกันในครอบครัว และเตรียมไว้สำหรับรับแขกหรือมิตรสหายที่มาร่วมรับประทานทั้งหมดที่กล่าวมานี้กระทำเพื่อความเป็นสิริมงคล อันจะนำความสุขความเจริญมาสู่ครอบครัว และวงศ์ตระกูล ตลอดจนเป็นการแสดงความกตัญญูต่อบุพการีอีกด้วย

หลังจากที่ได้นำข้าวแช่บวงสรวงนางสงกรานต์ เช่น ปา-หนก และเจ้าที่แล้ว แต่ละบ้านก็จัดเตรียมสำหรับกับข้าวและขนมกาดแม่ ประแป้งแต่งตัวตามประเพณีนิยมไปทำบุญตักบาตรพร้อมกันที่วัด เวลา 08.00 น. สำหรับอุบาสกอุบาสิกาที่ศรัทธารักษาอุโบสถศีล (ศีลแปด) พิธีกรรมรักษาศีลอยู่ที่วัด เป็นเวลา 3 วัน 3 คืน คือ วันที่ 13, 14 และ 15 เมษายน บรรดาลูกหลานจะนำสำหรับกับข้าวคาวหวานไปส่งให้รับประทานที่วัดทั้งมือเช้าและมือกลางวัน เรียกว่า ประเพณีการส่งสำหรับพอลถึงตอนเย็น ลูกหลานต่างนำเสื้อผ้า หมอน มุ้ง ผ้าห่ม และน้ำจากบ้านมาให้อาบ อุบาสกอุบาสิกาจะลาอุโบสถศีลกลับบ้าน ในตอนเช้าของวันที่ 16 เมษายน

การประกอบกิจกรรมประเพณีสงกรานต์ตั้งแต่วันที่ 16 ถึงวันที่ 18 เมษายน ตอนเช้ามีการทำบุญตักบาตร เวลา 08.00 น. ทุกวัน ตอนบ่ายบรรดาเด็กหนุ่มสาวจะน่าน้ำกับน้ำอบไปรดน้ำดำหัวและให้น้ำอบญาติผู้ใหญ่ ผู้เฒ่าผู้แก่ที่เคารพนับถือตามบ้าน ทั้งนี้เป็นการขอพรและการให้พรซึ่งกันและกัน เพื่อความเป็นสิริมงคลของทุกฝ่าย หลังจากนั้นก็พากันไปรดน้ำ พรมน้ำอบ ปักธงประดับและจุดธูปเทียน บูชากราบไหว้อัฐิของบุพการีผู้ที่ล่วงลับไปแล้วที่บริเวณโกฏิ ซึ่งตั้งอยู่บริเวณวัด เวลาประมาณ 16.30 น. เป็นต้นไปเป็นเวลาสงฆ์พระภิกษุสามเณร

ภาพที่ 4.11 การรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่
ที่มา : ธนัท รักษาญาติ, 16 เมษายน 2556

วันที่ 18 เมษายน เป็นวันสุดท้ายของการสงฆ์พระภิกษุสามเณร หลังจากสงฆ์พระภิกษุสามเณรเสร็จแล้ว มีพิธีเชิญเจ้าพ่อบางกระดี่มาเข้าทรง เมื่อเจ้าพ่อบางกระดี่เข้าร่างทรงแล้ว

ก็จะเสกเครื่องเซ่นทั้งหมดนั้นแล้วแจกจ่ายให้ลูกหลานและผู้ที่มาร่วมงาน ผู้ใดได้รับประทานสิ่งของที่ร้านทรงเจ้าพ่อแจกจ่ายถือว่าเป็นมงคล จะอยู่เย็นเป็นสุขหายจากโรคภัยไข้เจ็บ ในขณะเดียวกันก็ดูการเล่นตะแบมอญไปด้วย จุดประสงค์ที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งของการทรงเจ้าพ่อบางกระดี่ คือ ต้องการทราบคำพยากรณ์เกี่ยวกับความเป็นอยู่ของลูกหลานชาวบางกระดี่ในรอบปีว่า จะมีโชคชะตาดีหรือร้ายอย่างไร จะอยู่เย็นเป็นสุขหรือไม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับการทำมาหากินของชาวบางกระดี่ ซึ่งแต่ก่อนมีอาชีพทำนา จึงจำเป็นต้องอาศัยดินฟ้าอากาศ และสุดท้ายขอให้เจ้าพ่อบางกระดี่ช่วยขจัดปัดเป่าภัยอันตรายที่จะเกิดขึ้นแก่ชาวบางกระดี่ให้หมดไป ให้ดำเนินชีวิตอยู่อย่างมีความสุข ความเจริญตลอดปี จากนั้นเจ้าพ่อได้ทำพิธีปลุกเสกน้ำมันต์ ประพรมให้ลูกหลานที่อยู่ในบริเวณนั้น โดยทั่วกัน ครั้นถึงเวลาอันสมควร เจ้าพ่อก็ลาออกจากร่างทรง ถือเป็นเสร็จพิธี

ภาพที่ 4.12 พิธีทรงเจ้าพ่อบางกระดี่

ที่มา : สุนิสา เปี่ยมคุ้ม, 18 เมษายน 2556

ในช่วงระหว่างวันที่ 16 ถึง 18 เมษายน เวลากลางวัน มีการเล่นสนุกสนานรื่นเริงตามประเพณี เช่น การเล่นตะแบมอญ การเล่นสะบ้ารำ ซึ่งอาจจะเล่นที่บริเวณวัด หรือตามหมู่บ้านก็ได้

แล้วแต่กรณี นอกจากการละเล่นดังกล่าวมาแล้ว ยังมีการเล่นตามประเพณีอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งนิยมเล่นกันในกลุ่มผู้ชาย คือ การเล่นสะบ้าทอย มีลักษณะการเล่นแบบแข่งขันความแม่นยำในการทอยสะบ้า ซึ่งลักษณะการเล่นจะคล้ายๆ กับการโยนโบว์ลิ่งนั่นเอง การเล่นสะบ้าทอยนี้เล่นได้ทั้งกลางวันและกลางคืน ตั้งแต่ช่วงวันที่ 12 ถึง 18 เมษายน

ภาพที่ 4.13 การเล่นสะบ้า และ ทะแยมอญ

ที่มา : สุนิสา เปี่ยมคุ้ม , 17 เมษายน 2556

วันที่ 19 เมษายน เป็นวันสุดท้ายของงานสงกรานต์บ้างกระบี่ ในวันนี้มีพิธีเชิญทรง วิญญาณเจ้าแม่หัวละหาน งานจัดขึ้นที่บริเวณหน้าศาลเจ้าแม่หัวละหานริมคลองสนามไชย ในเขต ของหมู่บ้านบางกระบี่หมู่ที่ 9 โดยงานเริ่มเวลาประมาณ 16.30 น. เป็นต้นไป การดำเนินพิธีการต่างๆ มีลักษณะเช่นเดียวกับการเข้าทรงเจ้าพ่อบางกระบี่

ประเพณีการสงฆ์น้ำพระ

ชาวมอญเรียกประเพณีนี้ว่า “พะ-เหลิบ-ซัง” พิธีทรงน้ำพระเป็นพิธีส่วนหนึ่งที่เกี่ยวเนื่องกับเทศกาลสงกรานต์ หลังจากทำบุญวันสงกรานต์แล้ว ชาวมอญบางกระดี่ได้กำหนดวันสงฆ์น้ำพระเป็นที่แน่นอน คือ วันที่ 16,17 และ 18 เมษายน ของทุกปี

พิธีสงฆ์น้ำพระของชาวมอญบางกระดี่นี้มีลักษณะรูปแบบเหมือนกับชาวมอญในที่อื่นๆ คือ จะจัดเตรียมสถานที่สงฆ์น้ำพระ โดยจัดทำรางยาวๆ ประมาณ 6 วา ยื่นออกจากห้องน้ำ และมีการตกแต่งอย่างสวยงาม รางน้ำนี้ส่วนใหญ่จะทำจากไม้ไผ่ที่มีปล้องใหญ่ๆ นำมาผ่าครึ่งแล้วเจาะส่วนที่เป็นปล้องให้ทะลุเป็นรางยาวๆ เพื่อให้เป็นทางน้ำไหลได้สะดวก และน้ำที่ชาวบ้านเทลงในรางนั้น จะไหลเข้าสู่ภาชนะที่รองรับในห้องน้ำ เพื่อให้พระสงฆ์น้ำได้สะดวกยิ่งขึ้น

เมื่อถึงเวลาสงฆ์น้ำพระ พิธีจะเริ่มจากอัญเชิญพระพุทธรูป และทำพิธีบูชาพระรัตนตรัยเสร็จแล้วให้ชาวบ้านได้สงฆ์น้ำพระพุทธรูปเป็นอันดับแรกแล้วจึงตามด้วยการสงฆ์น้ำพระสงฆ์ ใน การสงฆ์น้ำพระสงฆ์นี้ชาวบ้านจะแยกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มชาย และหญิง กลุ่มที่เป็นหญิงจะถือขันน้ำ ยืนรออยู่ใกล้ๆ รางพอได้ยินสัญญาณจึงเทน้ำใส่ในราง ให้พระสงฆ์ได้สงฆ์น้ำ พระสงฆ์แต่ละรูปก็จะทยอยเข้าสงฆ์น้ำ เมื่อสงฆ์น้ำเสร็จเรียบร้อยแล้วก็จะครองผ้าออกจากห้องน้ำ เดินมาตามทาง ระหว่างทางกลุ่มผู้ชายก็จะเทน้ำอบน้ำปรุงราดรดที่มือและเท้าของพระสงฆ์ที่เดินมาเพื่อที่จะขึ้นไปบนศาลาการเปรียญ

ภาพที่ 4.14 การสงฆ์น้ำพระ

ที่มา : สุนิสา เปี่ยมคุ้ม , 17 เมษายน 2556

เมื่อเสร็จสิ้นการสงฆ์น้ำพระแล้ว ชาวบ้านที่เป็นหนุ่มสาวและเด็กๆ ต่างก็จะประพรมน้ำให้แกกันพอเป็นพิธี ไม่สาตกันจนเปียก เนื่องจากคนมอญมีข้อห้ามอันเนื่องมาจากความเชื่อที่ว่าน้ำที่ผ่านจากฝ้านั้น ถัดกลงบนพื้นวัดจะเป็นบาป ด้วยคนมอญมีความเคารพเทิดทูนพระพุทธศาสนา ถือว่าบริเวณวัดเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ไม่ควรทำสกปรกใดๆ ทั้งสิ้นด้วยจะเป็นบาปไม่เป็นมงคลแก่ตัว ถึงขนาดคนมอญรุ่นเก่าๆ จะไม่ยอมถ่มน้ำลาย ปัสสาวะ อุจจาระภายในบริเวณวัดเลย

พิธีสงฆ์น้ำพระนี้นับเป็นพิธีหนึ่งที่กำหนดรูปแบบจารียธรรมและคุณธรรมที่เสริมสร้างความงดงามในจิตใจของผู้ที่มีส่วนร่วมในพิธี อีกทั้งยังป้องกันมิให้เกิดสิ่งที่ไม่ดีงามอื่นๆ ตลอดจนความเสื่อมเสียทางศีลธรรม คนมอญจึงได้กำหนดรูปแบบเพื่อป้องกันและขณะเดียวกันก็เสริมสิ่งที่ดีให้เด่นขึ้น โดยยึดคำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นแนวทางของชีวิต

ภาพที่ 4.15 การสงฆ์น้ำพระสงฆ์ผ่านรางน้ำของผู้หญิงมอญในวันสงกรานต์

ที่มา : สุนิสา เปี่ยมคุ้ม , 18 เมษายน 2556

ผู้วิจัยมีโอกาสเข้าร่วมประเพณีสงกรานต์ของชาวมอญบางกระดี่จึงเห็นได้อย่างชัดเจนว่าชาวมอญบางกระดี่ให้ความสำคัญแก่ประเพณีสงกรานต์เป็นอย่างมาก นับเป็นการรวมตัวกันของคนทั้งชุมชน จากวัด ชุมชน และโรงเรียน มีโอกาสได้ร่วมในประเพณีนี้ อีกทั้งเป็นโอกาสอันดีที่ลูกหลานได้พบญาติทำความเคารพ ขอพรจากญาติผู้ใหญ่เพื่อความเป็นสิริมงคลในชีวิต ประเพณีสงกรานต์จึงถือเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่สำคัญอีกสิ่งหนึ่งของชาวมอญบางกระดี่ ที่แสดงให้เห็นถึงความสามัคคีได้อย่างเด่นชัด

4.3.3 ทะแยมอญ

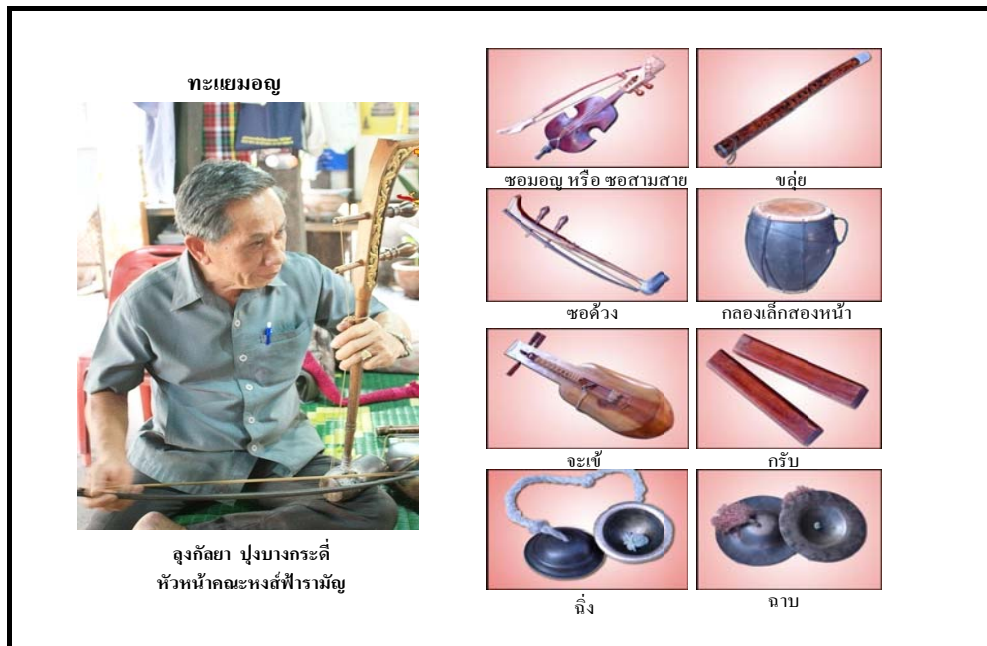
ทะแยมอญเป็นการเล่นอย่างหนึ่งของชาวมอญ โดยเครื่องดนตรีหลักคือซอมอญ เป็นลักษณะการร้องเพลงโต้ตอบระหว่างชายหญิง โดยเนื้อหาส่วนใหญ่เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา คติสินใจ หรือปลุกจิตสำนึก ในอดีตนั้นชาวมอญบางกระดี่จะเล่นทะแยมอญเมื่อว่างจากการทำนา เพื่อความผ่อนคลาย ในปัจจุบันนิยมเล่นในสงกรานต์

กัลยา ปุ่มบางกระดี่ หัวหน้าคณะหงษ์ฟ้ารามัญ ทะแยมอญคณะเดียวที่ยังคงหลงเหลือเล่าเกี่ยวกับเรื่องการเล่นทะแยมอญให้ฟังว่า ความเป็นมาของทะแยมอญบ้านบางกระดี่นับตั้งแต่ดั้งเดิมจนถึงการก่อตั้งคณะ "หงษ์ฟ้ารามัญ" นั้น เดิมมักจะเล่นกันตามบ่อนสะบ้า ซึ่งมีอยู่หลายบ่อน แต่ละบ่อนจะมีทะแยมอญเล่นประกอบให้ความสนุกสนานครึกครื้น ร่วมกับการดื่มสุราและร้องเพลงเชียร์ฝ่ายของตนเพลงที่ใช้ร้องมีทั้ง เพลงมอญที่สนุกสนานและตลกขบขัน โดยจะร้องโต้ตอบกันระหว่างชายหญิง หลังจากที่ได้เล่นสะบ้าแพ้ชนะกันแล้ว ทำนองที่ใช้ร้องนั้นมีหลายทำนอง เช่น (เจ็ก-มัว, โปด-เซ, ซาก-กราย, อะ-หล่น-เซีย, เกม-เงิน, หะ-แก-จัว, ปล่าย-จาย) เป็นต้น ทำนองที่นิยมร้องกันในปัจจุบันนี้เหลืออยู่เพียงสองทำนองเท่านั้นคือ (เจ็ก-มัว หรือ เซ-โหนก) และ (โปด-เซ หรือ เซ-โศด) ทำนองของ (เจ็ก-มัว) จะดำเนินอยู่ในข่ายของเสียงทุ้มซึ่งเหมาะสำหรับเสียงของผู้ชาย คำว่า (เจ็ก-มัว) แปลว่า สายที่หนึ่ง เนื่องจากการร้องยิดเสียงสายที่หนึ่งของ ซอมอญ หรือ ซอสามสาย (โกร) เป็นหลัก ส่วน (โปด-เซ) นั้นเป็นการร้องของฝ่ายหญิง ซึ่งมีระดับเสียงสูงขึ้นไป

ภาษาในการขับร้องนั้นใช้ภาษามอญ โดยแต่ละฝ่ายจะต้องมีความสามารถในการแต่งกลอนโต้ตอบกันด้วยปฏิภาณในขณะนั้นทันที ผู้ชมก็จะใจจดใจจ่อดูปากของอีกฝ่ายว่าจะแก้อย่างไร ฝ่ายชายจะเป็นฝ่ายที่ร้องตั้งกระทู้ขึ้นก่อน แล้วฝ่ายหญิงจะร้องแก้กระทู้ เรียกว่า (หิน-แปร-สะ-อาว) หลังจากนั้นฝ่ายหญิงก็จะตั้งกระทู้ให้ฝ่ายชายร้องแก้บ้าง เรียกว่า (หิน-เตระ-หะ-สะ-อาว)

เครื่องดนตรีที่ใช้ในการเล่นทะแยมอญประกอบด้วย หะ-เค (ฉิ่ง) ไชน์ (ฉาบ) จยาม (จะเข้) หะ-เน็ก (กรับ) โกร-ดอน (ซอด้วง) ปุง-ตัง (กลองเล็กสองหน้า) โกร-เจ็ก-ป๊อย (ซอมอญ หรือ ซอสามสาย) อะ-โศด (ขลุ่ย)

เครื่องดนตรีเหล่านี้มีบางชนิดที่ผู้เล่นประดิษฐ์ขึ้นใช้เอง เช่น โกร, จยาม เป็นต้น และจะมีความพิถีพิถันในเรื่องคุณภาพของเสียงดนตรีเป็นอย่างมาก สมัยก่อนยังไม่มีวิทยุโทรทัศน์ให้ผ่อนคลาย ดังนั้นช่วงเวลาหลังเสร็จภารกิจการทำงานในตอนเย็น ผู้คนมักจะนำเครื่องดนตรีมาร่วมบรรเลงกันอย่างสนุกสนาน บริเวณสะพานท่าน้ำ เสียงดนตรีและเสียงเพลงที่เล่นกันนั้นได้ยินไปทั่วคู้แม่ น้ำบางกระดี่ และเมื่อใดที่มีงานเทศกาลต่างๆ นักดนตรีเหล่านี้ก็จะไปบรรเลงร่วมกับทะแยมอญ

ภาพที่ 4.16 ลุงกัลยา (ซ้าย) และเครื่องดนตรีที่ใช้ในการเล่นตะแบมอญ (ขวา)
ที่มา : คุณธวัชพงศ์ มอญคะ

ภาพที่ 4.17 การเล่นตะแบมอญ
ที่มา : สุนิสา เปี่ยมคุ้ม , 17 เมษายน 2556

ลุงกัลยา หัวหน้าคณะตะแบมอญหงส์ฟ้ารามัญ กล่าวว่า เพลงที่ใช้ในการเล่นของคณะ
ตะแบมอญ จะมีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องราวของพระเวสสันดร, พระพุทธเจ้าออกบวช, เจดีย์ชเวดากอง,

ประเพณีเกี่ยวกับมอญ โดยการเล่นจะมีลักษณะคล้ายลำตัดมีการเกี่ยวพาราสักัน ในปัจจุบันมีการดัดแปลงเพลงไทยไปใส่เนื้อเพลงมอญใช้ในการแสดงก็มี โดยการแสดงจะแสดงในงานต่างๆ ทั้งแถบบางกระดี่เองและในจังหวัดอื่นๆ ที่มีชุมชนชาวมอญอาศัยอยู่ ในการแสดงแต่ละครั้งใช้เวลาในการแสดงประมาณ 3 ชั่วโมง

จากการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุ ตลอดจนการสัมภาษณ์อัยยาศัยที่ดีของคุณลุงสื่อได้ถึงความสุขของการเล่นเครื่องดนตรีมอญ การจับเครื่องโน้नวางเครื่องนี้และเล่นทุกชิ้นได้อย่างคล่องแคล่ว ผู้วิจัยรู้สึกมีความรักและความเชื่อร่วมกับคุณลุงอย่างแนบแน่น ความเป็นมอญของคุณลุงถ่ายทอดผ่านเสียงร้องภาษามอญ การละเล่นของชาวมอญล้วนยังใช้ภาษามอญอีกทั้งยังเกี่ยวเนื่องกับเรื่องราวทางพระพุทธศาสนา

สรุป ทะแยมอญจึงถือเป็นการละเล่นหนึ่งที่แสดงความเป็นมอญบอกความเป็นตัวตนที่แตกต่าง และบอกเล่าเรื่องราว ซึ่งล้วนมีประโยชน์ต่อชาวมอญในชุมชน เช่นการเตือนใจ คำสอนในพระพุทธศาสนา และการเล่นทะแยมอญนั้น ส่วนใหญ่แล้วจะใช้ภาษามอญในการเล่น ทำให้คนในชุมชนมีความรู้สึกร่วมและเป็นพวกเดียวกัน และการเล่นทะแยมอญยังเป็นการละเล่นเพื่อผ่อนคลายและเพื่อความสนุกสนาน ทะแยมอญจึงเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่สำคัญที่ควรอนุรักษ์ต่อไป

4.3.4 การเล่นสะบ้า (ว่าน-ฮะ-นัท)

สะบ้า คือการละเล่นของชาวมอญบางกระดี่ ในอดีตนั้นใช้ในการหาคู่ การเล่นสะบ้า นั้นจะประกอบไปด้วย 2 ฝ่าย คือ หญิง ชาย ในอดีตหนุ่มสาวบางกระดี่จะได้พบปะเลือกคู่กันในการเล่นสะบ้า เนื่องจากจะเป็นช่วงที่หนุ่มสาวมีโอกาสดำพบปะพูดคุยและสังเกตกริยาท่าทางกัน และนำไปสู่การเลือกคู่

อาจารย์สัมฤทธิ์ สมบุญ ได้เล่าว่า สะบ้า คือการละเล่นพื้นบ้านที่มีมาแต่สมัยโบราณ ชนิดหนึ่ง ชาวมอญบางกระดี่เล่นสืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยปู่ย่าตายาย การเล่นสะบ้าของชาวมอญบางกระดี่นั้น ไม่ใช่แต่เพื่อความสนุกสนานอย่างเดียวเท่านั้น การเล่นสะบ้านี้เล่นเพื่อให้รู้จักความหมาย และความเป็นมาของบรรพบุรุษที่เคยใช้ชีวิต ในการเลือกคู่ครองหรือหาคู่ครอง ซึ่งการเล่นสะบ้า นี้ให้สังเกตกริยาท่าทางของผู้เล่นทั้งสองฝ่าย การสังเกตกริยาท่าทางของทั้งสองฝ่ายนั้น ให้สังเกตจากท่าเล่น เช่น ท่าคิด ก็ให้ทั้งชายและหญิงได้สังเกตนี้ว่าอ่อนหรือไม่ ถ้าทำนั้งให้สังเกตว่านั่งเรียบร้อยหรือเปล่า เป็นต้น

ประเพณีการเล่นสะบ้าของชาวมอญบางกระดี่นิยมเล่นในเทศกาลสงกรานต์ในช่วงระหว่างวันที่ 13-18 เมษายน จุดประสงค์ของการเล่น สันนิษฐานว่า คงจะเล่นกันเพื่อความสนุกสนานรื่นเริง เป็นการพักผ่อนหย่อนใจ คลายความเหน็ดเหนื่อยจากการประกอบภารกิจต่างๆ

ในรอบปี อีกประการหนึ่ง เล่นเพื่อความสมัคปรสมานสามัคคีซึ่งกันและกัน ในการประกอบกิจกรรมต่างๆ เนื่องจากเทศกาลสงกรานต์นี้ ชาวมอญถือเป็นช่วงวันขึ้นปีใหม่อจึงหยุดการประกอบภาระกิจการงานเพื่อพักผ่อน จัดตกแต่งทำความสะอาดบ้านเรือน ทำบุญตักบาตร ฟังธรรม จำศีล สร้างน้ำพระภิกษุสามเณร รดน้ำดำหัวผู้ใหญ่

ประเพณีการเล่นสบบ้าของชาวบ้านบางกระดี่โดยทั่วไปมีท่าเล่นที่เล่นสลับต่อกันมา มีทั้งหมด 13 ท่า แต่ละท่าจะมีลักษณะและวิธีการเล่นแตกต่างกันไป และมีชื่อเรียกเป็นภาษามอญ ดังนี้คือ อี-มาย-สะ-เกริม ถึง-เตง โป๊ะ-สะ-จ๊อด โซ-บา-เก้ม สะ-อู๊บ อี-แปอะ อี-ตัน อี-เร็ด อี-งาด อี-นัง มาย-ผาด อี-โหล่น อี-สื้อ

อุปกรณ์ที่ใช้ในการเล่นสบบ้า มีดังนี้

1.สบบ้าเล็ก มีลักษณะกลมแบน ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 2 นิ้วครึ่ง หนาประมาณครึ่งนิ้ว ใช้สำหรับทอย ล้อ ดิด หรือโยนในเวลาเล่น

2.สบบ้าใหญ่ มีลักษณะกลมแบน ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 5 นิ้ว หนาประมาณ 1 นิ้ว ใช้สำหรับเป็นสบบ้าตั้งเป็นเป้านิ่งเพื่อให้ฝ่ายเล่นใช้สบบ้าเล็ก ทอย ล้อ ดิด หรือโยนให้ถูกสบบ้าใหญ่

สนาม คือบริเวณที่ใช้ในการเล่นสบบ้า มีขนาดกว้างยาวตามสภาพลานบ้านที่ตั้งบ่อนสบบ้านั้น ขนาดของสนามโดยทั่วไป กว้างประมาณ 5 เมตร ยาวแล้วแต่จำนวนผู้เล่น

ส่วนลูกสบบ้าแบบโบราณจะเป็นลูกสบบ้าตามธรรมชาติ ซึ่งเราจะเรียกว่าฝักสบบ้า จะมีลักษณะเป็นฝักยาวและใหญ่ คล้ายกับฝักสะตอ ถ้านำลูกมาใช้ทอยหรือโยนเล่นจะต้องกระเทาะออกจากฝักแล้วถึงจะนำมาทอยเล่น

ภาพที่ 4.18 ลูกสะบ้าที่ประดิษฐ์ด้วยไม้กลึง(ซ้าย) และภาพฝึกสะบ้าและเม็ดสะบ้า
ที่กะเทาะออกมาแล้ว (ขวา)

ที่มา : ธวัชพงศ์ มอญคะ

ประเพณีการเล่นสะบ้า 13 ท่า ดังที่กล่าวมาแล้ว ขึ้นต้นมีขั้นตอนการเล่นแต่ละท่า ดังจะได้อธิบายพอสังเขปดังนี้

ท่าที่ 1 อีมายสะเกริม หรือ มายสะเกริม

วิธีการเล่น ผู้เล่น ล้อสะบ้าเล็กจากเส้นเริ่มไปหาสะบ้าตั้งให้ตรงกับคู่ฝ่ายตั้งรับของตน แล้วรีบวิ่งตามไปเตะครบไว้ก่อนที่สะบ้าเล็กจะล้อเลยเส้นปลายทาง หากผู้เล่นวิ่งเตะครบสะบ้าเล็กไม่ทันก็เสียหรือฟาวล์ซึ่งตามภาษาการเล่นสะบ้าเรียกว่า "เนา" เมื่อผู้เล่นเตะครบจับสะบ้าเล็กได้แล้วก็วางสะบ้าเล็กที่เส้นปลายทางให้ตรงกับสะบ้าตั้งของผู้เล่นตั้งรับคู่ของตนแล้วใช้นิ้วชี้ดีดให้ลูกสะบ้าตั้งของคู่ของตนจนล้มเป็นอันจบการเล่นท่าที่ 1 ในกรณีที่ผู้เล่นทำเนา เช่น ผู้เล่นดีดสะบ้าเล็กไม่ถูกหรือถูกแต่ไม่ล้มหรือดีดไปถูกสะบ้าของคู่อื่น ผู้เล่นฝ่ายตั้งรับจะยึดสะบ้าเล็กไว้ เพื่อให้ผู้เล่นฝ่ายรุกคนอื่นช่วยเล่นแทนซึ่งตามภาษาการเล่นสะบ้าเรียกว่า "ซุบชีวิต" แล้วเล่นต่อไป

ท่าที่ 2 ถึงเติง หรือ อีถึงเติง

วิธีการเล่น ผู้เล่นฝ่ายรุก วางสะบ้าเล็กบนหลังเท้าข้างใดข้างหนึ่ง ยืน ณ จุดเริ่ม ก้าวเท้าไปข้างหน้า 3 ก้าว พร้อมนำสะบ้าเล็กที่อยู่บนหลังเท้าไปโดยระมัดระวังมิให้ตกหล่นจากหลังเท้า ในก้าวที่ 3 เท้าที่นำสะบ้าเล็กนั้นจะสับเข้าหาสะบ้าตั้งและสัดเหวี่ยงสะบ้าเล็กที่อยู่บนหลังเท้าให้ถูกสะบ้าตั้งคู่ของตนล้ม เป็นอันจบการเล่นท่าที่ 2 ในกรณีที่ผู้เล่นฝ่ายรุกทำเสียหรือตายหรือเฝ้าหรือฟาวล์ เหมือนกับกรณีท่าที่ 1 ก็ต้องมีการช่วยชุบชีวิตโดยผู้เล่นฝ่ายรุกด้วยกันแล้วก็ทำการเล่นท่าต่อไป

ท่าที่ 3 โปะสะจ๊อด หรือ อีโปะสะจ๊อด

วิธีการเล่น ผู้เล่นฝ่ายรุก วางสะบ้าเล็กที่เส้นเริ่มต้น ใช้นิ้วชี้คีบสะบ้าเล็กให้ถูกสะบ้าตั้งคู่ของตนจนล้ม ทำนี้ให้ติดได้ถึง 3 ครั้ง โดยให้ถูกสะบ้าตั้งคู่ของตนจนล้มครั้งใดก็ได้ใน 3 ครั้ง เป็นอันจบการเล่นในท่าที่ 3 หากถูกสะบ้าตั้งคู่อื่นก็ถือว่าตายหรือเฝ้า ก็ต้องทำการชุบชีวิตเช่นเดียวกับท่าอื่นที่กล่าวมาแล้ว ผู้เล่นฝ่ายตั้งรับจึงจะคืนสะบ้าเล็กให้ผู้เล่นฝ่ายรุกเล่นท่าต่อไป

ท่าที่ 4 โขบาเกม

วิธีการเล่น ผู้เล่นฝ่ายรุก วางสะบ้าเล็กที่เส้นเริ่มต้น ไขว้มุกเท้าข้างใดข้างหนึ่งกดสะบ้าเล็กไว้ด้วยน้ำหนักพอประมาณ ก้าวเท้าข้างที่ไม่มีสะบ้าเล็กออกไปข้างหน้าตรงกับสะบ้าตั้งคู่ของตน สับเท้าข้างที่กดสะบ้าเล็กไว้ลากสับเลื่อนไป 2 ก้าว แล้วเหวี่ยงขึงสะบ้าเล็กออกไปให้ถูกสะบ้าตั้งของฝ่ายรับจนล้ม เป็นอันจบการเล่นในท่าที่ 4 หากเหวี่ยงขึงไปถูกสะบ้าตั้งคู่อื่นก็ถือว่าตายหรือเฝ้าหรือเสียฟาวล์ ผู้เล่นฝ่ายรุกด้วยกันต้องช่วยชุบชีวิตให้จะได้ไถ่ถอนสะบ้าเล็กจากผู้เล่นฝ่ายตั้งรับเพื่อจะได้ใช้เล่นท่าต่อไป

ท่าที่ 5 สะอุ๊บ หรือ อีสะอุ๊บ

วิธีการเล่น ผู้เล่นฝ่ายรุก วางสะบ้าเล็กบนหลังเท้าข้างใดข้างหนึ่ง ณ เส้นเริ่มต้น ไขเท้าอีกข้างหนึ่งวางทับประกอบบนสะบ้าเล็กด้วยน้ำหนักพอสมควร กระโดดไปข้างหน้า 1 ก้าว พร้อมสัดสะบ้าเล็กออกไปให้ตกข้างหน้าโดยไม่ให้กินเส้นกลางบ่อน จับวางสะบ้าเล็กที่เส้นกลางสนาม ตรงกับสะบ้าตั้งคู่ของตน คีบสะบ้าเล็กด้วยนิ้วชี้ให้ถูกสะบ้าตั้งคู่ของตนจนล้มและก็เช่นเดียวกันหากผู้เล่นคีบสะบ้าเล็กไม่ถูกหรือไม่ล้มหรือถูกสะบ้าตั้งคู่อื่นก็เสียหรือตายหรือฟาวล์ ผู้เล่นฝ่ายรุกด้วยกันต้องช่วยชุบชีวิตเพื่อไถ่ถอนสะบ้าเล็กได้ใช้เล่นท่าต่อไป

ท่าที่ 6 อีกเปอะ

วิธีการเล่น ผู้เล่นฝ่ายรุก ยืนที่จุดเส้นเริ่มต้น วางสะบ้าเล็กบนหลังเท้าข้างใดข้างหนึ่ง ตามนัดเท้าที่มีสะบ้าเล็กบนหลังเท้าก้าวเหวี่ยงสะบ้าเล็กไปข้างหน้าให้ตกแล้วลื้อไปไปให้เกินเส้นกลางสนามจับสะบ้าเล็กวางที่เส้นกลางสนามให้ตรงกับสะบ้าตั้งคู่ของตน ใช้นิ้วชี้กดสะบ้าเล็กให้ถูกสะบ้าตั้งคู่ของตนล้มหากคิดไปถูกหรือคิดสะบ้าตั้งคู่ของตนไม่ล้มหรือไปถูกสะบ้าตั้งคู่คนอื่นถือว่าตายต้องถูกยัดสะบ้าเล็กต้องให้ผู้เล่นฝ่ายรุกด้วยกันช่วยแก้มือเล่นแทนเพื่อชุบชีวิตขอได้สะบ้าเล็กคืนมาสำหรับเล่นท่าต่อไป

ท่าที่ 7 อีตัน

วิธีการเล่น ผู้เล่นฝ่ายรุก ยืนเท้าเดียว ณ เส้นเริ่มต้น วางสะบ้าเล็กลงบนหลังเท้าของขาที่ยกขึ้นกระโดดกระเด้งไปยังสะบ้าตั้งคู่ของตนจนถึงเส้นชัยปลายทางแล้วเหวี่ยงสลัดสะบ้าเล็กที่อยู่หลังเท้าให้ถูกสะบ้าตั้งจนล้ม หากว่าขณะที่กระโดดกระเด้งจากเส้นเริ่มต้นนั้นสะบ้าเล็กเกิดหล่นจากหลังเท้าก่อนที่จะถึงเส้นชัย ก็ต้องกลับไปยืนที่เส้นเริ่มต้นและต้องกระโดดกระเด้งใหม่ ถ้าทำไม่สำเร็จหรือผิดพลาดไปเป็นอันว่าถูกยัดสะบ้าเล็ก ต้องให้ผู้เล่นฝ่ายเดียวกันชุบชีวิตได้สะบ้าคืนมา จึงจะดำเนินการเล่นต่อไป

ท่าที่ 8 อีอะเร็ด

วิธีการเล่น ผู้เล่นฝ่ายรุก วางสะบ้าเล็กที่เส้นเริ่มต้น ไข่มุกเท้าเหยียบสะบ้าเล็กไว้ งอเข่ายกเท้าอีกข้างหนึ่งไว้ กระเด้งเท้าไปหาสะบ้าตั้งคู่ของตนจนถึงเส้นชัยปลายทางแล้วให้เหวี่ยงซึ่งสะบ้าเล็กให้กระทบสะบ้าตั้งคู่ของตนจนล้ม หากเกิดการตายหรือฟาวล์ จะต้องให้ผู้เล่นฝ่ายเดียวกันช่วยชุบชีวิตขอได้สะบ้าเล็กคืน จึงจะดำเนินการเล่นในท่าต่อไป

ท่าที่ 9 อีจาด

วิธีการเล่น ผู้เล่นฝ่ายรุก ยืนตรงปลายเท้าจรดเส้นชัยปลายทาง หันมองตรงจับสะบ้าเล็กเตะที่ปลายคางของตนกระเด้งให้ตรงกับสะบ้าตั้งคู่ของตนจนถึงเส้นชัยปลายทางโดยไม่ให้มองสะบ้าตั้ง แล้วให้ปล่อยสะบ้าเล็กให้หล่นลงถูกสะบ้าตั้งล้ม เป็นอันจบการเล่นท่าอีจาด ถ้าหากผิดพลาดต้องมีการชุบชีวิตเช่นเดียวกับท่าอื่นๆ จึงจะเล่นท่าต่อไปได้

ท่าที่ 10 อีนัง

วิธีการเล่น ผู้เล่นฝ่ายรุก วางสบบ้าเล็กที่เส้นเริ่มต้น ใช้นิ้วชี้ดีดให้ถูกสบบ้าตั้งคู่ของตนต่อไปวางสบบ้าเล็กที่เส้นกึ่งกลางดีดให้ถูกสบบ้าตั้งคู่ของตน ขึ้นสุดท้ายวางสบบ้าเล็กที่เส้นชัย ใช้นิ้วชี้ดีดสบบ้าเล็กให้ถูกสบบ้าตั้งคู่ของตนให้ล้ม หากทำผิดพลาดไปต้องให้พวกซุบซิวิตเช่นกัน แล้วจึงดำเนินการเล่นท่าต่อไป

ท่าที่ 11 อีมายพาด

วิธีการเล่น ผู้เล่นฝ่ายรุก ยืนที่เส้นเริ่มต้น ล้อสบบ้าเล็กไปข้างหนึ่ง ต้องระวังอย่าให้สบบ้าเล็กล้อยเลยเส้นกึ่งกลางสนามไป เมื่อสบบ้าเล็กล้มที่ใด ก็ต้องใช้นิ้วชี้ดีดสบบ้าเล็กให้ถูกสบบ้าตั้งคู่ของตนให้ล้มลง หากทำผิดพลาดไปก็เป็นอันว่าตายจะต้องให้ผู้เล่นฝ่ายรุกด้วยกันช่วยซุบซิวิตได้ สบบ้าเล็กคืนมาเพื่อใช้เล่นในท่าต่อไป

ท่าที่ 12 อีโหล่น

วิธีการเล่น ผู้เล่นฝ่ายรุก ยืนปลายเท้าจรด ณ เส้นเริ่มต้น ล้อสบบ้าเล็กให้ถูกสบบ้าตั้งคู่ของตนจนล้ม ถ้าหากล้อสบบ้าเล็กไม่ถูกสบบ้าตั้งคู่ของตนหรือล้อสบบ้าเล็กไปถูกสบบ้าตั้งคู่อื่น ก็จะถูกล้อฝ่ายรับยัดสบบ้าเล็กไว้ จำเป็นต้องให้ผู้เล่นฝ่ายรุกที่มีฝีมือช่วยซุบซิวิตได้คืนสบบ้าเล็ก เพื่อใช้เล่นในท่าต่อไป

ท่าที่ 13 อีสือ

วิธีการเล่น ผู้เล่นฝ่ายรุก ยืนที่เส้นเริ่มต้นโดยปลายเท้าจรดเส้นเริ่มต้น ทอยสบบ้าเล็กให้ถูกสบบ้าตั้งคู่ของตนจนล้ม หากทอยไม่ถูกสบบ้าตั้งคู่ของตนหรือไปถูกสบบ้าตั้งคู่อื่นก็จะถูกล้อฝ่ายตั้งรับยัดสบบ้าเล็กไว้เป็นประจำจนกว่าจะมีผู้เล่นฝ่ายเดียวกันมาช่วยซุบซิวิตเล่นได้คืนไป เป็นอันว่าจบกระบวนการเล่นท่าที่ 13

การแข่งหรือการใช้หนี้หรือการตกเป็นเชลยของฝ่ายที่ชนะ หมายถึง การที่ผู้เล่นฝ่ายรุก เล่นตายหรือทำเสียหรือทำพาลในท่าใดท่าหนึ่ง ซึ่งผู้เล่นฝ่ายรุกไม่สามารถจะเล่นแก้หรือไม่สามารถช่วยซุบซิวิตฝ่ายรุกด้วยกันได้ เหตุการณ์เช่นนี้ ผู้เล่นฝ่ายรุกทั้งหมดต้องตกเป็นเชลย คือเรียกว่าถูกเงงหรือถูกใช้หนี้ แล้วแต่ผู้เล่นตั้งรับจะบังคับหรือเรียกร้องให้ทำอะไรให้คู่ก็ได้ เช่น ให้ร้องรำทำเพลง ฯลฯ จนเป็นที่พอใจของผู้เล่นฝ่ายตั้งรับ จึงจะคืนสบบ้าเล็กให้เมื่อเสร็จเรียบร้อยแล้วต่อไปก็เปิดโอกาสให้ฝ่ายผู้เล่นตั้งรับทำหน้าที่เป็นผู้เล่นฝ่ายรุกบ้าง การเล่นสบบ้าประเพณีของ

ชาวมอญหรือชาวมอญบางกระดี่จะผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันไปเช่นนี้จนถึงเวลาอันสมควรก็หยุดเล่นและลากันไป

การเล่นสะบ้าของคนมอญบางกระดี่ที่นี้ปัจจุบันนิยมเล่นในเทศกาลสงกรานต์ วัตถุประสงค์ในการเล่นสะบ้า เพื่อสร้างความสนุกสนานสามัคคี และในเรื่องของการเลือกคู่ครองของชาวมอญ เนื่องจากการเล่นสะบ้าจะแบ่งผู้เล่นออกเป็น 2 ฝ่าย คือชายและหญิง ในการเล่นสะบ้านั้นจะมีการตีไม้ไปหาระหว่างฝ่าย ทำให้ชายหญิงได้รู้จักพูดคุย ได้สังเกตพฤติกรรม กิริยามารยาทว่าเป็นอย่างไร

ปัจจุบันการเล่นสะบ้าที่เล่นในวันสงกรานต์จะใช้หนุ่มสาวชาวมอญจากแต่ละหมู่บ้านมาเล่นกัน สร้างความสนุกสนานและรักษาวัฒนธรรมรวมถึงแสดงความเป็นเอกลักษณ์ของชาวมอญบางกระดี่อีกด้วย

ภาพที่ 4.19 การเล่นสะบ้าของหนุ่มสาวจากแต่ละหมู่บ้านในวันสงกรานต์ ของชุมชนมอญบางกระดี่
ที่มา : สุนิสา เปี่ยมคุ้ม , 17 เมษายน 2556

นอกเหนือจากการแสดงในวันสงกรานต์ปัจจุบันการเล่นส่ำบ้ำยังขยายวงออกไปถึง ผู้ที่สนใจเข้ามาเยี่ยมชมที่ชุมชนมอญบางกระดี่แห่งนี้ เนื่องจากทางศูนย์มีบริการชุดมอญที่ใช้สวมใส่ในการเล่นส่ำบ้ำพร้อมทั้งสอนวิธีการเล่นส่ำบ้ำเพื่อให้เห็นการละเล่น ทดลองเล่น ตลอดจนบอกกล่าวถึงความเป็นมาของการเล่นส่ำบ้ำในอดีต

สรุปได้ว่าการเล่นส่ำบ้ำนั้นเป็นการแสดงเรื่องการเลือกคู่ของคนในชุมชนมอญบางกระดี่ในอดีต เนื่องจากหนุ่มสาวนั้นจะได้พบกันก็ในกิจกรรมการเล่นส่ำบ้ำ มีโอกาสได้รู้จัก พูดคุย สังเกตกริยาท่าทางของกันและกันเพื่อนำไปสู่การเลือกคู่ต่อไป การสืบทอดการเล่นส่ำบ้ำนั้น จะช่วยให้หนุ่มสาวรุ่นใหม่ในชุมชนได้รับทราบวิถีชีวิตการเลือกคู่ในอดีต ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับปัจจุบันที่การเลือกคู่ของหนุ่มสาวเปลี่ยนไปมาก การเรียนรู้อดีตจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้คนในชุมชนตระหนักในความเป็นตัวตนได้อย่างดี

4.3.5 วัฒนธรรมการแต่งกาย

คุณป้าถวิล มอญตะ เล่าว่า การแต่งกายในชีวิตประจำวันของชาวมอญบางกระดี่ไม่แตกต่างจากชาวไทยในสมัยนี้ ผู้ชายนุ่งกางเกงขาสั้นหรือขายาวสามสีเสื้อเชิ้ตหรือเสื้อยืดตามสมัย ผู้หญิงแต่งกายตามสมัยนิยมของแต่ละวัย การแต่งกายตามประเพณีทำเมื่อมีงานประเพณีหรือเทศกาล เช่น ตรุษ สงกรานต์ เข้าพรรษา เป็นต้น เมื่อถึงเวลานั้น ฝ่ายชายจะนุ่งโจงกระเบนหรือชุดขาวสามสีเสื้อเชิ้ตหรือเสื้อยืดตามสมัยนิยมและมีผ้าสไบ ผู้สูงอายุอาจนุ่งโจงกระเบนหรือชุดขาวสามสีเสื้อเชิ้ตหรือเสื้อยืดตามสมัยนิยมและมีผ้าสไบ ผู้สูงอายุอาจนุ่งโจงกระเบนหรือชุดขาวสามสีเสื้อเชิ้ตหรือเสื้อยืดตามสมัยนิยมและมีผ้าสไบ ผู้สูงอายุอาจนุ่งโจงกระเบนหรือชุดขาวสามสีเสื้อเชิ้ตหรือเสื้อยืดตามสมัยนิยมและมีผ้าสไบ

ผ้าพาดหรือผ้าสไบสำหรับฝ่ายชายนั้น จะมีวิธีพาด 3 แบบ คือ

1. งานธรรมดา จะพาดไหล่ข้างใดข้างหนึ่ง
2. งานรื่นเริง จะพาดสองไหล่ โดยคล้องผ้านี้ด้านหลังหน้าปล่อยชายผ้าทั้งสองด้านไว้ด้านหลัง

3. งานบุญหรือไปวัด จะพาดแบบสไบเฉียง

สำหรับฝ่ายหญิงนั้นก็จะมีวิธีพาดสไบ 3 แบบเช่นกัน แตกต่างก็แต่ในกรณีพาดสองไหล่ จะคล้องคอด้านหลังปล่อยชายผ้าทั้งสองข้างไว้ด้านหลัง

สำหรับผ้าพาดหรือผ้าสไบนี้อาจจะกล่าวได้ว่าเป็นสัญลักษณ์ของเครื่องแต่งกายของชาวมอญ เฉพาะชาวมอญทุกเพศทุกวัย แม้ไม่แต่งกายตามประเพณีเมื่อวัยเด็กก็จะยังคงใช้ผ้าพาดแบบสไบเฉียงทุกคน เป็นการแสดงความสุภาพต่อพระภิกษุสงฆ์ ทั้งยังเป็นผ้ากราบได้อีกด้วย

ผู้ชายจะไว้ผมทรงเดียวกับชายไทยทั่วไป สวมเสื้อตามสมัย นิยมตั้งแต่วัยรุ่นจนถึงวัยสูงอายุ เช่น สวมเสื้อยืดหรือเสื้อเชิ้ต ส่วนผ้านุ่งนั้นบางคนก็นุ่งโจง บางคนก็นุ่งกางเกงขาก๊วย ขึ้นอยู่

กับความสะดวกของแต่ละคน แต่ส่วนใหญ่แล้วคนแก่มักนุ่งโจง ส่วนคนหนุ่มและเด็กมักนุ่งกางเกง หากมีงานประเพณีหรืองานเทศกาลต่างๆ ผู้ชายชาวมอญบางกระดี่นิยมนุ่งโจงตราหมากรุกหลากหลายสีหรือเป็นสีพื้น

โจงนี้เดิมทีในสมัยโบราณชาวบ้านบางกระดี่ ผู้หญิงจะเป็นผู้ทอเอง และมีลายพิเศษซึ่งเป็นลายลักษณะเฉพาะของมอญโบราณ คือ ลายดาตีเหลี่ยม

การนุ่งโจงมักให้ชายโจงยาวถึงข้อเท้า แล้วใช้ผ้าขาวม้าคาดเอว ถ้าเป็นกางเกงขาก๊วยนั้นจะมีทั้งชนิดขาสั้น 3 ส่วน และขายาว สีที่นิยมคือ สีน้ำตาล สีดำ และสีน้ำเงิน สวมเสื้อคอพวงมาลัยสีพื้นเรียบหรือเป็นลายดอก นอกจากนี้ผ้าซึ่งเรียกว่า (หยาด-อะ-บั่ว) ส่วนใหญ่เป็นผ้าขาวม้าพาดไหล่ข้างใดข้างหนึ่ง หรือ คล้องไหล่ทั้งสองข้าง ผ้าอีกแบบหนึ่ง คือ ผ้า (หะ-เหรัม-โตะ) ซึ่งมักปฏิบัติกันทุกคน เมื่อเวลาเข้าวัด ทั้งยังใช้เป็นผ้าปูกราบอีกด้วย

ผู้หญิгомอญปัจจุบันในบางกระดี่นิยมไว้ทรงผมตามสมัยนิยมมากขึ้นแต่ก็มีบางส่วนที่ยังพยายามรักษาเอกลักษณ์ไว้ คือ การเกล้าผมมวย (ศก-สะ-ก๊อด)

ภาพที่ 4.20 การแต่งกายของชาวมอญบางกระดี่

ที่มา : สุนิสา เปี่ยมคุ้ม , 16 เมษายน 2556

การมวยผมของผู้หญิงมอญมี 2 แบบ คือ

แบบที่ 1 เรียกว่า (สก-ฮะ-ก๊อด) หรือเป็นการเกล้าผมมวยแบบลูกจันทร์นั่นเอง

แบบที่ 2 เรียกว่า (สก-ตรง) ซึ่งเวลามวยผมจะใช้ไม้กระดานแบนๆ มาตีที่มวยผม เพื่อให้มวยผมนั้นแบนและสวยงาม โดยเฉพาะผู้สูงอายุยังคงไว้ผมยาวและเกล้าผมมวยกันทุกคน

การมวยผมจะประกอบด้วยเครื่องประดับ 2 ชั้น คือ

ชั้นที่ 1 มีลักษณะคล้ายเกือกม้า เรียกว่า (อะ-หนด-ชก) ใช้เสียบแนวตั้ง

ชั้นที่ 2 มีลักษณะคล้ายใบไผ่ เรียกว่า (หะ-นะ-ชก-หะ) ใช้เสียบแนวนอนในงานบุญหรืองานต่างๆ

เครื่องประดับทั้ง 2 ชั้นนี้ ยังใช้เป็นอาวุธป้องกันภัยสำหรับผู้หญิงได้อีกด้วย เมื่อถึงเวลาทำงานบุญต่างๆ สาวมอญจะประดับมวยผมด้วยดอกไม้หรือลูกปัดที่มีภูห้อยหลายสีสวยงาม เรียกว่า (แหมะ-แกว-ปาว-ชก) สาวมอญจะสวมเสื้อคอกระเช้า หรือเสื้อสีพื้นคอปก นุ่งผ้าถุงกรองเท้า ปล่อยชาย ยกเว้นผู้สูงอายุมักจะสวมเสื้อชั้นในคอกระเช้าแบบหลวมๆ และแบบรัดทรง มีกระดุมด้านหน้า

หากเป็นงานพิธีในวัดมักจะใส่เสื้อแบบสามส่วน ซึ่งส่วนมากจะเป็นสีขาวและสีอื่นๆ ถ้าจะไปถือศีลที่วัดจะต้องแต่งกายนุ่งผ้าชั้นสีเขียว (นิน-ซี-เจียะ) และเสื้อสีขาวแขนสามส่วนพาดผ้าสไบเฉียงสีขาว

หากเป็นงานศพชาวมอญบางกระดี่จะนุ่งผ้าถุงสีดำ เสื้อดำและพาดผ้าสไบสีขาวไว้ที่ไหล่ซ้ายเหมือนการพาดของผู้ชาย ผ้าพาดไหล่สไบเฉียงนี้มอญบางกระดี่นิยมปักด้วยมือ ซึ่งมีชื่อเรียกเฉพาะว่า (หยาด-หะ-เหรัม-โตะ) เนื่องจากริมของผ้าสไบเฉียงนี้ปักแบบลายปักริมผ้า แต่ละคนจะมีคนละหลายสีหลายสี หากไม่ทำหรือปักเองก็มีผู้ผลิตมาขาย

คำว่า (หยาด-หะ-เหรัม-โตะ) เดิมนั้นมาจากคำว่า (หยาด-หะ-เหรัม-เต๊ะ) ซึ่งหมายความว่า "ผ้าปิดนม หรือ ผ้าปิดหน้าอก" นั่นเอง เพราะชาวมอญในสมัยโบราณจะมีเสื้อผ้าน้อยเลยนิยมใช้สไบเฉียงมาปิดร่างกายนั่นเอง หญิงสาวเมื่อไปธุระนอกบ้านจะแต่งกายตามสมัยนิยมในปัจจุบันจะแต่งตัวเหมือนกับคนไทยจนแยกกันไม่ออก

การแต่งกายของเด็กชาวมอญบางกระดี่คล้ายกับเด็กไทยต่างกันตรงที่เด็กมอญตั้งแต่แรกเกิดจนอายุ 7 ขวบ นิยมไว้ทรงผมอันเป็นเอกลักษณ์อยู่ 2 แบบ คือ เด็กผู้หญิงจะนิยมไว้จุกโดยจะไว้ผมปล่อยให้ยาวและมัดจุกไว้ตรงกลางกระหม่อมก่อนมาด้านหน้า ส่วนบริเวณอื่นนั้นก็โกนทิ้ง ส่วนเด็กชายจะไว้ผมจุกเฉพาะตรงขวัญ แต่ก่อนไปทางด้านหลัง เรียกว่า "เปีย"

สมัยก่อนนั้นเด็กหญิงจะมีแผ่นโลหะถักด้วยเงินเป็นรูปห้าเหลี่ยมโดยทิ้งมุมมาทางด้านล่างเพื่อปิดอวัยวะเพศเรียกว่า "ตะปั้ง หรือ ต่างแห" ตะปั้งอีกชนิดหนึ่งก็จะใช้ กะลามะพร้าวเลื่อย

เป็นรูปคล้ายใบโพธิ์แล้วร้อยเชือกด้านบนทั้งสองด้าน ตะปิ้งนี้ก็ถือว่าบ่งบอกถึงฐานะของผู้ใช้ด้วยเหมือนกัน ถ้าคนฐานะดีมีเงิน ก็จะใช้เป็นนาค ถ้าฐานะปานกลางก็จะใช้เป็นเงิน ถ้าฐานะแย่ก็จะใช้เป็นกะลา

ส่วนเด็กผู้ชายจะมีดอกจําปีเล็กๆ ห้อยไว้ที่เอว เรียกว่า "ลูกพริก" โดยเชื่อว่าป้องกันเจ็บปวดจากสัตว์ต่างๆ ได้ ในปัจจุบันนี้ "ตะปิ้ง" และ "ลูกพริก" ไม่มีให้เห็นอีกแล้ว แต่การไว้ผมจุกและผมเปียคงมีให้เห็นอยู่โดยทั่วไป

ภาพที่ 4.21 ทรงผม

ที่มา : สุนิสา เปี่ยมคุ้ม , 16 เมษายน 2556

การแต่งกายในพิธีบวช

การแต่งกายในพิธีบวชของชาวมอญบางกระดี่ นาคซึ่งเป็นผู้บวชจะต้องแต่งกายตามประเพณี ซึ่งการแต่งกายในชุดนาคของคณมอญจะต้องมีผ้าสไบ การสไบผ้านั้นจะต้องใช้ผ้าแพรจีบ ซึ่งจะจีบสองชั้นหรือใช้ผ้าสไบแพรสองผืนนั่นเอง สีที่นิยม คือ ด้านในจะเป็นสีชมพู ด้านนอกจะเป็นสีเหลือง ซึ่งจะสไบเฉียงทับกัน ส่วนผ้านุ่งจะเป็นผ้าพื้นสีเขียว ผ้าจะเป็นผ้าลักษณะลวยชายไม่

เข็บ วิธีนุ่งจะนุ่งกรອງเท้าโดยพับแบบจีบหน้านาง นาคจะต้องมีดอกไม้ทัดหู ชาวมอญบางกระดี่จะนิยมทำเองซึ่งจะมีอุบะเป็นลูกปัด ส่วนเครื่องประดับก็นิยมใส่เครื่องทอง สร้อยที่ชาวมอญบางกระดี่นิยมจะเป็นลายประจำรอย (เจ็ก-แมะ-แฟ) ส่วนข้อเท้าของนาคก็จะใส่กำไลข้อเท้าขนาดใหญ่ ส่วนมากจะทำด้วยเงินตามความเชื่อของชาวมอญบางกระดี่ การแต่งกายนาคแบบที่กล่าวมานี้ชาวมอญบางกระดี่เชื่อว่าเป็นการเลียนแบบเจ้าชายสิทธัตถะในการหนีออกบวชนั่นเอง จริงๆ แล้วมอญในรัฐมอญประเทศพม่าก็จะแต่งกายคล้ายเจ้าชายสิทธัตถะ ซึ่งเป็นชุดจำลองของกษัตริย์ขึ้นมา ส่วนมอญในบางกระดี่สมัยที่อพยพมานั้นไม่มีชุดแต่งกายแบบนั้น เลยใช้ผ้าซิ่นและผ้าสไบของแม่เป็นส่วนใหญ่ เพราะมีความเชื่อว่า การที่นาคนำชุดของแม่มาใส่ในการออกบวชถือว่าจะได้เป็นพุทธบูชา จึงปฏิบัติกันต่อมาจนถึงทุกวันนี้

ภาพที่ 4.22 การแต่งกายของนาคในพิธีบวช

ที่มา : คุณรัชพงศ์ มอญคะ

การแต่งกายของเจ้าพ่อเจ้าแม่ที่ชาวบ้านบางกระดี่เคารพบูชา

การแต่งกายของเจ้าที่วัด หรือ (แปะ-จุ-ตะ-ละ-ทาน) จะนุ่งผ้าสีขาว เวลานั้นจะนุ่งแบบผ้าขึ้นนุ่งแบบกรองเท้า ส่วนผืนผ้านั้นจะไม่เย็บติดกันถ้าเย็บติดกันถือว่าใช้ไม่ได้ และจะมีผ้าสไบสีขาวมาคาดเอวอีกหนึ่งผืน ส่วนผ้าสไบขาวอีกหนึ่งผืนจะใช้พาดไหล่

การแต่งกายของเจ้าพ่อบางกระดี่ก็จะใช้ผ้านุ่งสีแดง นุ่งกรองเท้าไม่เย็บติดกัน มีผ้าคาดเอวเป็นสีส้ม และจะใช้ผ้าสไบสีแดงมาคล้องที่บ่าทั้งสองข้างและปล่อยชายทิ้งไปด้านหลังทั้งสองข้าง

เจ้าแม่หัวละหานจะนุ่งผ้าสีเขียวไม่เย็บติดกัน นุ่งกรองเท้าแบบผ้าขึ้นมีผ้าคาดเอวสีอะไรก็ได้ ผ้าสไบส่วนใหญ่จะใช้เป็นสีชมพู ส่วนเสื้อก็จะใช้เสื้อที่คนทรงประจำหมู่บ้านใส่มาทำพิธี หารนุ่งผ้านุ่งนั้นก็จะนุ่งทับกับผ้านุ่งที่คนทรงประจำหมู่บ้านนุ่งมาทำพิธี

การแต่งกายของชาวมอญบางกระดี่ยังคงเอกลักษณ์ของความเป็นมอญ เช่น สะไปที่ปักด้วยมือของชาวมอญที่ชาวมอญมักใช้ใส่ในงานพิธีต่างๆ ของชุมชน เช่น งานวัด งานวันสงกรานต์ งานบวช งานแต่ง งานบุญต่างๆ ผู้วิจัยมีโอกาสได้ลงพื้นที่ในชุมชนบางกระดี่ และสังเกตเห็นว่าชาวมอญบางกระดี่ส่วนใหญ่ยังคงแต่งกายตามแบบมอญ และมวยผมแบบมอญ แสดงให้เห็นถึงความเรียบง่าย

การแต่งกายของชาวมอญจึงถือเป็นทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนอีกอย่างหนึ่งที่แสดงความแตกต่าง แสดงความเป็นมอญได้อย่างชัดเจน การปักผ้าสไบที่มีการทำสืบทอดกันมา ชาวมอญบางกระดี่ทุกคนยังคงปักผ้าสไบใช้เอง และในปัจจุบันด้วยลวดลายที่สวยงามของผ้าสไบมอญนั้นส่งผลให้สามารถนำมาเป็นสินค้าในการจำหน่ายได้อีกด้วย ส่งผลให้คนในชุมชนมีรายได้จากการปักผ้าสไบจำหน่าย ลวดลายบนพื้นผ้า ทรงผม การแต่งกาย ยังแสดงออกถึงความเป็นเอกลักษณ์ของชาวมอญได้เป็นอย่างดี

ภาพที่ 4.23 การแต่งกายของคนทรง
ที่มา : สุนิสา เปี่ยมคุ้ม, 18 เมษายน 2556

4.3.6 แส้

แส้ ถือเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านอย่างหนึ่งของชุมชนมอญบางกระดี่ แส้ ผลิตจากก้านโหม่งจากตัวผู้ ซึ่งเป็นก้านดอกจากที่ไม่สามารถเจริญเติบโตเป็นผลได้ ชาวบ้านจึงนำมาทำแส้ใช้ประโยชน์

ลุงรอด นิ่มตานี เล่าให้ฟังเกี่ยวกับเรื่องการทำแส้ไว้ว่า ในชุมชนบ้านบางกระดี่ต้นจากเป็นพืชที่มีความสำคัญและเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวมอญบางกระดี่มาแต่โบราณซึ่งมีอยู่โดยทั่วไปประโยชน์จากต้นจากนั้นมีมากมายหลายอย่างและใช้ประโยชน์ได้เกือบทุกๆ ส่วนของต้นจากแต่ส่วนของก้านโหม่งจากจะไม่ค่อยมีคนนำมาใช้ประโยชน์กันมากนัก โดยก้านดอกที่นำมาใช้นั้นเป็นก้านดอกของดอกตัวผู้ซึ่งไม่มีผลอยู่แล้วและเวลาที่ก้านตัวผู้มีคุณสมบัติที่ดีคือก้านยาว จึงเหมาะอย่างยิ่งในการนำมาทำแส้

สำหรับแส้นั้นทำมาจากก้านโหม่งจากซึ่งวิธีการทำนั้นจะมีกระบวนการเป็นลำดับขั้นตอนดังนี้ คือ

1. เลือกตัดก้านโหม่งจากโดยเลือกเอาที่เป็นดอกก็เพราะจะได้ความยาวเหมาะสมตามที่ต้องการ
2. นำก้านโหม่งจากที่ได้ มาตัดด้วยไม้ตีสซึ่งมีลักษณะเป็นท่อนกลมยาวประมาณ 1 ฟุตตามแนวตั้ง ให้ตัดจนได้ความยาวที่ต้องการโดยไม่ต้องปอกเปลือกออก ก็จะได้เส้าออกมาเป็นเส้นๆ
3. นำหวีซึ่งทำจากตะปูประมาณ 5-6 ตัว ตอกติดกับไม้ มาวางจากข้างในจนทั่วทั้งก้าน จากนั้นจึงพลิกกลับมาวางด้านนอกจนทั่ว
4. นำไปตากแดดทิ้งไว้ประมาณ 2-3 ชั่วโมง ให้แห้งก่อนแล้วนำมาแขวนผึ่งลมไว้ต่อในการตากแดดนี้จะตากด้านในก่อนแล้วค่อยพลิกกลับมาตากด้านนอกที่หลังจนแห้งทั้งสองด้าน

ภาพที่ 4.24 ส่วนประกอบของต้นจากที่นำมาทำเส้า

ที่มา : สุนิสา เปี่ยมคุ้ม , 27 กุมภาพันธ์ 2556

คุณสมบัติของเส้าที่ได้นี้จะมีความเหนียว คงทน มีอายุการใช้งานได้ถึงอันตะประมาณ 2 ปี หรือมากกว่านั้น ประโยชน์ที่ใช้มีทั้ง ใช้มัดฟืน บัดยุง บัดที่นอน พูก หมอน เป็นต้น

ลูกรอด เล่าให้ฟังว่า เมื่อครั้งยังเป็นเด็ก เคยเห็นคนแก่ๆ เขาทำกันจนกระทั่งหายไป ลูงก็เลยมาคิดรื้อฟื้น และศึกษาเพิ่มเติมขึ้นมาอีกครั้ง โดยเริ่มทำมาแล้วประมาณ 7 ปี ในช่วงแรกยังทำไม่ค่อยได้ ต้องมาเรียนรู้ด้วยตัวเองตั้งแต่การเลือกโหม่งจาก วิธีการตี การตากแดด การย้อมสี ซึ่งการเลือกโหม่งจากจะต้องดูให้เป็นที่ว่า แบบไหนเป็นดอกคู่และแบบไหนเป็นดอกเดี่ยว ถ้าเลือกผิดโดยการ

นำดอกกุมา เมื่อตีแล้วจะเสียเปล่าเสียใช้ประโยชน์ไม่ได้ จะต้องใช้แบบดอกที่เท่านั้น สำหรับการตีก็จะใส่น้ำหนักในการตีหนักเบาต่างกันในแต่ละส่วน ถ้าใส่น้ำหนักที่ไม่เหมาะสมก็จะทำให้เส้นแสบที่ตีออกมาขาด หรือด้ามจะแตก ส่วนการตากแดดจะต้องตากเมื่อตีเสร็จแล้ว จากนั้นก็ไม่นำไปตากแดดอีกเพราะด้ามจับจะยุบตัวและมีการแตก จะใช้การตากผึ่งลมไว้แทน ความคงทนก็จะมีมากขึ้นในส่วนของการซ่อมส้นนั้นลูกค้าซึ่งเป็นนักท่องเที่ยวนิยม ส่วนใหญ่ชนบทที่เขานิยมสืบแบบธรรมชาติมากกว่า

คุณลุงคนทำแล้ว เล่าให้ฟังว่า วันหนึ่งจะตีได้ประมาณ 4-5 อัน ใช้เวลาตีอันละประมาณ 1 ชั่วโมง และต้องตากแดดต่อ ดังนั้นจึงต้องเลือกตีในวันที่มีแดดดีๆ ความยาวที่เหมาะสมต่อ 1 อันรวมด้ามด้วยจะยาวประมาณ 90-100 เซนติเมตร ซึ่งจะมีความพอดีในการใช้งาน และต้องตีตอนสดๆ เท่านั้น จะนำมาทิ้งไว้ไม่ได้เพราะถ้านำมาเก็บไว้แล้วแห้งจะไม่สามารถตีได้

ผู้วิจัยมีโอกาสสัมภาษณ์ลุงรอด นิมตานี ซึ่งเป็นคนทำเส้นของชุมชนมอญบางกระดี่ แล้วถือเป็นภูมิปัญญาของคนที่นี่เนื่องจากนำดอกกุมาใช้ในการทำเส้น บริเวณนี้มีป่าจากจำนวนมาก

ถือได้ว่าการตีเส้นนี้เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่น่าวัสดุในท้องถิ่นที่ไม่ค่อยได้ใช้ประโยชน์มาปรับปรุงจนสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้อย่างมีคุณค่าและสามารถสร้างรายได้ให้กับตนเองและครอบครัว รวมถึงสร้างชื่อเสียงให้กับชุมชนได้อีกทางหนึ่งด้วย และนอกจากจะทำเป็นเส้นแล้วคุณสมบัติที่เหนียวของเส้นจากยังสามารถนำมามัดรวมแล้วทำเป็นเชือก ซึ่งคุณลุงรอดกล่าวว่าสมัยก่อนนำไปใช้ลากเรือได้เลยทีเดียว สิ่งเหล่านี้จึงถือเป็นทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนมอญบางกระดี่ซึ่งควรค่าแก่การรักษาและสืบทอดต่อไป

4.3.7 ประเพณีตักบาตรดอกไม้ (ซอน-กาว)

คุณธวัชพงศ์ มอญตะ แคนนำชุมชน ได้กล่าวถึงเรื่องประเพณีตักบาตรดอกไม้ของชาวมอญบางกระดี่ไว้ในหนังสือ สงกรานต์รามัญบางกระดี่ : วัดบางกระดี่ เขตบางขุนเทียน กทม. : 16-17 เมษายน 2537 ว่าในเทศกาลออกพรรษา คนมอญจะจัดงานทำบุญในเทศกาลนี้อย่างยิ่งใหญ่เพื่อรำลึกถึงเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธประวัติ อันเป็นการบูชาต่อองค์พระบรมศาสดา พระสัมมาสัมพุทธเจ้า นั่นคือ ประเพณีตักบาตรดอกไม้ ซึ่งจะจัดขึ้นที่วัดบางกระดี่ของชุมชนของชาวมอญบางกระดี่

ในวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 11 ชาวบ้านบางกระดี่ จะออกทำบุญตักบาตรในช่วงเช้าและคนเฒ่าคนแก่จะถือศีลแปดอยู่ที่วัด ส่วนลูกหลานก็จะไปจัดเตรียมหาดอกไม้ธูปเทียนที่จะนำมาตักบาตรดอกไม้ในช่วงบ่ายของอีกวันหนึ่ง ในพิธีตักบาตรดอกไม้ชาวบ้านบางกระดี่ยังเคร่งครัดในเรื่องของการแต่งกายพื้นบ้านแบบชาวมอญซึ่งยังนุ่งผ้าซิ่น สวมเสื้อแขนสามส่วน พาดผ้าสไบเฉียงและสวม

รถเห็นภาพการมวยผมซึ่งจะเห็นถึงความเป็นเอกลักษณ์และสวยงามตามแบบชาวมอญ แล้วเตรียมดอกไม้รูปเทียนที่จะนำมาตั้งบูชาตรวดดอกไม้ในช่วงบ่ายของ วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11

ชาวมอญบางกระดี่ จะจัดพิธีตั้งบูชาตรวดดอกไม้ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 หลังจากถวายอาหารบิณฑบาตแด่พระสงฆ์ในเวลาเพลแล้ว พระสงฆ์ทั้งหมดจะไปร่วมทำพิธีปวารณาออกพรรษาในพระอุโบสถ ชาวบ้านจะมานั่งรอพระสงฆ์ตลอดสองข้างทาง จัดเตรียมดอกไม้รูปเทียนไว้พร้อมเมื่อถึงเวลาที่พระสงฆ์จะลงโบสถ์เพื่อทำพิธี พระสงฆ์จะอัญเชิญพระพุทธรูปหรือพระโพธิสัตว์ซึ่งเป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองของชาวมอญบางกระดี่ ลักษณะของพระพุทธรูปจะเป็นพระพุทธรูปยืนซึ่งจะยืนชี้ฟ้าชี้ดิน ในการเชิญพระพุทธรูปนั้นจะนำพระพุทธรูปมาตั้งประดิษฐานไว้บนรถเข็นที่ชาวบ้านได้เตรียมไว้แล้วเจ้านำน้าขบวนพระสงฆ์ที่จะทำพิธีตั้งบูชาตรวดดอกไม้ ส่วนฝ่ายฆราวาสที่เป็นฝ่ายหญิงจะนั่งเตรียมถาดดอกไม้รูปเทียนรออยู่ระหว่างสองข้างทางจากศาลาวัดจนถึงประตูเข้าพระอุโบสถ ช่วงที่เจ้านพระโพธิสัตว์ลงจากศาลาวัดจนถึงประตูพระอุโบสถ ชาวบ้านจะนำดอกไม้รูปเทียนที่เตรียมมาบูชาและถวายวางไว้บนรถเข็น บางคนก็ถวายทั้งดอกไม้และรูปเทียนรวมทั้งเงินที่เตรียมมาทำบุญมาใส่ลงไปในบาตรที่วางไว้บนรถเข็นหน้าพระโพธิสัตว์ ระหว่างที่เจ้านพระโพธิสัตว์นั้นจะมีพระสงฆ์หรือพระลูกวัดเดินตามรถที่เจ้านพระโพธิสัตว์ พระสงฆ์จะถือผ้าอาบน้าฝนซึ่งจะนำมาเพื่อให้ชาวบ้านได้ใส่ดอกไม้รูปเทียนลงไปน้าฝนนั้น ส่วนชายหนุ่มหรือเด็กวัดก็จะรอตลอดดอกไม้จากผ้าอาบน้าฝนของพระสงฆ์ นำไปเทไว้ในพระอุโบสถ ภายในพระอุโบสถจะมีคนเฝ้าคนแก่ที่เป็นผู้ชายเท่านั้นเนื่องจากผู้หญิงไม่สามารถเข้าพระอุโบสถได้ ซึ่งจะคอยแยกดอกไม้รูปเทียนไว้เพื่อนำมาบูชาหรือนำมาใช้ในกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในโอกาสต่อไป

ประเพณีตั้งบูชาตรวดดอกไม้ของชนมอญนั้น มีคติความเชื่อสืบเนื่องจากพุทธประวัติ เมื่อครั้งที่พระพุทธองค์เสด็จขึ้นไปโปรดพุทธมารดาบนเทวโลกนั้น พระองค์ได้เสด็จประทับอยู่เพื่อโปรดพุทธมารดาตลอดพรรษานั้น บรรดาอาณาประชาราษฎร์ทั้งหลาย ต่างคิดคำนึงถึงพระบรมศาสดาและรอคอยการเสด็จกลับของพระพุทธองค์ตลอดเวลา

ครั้นถึงวันเสด็จกลับของพระพุทธองค์ ชาวเมืองได้ทราบข่าวต่างดีอกดีใจ เตรียมการต้อนรับการเสด็จกลับของพระพุทธองค์อย่างมโหฬาร พร้อมทั้งจัดเตรียมบุปผามาลา เครื่องสักการะต่างๆ เพื่อเป็นพุทธบูชาสักการะแด่องค์สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า ชนมอญนำเอาพุทธประวัติ ในส่วนนี้มาจัดเป็นพิธีตั้งบูชาตรวดดอกไม้ และถือปฏิบัติเป็นประเพณีที่สำคัญตลอดมาจนถึงปัจจุบันนี้

ในส่วน of ชาวบ้านมอญบางกระดี่ มีความเชื่อว่าการที่ตักบาตรดอกไม้ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 เป็นการบูชาองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว ดอกไม้ที่ได้ตักบาตรนั้น ได้ให้พระสงฆ์ได้นำไปบูชาในพระอุโบสถ เพื่อเป็นการปวารณาในวันออกพรรษา ดอกไม้นั้นจะถูกบูชาและเก็บไว้ในพระอุโบสถเพื่อให้เป็นการเปรียบเทียบกับดอกไม้เหล่านั้นตอนที่ยังสดอยู่นั้นก็ดูสวยงามและมีกลิ่นหอมซึ่งใครๆ

ก็อยากเด็ดดมและนำมาประดับร่างกาย แต่ถ้าหากมองตรงกันข้ามดอกไม้ที่อยู่ในพระอุโบสถซึ่งบูชาไว้หลายๆ วัน ถ้าดอกไม้ที่เก็บไว้ในพระอุโบสถนั้นเกิดการเหี่ยวแห้งและมีกลิ่นเน่าเหม็นก็จะมีใครนำมาใช้ประโยชน์ได้ ในสิ่งขวามอญบางกระดี่จึงใช้เป็นหลักแนวคิดซึ่งเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาเพื่อให้เป็นหลักธรรมสอนใจ ว่าคนเราทุกคนเกิดมานั้นไม่ว่าจะสวยหรือหล่อเพียงใดก็ไม่พ้นจากการเน่าเปื่อยผุพังและส่กกลิ่นเหม็นไปได้ เหมือนดังดอกไม้ที่เน่าเปื่อยอยู่ในพระอุโบสถนั่นเอง

หลังจากพระสงฆ์ได้ทำพิธีสวดคำปวารณาออกพรรษาแล้ว ก็จะทำวัตรสวดมนต์เย็นแล้วจะต่อด้วยพิธีขอมาต่อท่านเจ้าอาวาสในช่วงทำวัตรเย็นเป็นอันเสร็จพิธีในวันตักบาตรรดดอกไม้ ต่อจากวันตักบาตรรดดอกไม้ เมื่อขึ้นวันใหม่ท่านเจ้าอาวาสวัดบางกระดี่จะนำพระลูกวัดทั้งหมดเดินทางไปขอมาต่อท่านเจ้าคณะตำบลแสมดำและท่านเจ้าคณะเขตบางขุนเทียน ซึ่งในพิธีการของพระสงฆ์ในส่วนนี้ เป็นประเพณีเก่าแก่ที่ได้ปฏิบัติสืบเนื่องต่อกันมาจนถึงทุกวันนี้

ภาพที่ 4.25 การตักบาตรดอกไม้จากหนังสือสงกรานต์รามัญบางกระดี่

ที่มา : คุณรัชพงศ์ มอญคะ

สรุปได้ว่าการตักบาตรดอกไม้มนั้น เป็นการสืบทอดประเพณีทางพระพุทธศาสนา ที่แสดงให้เห็นในเรื่องของสังขธรรม เป็นการสอดแทรกคำสอนทางพระพุทธศาสนาผ่านประเพณี ที่เปรียบรูปร่างหน้าตาและร่างกายคนเรากับดอกไม้ ที่ไม่ว่าจะสวยและหอมขนาดไหน วันหนึ่งก็ต้องสลายเน่าเปื่อยส่กกลิ่นเหม็น ซึ่งประเพณีตักบาตรดอกไม้มนั้น จะช่วยเตือนในให้ขวามอญไม่ยึดติดกับรูปลักษณ์และร่างกาย สอนให้เตรียมรับและเข้าใจกับความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น ดังนั้นทุนทางวัฒนธรรมนี้ควรได้รับการสืบทอดต่อไปท่ามกลางสังคมที่เปลี่ยนแปลงยิดติด ชุมชนมอญบางกระดี่แห่งนี้ยังเฝ้าต้กเตือนคนในชุมชนให้ด้งรับกับความเปลี่ยนแปลงได้เป็นอย่างดี

4.3.8 ประเพณีตักบาตรน้ำผึ้ง

เรื่องประเพณีตักบาตรน้ำผึ้ง จากหนังสือ สงกรานต์รามัญบางกระดี่ : วัดบางกระดี่ เขต บางขุนเทียน กทม. : 16-17 เมษายน 2537 กล่าวไว้ว่า ประเพณีตักบาตรน้ำผึ้ง ถือเป็นประเพณีเก่าแก่ของชาวมอญบางกระดี่ที่ถือปฏิบัติสืบต่อกันมา เพื่อเป็นการบูชาแด่พระสงฆ์อย่างหนึ่ง คือ ประเพณีตักบาตรน้ำผึ้งซึ่งจะจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี ในวันพระขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10

วันก่อนวันเริ่มพิธีตักบาตรน้ำผึ้ง ชาวมอญบางกระดี่จะเตรียมทำข้าวต้มเพื่อที่จะเตรียมไปทำบุญตักบาตรน้ำผึ้งแต่ละบ้านจะทำข้าวต้มไม่เหมือนกัน เช่น ข้าวต้มลูกโยน , ข้าวต้มคลุก , ข้าวต้มมัด

ข้าวต้มลูกโยน (สะ-โลม-เอ็ด-เกล็ด) มีลักษณะลูกกลมห่อด้วยยอดจาก จะทิ้งหางยาว

ข้าวต้มคลุก (สะ-โลม-ค้ำด) มีลักษณะลูกใหญ่และยาวห่อด้วยยอดจากเวลาทานต้องหั่นเป็นชิ้นคลุกด้วย น้ำตาลทราย ,เกลือ และมะพร้าวขูด

ข้าวต้มมัด หรือข้าวต้มมัด (สะ-โลม) มีลักษณะเป็นยาวข้างในใส่ถั่วดำและกล้วยห่อด้วยใบตองหรือใบจากก็ได้ประกบคู่แล้วมัดด้วยกระทางยอดจากถักครึ่ง

เมื่อถึงช่วงเย็นของวันที่ทำข้าวต้มมัดหรือข้าวต้มที่ชาวบ้านทำกัน ชาวบ้านบางกระดี่จะให้ลูกหลานนำข้าวต้มนั้นไปส่งตามบ้านผู้หลักผู้ใหญ่ที่นับถือ

ในวันพิธีทำบุญตักบาตรน้ำผึ้งนั้น ทางวัดบางกระดี่จะเรียงบาตรพระไว้ต่างหากจากบาตรข้าว ชาวบ้านจะนำน้ำผึ้งที่บรรจุอยู่ในขวด หรือในภาชนะอื่น รินน้ำผึ้งลงในบาตรทำเหมือนเช่นเรตักบาตรข้าว นอกจากนี้บางหมู่บ้าน จะมีหญิงสาวนำผ้าเช็ดหน้ามาถวายพระ โดยนำผ้าเช็ดหน้ารองไว้ที่กันบาตรด้วย

การทำบุญตักบาตรน้ำผึ้งนั้น คนมอญเชื่อว่ามีานิสงส์มาก เพราะพระสงฆ์จะเก็บน้ำผึ้งไว้เพื่อใช้เป็นยาในคราวจำเป็น เพราะน้ำผึ้งเป็นส่วนผสมของยาโบราณที่สำคัญ

ภาพที่ 26 การจัดสำรับและการตักบาตรน้ำผิง

ที่มา: คุณธวัชพงศ์ มอญตะ

ความเชื่อในการถวายน้ำผิงแก่พระสงฆ์สืบเนื่องมาจากตำนานที่ว่า มีพระปัจเจกโพธิ์รูปหนึ่งอาพาธ ประสงค์ที่จะได้น้ำผิงมาผสมโอสถ เพื่อบำบัดอาการอาพาธนั้น วันหนึ่งได้ไปบิณฑบาตในชนบทที่ใกล้ชายป่า มีชาวบ้านป่าผู้หนึ่งเกิดกุศลจิตหวังจะถวายทานแด่พระปัจเจกโพธิ์ จึงนำน้ำผิงที่ตนเก็บไว้ถวาย ด้วยจิตศรัทธาที่มีอย่างเปี่ยมล้นและสูงส่ง ครั้นรินน้ำผิงลงในบาตร เกิดปรากฏการณ์อัศจรรย์ น้ำผิงเกิดเพิ่มพูนฟูขึ้นจนเต็มบาตร และล้นบาตรในที่สุด ขณะนั้นเองมีหญิงชาวบ้านผู้หนึ่งกำลังทอผ้าอยู่ เห็นความอัศจรรย์นั้นด้วยจิตศรัทธาเกรงว่าน้ำผิงจะเปื้อนมือของพระปัจเจกโพธิ์ จึงรับนำผ้าที่ทอแล้วถวาย เพื่อใช้ซับน้ำผิงที่ไหลล้นนั้น

ทั้งชายผู้ถวายน้ำผิง และหญิงผู้ถวายผ้า ได้ตั้งจิตอธิษฐาน เมื่อได้ถวายน้ำผิงและถวายผ้าแด่พระปัจเจกโพธิ์แล้ว เมื่อทั้งสองได้ถึงกาลมรณะแล้ว ได้อุบัติใหม่ในมนุษยโลก ชายผู้ถวายน้ำผิงได้เกิดเป็นพระราชาผู้มีความเข้มแข็งและมั่งคั่ง ส่วนหญิงผู้ถวายผ้า ได้เกิดเป็นธิดาของพระราชาอีกเมืองที่มีความงามและมั่งคั่งเช่นกัน คนมอญเชื่อในอานิสงส์ การให้ทานด้วยน้ำผิงดังกล่าวนี้ จึงได้มีประเพณีตักบาตรน้ำผิงสืบเนื่องกันมาจนถึงปัจจุบันนี้

การตักบาตรน้ำผิงเป็นความเชื่ออย่างหนึ่งของชาวมอญเนื่องจากคนมอญเชื่อว่าการนำน้ำผิงมาใส่บาตรมีอานิสงส์มาก เพราะพระสงฆ์จะเก็บน้ำผิงไว้เพื่อใช้เป็นส่วนผสมในการทำยา น้ำผิงถือเป็นส่วนผสมของยาโบราณที่สำคัญ อานิสงส์จากการถวายน้ำผิงจะส่งผลให้หายหรือปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ

4.3.9 การเย็บจาก

ปัจจุบันชุมชนมอญบางกระดี่ยังคงประกอบอาชีพเย็บจาก เนื่องจากบริเวณโดยรอบชุมชนประกอบไปด้วยป่าจากจำนวนมาก และจากน้ำกร่อยถือเป็นใบจากที่มีคุณภาพ แต่อัตราการประกอบอาชีพนี้ลดลงอย่างรวดเร็วจนปัจจุบันเหลือเพียง 2-3 ครัวเรือนเท่านั้น

ป่าพรุพิชัย เดิมเปิด หนึ่งในช่างเย็บจากของชุมชนมอญบางกระดี่ ได้กรุณาให้ความรู้กับผู้วิจัยเกี่ยวกับการเย็บจาก ดังนี้

อุปกรณ์ในการเย็บจากประกอบไปด้วย

ไม้ดัด ไม้ดัดใช้เป็นแกนหลักในการเย็บจาก ไม้ดัดทำมาจากไม้ไผ่ขนาดยาวประมาณ 1 เมตร หวาย กบเหลาหวาย มีดตัดหวาย ใบจาก และจ่าปา

ภาพที่ 4.27 อุปกรณ์ที่ใช้ในการเย็บจาก

ที่มา : สุนิสา เปี่ยมคุ้ม , 27 พฤศจิกายน 2556

วิธีทำ

ในช่วงแรกของการเห็บจาก เป็นเวลาประมาณ 2-3 วัน ช่วงเห็บจากแต่ละบ้านจะเข้าไปในป่าชายเลน เพื่อตัดหวาย ซึ่งชาวมอญเรียกว่าหวายลิง เนื่องจากเป็นหวายที่มีลำต้นยาวและจะเลื้อยขึ้นสูงไปตามกิ่งไม้ เมื่อได้หวายมาแล้วจะทำการตัดหวายเป็นเส้นๆ ยาวประมาณ 1 เมตร 30 เซนติเมตร จากนั้นนำหวายมาแยกโดยใช้มีดผ่าบริเวณปลายหวายทั้งนี้จะผ่าได้ 4 เส้น 3 เส้น หรือ 2 เส้นนั้น ขึ้นอยู่กับขนาดของต้นหวาย เมื่อผ่าปลายหวายแล้วก็นำมาแยกด้วยจี่ปา ซึ่งมีลักษณะเป็นไม้ขนาดเล็ก บริเวณปลายหัวไม้คล้ายดอกจี่ปาแต่จะแยกออกเป็น 4,3,2 ตามขนาดของต้นหวาย ฉีกหวายจนขาดออกจากกันและนำมาใส่หวายออกด้วยการเข้าเครื่องกบเหลาหวาย กบเหลาหวายถือเป็นภูมิปัญญาเก่าแก่ของบรรพบุรุษที่ส่งต่อรุ่นต่อรุ่น กบเหลาหวายมีลักษณะคล้ายกบไสไม้ การไสใส่หวายออกจะทำให้ได้เพียงเปลือกหวายที่มีความเหนียวและทนทาน จากนั้นนำหวายที่ได้ไปตากแดดตากจนหวายแห้งจึงจะนำมาเย็บคืบจาก หากไม่แห้งหวายจะฟูง่ายและขึ้นรา

เมื่อเตรียมหวายเสร็จแล้ว ก็ต้องเข้าป่าจากอีกครั้งเพื่อไปตัดใบจากเลือกตัดใบที่ชาวบ้านเรียกว่า “ใบพ้อ” คือใบที่แยกออกมาจากใบอ่อนแกนกลาง (ใบลูก) และใบอ่อนที่โผล่มาใหม่ (ใบแม่) ลักษณะของใบจากใบพ้อนั้นจะโตเต็มที่และมีสีเขียวแก่ จากนั้นริบออกจากก้านนำมาพาดไปกับไม้ค้ำ ไม้ค้ำ คือไม้ไผ่ที่ใช้เป็นแกนในการเย็บจาก ความยาวประมาณ 1 เมตร เมื่อนำใบจากมาพาดกับไม้ค้ำแล้วจึงใช้เส้นหวายที่ตากแห้งสนิทมาเย็บลงบนใบจาก เคล็ดลึกลับก่อนนำเส้นหวายมาเย็บคือ การนำเส้นหวายไปผ่านน้ำ 1 ครั้ง เพื่อเพิ่มความเหนียวให้กับเส้นหวาย เย็บเส้นหวายให้ใบจากยึดติดกับไม้ค้ำลักษณะคล้ายการเนาผ้า ในส่วนท้ายและส่วนปลายของการเย็บ ต้องเนาเส้นวนเข้าไปจนปลายเส้นหวายหมด

การทำจากเครื่องมือทำอุปกรณ์ มีดหรือจี่ปานั้นล้วนเกิดขึ้นจากภูมิปัญญาของชาวบ้านทั้งสิ้น และได้รับการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นโดย คุณป้าพรทิพย์เจ้าของพิพิธภัณฑจากได้บอกกับเราว่า “กบเหลาหวายทุกตัวพ้อเป็นคนทำ เพื่อขายให้คนทำหวายหลายเจ้า พ้อก็ได้รับการถ่ายทอดจากทวดคนสมัยก่อนก็ทำมันขึ้นเพื่อช่วยอำนวยความสะดวกในการทำจาก” (สัมภาษณ์เมื่อ 5 มกราคม 2556)

จะเห็นได้ว่าวิธีการ และอุปกรณ์ต่างๆ ถือเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่ส่งผ่านจากบรรพบุรุษ ทำให้เกิดเป็นอาชีพการเย็บจากขึ้น

ภาพที่ 4.28 การเย็บจาก

ที่มา : สุนิสา เปี่ยมคุ้ม , 27 พฤศจิกายน 2556

ผู้วิจัยได้พูดคุยเกี่ยวกับเรื่องการเปลี่ยนไปของชุมชนมอญบางกระดี่นี้ เดิมที่บ้านหลังนี้เป็นเพียงบ้านเย็บจากแต่ในปัจจุบันได้เพิ่มการเป็นพิพิธภัณฑ์เพื่อให้ความรู้แก่เยาวชนและบุคคลที่สนใจเรื่องการเย็บจาก แต่ยอดการสั่งนั้นไม่ได้เพิ่มขึ้นจากเดิมเท่าใดนัก แต่คุณป้าได้รายได้เพิ่มจากการเป็นวิทยากรเผยแพร่ความรู้จากกลุ่มต่างๆที่สนใจ แต่ผู้วิจัยกลับมองว่าสิ่งเหล่านั้นนั่นเองที่ยังคงทำให้อาชีพการเย็บจากของชาวมอญนั้นยังคงอยู่กับชุมชนต่อไป

4.3.10 ภาษามอญ

ภาษามอญอยู่ในสายโมนิก (Monic branch) ซึ่งเป็นสายหนึ่งในตระกูล มอญ- เขมร (Mon-Khmer family) ภาษาต่างๆ ในตระกูล มอญ – เขมร นี้อยู่ในตระกูลภาษาออสโตรเอเชียติก (Austroasiatic phylum) ภาษาอื่นๆ ที่อยู่ในสายโมนิกเช่นเดียวกับภาษามอญก็คือ ภาษาญฮกุร (Nyah Kur)

ภาษามอญนั้นยังเป็นภาษาที่ใช้กันอยู่ในหมู่บ้านและชุมชนของชาวมอญ ทั้งยังมีตัวเขียนเป็นของตัวเองอีกด้วย ตัวเขียนของมอญนั้นเป็นอักษรที่มาจากอักษรอินเดียตอนใต้ (South India type) มอญมีบันทึกตัวเขียนและวรรณคดีมากมาย และมีมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานนับได้ตั้งแต่ศตวรรษที่ 6 ที่สำคัญก็คือภาษาเขียนของมอญนั้นเปลี่ยนแปลงน้อยกว่าภาษาพม่า แต่ก็เป็นที่น่าเสียดายว่าชาวมอญที่อ่านและเขียนภาษามอญได้นั้นมีอยู่น้อยมาก คงมีแต่ภาษาพูดเท่านั้นที่ชาวมอญส่วนใหญ่ยังคงรักษาไว้ได้อย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน ภาษามอญที่ใช้พูดในประเทศพม่าก็ได้รับอิทธิพลจากภาษาพม่า ชาวมอญทุกคนในประเทศไทยและประเทศพม่าต่างก็มีความสามารถในการพูดได้สองภาษา (bilingual)

Halliday (1922a : 78) ยืนยันว่าภาษามอญในเมืองพม่าและภาษามอญในเมืองไทยนั้นสามารถใช้พูดกันเข้าใจได้ (mutually intelligible) ยกเว้นแต่ในเรื่องของคำศัพท์บางคำซึ่งไม่สามารถจะพูดเข้าใจกันได้ ทั้งนี้เพราะเป็นคำศัพท์ที่ยืมมาจากพม่าหรือภาษาไทย (สุจิตต์ลักษณ์ และคณะ, 2538 : 12-13)

ทุนทางวัฒนธรรมที่สำคัญมากอีกสิ่งหนึ่งของชุมชนมอญบางกระดี่แห่งนี้คือ เรื่องของการใช้ภาษามอญ ซึ่งในปัจจุบันยังคงพบว่าคนในชุมชนส่วนใหญ่ยังคงใช้ภาษามอญเป็นหลักในการสื่อสารกันทั้งระหว่างในครอบครัวและชุมชน

สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งคือ ความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนกับการนับถือพระพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด วัดจึงเป็นแหล่งให้ความรู้และใช้เป็นสถานที่ในการสอนภาษามอญแก่ลูกหลานในชุมชน ในปัจจุบันการประกอบศาสนกิจต่างๆของพระภิกษุสงฆ์ในวัดบางกระดี่ยังคงสวดด้วยบทสวดภาษามอญ นอกจากนั้น ภาษามอญยังถูกถ่ายทอดผ่านทางหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาส่งผลต่อการใช้ภาษามอญของคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี ทั้งยังก่อให้เกิดความรู้สึกร่วมในเรื่องความเป็นชาติพันธุ์เดียวกัน

ภาพที่ 4.29 อักษรมอญ

ที่มา : ธวัชพงศ์ มอญคะ

ในอดีตพระสงฆ์ทำหน้าที่สอนภาษามอญให้กับลูกหลานชาวมอญในชุมชน แต่ในปัจจุบันนั้นบทบาทของพระสงฆ์ในการสอนภาษามอญลดลง แต่สิ่งที่คงเหลืออยู่นั้นคือ ภาษามอญยังเป็นภาษาหลักที่คนในชุมชนใช้กัน

ในอดีตที่ยังไม่ก่อตั้งโรงเรียนวัดบางกระดี่ ได้มีการเรียนการสอนผ่านการกล่อมเกลาจากระบบครอบครัวนับถือเป็นการเรียนรู้จากวิถีชีวิต ส่วนผู้ชายก็จะมีการบวชเรียน ดังนั้น เมื่อโรงเรียนวัดบางกระดี่เกิดขึ้น ในปี 2470 โดยใช้พื้นที่ของวัดบางกระดี่ทำการสอนโดยนักเรียนนั้นก็เป็นเด็กในชุมชนและมีนักเรียนเป็นจำนวนมากใช้สถานที่การสอนคือศาลาการเปรียญ นายบุญธรรม เตชะสมุทร ชาวบ้านรายหนึ่งกล่าวว่า

“เมื่อตอน 10 ขวบเข้าเรียนที่โรงเรียนวัดบางกระดี่ตรงศาลาใหญ่ เมื่อถึงวัน โกลนจะเรียนครึ่งวันเที่ยงก็กลับบ้านวันพระจะหยุดทั้งวัน ไม่มีการเรียนเลย จะมีการเรียนชดเชยในวันเสาร์ อาทิตย์ เพราะต้องใช้ศาลาที่วัด”

สรุป ในเรื่องการใช้ภาษาของคนในชุมชนมอญบางกระดี่นั้น ในปัจจุบันพบว่า ชาวมอญบางกระดี่นั้นยังคงใช้ภาษามอญในการสื่อสารกันระหว่างคนในชุมชน การทำบุญตักบาตร การฟังเทศน์ฟังธรรมที่วัดนั้น ปัจจุบันที่วัดบางกระดี่ยังใช้บทสวดที่เป็นภาษามอญ ภาษามอญจึงถือเป็น

ซึ่งมีกรรมวิธีการทำที่ยุ่งยากและใช้เวลามาก ชาวมอญบางกระดี่ให้ความสำคัญกับการประกอบอาหารเพื่อนำไปถวายพระสงฆ์เป็นอย่างมาก

ภาพที่ 4.31 ข้าวแช่ในวันสงกรานต์

ที่มา : ปวีณ สาแหรกทอง

ชาวมอญบางกระดี่นิยมรับประทานกระเจี๊ยบ มะตาด และชะคราม ซึ่งถือเป็นพืชที่สามารถปลูกได้ในพื้นที่ กระเจี๊ยบสามารถนำมารับประทานได้หลายส่วน ทั้งใบ ดอก และผลอ่อน กระเจี๊ยบมีสรรพคุณมากมาย ดอกหากนำมาต้มดื่มมีสรรพคุณในการลดไขมันในเส้นเลือด ลดความดันโลหิต ช่วยย่อยอาหาร ผลอ่อน ลดไขมันในเส้นเลือด ส่วนใบช่วยแก้โรคพยาธิตัวจิ๊ด ยากัดเสมหะ ขับเมือกมันในลำคอลงสู่ทวารหนัก ชาวมอญบางกระดี่นิยมนำใบอ่อนของต้นกระเจี๊ยบมาแกงส้ม ผักอีกอย่างหนึ่งก็คือใบชะคราม ต้นชะครามส่วนมากจะขึ้นในพื้นที่ที่ดินมีความเค็ม ลักษณะใบเรียวยาวเล็กเป็นฝอย นำมาลวกจิ้มน้ำพริก ใส่ไข่เจียว และแกงส้ม

ภาพที่ 4.32 ใบและผลอ่อนของต้นกระเจี๊ยบ (ซ้าย) และต้นชะคราม (ขวา)

ที่มา : สุนิสา เปี่ยมคุ้ม

ภาพที่ 4.33 วัตถุดิบในการทำแกงกระเจี๊ยบและแกงกระเจี๊ยบที่ปรุงเสร็จเรียบร้อยแล้ว

ที่มา : สุนิสา เปี่ยมคุ้ม

ในวันพระใหญ่ขึ้น 15 ค่ำ ชาวมอญบางกระดี่จะออกไปทำบุญตักบาตรถือศีลกินแกงรวมและฟังธรรมกันที่วัดบางกระดี่ตั้งแต่ช่วงเช้า แกงรวม คือกับข้าวที่ชาวมอญนำมาถวายพระเนื่องจากชาวบ้านมีจำนวนมากและอาหารที่นำมาถวายพระสงฆ์นั้นมีหลายอย่าง พืชที่ใช้ใส่อาหารจึงไม่เพียงพอ ดังนั้นจึงนำแกงมารวมกัน เช่นประเภทแกงกะทิ แกงจืด แกงส้ม หลังจากพร

ส่งฉันท์เข้าเรียบร้อยแล้ว แกงที่รวมกันอยู่ในหม้อจะนำมาปรุงใหม่ โดยการนำมาอุ่นและเพิ่มกลิ่นหอมด้วยใบกระเพรา จากนั้นจึงนำไปให้ชาวบ้านที่มาทำบุญได้รับประทานกันร่วมกัน

ส่วนขนมของชาวมอญบางกระดี่นั้นมีหลายอย่าง เช่น กาละแม ขนมฝอยทอง ทองหยอด เม็ดขนุน ขนมจาก ลูกจากเชื่อม และข้าวต้มมัด เป็นต้น ขนมหวานที่ขึ้นชื่อของชุมชนนั้น ได้แก่ ทองหยอด ฝอยทอง และเม็ดขนุน เม็ดขนุนของชาวมอญที่บางกระดี่นี้มีลักษณะพิเศษกว่าที่อื่นคือจะเม็ดโตและมีปีกลักษณะคล้ายไข่ดาวรสชาติหวานอร่อยกลมกล่อม ปัจจุบันที่ชุมชนมอญบางกระดี่มีร้านขายขนมหวานทั้งหมด 3 ร้าน

ภาพที่ 4.34 ขนมหวาน ลูกจากเชื่อม (ซ้าย) ทองหยอด ฝอยทอง เม็ดขนุน (ขวา)

ที่มา : ธวัชพงศ์ มอญคะ

อาหารมอญนอกจากจะมีเอกลักษณ์โดดเด่น เช่นการทำข้าวแช่ กวนกาละแมแล้ว ยังสะท้อนให้เห็นถึงความเลื่อมใสความศรัทธาของชาวมอญบางกระดี่ที่ส่วนใหญ่ประกอบอาหารสำหรับพิธีกรรมได้อย่างประณีตบรรจง อีกทั้ง อีกทั้งยังนำพืชในท้องถิ่น เช่น ลูกจาก ใบชะคราม กระเจี๊ยบ และมะดาต มาใช้ในการประกอบอาหารแสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ของชุมชนมอญบางกระดี่ได้เป็นอย่างดี

จากการศึกษาเรื่องทุนทางวัฒนธรรมของชาวมอญบางกระดี่ เรื่องการนับถือผี ประเพณีสงกรานต์ ทะแยมอญ การเล่นสะบ้า วัฒนธรรมการแต่งกาย การทำเส้ ประเพณีตักบาตรดอกไม้ ประเพณีตักบาตรน้ำผึ้ง การเย็บจาก ภาษามอญ และอาหาร สามารถสรุปสาระสำคัญของทุนทางวัฒนธรรมแต่ละประเภทได้ดังนี้

ตารางที่ 4.3 สรุปสาระสำคัญในเรื่องทุนทางวัฒนธรรม

ทุนทางวัฒนธรรม	ประเภท	สาระสำคัญ
การนับถือผี	ความเชื่อ	เป็นความเชื่อหลักของชาวมอญที่ทุกคนล้วนมีความเชื่อเรื่องผี ซึ่งส่งต่อมาจากบรรพบุรุษ แสดงถึงเรื่องความเป็นเครือญาติ และถือเป็นกฎของสังคมที่ชาวมอญทุกคนพึงปฏิบัติ ตามหากไม่ปฏิบัติตามหรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “ผิดผี” นั้นก็จะก่อให้เกิดสิ่งร้ายได้
ประเพณีสงกรานต์	ประเพณี	เรื่องการเคารพนับถือ ไม่ว่าจะเป็นระหว่างคนในชุมชนต่อพระภิกษุสงฆ์ การเคารพผู้ใหญ่ภายในครอบครัว เช่นการรดน้ำคำหัว การเคารพญาติผู้ใหญ่ของเด็กๆ ในชุมชน เช่นการแจกกะละแมและขอพรผู้ใหญ่ รวมถึงความสามัคคีกันของคนในชุมชนในการจัดกิจกรรมต่างๆ
ทะแยมอญ	ศิลปวัฒนธรรม	เพื่อความสนุกสนานและผ่อนคลายจากการทำงาน และเป็นการร้องเพื่อปลุกจิตสำนึกให้กับคนในชุมชนให้ไม่ลืมในความเป็นมอญ และให้ข้อคิดในการดำเนินชีวิต ซึ่งเนื้อหาส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา
การเล่นสบบ้า	ศิลปวัฒนธรรม	การละเล่นนี้ในอดีตใช้เล่นเพื่อหาหัวหนุ่มสาวจะพบปะพูดคุยและสังเกตกิริยาท่าทางของฝ่ายตรงข้าม ในปัจจุบันจะเล่นกันในวันสงกรานต์เพื่อให้เด็กๆ ในชุมชนได้ทราบถึงวิธีการเลือกคู่ของคนในสมัยก่อน
วัฒนธรรมการแต่งกาย	ศิลปวัฒนธรรม	การแต่งกาย เช่นผ้าสไบมอญ การปักสไบ การเกล้าผมมวย การแต่งกายของชาวมอญ แสดงให้เห็นถึงความมีตัวตนและการเป็นพวกพ้องเดียวกันโดยผ่านการแต่งกาย
การทำแไส้	หัตถกรรม	เป็นการแสดงให้เห็นในเรื่องของภูมิปัญญาในการผลิต และเป็นการสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน
ประเพณีตักบาตรดอกไม้ม	ความเชื่อ	เป็นข้อคิด เตือนใจ เพื่อให้เห็นสังขารและการเปลี่ยนแปลง ความไม่แน่นอนตามหลักการทางพระพุทธศาสนา

ตารางที่ 4.3 สรุปสาระสำคัญในเรื่องทุนทางวัฒนธรรม (ต่อ)

ทุนทางวัฒนธรรม	ประเภท	สาระสำคัญ
ประเพณีตักบาตรน้ำผึ้ง	ความเชื่อ	ความเชื่อทางด้านสุขภาพ เนื่องจากการถวายน้ำผึ้งนั้นพระสงฆ์จะนำไปทำยาเพื่อใช้รักษาโรคต่างๆ ชาวมอญเชื่อว่าหากถวายน้ำผึ้งแล้วก็จะได้อานิสงส์ไปด้วย
การเย็บจาก	หัตถกรรม	เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นจากพืชในชุมชน และสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน
ภาษามอญ	ภาษา	ภาษามอญถือเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญมากของความ เป็นมอญ เนื่องจากเป็นสิ่งที่ทำให้ชาวมอญรู้สึกเป็นพวกเดียวกันเวลาสื่อสาร และในการร่วมพิธีต่างๆ ในชุมชนที่ล้วนใช้ภาษามอญเป็นหลัก
อาหารมอญ	อาหาร	อาหารมอญนอกจากจะมีเอกลักษณ์โดดเด่น เช่นการทำข้าวแช่ กวนกาละแมแล้ว ยังสะท้อนให้เห็นถึงความเลื่อมใสความศรัทธาของชาวมอญบางกระดี่ที่ส่วนใหญ่ประกอบอาหารสำหรับพิธีกรรมได้อย่างประณีตบรรจง อีกทั้งยังนำพืชในท้องถิ่นมาใช้ในการประกอบอาหารแสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ของชุมชนมอญได้เป็นอย่างดี

จากตารางข้างต้นแสดงให้เห็นถึงทุนทางวัฒนธรรมที่ผู้วิจัยพบในชุมชนมอญบางกระดี่ ซึ่งชาวมอญบางกระดี่ทุกคน ต่างมีส่วนช่วยกันธำรงรักษาไว้

การนับถือผีเป็นความเชื่อที่สำคัญของชุมชนมอญบางกระดี่ ชาวมอญทุกคนล้วนมีความเชื่อเรื่องผี ซึ่งส่งต่อมาจากบรรพบุรุษ แสดงถึงเรื่องความเป็นเครือญาติ และถือเป็นกฎของสังคมที่ชาวมอญทุกคนพึงปฏิบัติตาม หากไม่ปฏิบัติตามหรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “ผิดผี” แล้วก็จะก่อให้เกิดสิ่งร้ายได้ สาเหตุในการผิดผี เช่น ห้ามคู่สามีภรรยาออกตระเวนบนเรือน ห้ามคนท้องพึงเสารือน เป็นต้น

ประเพณีสงกรานต์ ถือเป็นประเพณี เกี่ยวกับความเคารพนับถือระหว่างคนในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นระหว่างคน กับพระภิกษุสงฆ์ หรือกับผู้ใหญ่ภายในครอบครัว เช่น การรดน้ำดำหัว

การเคารพญาติผู้ใหญ่ของเด็กๆ ในชุมชน เช่นการแจกกะละแมและขอพรผู้ใหญ่ รวมถึงความสามัคคีกันของคนในชุมชนในการจัดกิจกรรมต่างๆ

ทะแยมอญ นับเป็นศิลปวัฒนธรรมที่สำคัญอย่างหนึ่ง ชาวมอญบางกระดี่ใช้เล่นเพื่อความสนุกสนานและผ่อนคลายจากการทำงาน รวมไปถึงเพื่อปลูกจิตสำนึกให้แก่คนในชุมชนให้ไม่ลืมความเป็นมอญ และให้ข้อคิดในการดำเนินชีวิต ซึ่งเนื้อหาส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา

การเล่นสะบ้า ถือเป็นการละเล่นอย่างหนึ่ง ซึ่งในอดีตใช้เล่นเพื่อหาคู่ โดยหนุ่มสาวจะพบปะพูดคุยและสังเกตกริยาท่าทางของฝ่ายตรงข้าม ในปัจจุบันจะเล่นกันในวันสงกรานต์เพื่อให้เด็กๆ ในชุมชนได้ทราบถึงวิธีการเลือกคู่ของคนในสมัยก่อน

วัฒนธรรมการแต่งกาย ศิลปวัฒนธรรมการแต่งกาย เช่นผ้าสไบมอญ การปักสไบ การเกล้าผมมวย การแต่งกายของชาวมอญ แสดงให้เห็นถึงควมมีตัวตนและการเป็นพวกพ้องเดียวกัน โดยผ่านการแต่งกาย

การทำเส้ ถือเป็นหัตถกรรมอย่างหนึ่งของชุมชน เป็นการแสดงให้เห็นในเรื่องของภูมิปัญญาในการผลิต และเป็นการสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชน

ประเพณีตักบาตรดอกไม้ ความเชื่อเรื่องนี้ มีความสอดคล้องกับความเชื่อทางพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก สารสำคัญของประเพณีการตักบาตรดอกไม้สอดคล้องกับคำสอนของพระพุทธศาสนาโดยเปรียบเทียบกับดอกไม้ ว่าย่อมมีความเปลี่ยนแปลง ความดับสูญ ความไม่แน่นอน ดอกไม้ที่ชาวบ้านร่วมกันถวายพระในวันแรกนั้น ก็จะมีควมสวยงาม น่าชม จากนั้นทางวัดจะตั้งดอกไม้เหล่านั้นทิ้งไว้จน ดอกไม้เหล่านั้นแห้งเหี่ยว เน่าและส่งกลิ่นเหม็น แสดงให้เห็นว่าแม้สวยงามแต่ในที่สุดท้ายก็ต้องตายส่งกลิ่นเหม็นไม่น่าชม เช่นเดียวกับร่างกายของคนเรา

ประเพณีตักบาตรน้ำผึ้ง เป็นความเชื่อทางด้านสุขภาพ เนื่องจากการถวายน้ำผึ้งนั้น พระสงฆ์จะนำไปทำยาเพื่อใช้รักษาโรคต่างๆ ชาวมอญเชื่อว่าหากถวายน้ำผึ้งแล้วก็จะได้อานิสงค์สูง

การเย็บจาก เป็นหัตถกรรมและอาชีพดั้งเดิมของคนในชุมชน ในอดีตนั้นเมื่อว่างจากการทำนาแล้ว ชาวมอญบางกระดี่จะเข้าป่าเพื่อตัดจาก ตัดหวายมาเย็บจากเพื่อจำหน่าย เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นจากพืชในชุมชน และสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชน

ภาษามอญ นับว่าเป็นสิ่งสำคัญที่แสดงถึงตัวตนในความเป็นมอญได้อย่างชัดเจน ในปัจจุบันชาวมอญบางกระดี่ยังคงใช้ภาษามอญเป็นภาษาในการสื่อสาร แม้ปัจจุบันผู้ที่สามารถเขียนอักษรมอญได้นั้นจะมีจำนวนลดลง แต่การใช้ภาษามอญในการสื่อสารของชุมชนยังคงเหนียวแน่น ชาวมอญทุกคนในชุมชนยังคงพูดภาษามอญได้ วัยรุ่น และเด็กเล็กในชุมชนล้วนได้รับการสืบทอด

ในเรื่องการพูดภาษามอญ เด็กๆ สามารถเข้าใจในคำพูดได้ แต่ส่วนมากไม่ได้สื่อสารในชีวิตประจำวันด้วยภาษามอญ

การติดต่อสื่อสารในปัจจุบันที่เด็กๆ จะต้องออกไปโรงเรียนพบปะผู้คน ภาษามอญที่ใช้ในแต่ละวันจึงลดลง แต่จากการสัมภาษณ์คนในชุมชนนั้นผู้วิจัยพบว่า ทุกคนมั่นใจในความเป็นมอญ และภาษามอญของชาวบางกระดี่นั้นจะยังคงอยู่ นั่นเองคือสิ่งที่ผู้วิจัยต้องทำการศึกษาต่อว่าพวกเขามีวิธีการในการนำทุนทางวัฒนธรรมที่มีเหล่านี้ไปใช้ในการพัฒนาชุมชน และร่วมกันรักษาศิลปวัฒนธรรมของพวกเขาอย่างไร

อาหารมอญนอกจากจะมีเอกลักษณ์โดดเด่น เช่นการทำข้าวแช่ กวนกาละแมแล้ว ยังสะท้อนให้เห็นถึงความเลื่อมใสศรัทธาของชาวมอญบางกระดี่ที่ส่วนใหญ่ประกอบอาหารสำหรับพิธีกรรมได้อย่างประณีตบรรจง และต้องอาศัยความอดทน อีกทั้งยังนำพืชในพื้นที่มาใช้ในการประกอบอาหารแสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ของชุมชนมอญได้เป็นอย่างดี

สรุปได้ว่า ทุนทางวัฒนธรรมของชาวมอญบางกระดี่นั้น ประกอบด้วย การนับถือผี ประเพณีสงกรานต์ ทะแยมอญ การเล่นสะบ้า การแต่งกาย การทำเส้ ประเพณีตักบาตรดอกไม้ ประเพณีตักบาตรน้ำผึ้ง การเย็บจาก ภาษามอญ และอาหาร แยกออกเป็น 6 ด้าน คือ ด้านความเชื่อ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี หัตถกรรม ภาษา และอาหาร ทุนทางวัฒนธรรมทั้งหมดนี้ถือเป็นทุนที่สำคัญของชุมชน เนื่องจากคนในชุมชนมอญบางกระดี่สามารถนำทุนทางวัฒนธรรมที่มีเหล่านี้ไปใช้ในการพัฒนาได้ ทั้งนี้ทุนทางวัฒนธรรมนั้นสามารถนำไปต่อยอดได้ เช่นการนำไปใช้ต่อยอดในการประกอบอาชีพ อีกทั้งยังเป็นการรักษาเอกลักษณ์ และพื้นที่ความเป็นมอญได้เป็นอย่างดี

บทที่ 5 บทวิเคราะห์

การศึกษาเรื่องมิติทางวัฒนธรรมในการพัฒนาชุมชนมอญบางกระดี่ แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยศึกษาถึงประวัติความเป็นมาและภูมิสังคมของชุมชนมอญบางกระดี่ วิเคราะห์ประวัติศาสตร์การพัฒนาของชุมชนมอญบางกระดี่ ค้นหาทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนมอญบางกระดี่ และนำเสนอแนวทางในการนำทุนทางวัฒนธรรมไปใช้ในการพัฒนาโดยใช้ทฤษฎีความขัดแย้งของ คาร์ล มาร์กซ (Karl Marx) แนวคิดทุนทางวัฒนธรรมในการพัฒนา และแนวคิดการพัฒนาชุมชนบนมิติวัฒนธรรมเป็นกรอบการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งจำแนกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ตารางที่ 5.1 แสดงประเด็นศึกษาและประเด็นวิเคราะห์ (ประกอบบทวิเคราะห์)

ประเด็นศึกษา	ประเด็นการวิเคราะห์
ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น	ผู้วิจัยใช้ทฤษฎีความขัดแย้งในการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ของชนชาติมอญ ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างมอญกับกลุ่มต่างๆ เช่น
- ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่าง พม่า กับมอญ	ความขัดแย้งระหว่างมอญกับรัฐบาลพม่า หรือระหว่างมอญกับไทย เป็นต้น
- ประวัติศาสตร์การพัฒนาของชุมชนมอญบางกระดี่	การถูกแย่งชิงพื้นที่ การถูกเอารัดเอาเปรียบกดขี่ข่มเหง การกลายเป็นพลเมืองชั้น 2
ทุนทางวัฒนธรรม	ความขัดแย้งทางชนชั้น
- ค้นหาทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน เช่น ทุนที่มีลักษณะเป็นความเชื่อ ศิลปะหัตถกรรม และอาชีพ เป็นต้น	ศึกษาเรื่องทุนทางวัฒนธรรมของชาวมอญบางกระดี่ ว่ามีทุนทางวัฒนธรรมอะไรบ้าง และพวกเขานำทุนที่มีอยู่ไปใช้ในการพัฒนาชุมชนอย่างไร
แนวทางการพัฒนา	เป้าหมายความเป็นธรรมในชุมชน การอยู่ร่วมกันด้วยความปรองดอง และความยั่งยืนของธรรมชาติแวดล้อม
- ชุมชนนำทุนทางวัฒนธรรมที่มีไปใช้ในการพัฒนาชุมชนอย่างไร	

ที่มา : สุนิสา เปี่ยมคุ้ม

5.1 ความขัดแย้งเชิงประวัติศาสตร์การพัฒนาของชุมชน มอญบางกระดี่

ผู้วิจัยใช้ทฤษฎีของ คาร์ล มาร์กซ (Karl Marx) ในการวิเคราะห์ เนื่องจาก คาร์ล มาร์กซ (Karl Marx) เชื่อว่าความขัดแย้งเกิดขึ้นเนื่องจากความเป็นวัตถุนิยม โดยเศรษฐกิจจะเป็นตัวกำหนดการจัดระเบียบสังคม โครงสร้างชนชั้น การจัดระเบียบของสถาบันต่างๆ ค่านิยม ความเชื่อ และระบบความคิดต่างๆ เป็นพลังที่ก่อให้เกิดการปฏิบัติหรือขัดแย้งทางชนชั้นในสังคมขึ้น (สนธยา พลศรี, 2547) ผู้วิจัยประยุกต์แนวคิดความคิดเรื่องความขัดแย้งทางชนชั้น เพื่อเป็นกรอบในการศึกษาวิถีการผลิตและการดำเนินชีวิต ระหว่างชนชั้น ซึ่ง คาร์ล มาร์กซ (Karl Marx) เน้นความสัมพันธ์ทางชนชั้นเชิงเศรษฐกิจ ได้แก่ การขูดรีด ในที่นี้พบความขัดแย้ง 2 มิติ คือ คนไทยกับคนมอญ และคนมอญกับคนมอญ โดยเกิดการขูดรีดเอาเปรียบและความเป็นปฏิปักษ์ เช่น ชาวมอญในประเทศพม่าได้รับผลกระทบจากการที่รัฐบาลพม่ายึดอำนาจมอญและการกดขี่ข่มเหงตลอดจนสงครามต่างๆที่เกิดขึ้น

จากการที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาถึงประวัติศาสตร์ของชาวมอญ ถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในช่วงต่างๆ ว่าส่งผลในการเปลี่ยนแปลงอำนาจในความเป็นมอญอย่างไร ผู้วิจัยพบว่ามอญนั้นเกิดความขัดแย้งขึ้นกับรัฐบาลพม่ามาเป็นเวลานานเนื่องจากพม่านั้นถือเป็นชาติที่ประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลาย ประกอบกับพื้นที่ราบสลับภูเขาทำให้ยากแก่การควบคุมปกครอง เกิดความวุ่นวายสู้รบอยู่บ่อยครั้งและจากสาเหตุจากการแย่งชิงทรัพยากร เกณฑ์ทหารมอญเพื่อการรบ การเอารัดเอาเปรียบกดขี่ข่มเหงต่างๆ นอกจากชาวมอญจะขัดแย้งกับพม่าแล้วยังมีความขัดแย้งกับชาติไทยด้วย ดังรายละเอียดที่ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงดังต่อไปนี้

5.1.1 ความขัดแย้งระหว่างมอญกับพม่า

เนื่องจากพม่าเป็นประเทศหนึ่ง ซึ่งประกอบด้วยชนหลายเชื้อชาติ แบ่งเขตการปกครองเป็น 7 รัฐ ได้แก่ รัฐมอญ รัฐกระเหรี่ยง รัฐฉาน รัฐกะยา รัฐกะฉิ่น รัฐชิน และรัฐอาระกัน พม่ามีข้อตกลงปางโหลง ซึ่งกำหนดว่าชนกลุ่มน้อยมีสิทธิในการแยกตัวเป็นอิสระ แต่พม่าก็ไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงกลับเดินหน้าเมื่อพม่าไม่ทำตามข้อตกลง กลุ่มชาติพันธุ์ที่ถูกเอาเปรียบอย่างมอญ จึงลุกขึ้นเพื่อต่อสู้เพื่อปกป้องความเป็นชาติของตนกลับคืน รัฐบาลพม่ามีเป้าหมายกวาดล้างชนกลุ่มน้อยมิให้สามารถปกครองตนเองได้อย่างอิสระ ทำให้ชนกลุ่มน้อยเหล่านั้นต้องต่อสู้เพื่อเรียกร้องเอกราช นอกจากการรุกรานจากพม่าแล้ว มอญยังมีเรื่องการแย่งชิงอำนาจภายใน จึงทำให้มอญต้องทำสงครามอยู่เสมอ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีความขัดแย้งของ คาร์ล มาร์กซ (Karl Marx) ซึ่งอธิบายไว้ว่าความขัดแย้งที่เกิดขึ้นส่วนมากของสังคมนั้นส่วนใหญ่เป็นเรื่องของการจัดสรรสิ่งที่มีอยู่อย่างจำกัด เช่น อำนาจ มอญจึงดำรงอยู่อย่างยากลำบากเนื่องด้วยจากสงครามภายนอกและภายในกลุ่ม

มอญเป็นชาติที่เคยเจริญรุ่งเรืองที่สุดชาติหนึ่งมีบทบาทในการรับและถ่ายทอดอารยธรรมอินเดีย มอญจึงให้ความสำคัญกับพุทธศาสนาอย่างมาก ส่งผลให้มอญเป็นชาติที่รักสงบจากหลักฐานต่างๆ ที่ปรากฏว่ามอญนั้นถือเป็นดินแดนที่มีอารยธรรมที่เก่าแก่ ทำให้มอญเองก็ตระหนักในความยิ่งใหญ่ของตน ว่าตนนั้นจริงแท้

สาเหตุหนึ่งที่พม่ารุกรานมอญ มาจากที่ตั้งของมอญมีชัยภูมิที่ดีกว่าพม่ามาก มอญมีความอุดมสมบูรณ์สามารถเพาะปลูกได้ดี อีกทั้งยังเป็นเมืองท่า มีพื้นที่ติดชายทะเลเป็นจำนวนมาก ทำให้มีทรัพยากรมากมาย ทำให้พม่าหวังจะยึดครองและรบกับมอญบ่อยครั้ง ความขัดแย้งหลักที่เกิดขึ้นระหว่างมอญกับพม่า คือการแย่งชิงทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด และการหมายรวมชาติของรัฐบาลพม่า

ภาพที่ 5.1 ภาพชาวมอญและนักศึกษามอญในประเทศไทยรวมตัวกันเพื่อยื่นหนังสือที่สถานทูตพม่าในไทย
ที่มา : เสกสรรค์ สุขุมตริ

ภาพถ่ายข้างต้นเป็นเหตุการณ์ที่ชาวมอญและนักศึกษามอญในประเทศไทย ที่รวมตัวกันยื่นหนังสือเปิดผนึกแก่เจ้าหน้าที่สถานทูตพม่าประจำประเทศไทย ประท้วงในกรณีทหารพม่าเผาหมู่บ้านของชาวมอญและยิงทหารมอญเสียชีวิต 2 นาย รวมทั้งจับกุมชาวบ้านไปคุมขัง หมู่บ้านคนมอญถูกเผาทำลายมาแล้วกว่า 200 ครั้งแล้ว ภายหลังจากการเจรจาหยุดยิงระหว่างพรรคมอญใหม่ เหตุการณ์ล่าสุดเกิดขึ้นเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2556 ที่ผ่านมานี้

ความขัดแย้งจากสงครามระหว่างมอญที่เกิดขึ้น การตกเป็นฝ่ายรองทำให้มอญถูกกดขี่อย่างหนัก ความกดดันของชนชาติมอญจากความไม่ยุติธรรมจากรัฐบาลพม่าทั้ง การถูกรุกราน การเกณฑ์แรงงาน การผลิตอาหารเพื่อส่งเป็นเสบียงการรบแก่พม่า การถูกเผาเมืองหงสาวดี เป็นสาเหตุให้มอญก่อการกบฏอยู่หลายครั้ง แต่สุดท้ายแล้วพม่าก็ปราบมอญได้อย่างหมดสิ้น ในสมัยพระเจ้าอลองพญา ทำให้ชาวมอญอพยพลี้ภัยเข้าประเทศไทยเป็นจำนวนมาก

ชาวมอญแม้ในปัจจุบันจะไม่มีชาติ แม้สงครามระหว่างพม่ากับมอญไม่ได้เกิดขึ้นแล้ว แต่ทุกสิ่งทุกอย่างฝังอยู่ในจิตใจลูกหลานชาวมอญเสมอว่าพวกเขาล้วนบอบช้ำกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

สภาวะสงครามของชาวมอญสอดคล้องกับทฤษฎีความขัดแย้งของคาร์ล มาร์กซ (Karl Marx) ที่ได้กล่าวไว้ว่า ความขัดแย้งเกิดขึ้นในทุกสังคมอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้และเป็นแกนกลางของเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ ความขัดแย้งและการเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งที่แยกจากกันไม่ออก และความขัดแย้งก็เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้สังคมดำเนินต่อและเปลี่ยนแปลงไปในแต่ละยุคสมัย แต่ความขัดแย้งนี้ไม่ใช่เป็นความขัดแย้งเชิงชนชั้น แต่เป็นความขัดแย้งเชิงอุดมการณ์ทางการเมือง ระหว่างมอญกับพม่า ที่ฝ่ายหนึ่งต้องการปกครองตนเอง ในขณะที่อีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งมีอำนาจมากกว่า ต้องการผนวกชาวมอญไว้และต้องการขูดรีดผลประโยชน์จากชาวมอญ ชาวมอญส่วนหนึ่งจึงได้โยกย้ายเข้ามาอยู่ในประเทศไทย

5.1.2 ความขัดแย้งระหว่างไทยกับพม่า

ความขัดแย้งระหว่างไทยกับพม่าดำเนินมาอย่างต่อเนื่องเป็นเวลานาน ประเด็นหนึ่งที่สำคัญคือพม่าไม่สามารถผสมกลมกลืนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ได้ จึงเกิดปัญหาการแย่งชิงอำนาจภายในกันเกิดขึ้น ซึ่งแตกต่างจากไทยหรือกรุงศรีอยุธยาที่สามารถสร้างความกลมกลืนและผสมผสานกับวัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อยภายในประเทศได้ ส่งผลให้ไทย หรือกรุงศรีอยุธยาในเวลานั้นกลายเป็นเมืองที่มีความเข้มแข็ง ขึ้นมาทัดเทียมกับพม่า พม่าจึงรู้สึกหวาดระแวงและยกทัพมาตีไทยอยู่หลายครั้ง จนกระทั่งเกิดเหตุการณ์การปลัดแผ่นดินเกิดการแย่งชิงอำนาจกันภายในกรุงศรีอยุธยา พม่าจึงฉวยโอกาสทำการเข้าตีกรุงศรีอยุธยา แต่ก็ไม่สำเร็จเนื่องจากไม่รู้ลักษณะภูมิประเทศของไทย

การรบกับพม่าครั้งสำคัญครั้งหนึ่งคือในสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิได้เกิดสงครามช้างเผือก ซึ่งพม่าใช้เป็นข้ออ้างในการรบกับไทยโดยเหตุการณ์ในคราวนั้นทางฝ่ายพม่าได้นำสมเด็จพระนเรศวรไปเป็นองค์ประกันด้วย ไทยเป็นเมืองขึ้นของพม่า ถึง 15 ปี ครั้นพระนเรศวรเติบโตขึ้น พระบิดาจึงส่งพระพี่นางไปเป็นตัวประกันแทน ในเวลาต่อมาพระนเรศวรก็กอบกู้กรุงศรีอยุธยา กลับคืนมาในครั้งนี้ไทยได้รับความช่วยเหลือจากกลุ่มมอญที่เอาใจออกห่างจากพม่า ซึ่งมีประโยชน์

มากกับการรบ ได้ซื้อเสียงทางการเมืองของพระนเรศวรเป็นที่เลื่องลือ ทำให้ไม่มีเมืองใดกล้ากระด้างกระเดื่องอีกเลย

โดยสรุปแล้วความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับพม่าในอดีตนั้นไม่สู้ดีนัก เนื่องจากพม่าเองรู้สึกหวาดระแวงไทยว่าจะยิ่งใหญ่กว่า จึงทำการรบกับไทยอยู่เสมอ ความขัดแย้งนี้ สอดคล้องกับเรื่องการแข่งขันอำนาจและความเป็นใหญ่ซึ่งถือเป็นเรื่องธรรมดาที่เกิดขึ้นในแต่ละสังคม

ในปัจจุบันประเทศไทยมีแรงงานพม่าเดินทางเข้ามาเป็นจำนวนมาก ความขัดแย้งระหว่างไทยกับพม่านั้นถือเป็นความขัดแย้งที่มีมาเนิ่นนาน ส่งผลให้ทัศนคติระหว่างคนไทยกับคนพม่านั้น ไม่ค่อยจะลงรอยกันสักเท่าใดนั้น ดังข่าวต่างๆที่เราได้รับทราบ เช่นข่าวแรงงานพม่าฆ่า นายจ้าง หรือนายจ้างชาวไทยกดขี่ข่มเหงแรงงานพม่า เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เองทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างพม่ากับไทยยังคงไม่สู้ดีนัก ชาวพม่าเองเมื่อมาอาศัยอยู่ประเทศไทยแล้วก็มีข้อมูลชุดหนึ่งในหัวว่า คนไทยต้องเอาเปรียบพวกเขาแน่นอน ทางกลับกันนายจ้างก็มีอคติต่อแรงงานพม่า ส่งผลให้แรงงานพม่าไม่ได้รับสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ตลอดจนเข้าถึงการบริการทางด้านสุขภาพ และส่งผลกระทบต่ออื่นๆ ตามมาอย่างมากมาย การเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมายก็ยังคงเป็นสิ่งสำคัญเช่นกัน

5.1.3 ความขัดแย้งระหว่างไทยกับมอญ

ความสัมพันธ์ระหว่างมอญกับไทยในประวัติศาสตร์พบว่า ไม่ได้เป็นปฏิปักษ์ต่อกันอย่างจริงจัง ทั้งนี้ยังมีส่วนช่วยในการกอบกู้ราชธานีในครั้งที่มหาเถรคันฉ่อง ช่วยให้อาณาจักรของพม่าครั้งที่พระนเรศวรออกรบและได้ชัยชนะเหนือพม่า แต่เนื่องจากมอญเป็นอาณาจักรเล็กและไม่มีอำนาจ ไทยจะผ่านเข้าไปเพื่อรบกับพม่าทำให้เกิดการกระทบกระทั่งกับมอญอยู่บ้าง อีกสาเหตุหนึ่งมอญมีความโศกเศร้าเนื่องจากอยู่ชายแดนระหว่างไทยกับพม่า ถึงคราวรบมอญก็ต้องเข้าร่วมในสงครามระหว่างไทยกับพม่าทุกครั้ง ทำให้กำลังพลลดลง อีกทั้งยังเป็นเมืองที่มีความอุดมสมบูรณ์มากหากไทยต้องการไปรบกับพม่าก็ต้องทำการยึดมอญก่อนเพื่อเสียบาง และคุ้มครองมอญก็เช่นเดียวกันหากพม่าจะมารบกับไทยก็ต้องทำเช่นเดียวกัน มอญไม่มีทางที่จะหลีกเลี่ยงได้เลยทรัพยากรที่มีมากมีความเจริญรุ่งเรืองทางวัฒนธรรมของมอญเป็นสิ่งที่มุ่งใจให้พม่าต้องทำการรบเพื่อยึดเมืองมอญเป็นของตน

คนมอญที่อพยพเข้ามาอยู่เมืองไทย ไม่ว่าจะจากการลี้ภัยทางศึกสงคราม หรือการก่อกบฏไม่สำเร็จ คนเหล่านี้ทางการเมืองไทยไม่เคยคิดเป็นศัตรูแต่อย่างใด ทางไทยให้การช่วยเหลือไว้เสมอ โดยใช้นโยบายประนีประนอม และไม่เข้าไปปกครองโดยตรง จะแต่งตั้งให้เจ้าเมืองมอญเป็นผู้ดูแลตนเอง ผิดกับพม่าที่ปกครองมอญอย่างกดขี่ ดังจะเห็นได้จาก ชาวมอญที่อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทย ไม่ว่าจะโดยการอพยพเข้ามาเองหรือถูกกวาดต้อนเข้ามาได้รับการต้อนรับและเลี้ยงดู

เสมอหน้ากันเทียบเท่ากับพลเมืองไทย ได้รับพระราชทานที่ดินให้สร้างบ้านเรือน โดยปกติจะจัดรวมให้อยู่รวมกันในหมู่บ้านของตน เช่น หมู่บ้านมอญที่สามโคก ปากเกร็ด นครเขื่อนขันธ์ เป็นต้น และตั้งชาวมอญที่ได้รับความนิยมนับถือในหมู่บ้านของตนให้เป็นหัวหน้าดูแลว่ากล่าว ชาวมอญสามารถประกอบอาชีพได้ตามอัธยาศัย ไม่ว่าจะเป็นเกษตรกรรมหรือการค้า แต่งตั้งให้มีตำแหน่งและยศศักดิ์ต่างๆ นอกจากนี้รัฐบาลไทยยังอนุญาตให้ชาวมอญได้ประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาตามวินัยปฏิบัติของตนซึ่งแตกต่างไปจากไทยเล็กน้อย ตลอดจนสามารถปฏิบัติกิจกรรมตามขนบธรรมเนียมประเพณีและความเชื่อของตน เช่น การนับถือผี และการฉลองเทศกาลต่างๆ เป็นต้นว่า สงกรานต์ เรื่องภาษานั้นรัฐบาลก็ไม่ได้บังคับให้หันมาใช้ภาษาไทยแต่เพียงภาษาเดียว แต่ให้ใช้ภาษาเดิมได้ (ประภัสสร และคณะ, 2547 : 173-174)

จะเห็นได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับมอญนั้นเป็นไปได้ดี ประชาชนชาวมอญมีอิสระเต็มที่ในการแสดงออกทางด้านต่างๆ สิ่งสำคัญคือเรื่องของศิลปวัฒนธรรมที่ยังมีสืบทอดร่วมกันมา ส่งผลให้ในปัจจุบันชุมชนมอญในประเทศไทยยังคงดำรงอยู่มาจนกระทั่งปัจจุบัน

สรุปได้ว่ามอญแยกย้ายกันไปอยู่ในที่ต่างๆ ส่วนหนึ่งที่มาอาศัยอยู่ในเมืองไทย มักจะได้รับความเมตตาจากกษัตริย์ไทยหลายพระองค์พระราชทานที่อยู่ให้ มอญถือว่าเป็นชาติที่รักษาขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ และภูมิปัญญาได้เป็นอย่างดี ความที่คนมอญเป็นคนยึดมั่นใฝ่ใจในพระพุทธศาสนา รักความสงบอยู่อย่างเรียบง่าย ทำให้คนมอญในทุกๆ ที่ถึงแม้จะทราบดีถึงความเจ็บปวดจากการแย่งชิงบ้านเมืองประวัติศาสตร์อันเจ็บปวด แต่พวกเขาไม่คิดจะทำสงครามเพื่อแย่งชิงบ้านเมืองกลับมา แต่ทุกคนไม่เคยลืมฝันร้ายเหล่านั้น เรื่องต่างๆ ยังคงฝังอยู่ในจิตใจเสมอ เหตุนี้เองจากการถูกกดขี่ ข่มเหง ทำให้คนมอญรู้สึกรักชาติ รักษาขนบธรรมเนียมประเพณีของบรรพบุรุษ สืบทอดรุ่นต่อรุ่นได้อย่างเข้มแข็ง ท่ามกลางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปพวกเขาปรับตัวและอยู่ในสังคมไทยได้อย่างสงบสุข พร้อมกับจิตที่ระลึกถึงพระมหากษัตริย์ที่คุณของพระเจ้าแผ่นดิน และแผ่นดินไทยเสมอ

จะเห็นได้ว่าความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างไทยกับมอญนั้น สอดคล้องในเรื่องการแย่งชิงทรัพยากร ไทยต้องทำศึกกับพม่า ก่อนหน้าการรบกับพม่าไทยต้องทำศึกมอญก่อน เพื่อให้ได้มาซึ่งเสบียง ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ใช้ในการรบ สอดคล้องกับทฤษฎีความขัดแย้งของ คาร์ล มาร์กซ (Karl Marx) เช่นกันในเรื่องของการแย่งชิงทรัพยากร แต่สงครามระหว่างไทยกับพม่านั้นไม่ได้เข้มข้นมากนัก เนื่องจากไทยก็มีความขัดแย้งกับพม่าอยู่แล้ว ดังนั้นศัตรูของศัตรูคือมิตร จึงไม่แปลกที่ในการพ่ายศึกของมอญทุกครั้ง คราวใดที่มอญต้องหนีเข้าประเทศไทยก็มักจะได้รับ ความเมตตาจากกษัตริย์ไทยทุกพระองค์

ในปัจจุบันนับได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับมอญนั้นเป็นไปด้วยดี เนื่องจากความสัมพันธ์ที่ดีและการช่วยเหลือไทยในการทำสงครามกับพม่า ขุนนางมอญหลายท่านได้รับการแต่งตั้งและดำรงตำแหน่งต่างๆ มากมาย ตลอดจนการตั้งบ้านเรือนในประเทศไทยที่ได้รับพระมหากรุณาที่คุณจากพระมหากษัตริย์ทุกๆ พระองค์ ดังนั้น ไทยกับมอญในทุกพื้นที่ที่อยู่ร่วมกันท่ามกลางความแตกต่างได้เป็นอย่างดี

5.1.4 ความขัดแย้งระหว่างมอญกับมอญ

ในปัจจุบันนอกจากชาวมอญที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยแล้ว ยังพบชาวมอญอาศัยกระจายอยู่ทั่วโลก จากการอพยพย้ายถิ่นฐาน เช่น การถูกกดขี่จากรัฐบาลพม่า สงคราม และการไล่ที่อยู่อาศัย เป็นต้น ความสัมพันธ์ระหว่างชาวมอญด้วยกันนั้นแม้จะเป็นชนชาติเดียวกัน แต่ชาวมอญที่อยู่ในประเทศพม่านั้นมีความห่างเหินกับชนชาติมอญในเมืองไทยอยู่มาก

มอญได้อพยพเข้าสู่ดินแดนไทยตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเรื่อยมาจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ รวมครั้งใหญ่ๆ ทั้งหมด 7 ครั้ง (สุภรณ์ โอเจริญ, 2527 : 14-22) แต่แต่ละครั้งได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งถิ่นฐานทำมาหากินอยู่ตามสถานที่ต่างๆ รอบเมืองหลวงตามลำน้ำเจ้าพระยา และตามลำน้ำแม่กลอง จากสามโคก จังหวัดปทุมธานี ปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี และต่อไปถึงพระประแดง ในจังหวัดสมุทรปราการ นอกจากนี้ยังมีที่บ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี เป็นต้น (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2536 : 51)

ชาวมอญที่อาศัยอยู่ในที่ต่างๆ นั้น มอญในแต่ละที่นั้นมีเหตุปัจจัยในการอพยพย้ายถิ่นและการสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัยแตกต่างกันออกไป เช่นมอญพระประแดงนั้นเป็นการตั้งถิ่นฐานของชาวมอญที่สืบเชื้อสายจากเจ้าพระยาเจ่ง ซึ่งเป็นต้นตระกูลชเสนีย์ จึงถือได้ว่าชาวมอญที่นั่นสืบเชื้อสายมาจากตระกูลเจ้า ซึ่งชาวมอญพระประแดงเองก็มีความเชื่อในความเป็นเชื้อเจ้าและความยิ่งใหญ่ของตน แต่ในปัจจุบันนั้นกลับพบว่าศิลปวัฒนธรรมต่างๆ ได้ถูกกลืนกลายจากสังคมเมืองที่ก๊อปปี้เข้ามาอย่างรวดเร็ว ชาวมอญพระประแดงจึงมีความภาคภูมิใจในตัวเองจากเชื้อสายความเป็นเจ้า ดังนั้นศิลปวัฒนธรรมที่เป็นอยู่ในปัจจุบันบางส่วนชาวมอญที่นี้เห็นว่ามอญในแห่งอื่นๆ นั้นไม่มีความเป็นเจ้าและไม่สามารถทำบางสิ่งบางอย่างได้ เช่น การลอยชาย คือลักษณะการนุ่งผ้า มีวิธีการนุ่งแบบนุ่งโจงกระเบน แต่ไม่เหน็บชาย ซึ่งการนุ่งผ้าลอยชายนั้นสามารถนุ่งได้เฉพาะผู้ที่มีเชื้อเจ้า จะเห็นได้จากลักษณะการนุ่งผ้าของรัชกาลที่ 5 เป็นต้น

จากการพูดคุยกับชาวมอญพระประแดงท่านหนึ่ง กล่าวว่า

“พวกมอญพวกอื่นที่ไม่ใช่พระประแดงไม่สามารถใส่ผ้า
ลอยขาวได้เพราะไม่ได้มีเชื้อเจ้า มอญพวกนั้นนุ่งได้แค่โสร่ง”

ซึ่งจะเห็นได้ว่าแม้แต่ชาวมอญด้วยกันเองก็ยังมีแบ่งชนชั้น แต่ในปัจจุบันเราจะพบการนุ่งผ้าลอยชายของชาวมอญในที่ต่างๆ ได้ เช่นในงานเทศกาลต่างๆ เป็นต้น ส่วนมากปัจจุบันจะพบชาวมอญบางกระดี่นุ่งผ้าโสร่ง ซึ่งลักษณะเกี่ยวกับการนุ่งโสร่งของชาวมอญ

สรุปได้ว่า แม้ชาวมอญซึ่งเป็นชาติพันธุ์เดียวกันกันก็ยังปรากฏให้เห็นในเรื่องของชนชั้น ซึ่งนำไปสู่ความมีอคติต่อกัน สิ่งเหล่านี้เองที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งและถกเถียงกันต่อไปว่าใครจริงแท้แน่นอน ใครต่ำใครสูง แต่เหนือสิ่งอื่นใดแล้วสุดท้ายพวกเขาต่างมีความเจ็บปวดจากการถูกกระทำที่ยังไม่ได้รับการเยียวยา ดังนั้นการแสดงความเป็นตัวตน การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมมอญของชาวมอญบางกระดี่เป็นเพียงสิ่งเดียวที่ทำให้พวกเขาสำนึกในความเป็นพวกเดียวกัน สร้างพื้นที่และศักดิ์ศรีความเป็นมอญให้ผู้ที่ยังพบเห็นได้ประจักษ์ถึงความมีตัวตนของพวกเขาได้อย่างภาคภูมิใจ

สรุปได้ว่าความขัดแย้งระหว่างมอญกับพม่า ไทยกับพม่า ไทยกับมอญ และมอญกับมอญ พบว่าปรากฏความขัดแย้งทั้งหมด 3 กรณี นั่นคือ ความขัดแย้งทางชาติพันธุ์ การแย่งชิงทรัพยากรทางธรรมชาติ และความขัดแย้งทางชนชั้น

ความขัดแย้งทางชาติพันธุ์ เช่น ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างมอญกับพม่า เนื่องจากประเทศพม่านั้นประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์เป็นจำนวนมาก ประกอบกับภูมิประเทศของพม่านั้นประกอบด้วยภูเขาสลับซับซ้อน ซึ่งยากต่อการปกครองควบคุมดูแล รัฐบาลพม่าจึงคิดที่จะรวมกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ให้รวมอำนาจไว้เป็นหนึ่งเดียว จนส่งผลให้เกิดสงครามระหว่างชาติพันธุ์ต่างๆ ขึ้น นอกจากนี้ยังมีเรื่อง การแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งรัฐมอญนั้นถือเป็นรัฐที่มีความอุดมสมบูรณ์มากและมีเมืองท่าที่สำคัญมีการติดต่อซื้อขายสินค้า นอกจากนั้นรัฐบาลพม่าก็มักจะเกณฑ์ชาวมอญเพื่อไปเป็นทหารอีกด้วย และความขัดแย้งระหว่างชนชั้นภายในสังคมปรากฏให้เห็นจนกระทั่งปัจจุบัน เนื่องจากชาวมอญนั้นมีการอพยพเข้าเมืองไทยมาหลายครั้งด้วยสาเหตุทางด้านการเมือง การสงคราม และเนื่องจากถูกเอารัดเอาเปรียบและถูกขูดรีดจนทนไม่ไหว และขาดแคลนที่ดินในการทำมาหากิน

ประวัติศาสตร์ของชาวมอญถือเป็นสิ่งที่สำคัญที่ช่วยสร้างสำนึกต่อคนในชุมชน ชุมชนมอญบางกระดี่ในอดีตเป็นพื้นที่ที่มีป่าชายเลนจำนวนมาก มีไม้พื้นที่ทำจากไม้โกงกางคุณภาพดี และใบจากที่คงทน เนื่องจากบริเวณชุมชนมีน้ำกร่อยมีป่าจากและไม้โกงกาง พืชป่าชายเลนเป็น

จำนวนมาก อีกทั้งการคมนาคมทางเรือที่มีความสะดวกสบายเนื่องจากชุมชนอยู่ติดคลองสนามไชย ซึ่งสามารถเชื่อมต่อไปยัง สมุทรสาคร สมุทรปราการ นนทบุรีได้ ตลอดจนกรุงเทพมหานครได้อีกด้วย ในอดีตนั้นเครื่องปั้นดินเผาของชาวนนทบุรีมีชื่อเสียงและได้รับความนิยมมาก ชาวมอญบางกระดี่ที่นี้จึงผลิตไม้ฟันและส่งขายแลกเปลี่ยนกับอุตสาหกรรมเครื่องปั้นดินเผา แต่ในปัจจุบันไม่พบชาวมอญบางกระดี่ประกอบอาชีพเผาฟันแล้ว เนื่องจากความต้องการทางตลาดลดน้อยลงประกอบกับเด็กรุ่นใหม่ๆ ในชุมชนได้รับการศึกษาในระบบโรงเรียนมากขึ้นและเมื่อเรียนจบแล้วนิยมไปประกอบอาชีพนอกชุมชน

โบราณสถานที่สำคัญตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันของชุมชนมอญบางกระดี่นั้น ก็คือวัดบางกระดี่ ชาวมอญนั้นเป็นชาติพันธุ์ที่เคร่งครัดและเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาอยู่มาก วัดบางกระดี่จากประวัติศาสตร์การเล่าขานจากชาวบ้านแสดงให้เห็นความผูกพันรู้ยึดโยงระหว่างชาวมอญกับพระพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดี วัดแห่งนี้ไม่มีกรรมการวัด ความร่วมมือของชาวมอญในชุมชนบางกระดี่ในเวลาที่วัดมีงานเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ผู้วิจัยมีซึ่งผู้วิจัยมีโอกาสได้พบเห็นขณะลงเก็บข้อมูล ถือว่าชาวบ้านมีความสามัคคีกันมากในการจัดงานแต่ละครั้ง ดังจะเห็นได้จาก การจัดงานวันสงกรานต์ที่ชาวบ้านจะร่วมกันจัดขึ้นในทุกๆ ปี

ในอดีตคนมอญในชุมชนแห่งนี้มีการเรียนภาษามอญ และเรียนการทำนายดวงจากตำราโลกสิทธิ ซึ่งเป็นคัมภีร์การทำนายของชาวมอญที่สำคัญมาก นอกจากนั้นคัมภีร์เล่มนี้ยังรวบรวมกฎระเบียบและข้อปฏิบัติต่างๆ ของชาวมอญไว้อย่างครบถ้วน ผู้วิจัยเองไม่มีโอกาสที่จะได้อ่านแต่ได้ฟังจากชาวบ้านพบว่าคัมภีร์นี้ได้เขียนคำนายไว้อย่างแม่นยำ เช่น ในคัมภีร์ได้กล่าวไว้ว่าต่อไปจะมีโยแมงมุมเต็มบ้านเต็มเมือง ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าสอดคล้องกับปัจจุบันที่มีเสาไฟฟ้าและสายเครือข่ายโทรศัพท์ระโยงระยางค์เต็มไปหมด เป็นตัวอย่างที่ช่วยตอกย้ำและยืนยันความน่าเชื่อถือของคัมภีร์โลกสิทธิ

นอกจากนั้นวัดบางกระดี่ยังประกอบไปด้วยโบราณสถานมากมาย ซึ่งแรกได้แก่เจดีย์ทรงระฆังคว่ำ 4 เจดีย์ที่ปรากฏอยู่ด้านหน้าของอุโบสถหลังเก่า ลักษณะของเจดีย์คล้ายกับ เจดีย์สามองค์ ที่ด่านเจดีย์สามองค์ ที่จังหวัดกาญจนบุรี สิ่งเหล่านี้ล้วนบ่งบอกถึงศิลปวัฒนธรรมของชาวมอญทั้งสิ้น

ศาลเจ้าพ่อบางกระดี่ถือเป็นสิ่งสำคัญอีกจุดหนึ่งของชุมชนมอญบางกระดี่ ซึ่งคนในชุมชนให้ความสำคัญมาก เนื่องจากเป็นที่เคารพสักการะและเป็นศูนย์รวมจิตใจที่สำคัญของชาวมอญบางกระดี่ เนื่องจากเวลามีคนเข้าออกชุมชนจะต้องมีการมาทำความเคารพบูชาเพื่อปัดเป่าสิ่งชั่วร้ายและให้เจ้าพ่อช่วยอำนวยอวยชัยและคุ้มครอง ในงานวันสงกรานต์ก็จะมีโด่ง (ผู้ทำพิธีเข้าทรง) มาทำพิธีบริเวณศาลเจ้าพ่อบางกระดี่ เพื่ออัญเชิญเจ้าพ่อบางกระดี่มาประทับร่าง และทำนายดวงของ

ชุมชน และคนในชุมชน ซึ่งในงานนี้คนในชุมชนมอญบางกระดี่ทุกคนให้ความสนใจและเข้าร่วมพิธีตลอดทุกปี

สิ่งสำคัญสิ่งหนึ่งที่ทำให้ชุมชนมอญบางกระดี่ยังคงตระหนักถึงความสำคัญเรื่องวัฒนธรรมประเพณีของตนไว้ได้อย่างเหนียวแน่น คือการก่อตั้งศูนย์ศิลปวัฒนธรรมมอญ ซึ่งตั้งอยู่ที่บ้านคุณธวัชพงศ์ มอญคะ ซึ่งดำรงตำแหน่งประธานศูนย์ศิลปวัฒนธรรม ศูนย์แห่งนี้ถือเป็นสถานที่สำคัญที่แสดงให้เห็นสัญลักษณ์ของความเป็นมอญได้อย่างเด่นชัด

ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมตั้งขึ้นเมื่อประมาณ ปี 2539 ซึ่งถือเป็นความตั้งใจและมุ่งมั่นของเจ้าอาวาสวัดบางกระดี่และคุณธวัชพงศ์ การจัดตั้งศูนย์ศิลปวัฒนธรรมนั้นตั้งขึ้นท่ามกลางอุปสรรคปัญหาอย่างมากมาตั้งแต่แรกเริ่มทั้งจากคนนอกชุมชน คนในชุมชน ตลอดจนครอบครัว จุดเริ่มต้นที่สำคัญของศูนย์ศิลปวัฒนธรรมแห่งนี้ก็คือ มีพ่อค้ารับซื้อของเก่าจากนอกชุมชนเข้ามากว้านซื้อข้าวของเครื่องใช้โบราณวัตถุต่างๆ ของชาวมอญที่นี่ ทำให้คุณธวัชพงศ์รู้สึกหวงแหนและอยากเก็บสิ่งเหล่านั้นไว้ให้ความรู้กับคนอื่นๆ และลูกหลานชาวมอญของตน แต่ครอบครัวและคนในชุมชนเองต่างไม่เห็นด้วยที่จะจัดตั้งศูนย์ขึ้นในบ้านเนื่องจากชาวมอญนั้นยังให้ความสำคัญในเรื่องของความเชื่ออยู่มาก เขาเชื่อว่าจะที่คุณธวัชพงศ์นำข้าวของต่างๆ ที่แตกหักเข้าบ้านจะทำให้เขาเป็นบ้าได้ แต่คุณธวัชพงศ์ที่แม้จะเป็นลูกหลานชาวมอญและมีความเชื่อแบบมอญอย่างเข้มข้นกลับยังยืนหยัดสู้และไม่กลัว เนื่องจากเขามีความเชื่อในเจตนาที่ดีในการก่อตั้งศูนย์ศิลปวัฒนธรรม ต่อมาเมื่อมีหน่วยงานภาครัฐเข้ามาชมศูนย์ศิลปวัฒนธรรมก็มีความชื่นชมที่คนในชุมชนแห่งนี้ยังตระหนักในความเป็นชาติพันธุ์มอญของตัวเองและร่วมกันรักษาไว้ได้เป็นอย่างดี

วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งศูนย์ศิลปวัฒนธรรมมอญแห่งนี้ คือ เป็นที่รวบรวมให้ความรู้ด้านมอญศึกษา ข้าวของเครื่องใช้ต่างๆ ของชาวมอญ ไม่เพียงแต่ชาวมอญที่บางกระดี่เท่านั้น ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมแห่งนี้ยังรวบรวมข้าวของเครื่องใช้ของชาวมอญจากประเทศพม่าเอาไว้อีกด้วย ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมแห่งนี้จึงถือเป็นจุดแรกๆ ของชุมชนที่ผู้สนใจในศิลปวัฒนธรรมมอญนิยมเข้ามาชมกันอย่างต่อเนื่อง

ชุมชนมอญบางกระดี่แห่งนี้ ยังคงรักษาความเป็นมอญของตนเองไว้ได้เป็นอย่างดีผ่านการรวบรวมทั้งเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ เครื่องใช้ไม้สอยต่างๆ ของชาวมอญ ส่งผ่านเป็นสมบัติที่มีเรื่องราวส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่น แม้ประวัติศาสตร์ที่ผ่านมานั้นชาวมอญบางกระดี่จะให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรแบบพึ่งตนเองและหันหน้าเข้าระบบอุตสาหกรรม แต่แม้เวลาจะผ่านไปเท่าใด ชาวมอญบางกระดี่ก็ยังคงให้ความสำคัญกับเรื่องศิลปวัฒนธรรมของตน แม้บางอย่างจะถูกกลายรูปไปเป็นสินค้าเพื่อสร้างรายได้ และบางอย่างถูกปรับเปลี่ยนเพื่อให้เข้ากับความต้องการและโลกที่เปลี่ยนแปลงไป แต่ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมยังคงทำ

ในมุมมองของชาวบางกระดี่แล้ว ชาวมอญซึ่งมีอุปนิสัยในความพอเพียงในสิ่งที่ตนมีเตรียมรับความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นอยู่เสมอ สิ่งเหล่านี้เองที่ทำให้พวกเขาปรับตัวเข้ากับความเปลี่ยนแปลงพร้อมทั้งตั้งรับยืนหยัดสามัคคีกันในการร่วมกันอนุรักษ์ความเป็นมอญของตนไว้ท่ามกลางทิศทางการพัฒนาที่มุ่งเน้นความเป็นหนึ่งเดียว และละทิ้งคุณค่าที่เคยมีไว้เบื้องหลัง แต่ชาวมอญบางกระดี่นั้นยังคงรักษารากเหง้าของตัวเองไว้ และภาคภูมิใจในความเป็นมอญจนกระทั่งปัจจุบัน ท่ามกลางสายตาคงมีคนนอกที่มองเข้ามาด้วยความนับถือในความเข้มแข็งของชาวมอญบางกระดี่

ที่มา : สุนิสา เปี่ยมคุ้ม

จากตารางที่แสดงการเปลี่ยนแปลงในเบื้องต้นจะเห็นได้ว่า ชุมชนมอญบางกระดี่ถือเป็นชุมชนมอญที่เก่าแก่แห่งหนึ่งซึ่งก่อตั้งขึ้นในปี 2420 เดิมทีนั้นใช้การคมนาคมทางน้ำเป็นหลัก

ผ่านทางคลองสนามไชย โดยในปี 2515 นั้น มีถนนตัดเข้าสู่ชุมชน โดยตัดเข้ามาจากถนนพระรามที่ 2 เข้าสู่ชุมชนมอญบางกระบือ ผลกระทบจากการตัดถนนเข้ามายังชุมชนมอญนั้น ส่งผลให้เกิดนายหน้าค้าที่ดินเข้ามาในชุมชน ชาวมอญบางกระบือจำนวนมากขายที่ดินทำกิน ที่เคยใช้ในการทำนา หรือปลูกพืชผลทางการเกษตร ที่ดินที่ถูกขายไปนั้นนายทุนได้นำไปสร้างโรงงานอุตสาหกรรม ส่งผลให้ชุมชนเดิมที่ที่เคยเป็นสังคมเกษตรกรรมนั้นก็เปลี่ยนแปลงไป ชาวบ้านในชุมชนผันตัวไปเป็นลูกจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมที่ผุดขึ้นเป็นจำนวนมาก

ต่อมาในปี 2519 นั้น ระบบสาธารณูปโภคได้เข้าสู่ชุมชน ไฟฟ้า น้ำประปา โทรศัพท์ สิ่งต่างๆ เหล่านี้ส่งผลให้ รูปแบบการปลูกบ้านเรือนของชาวมอญบางกระบือนั้นเปลี่ยนแปลงไป จากบ้านเรือนที่ใช้ใบจากในการปลูกสร้าง ก็ถูกเปลี่ยนเป็นหลังคามุงกระเบื้อง เนื่องจากบ้านที่ปลูกสร้างจากใบจากนั้นจะเสี่ยงต่อการเกิดเพลิงไหม้ ดังนั้นรูปแบบวัสดุในการใช้สร้างบ้านของชาวมอญบางกระบือนั้น จึงเปลี่ยนไป นอกจากการเปลี่ยนแปลงเรื่องการปลูกสร้างบ้านเรือนแล้ว การเข้ามาของไฟฟ้านั้น นำมาซึ่งสื่อต่างๆ ที่เข้ามาในชุมชน ทั้งจากวิทยุ โทรทัศน์ และจากสังคมเมืองภายนอก ส่งผลให้ชาวมอญได้รับวัฒนธรรมภายนอกเข้ามามากขึ้น เช่น การแต่งกาย เป็นต้น

ต่อเนื่องจากการตัดถนนเข้าสู่ชุมชน การเข้ามาของระบบสาธารณูปโภค ส่งผลให้การคมนาคมทางน้ำของชุมชนมอญบางกระบือนั้น ลดลงเป็นอย่างมาก โครงการบ้านจัดสรรจำนวนมากก่อสร้าง มีการซื้อที่ดินของชาวบ้านเป็นจำนวนมาก พื้นที่ที่เคยเป็นป่าชายเลนและป่าจากก็มีจำนวนลดลง นอกจากนั้นชุมชนยังได้รับผลกระทบจากโรงงานอุตสาหกรรมที่ปล่อยน้ำเสียลงสู่แหล่งน้ำ ส่งผลให้น้ำในคลองสนามไชยเน่าเสีย สัตว์น้ำที่เคยมีและเป็นแหล่งอาหารของชุมชนก็ลดจำนวนลงเป็นอย่างมาก

ในปี 2539 นั้นชุมชนมอญบางกระบือได้ตระหนักถึงศิลปวัฒนธรรมของชุมชนเอง โดยมีการก่อตั้งศูนย์ศิลปวัฒนธรรม โดยคุณธวัชพงศ์ มอญตะ ซึ่งสาเหตุสำคัญนั้นเกิดขึ้นจากพ่อค้าเขามาจับซื้อของเก่าในชุมชน คุณธวัชพงศ์จึงเล็งเห็นถึงความสำคัญของข้าวของเครื่องใช้ของชาวมอญที่มีอยู่ในชุมชน คนในชุมชนจึงนำของเก่าที่แต่ละคนมีนั้นมอบให้แก่ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมมอญบางกระบือ เพื่อให้ลูกหลานได้เรียนรู้วิถีชีวิตของบรรพบุรุษ และแสดงความเป็นมอญของพวกเขา

ในปี 2549 นี้มีหน่วยงานการศึกษารัฐบาลเข้ามาจัดโครงการพิพิธภัณฑ์ชุมชนขึ้น หากบ้านใดประกอบอาชีพอะไร หรือมีความสามารถมีภูมิปัญญาด้านใดก็จะทำบ้านเป็นพิพิธภัณฑ์ขึ้นที่บ้าน เพื่อให้ความรู้แก่ลูกหลานในชุมชนและบุคคลภายนอก ต่อมาในปี 2550 ชุมชนก็ได้รับรางวัลจากการท่องเที่ยวและกีฬา เป็นชุมชนด้านการท่องเที่ยวดีเด่น เนื่องจากเป็นชุมชนมอญที่ยังคงรักษาศิลปวัฒนธรรมของตนเองไว้เป็นอย่างดี และประกอบกับการท่องเที่ยวทางน้ำ ล่องเรือชมสถาปัตยกรรมต่างๆ ภายในชุมชน จากนั้นเป็นต้นมา ชุมชนมอญบางกระบือ จึงเป็นชุมชนมอญแห่ง

สำคัญที่ยังคงเอกลักษณ์ของตนไว้ได้ดี มีผู้เข้าเยี่ยมชม ศึกษาเรียนรู้ และแลกเปลี่ยนความรู้วิถีชีวิต ซึ่งแตกต่างกันได้อย่างเข้าใจ และเคารพซึ่งกันและกัน

สรุปได้ว่าการเปลี่ยนแปลงสำคัญๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนมอญบางกระดี่ คือการคัดค้าน เข้าสู่ชุมชน ส่งผลต่อการที่ที่ดินถูกเปลี่ยนมือจากระบบการเกษตรกลายเป็นระบบอุตสาหกรรม การคมนาคมทางน้ำที่สำคัญ เปลี่ยนแปลงไปเป็นการคมนาคมทางบกโดยรถยนต์ ตามมาด้วยระบบ สาธารณูปโภคที่ส่งผลทั้งต่อการปลูกสร้างบ้านเรือนที่เปลี่ยนแปลงไป การเข้ามาของวัฒนธรรม ภายนอก ส่งผลให้คนในชุมชนรับวัฒนธรรมภายนอกเข้าสู่ชุมชนเพิ่มมากขึ้น และการตระหนักใน ศิลปวัฒนธรรมของชุมชนมอญบางกระดี่นั้นก็ถือเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญ ซึ่งส่งผลให้ศิลปวัฒนธรรม มอญบางกระดี่นั้นยังคงอยู่อย่างเข้มแข็งและน่าชื่นชมจนถึงปัจจุบัน

5.2 วิเคราะห์ทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนมอญบางกระดี่

ในประเด็นการวิเคราะห์ทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนมอญบางกระดี่ ผู้วิจัยได้ใช้ แนวคิดทุนทางวัฒนธรรมในการพัฒนาเป็นกรอบการวิเคราะห์ จากข้อค้นพบจากการวิจัยผู้วิจัยเชื่อ ว่าวัฒนธรรมที่เมื่อเกิดขึ้นและเป็นทุนของคนในสังคมแล้ว วัฒนธรรมย่อมต้องการพื้นที่ในการ เก็บรักษา

อาจารย์ชัยอนันต์ สมุทรวณิช ได้กล่าวว่า “เมื่อวัฒนธรรมมีลักษณะเป็นทุนแล้ว ก็ต้องมี สิ่งที่เรียกว่าโกดังหรือคลังเก็บวัฒนธรรม (Cultural stacle) เพื่อรักษาคุณค่าและความมั่นคงทาง วัฒนธรรมเอาไว้ซึ่งเป็นการให้ความสำคัญกับทุนเดิมไว้” ซึ่งในที่นี้ผู้วิจัยเปรียบ คนในชุมชนมอญ บางกระดี่ ถือเป็นโกดังหรือคลังเก็บวัฒนธรรมที่สำคัญที่สุดในการช่วยสืบสานและสืบทอดความ เป็นมอญให้คงอยู่ และทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนมอญบางกระดี่แห่งนี้ถือเป็นรากฐานที่สำคัญใน การพัฒนาศักยภาพในการพัฒนาของชุมชนบนความรู้ที่เป็นลักษณะพิเศษที่ไม่มีที่ใดมีเหมือน (ชัย อนันต์ สมุทรวณิช, 2540: 20-21)

5.2.1 การนับถือผี

การนับถือผีของชุมชนมอญบางกระดี่ถือเป็นประเพณีที่มีความสำคัญมากสำหรับชาว มอญบางกระดี่ เนื่องจากเป็นประเพณีที่สืบเนื่องมาจากบรรพบุรุษที่อพยพมาจากสมุทรสาคร ซึ่งไม่ เพียงแต่ชาวชุมชนมอญบางกระดี่เท่านั้น ในปัจจุบันชาวมอญในทุกพื้นที่ยังคงให้ความสำคัญกับ ประเพณีการนับถือผีเป็นอย่างมาก วัตถุประสงค์ของการนับถือผีของชาวมอญ คือ เพื่อสร้างความ

เป็นเครื่องญาติให้มันคง ทำให้ชาวมอญแต่ละคนรู้จักว่าตัวเองเป็นมอญ การนับถือผียังถือเป็นการทำให้ชาวมอญเกิดความไม่กลัวเพราะมีผีคอยปกป้องคุ้มครอง

การนับถือผีแต่ละตระกูลไม่เหมือนกัน เช่น บางตระกูลมีการเลี้ยงผีปีละครั้ง หรือ สองปีครั้งหรือสิบปีครั้งแล้วแต่ตระกูลจะปฏิบัติสืบทอดกันมาหรือได้สัญญาไว้กับผีบรรพบุรุษ

ประเพณีรำผีสามารถประกอบขึ้นได้แม้จะไม่มีพิธีเกิดขึ้น เช่น พิธีเลี้ยงผีเนื่องจากการขนานของลูกหลานในตระกูลเกี่ยวกับผลผลิตทางการเกษตร เช่นการทำนา การเลี้ยงปลา เลี้ยงกุ้ง แต่การรำผีที่เกิดจากผีนั้น ชาวมอญทุกคนไม่อยากจะเกิดขึ้นเนื่องจากพิธีรำผีนั้นมีขั้นตอนที่มากมายและใช้เงินเป็นจำนวนมากในการประกอบพิธี จากการพูดคุยกับคนในชุมชนในปัจจุบันพิธีรำผีใช้เงินราวๆ 200,000 บาท เพราะอย่างนี้ชาวมอญบางกระดี่จึงยังคงเคร่งครัดกับขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ไว้อย่างเหนียวแน่น พิธีรำผีนั้นมีขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรมที่แฝงไปด้วยกุศโลบายต่างๆ ในการดำรงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวมอญ และแสดงรากเหง้าของชาวมอญได้เป็นอย่างดี ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

พิธีเลี้ยงผี

พิธีเลี้ยงผี จะทำขึ้นหน้าเสาผีของบ้านของไหว้ในแต่ละครั้ง จำนวนในการเซ่นไหว้เพิ่มขึ้นได้แต่ห้ามลด คนดื่มเต้าต้องใช้ลูกชายในตระกูลเป็นคนดื่ม ชาวมอญเชื่อกันว่าหากเจอเต้าเดินอยู่แล้วเห็นเมื่อใดต้องนำเต้าไปดื่มเพื่อไหว้ผี หรืออีกทางหนึ่งคือเดินข้ามแล้วบอกว่าเต้าน่า

การผัดผี

การผัดผีเป็นเรื่องที่คนมอญให้ความสำคัญมากและผู้วิจัยพบว่ายังคงเคร่งครัดอยู่จนถึงปัจจุบัน ผู้วิจัยซึ่งเป็นหญิงไม่มีโอกาสได้ชมเสาผีหรือผ้าผี หรือได้ขึ้นเรือนของชาวมอญบางกระดี่เลยสักหลัง มีโอกาสได้ดูเพียงรูปถ่ายเท่านั้น ซึ่งชาวมอญบางกระดี่ทุกคนยืนยันเป็นเสียงเดียวกันว่าไม่อยากจะให้เกิดการรำผีขึ้น เนื่องจากจะทำให้ครอบครัวโชคร้าย เปลืองลงเวลาและเปลืองค่าใช้จ่ายเป็นอย่างมาก ทุกคนจึงเลือกที่จะระวังและเคารพนับถือผีของตนเป็นอย่างดี

ผู้วิจัยพบครอบครัวครอบครัวหนึ่งที่เพิ่งประสบกับเหตุการณ์การผัดผี เจ้าของบ้านเล่าให้ฟังว่า วันหนึ่งน้องสาวของตนรู้สึกปวดท้องอย่างรุนแรง ไปหาหมอที่โรงพยาบาลก็ไม่ทราบสาเหตุและไม่หายป่วย ทางบ้านจึงรู้สึกสงสัยว่าอาจจะเกิดการผัดผีขึ้นแต่ก็ไม่ทราบสาเหตุจึงให้คนทรงในหมู่บ้านดูให้ว่าอาการเจ็บป่วยของน้องสาวนั้นเกิดจากสาเหตุใด จากนั้นจึงทำการการนวดคนทรงประจำหมู่บ้านมาเชิญวิญญาณของผีบรรพบุรุษ (ปีะ-หนก) มาเข้าร่างคนทรง แล้วให้ผีบรรพบุรุษเป็นคนบอกว่าสาเหตุการเจ็บป่วยที่เกิดขึ้นกับน้องสาวนั้นเกิดขึ้นเพราะเหตุใด จากการทรงของ

คนทรงก็พบว่าได้มีคนท้องนอกตระกูลขึ้นมานอนบนบ้าน สืบถามไปได้ความว่า น้องสาวพาเพื่อนมานอนที่บ้านซึ่งน้องสาวไม่ทราบว่าเป็นเพื่อนของเธอนั้นกำลังท้อง ที่บ้านจึงจัดพิธีราผีขึ้นจากนั้นน้องสาวก็หายป่วย ดังนั้นสาเหตุประการแรกของการผิดผีคือการที่คนท้องนอกตระกูลมานอนบนบ้านหรือพึงเสารือน ภายใต้อุบายที่น่ายกย่องนี้ผู้วิจัยเชื่อว่าเป็นกุศโลบายในการรักษาคนท้องให้ปลอดภัยจากการเดินทางซึ่งอาจเกิดอุบัติเหตุต่างๆ ได้

นอกจากเรื่องคนท้องนอกตระกูลนั้นก็ยังมีเรื่อง การห้ามสามีภรรยามานอนค้างที่บ้าน ขวามอญเชื่อว่าการที่มีคู่แฟนหรือคู่สามีภรรยามาหลับนอนที่บ้านจะถือเป็นการผิดผี เนื่องจากอาจจะเกิดสิ่งไม่ดีไม่งามขึ้นได้ เพราะฉะนั้นหากคางที่บ้านของขวามอญต้องแยกมุ้งและห้องนอนกัน นอกจากนี้หากคนที่เป็นคู่รักกันเข้าไปในชุมชนหากหยอกล้อหรือลุ่มล่ามกันด้วย ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์คนในชุมชนคนหนึ่ง ได้กล่าวให้ฟังว่า เด็กหนุ่มที่ชุมชนนี้ถึงแม้พ่อแม่จะมีฐานะจะไม่อยู่บ้านก็จะไม่พาหญิงสาวมานอนที่บ้านเพราะกลัวผิดผี ถือเป็นสิ่งที่ช่วยให้เรื่องไม่ดีไม่งามไม่เกิดขึ้นนั่นเอง

การบนบานสานกล่าวเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ขวามอญบางกระดี่ต้องรักษาอย่างเคร่งครัด หากบนบานสานกล่าวเรื่องอะไรไว้ต้องทำตามที่ได้สัญญาไว้หากไม่ปฏิบัติตามก็จะเกิดการเสียผี และต้องจัดพิธีราผีขึ้น

การส่งต่อเรื่องการนับถือผีของขวามอญบางกระดี่ ถือเป็นเรื่องสำคัญจนถึงปัจจุบัน การนับถือผียังส่งผลไปถึงเรื่องของการอบรมสั่งสอนจากรุ่นสู่รุ่น จากพ่อแม่สู่ลูกหลาน สร้างความเคารพยำเกรงที่มีต่อผีที่ตนถือ หากไม่ปฏิบัติตามกฎจะมีอันเป็นไป แม้ไม่มีข้อพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ที่แน่ชัดถึงความเป็นตัวตนของผีที่ชาวบ้านนับถือ แต่เรื่องราวลึกลับมากมายที่ยังคงเกิดขึ้น ส่งผลและตอกย้ำให้ความเชื่อเรื่องผีนั้ยังคงดำรงอยู่ คุณยายเนยสาแหรกทอง เล่าให้ฟัง ถึงเรื่องราวจากการที่ชาวบ้านเรียกว่า “ผีทำ” ว่า “ยังมีอยู่นะ บ้านนั้นลูกชายมีสะใภ้ สะใภ้ได้ สะใภ้อีสาน เข้ามาอยู่ไม่ไหวเขา ไม่เคารพ เขากินเหล้า กินยา ผีเขาทำนะ ถือว่าพ่อแม่ไม่อบรมลูก บ้านนั้นพ่อแม่เขาเดินไม่ได้เลย ต่อมาพูดไม่ได้ รักษาไม่หาย เขาโกรธโง่ ไปหาโด้ง โด้งให้ราผี แต่เขาไม่มีตั้งจะทำไ้” เรื่องเล่าต่างๆที่ผู้วิจัยได้ฟัง ทำให้ทราบว่าในปัจจุบันก็ยังปรากฏและทุกคนก็ยังเชื่อ

ความเชื่อเรื่องผี จึงถือเป็นศีลธรรมของส่วนรวม จิตวิญญาณของความเป็นคนมอญเป็นพื้นฐานในสิ่งที่ทุกคนในชุมชนมอญบางกระดี่แห่งนี้ต้องนับถือ เป็นเสมือนกฎเกณฑ์ในการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนที่ต้องหลีกเลี่ยงการผิดผี เพื่อความสุขสงบและความเจริญในชีวิต

การรำผี

พิธีการรำผีจะให้ความสำคัญกับต้นผี หรือลูกชายคนโตของตระกูล เริ่มตั้งแต่การ เชิญแขกผู้จัดพิธีรำผีต้องออกไปเชิญแขก โดยการเชิญนั้นเจ้าของพิธีต้องทำหมากที่ม้วนเป็นกรวยไปเชิญแขกสำคัญต่างๆ คนที่ได้รับเชิญเท่านั้นที่ได้รับร่วมพิธี

ความหมายของการรำผีมอญ พิธีรำผีมอญ เรียกว่า (เหรก-กะ-นา) แปลว่า รำแล้วให้นาสั่งชั่วร้ายหรือโรคภัยไข้เจ็บออกไปให้พ้นจนหมดสิ้นหรือเป็นพิธีการเลี้ยงผีแบบ “กินทั้งยืน” (เจียะ-ละ-กะ-ตาย) หมายถึง การถวายอาหารพร้อมการรำรำ

ผีที่เกี่ยวข้องกับพิธีการรำผีมอญประกอบไปด้วย ผีมะพร้าว ผีกระบอกไม้ไผ่ ผีผ้า ผีกษัตริย์ ผีเจ้าเมือง ผีประจำหมู่บ้าน เช่น ในชุมชนบางกระดี่ ได้แก่ ผีเจ้าพ่อบางกระดี่, ผีเจ้าแม่หัวละหาน, ผีเจ้าพ่อกลางทุ่ง ผีประจำวัด ผีบ้าน ผีประจำตระกูล และผีอื่นๆ ตามความนับถือของแต่ละครอบครัว เช่น ผีแขก, ผีไทย, ผีกะเหรี่ยง, ผีเต่า, ผีงู, ผีไก่อ เป็นต้น การที่ชาวมอญมีผีจำนวนมากนั้นแสดงให้เห็นว่าไม่ว่าชาวมอญจะกระทำการใดล้วนต้องมีเรื่องของผีเข้ามาเกี่ยวข้อง เพื่อสร้างความเคารพ ลดความกลัวของชาวมอญไม่ว่าก่อนจะกระทำการใดก็ต้องทำการเช่นไหว้บูชาผีต่างๆ ก่อนเสมอ

ผู้ที่มีบทบาทในพิธีรำผี ได้แก่ ลูกชายคนโต ลูกสาวในตระกูล ลูกชายในตระกูลทั้งหมด ลูกสะใภ้ทั้งหมด ผู้ประกอบพิธี (ไต้ง) ครูปีพาทย์ (ต้องพูดและฟังภาษามอญได้เนื่องจากต้องร้องบทเพลงมอญเพื่อบอกเล่าขั้นตอนขณะรำผี) คนทรงประจำหมู่บ้านต้องใช้ 3 คน เนื่องจากทั้งสามต้องเป็นตัวแทนของ ศาลเจ้าพ่อบางกระดี่ เจ้าแม่หัวละหาน และเจ้าพ่อท้ายทุ่ง พิธีรำผีจึงเป็นการเชื่อมโยงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของทั้งหมู่บ้านเข้าด้วยกัน เป็นการแจ้งให้ทราบว่าได้มีพิธีกรรมในการรำผีเกิดขึ้น นอกจากนั้นยังเชื่อมโยงทั้งคนในตระกูลและคนในชุมชนให้ได้มาพบปะทำความรู้จักกัน เนื่องจากในพิธีนั้นหลายขั้นตอนจะมีการส่งผ่านข้าวของต่างๆ สู้กัน ทำให้ความเป็นเครือญาติแน่นแฟ้นขึ้น แม่หม้ายถือเป็นอีกหนึ่งบุคคลที่สำคัญมากกับพิธีรำผี ในการรำผีนั้นจะต้องใช้ขมิ้นจากแม่หม้ายเจ็ดบ้าน โดยชาวมอญนั้นเห็นว่าแม่หม้ายเป็นคนที่น่าสงสาร และเดี๋ยวตายอาภัพ ขาดคนดูแล สิ่งเหล่านี้ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นสิ่งที่ดีเนื่องจากแม่หม้ายจะได้มีบทบาทในสังคมเพิ่มมากขึ้น และยังเป็นการให้เกียรติกับแม่หม้ายอีกด้วย หญิงสาวพรหมจรรย์ เนื่องจากพิธีรำผีนั้นเป็นพิธีที่ผู้ใดผ่านพิธีนี้ก็จะเป็นคนที่ไม่สะอาด หญิงสาวพรหมจรรย์ถือว่าสะอาดมีบทบาทในการรำผี เช่น ในการรำหนุ่มแอบมองสาว

ในพิธีรำผีนี้มีหลายช่วงที่แฝงเรื่องการเลือกคู่และการใช้ชีวิตคู่ รวมถึงข้อเตือนใจในการใช้ชีวิตต่างๆ เช่น ในช่วงที่รำผีมอญมีเมียน้อยเมียหลวง มีการคลุมผ้าเมียน้อยขณะคาบปลาช่อนที่ใช้ในพิธีและให้สามีไปคาบหัวออกมาเป็นการแสดงถือสำนวน แมวขโมยปลาช่อน ซึ่งถือเป็นสิ่งที่

ช่วยเตือนสติและสอนใจลูกหลานในชุมชน ในพิธีหนุ่มแอบมองสาวนั้นก็เป็นเรื่องการเลือกคู่่อีกสิ่งหนึ่ง เนื่องจากฝ่ายชายจะคอยสังเกตอาการกับกิริยาของฝ่ายหญิงว่างดงามหรือไม่ หากฝ่ายหญิงตอบรับต้องมอบดอกเข็มให้แก่ฝ่าย เป็นต้น

นอกจากนี้ในพิธีรำผีดังประกอบไปด้วยการเล่นพื้นบ้านของชาวมอญอย่างมากมาย เช่น การเล่นสะบ้า การก่ดปลากัด การตีไก่ เป็นต้น

ในปัจจุบันผู้วิจัยพบว่าคนในชุมชนมอญบางกระดี่ยังคงนับถือผีอย่างเคร่งครัด ดังเหตุการณ์ต่างๆที่ปรากฏขึ้น เช่นชาวบ้านรายหนึ่งเล่าให้ฟังว่า

“มีอยู่วันหนึ่ง ข้าแข่งสั่น แล้วก็รู้สึกตัวอีกเลย ปรากฏว่าวันนั้น ป๊ะหนก มาเข้า มาโวยวายว่าพวกมึงทำไมไม่ดูแลบ้าน บ้านกูไม่สะอาดแล้ว มีคนท้องขึ้นไปนอนบนเรือน ปรากฏว่ามีจริงมีคนท้องซึ่งเป็นหลานของน้ำสาวมานอนบนเรือน ไม่มีใครรู้ว่าเขาท้อง เมื่อได้พูดคุยซักถามเขาจึงรับ นีก็จะต้องจัดพิธีเลี้ยงผีขึ้น เพื่อถามป๊ะหนกว่าจะต้องรำผีไหม”

สอดคล้องกับความเชื่อเรื่องผีอีกเหตุการณ์หนึ่งที่ว่า

“บ้านผมติดน้ำครึบ เต่าชอบคลานขึ้นมา ด้วยความที่เราไม่อยากฆ่าเต่า เราก็กินเลี้ยงด้วยการไล่แล้วบอกว่าเต่าน่า ไปๆ หลายครั้งเข้าป๊ะหนกก็จะโกรธแล้วก็จะมาเข้า ป๊ะหนกบอก อะไรมึงก็บอกว่าเต่าน่า มึงจะไม่ให้กูกินบ้างเลยหรือ”

ซึ่งเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเหล่านี้เอง ส่งผลให้ชาวมอญบางกระดี่ยังคงเคร่งครัดในเรื่องการนับถือผี เชื่อว่าหากทำดีผีจะคุ้มครอง และมอบความเป็นสิริมงคลให้ หากผิดผีก็จะเกิดเรื่องร้ายๆ ต่อตนเองและคนในตระกูล

พิธีรำผีสำหรับชาวมอญบางกระดี่นั้นมีความสำคัญมาก เนื่องจากเป็นประเพณีที่เชื่อและทำสืบต่อกันมาตั้งแต่โบราณ ผู้วิจัยเห็นว่าพิธีรำผีนี้นับมีกุศโลบายแอบแฝงอยู่มากมาย ล้วนเป็นประโยชน์ต่อคนทุกวัยในชุมชนถือเป็นการดูแลอบรมกันของคนในครอบครัว ตลอดจนวงศ์ตระกูล เป็นพิธีที่สำคัญที่ช่วยรักษาจารีต วัฒนธรรมที่ดีของชาวมอญบางกระดี่ได้เป็นอย่างดี ซึ่งเด็กรุ่นใหม่ในชุมชนยังคงให้ความสำคัญและปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด

พิธีรำผีถือเป็นกรรรวรรวรวัฒนธรรมประเพณีของชาวมอญไว้อย่างครบถ้วน คนในชุมชนมอญบางกระดี่ล้วนมีส่วนร่วมในพิธีกรรมหน้าที่ในแต่ละส่วนของพิธีกรรมดำเนินไปอย่างราบรื่น ทุกคนตระหนักถึงความเป็นพวกเดียวกัน ตระหนักถึงขอบเขตและพื้นที่ของตนเองที่ต้องดำรงอยู่ต่อไปท่ามกลางโลกที่เปลี่ยนแปลงไป

สรุปได้ว่าการนับถือผีของคนในชุมชนมอญบางกระดี่นั้น เป็นความเชื่อหลักที่สำคัญของชุมชน ผู้ใหญ่ในครอบครัวมีส่วนสำคัญในการช่วยควบคุมดูแลอบรมสั่งสอนลูกหลานให้ประพฤติตนไปในทางที่ดี เนื่องจากชาวมอญบางกระดี่มีความเชื่อว่าหากเป็นคนดีผีก็จะคุ้มครองปกป้องพร้อมกับมอบความสุขความเจริญแก่ครอบครัว การนับถือผีจึงถือเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่ควรดำรงรักษาสืบทอดต่อไป เนื่องจากการนับถือผีของชุมชนเปรียบเสมือนกฎระเบียบที่สำคัญที่ช่วยควบคุมคนในชุมชนให้ประพฤติปฏิบัติตนตามกฎของชุมชนที่ได้ตั้งไว้ ส่งผลให้ชุมชนอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข

5.2.2 ประเพณีสงกรานต์

ประเพณีสงกรานต์ของชาวมอญบางกระดี่นั้นในทุกๆ ปีจะมีการจัดขึ้นอย่างยิ่งใหญ่ระหว่างวันที่ 13 ถึงวันที่ 19 เมษายน ของทุกปี

ชาวมอญบางกระดี่จะเริ่มเตรียมงานสงกรานต์ก่อนวันงานจะมาถึง โดยการเริ่มกวณกาละแม โดยแต่ละบ้านในชุมชนจะกวณกาละแม เป็นลักษณะเหมือนการลงแขกในการทำนา คือในแต่ละบ้านจะผลัดกันไปกวณกาละแมตามบ้าน ในช่วงนี้หนุ่มสาวชาวมอญจะมีโอกาสได้พบปะพูดคุยกัน แต่ในปัจจุบันผู้วิจัยพบว่าการกวณกาละแมของคนในชุมชนมอญบางกระดี่ลดลง ในแต่ละบ้านจะนำกาละแมที่กวณไปฝากเป็นของฝากแก่ญาติผู้ใหญ่ เพื่อแสดงความกตัญญู และเพื่อความเป็นสิริมงคล และลูกหลานในตระกูลได้มีโอกาสไปพบปะพูดคุยกันมากขึ้นอีกด้วย

จากนั้นชาวมอญจะไปทำบุญที่วัดมีการถือศีล 3 วัน 3 คืน ของอุบาสกอุบาสิกา ซึ่งลูกหลานจะนำข้าวไปส่งที่วัดทั้ง 3 มื้อ วันที่ 16-18 นั้น จะมีการตักบาตร ช่วงบ่ายเด็กหนุ่มสาวจะรดน้ำคำหัวผู้ใหญ่ วันที่ 19 มีการสรงน้ำพระ

จากประเพณีนี้จะเห็นได้ว่าชาวมอญบางกระดี่นั้นให้ความสำคัญกับพุทธศาสนามาก ซึ่งจะเห็นได้จากตลอดเทศกาลจะมีการทำบุญตักบาตร อีกสิ่งหนึ่งที่น่าสนใจของประเพณีนี้คือ ในการสรงน้ำพระของชาวมอญบางกระดี่ที่แตกต่างกับคนไทยนั้น คือ ขณะที่สรงน้ำพระ จะแบ่งออกเป็น หญิงและชาย ผู้หญิงไม่สามารถสรงน้ำพระสงฆ์ได้โดยตรง ชาวมอญจะมีรางใส่น้ำไปยังพระสงฆ์โดยพระสงฆ์จะรออยู่อีกที่หนึ่งผู้หญิงต้องส่งน้ำพระสงฆ์ผ่านรางที่จัดเตรียมไว้ เนื่องจากชาวมอญเห็นว่าเวลาพระสงฆ์เปียกน้ำนั้นดูไม่เหมาะสม แต่ผู้ชายสามารถน้ำน้ำอบที่เตรียมมารดมือ

และเท้าของพระสงฆ์ได้ อีกหนึ่งอย่างที่ผู้วิจัยได้ทราบคำตอบคือ ผู้วิจัยมีโอกาสร่วมงานประเพณี สงกรานต์ของชาวมอญบางกระดี่ แต่พบว่าในวัดสงกรานต์ในวัดไม่มีการสาดน้ำกัน และก็ได้ คำตอบว่า ชาวมอญเชื่อว่าน้ำที่ผ่านผ้าถุงลงพื้นวัดนั้นถือว่าสกปรก ทำให้เห็นว่าชาวมอญให้ความสำคัญกับพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์อย่างบริเวณวัดเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ยังมีเรื่องการถ่มน้ำลายและ เรื่องไม่ทิ้งสิ่งของสกปรกลงพื้นอีกด้วย

หลังจากการสงกรานต์แล้ว ในช่วงบ่ายจะมีการเข้าทรงเจ้าพ่อบางกระดี่ ในพิธีนี้ ชาวมอญบางกระดี่ล้วนเข้าร่วมพิธีเนื่องจากมีการทำนายดวงของชุมชน และโด่ง (ผู้นำพิธีจะเสก เครื่องเช่น ไข่ทั้งหมด เพื่อแจกจ่ายให้กับลูกหลานในชุมชน เนื่องจากชาวบ้านมีความเชื่อว่าหาก ได้รับประทานเครื่องเช่น ไข่เหล่านี้แล้วจะเป็นสิริมงคลและหายจากโรคภัยไข้เจ็บ

นอกจากนั้นประเพณี สงกรานต์ของชาวมอญบางกระดี่นั้นเป็นที่รู้จักของ บุคคลภายนอกเนื่องจาก ทางสำนักงานเขตบางขุนเทียนได้เข้ามาช่วยเหลือและให้การสนับสนุนใน การจัดงาน มีการจัดทำป้ายโฆษณาเชิญชวนเที่ยวงาน “สงกรานต์ไทย – รามัญ” ตลอดจนในอนาคต นั้นหากถนนที่กำลังก่อสร้างเสร็จสิ้นก็จะมีการเพิ่มกิจกรรม ถนนข้าวแช่ ซึ่งเปิดให้ผู้สนใจในเข้า มาร่วมเล่นสงกรานต์ในถนนเส้นดังกล่าวอีกด้วย

สรุปทุนทางวัฒนธรรมในประเพณีสงกรานต์นั้น การกวนกาดะแม่มือถือเป็นสิ่งสำคัญ มากอย่างหนึ่ง เนื่องจากเน้นการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนมอญไม่ว่าจะเป็น ภายใน ครอบครัว วัด หรือบุคคลภายนอก ถือเป็นการแสดงความสามัคคี การทำความเคารพ ความมีน้ำใจ ปลุกฝังความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เสริมสร้างการเป็นผู้ให้ของลูกหลานในชุมชน สิ่งหนึ่งที่ผู้วิจัยประทับใจ จากการศึกษาเรื่องนี้คือ ความศรัทธาความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ของคนมอญนั้น ถือเป็นการให้ที่ไม่สิ้นสุด เนื่องจากกาดะแม่มือที่ถูกแจกจ่ายยังกระจายไปถึงผู้ที่หิวโดยและอดอยากอีกด้วย อีกสิ่งที่สำคัญคือเรื่อง ความเชื่อจากอานิสงค์ในการทำบุญ แม้การกวนกาดะแม่มือจะลำบากใช้เวลานานและยุ่งยากแต่ชาวมอญบางกระดี่ยังคงถือปฏิบัติเนื่องจากมีความศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก แม้ลำบาก ยากเย็นก็ยังทำเพราะความศรัทธาที่แรงกล้าต่อพระพุทธศาสนานั้นเอง นอกจากนั้นในเทศกาล สงกรานต์ครอบครัวจะได้มีโอกาสพบปะพูดคุยและทำความรู้จักระหว่างเครือญาติ ถือเป็นสิ่งสำคัญ ที่ชาวมอญบางกระดี่จะใช้ในเรื่องของการช่วยกันสอดส่องดูแลลูกหลานของตนอีกด้วย ดังเช่นคำ กล่าวของผู้สูงอายุในชุมชนที่ว่า

“เมื่อกวานกาสะแมเสร็จแล้วช่วงเย็นลูกหลานก็จะนำกาสะแม
ที่ได้มาส่งให้ตามบ้าน มีโอกาสได้เห็นหน้าลูกหลานซักก็วันนี้และ บางคน
เปลี่ยนไปมากเราจำไม่ได้ ถ้าไม่มีพิธีนี้บางที่อาจจะไม่ได้พบกันหรืออาจ
ไม่รู้จักกันด้วยซ้ำ”

ดังนั้นประเพณีสงกรานต์ของชาวมอญบางกระดี่นั้นถือเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่สำคัญ
นอกจากจะช่วยให้เป็นที่รู้จักของบุคคลภายนอกแล้ว ยังสร้างความสามัคคี ความมีระเบียบให้แก่
ชุมชนอีกด้วย

5.2.3 ทะแยมอญ

ทะแยมอญของบ้านบางกระดี่นั้นยังคงเหลือคณะดนตรีทะแยมอญอีกหนึ่งคณะ คือ
หงส์ฟ้ารามัญ เดิมมักจะเล่นกันตามบ่อนสะบ้า ซึ่งมีหลายบ่อน แต่ละบ่อนจะมีทะแยมอญเล่น
ประกอบให้ความสนุกสนาน มีการดื่มสุราและร้องเพลงเซียร์ฝ่ายของตนเพลงที่ใช้ร้องมีทั้ง เพลง
มอญที่สนุกสนานและตลกขบขัน โดยจะร้องโต้ตอบกันระหว่างชายหญิง หลังจากที่ได้เล่นสะบ้าแพ้
ชนะกันแล้ว ทำนองที่ใช้ร้องนั้นมีหลายทำนอง เป็นลักษณะคล้ายเพลงปฏิภาณของไทย การละเล่น
ทะแยมอญของชาวมอญบางกระดี่ส่วนมากนั้นเล่นในงานรื่นเริง เช่นในบ่อนสะบ้า เนื้อหาของเพลง
ส่วนใหญ่เป็นเรื่องราวในพระเวสสันดร พุทธศาสนา จะสังเกตเห็นได้ว่าประเพณีพิธีกรรมของชาว
มอญบางกระดี่เกือบทุกอย่างจะอิงและให้ความสำคัญกับพระพุทธศาสนา

ภาษาในการขับร้องนั้นใช้ภาษามอญ โดยแต่ละฝ่ายจะต้องมีความสามารถในการแต่ง
กลอนโต้ตอบกันด้วยปฏิภาณในขณะนั้นทันที ผู้ชมก็จะใจจดใจจ่อดูปากของอีกฝ่ายว่าจะแก้อย่างไร
ฝ่ายชายจะเป็นฝ่ายที่ร้องตั้งกระทู้ขึ้นก่อน แล้วฝ่ายหญิงจะร้องแก้กระทู้ การใช้ภาษามอญในการ
เล่นทะแยมอญนั้น ส่งผลให้ยังมีการใช้ภาษามอญ เป็นส่วนหนึ่งในการรักษาอนุรักษ์ภาษามอญ
นอกจากนี้ปัจจุบันชาวมอญบางกระดี่ยังได้ฝึกเด็กรุ่นใหม่ในชุมชนทั้งเรื่องของการเล่นเครื่องดนตรี
และการขับร้องอีกด้วย

เครื่องดนตรีที่ใช้เล่นทะแยมอญนั้นมีบางชนิดที่ผู้เล่นประดิษฐ์ขึ้นใช้เอง เช่น
โกร, จยาม การประดิษฐ์เครื่องดนตรีใช้เองของชาวมอญบางกระดี่นั้น สะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญา
ของบรรพบุรุษชาวมอญที่ส่งต่อรุ่นต่อรุ่น ซึ่งในปัจจุบันยังมีผู้ที่ทำเครื่องดนตรีของชาวมอญได้
(โกร, จยาม)

สรุปว่าจากทุนทางวัฒนธรรมเรื่องทะแยมอญนั้น พบว่า ทะแยมอญมีการแสดงออก
ความเป็นมอญอย่างเด่นชัด เช่น เครื่องดนตรี และภาษา คนทุกรุ่นที่ชุมชนมอญบางกระดี่แห่งนี้

ล้วนมีส่วนร่วมที่ทำให้ทะเลมอญยังคงอยู่ และมีโอกาสออกแสดงยังงานต่างๆ ก็ทำให้คนนอกได้มีโอกาสชมการแสดงทะเลมอญ และทำให้เป็นที่รู้จักกันเป็นวงกว้าง ปัจจุบันพบว่ามีการร้องวงทะเลมอญหงส์ฟ้ารามัญเกิดขึ้นมาใหม่เพื่อสืบทอดศิลปวัฒนธรรมนี้ไว้

5.2.4 การเล่นสะบ้า

การเล่นสะบ้าของชาวมอญบางกระดี่นั้น นิยมเล่นกันในวันสงกรานต์ การเล่นสะบ่านั้นประกอบไปด้วยผู้เล่น 2 ฝ่าย ชายและหญิง ฝ่ายละประมาณ 6 คน ฝ่ายหญิงจะนั่งบนเก้าอี้ ส่วนฝ่ายชายจะนั่งพื้น โดยฝ่ายชายจะทอยไม้ซึ่งมีลักษณะกลมและแบน ไปกระทบไม้อีกฝั่งหนึ่งของฝ่ายหญิง

วัตถุประสงค์ของการเล่นสะบ่านั้น ชาวมอญกล่าวว่าการเล่นสะบ้าจะสะท้อนให้ลูกหลานได้มีโอกาสทราบถึงวิธีการเลือกคู่ของชาวมอญนั่นเอง โดยทั้งฝ่ายหญิงและฝ่ายชายได้มีโอกาสใกล้ชิดกัน การทอยไม้ไปมา ทำให้เกิดการพูดคุยกัน ได้สังเกตกิริยาท่าทางซึ่งกันและกัน เช่นทำนอง ทำย่น เป็นต้น

สรุปทบทวนวัฒนธรรมเรื่องการเล่นสะบ่านั้น ในปัจจุบันยังพบว่ามีการเล่นสืบทอดกันมา ชาวมอญทุกคนยังมีการร่วมกันอนุรักษ์ ปัจจุบันใช้แสดงในวันสงกรานต์ เด็กสาวและเด็กหนุ่มจากแต่ละหมู่บ้านจะแต่งกายแบบมอญและมาร่วมเล่นสะบ้ากัน การเล่นสะบ้าเป็นการละเล่นที่สำคัญที่บ่งบอกถึงการเลือกคู่ของบรรพบุรุษ

การเล่นสะบ้าทำที่ใช้เล่นจะมีมากถึง 13 ท่า ซึ่งทุกท่าจะใช้ทุกส่วนของร่างกายในการเล่น นอกจากจะสังเกตพฤติกรรม ลักษณะ หน้าตา ท่าทาง กิริยามารยาทแล้ว ยังเป็นการทดสอบด้วยว่าอวัยวะต่างๆ ในร่างกายนั้นครบถ้วนสมบูรณ์ดีหรือไม่ นอกจากนั้นที่ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมหากใครสนใจก็มีบริการสอนการเล่นสะบ้า ตลอดจนการบรรยายถึงวัตถุประสงค์ในการเล่นสะบ้าตั้งแต่อดีตว่าเป็นการเล่นเพื่อหาคู่ เพื่อดูกิริยาท่าทางของฝ่ายหญิงอีกด้วย

การเล่นสะบ้าถึงถือว่าเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่สำคัญอีกสิ่งหนึ่งของชาวมอญบางกระดี่ที่แม้ในปัจจุบันวัตถุประสงค์ในการเล่นจะเป็นไปเพื่อการอนุรักษ์และสืบทอด มิได้เป็นการหาคู่เหมือนเช่นเดิม เนื่องจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป การติดต่อสื่อสารเป็นไปอย่างรวดเร็วส่งผลให้การเลือกคู่ของชาวมอญบางกระดี่เปลี่ยนแปลงไป เช่นกัน

5.2.5 วัฒนธรรมการแต่งกาย

การแต่งกายของชายหญิงชาวมอญในปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคตามสมัยเพิ่มมากขึ้นแต่เวลามีงานต่างๆ ชาวมอญบางกระดี่ยังนิยมแต่งกายแบบมอญและพาดผ้าสไบทั้งชายและหญิง

การแต่งกายของชายและหญิงมอญนั้นวิธีการพาดผ้าสไบในแต่ละแบบมีความหมายแตกต่างกัน งานธรรมดา จะพาดไหล่ข้างใดข้างหนึ่ง เช่นงานรื่นเริง จะพาดสองไหล่ โดยคล้องผ้านั้นด้านหลังปล่อยชายผ้าทั้งสองด้านไว้ด้านหลัง งานบุญหรือไปวัด จะพาดแบบสไบเฉียง แต่ฝ่ายหญิงนั้นแตกต่างในกรณีพาดสองไหล่ จะคล้องคอจากด้านหลังปล่อยชายผ้าทั้งสองข้างไว้ด้านหน้า

ผ้าสไบของชาวมอญถือเป็นสัญลักษณ์ทางการแต่งกายของชาวมอญที่สำคัญเนื่องจากมีสีและลายปักที่มีลักษณะเฉพาะ ชาวมอญทุกบ้านนิยมปักผ้าสไบเอง เนื่องจากพิธีกรรมส่วนใหญ่ของชาวมอญนั้นเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา เมื่อใส่ผ้าสไบจะแสดงถึงความสุภาพความเคารพที่ชาวมอญบางกระดี่มีต่อพระสงฆ์ นอกจากนั้นยังใช้ร่อนเวลาก่อนลงกราบพระที่พื้น

นอกจากนั้นยังมีลักษณะเด่นในการแต่งกายของฝ่ายชาย คือ โสร่ง ชาวมอญจะนุ่งโสร่งแบบกรอมเท่า โดยสมัยก่อนฝ่ายหญิงจะเป็นผู้ทอเอง ไม่ปัจจุบันจากการลงพื้นที่ไม่พบผู้ทอโสร่งแล้ว

ลักษณะการทำผมของฝ่ายหญิงชาวมอญนั้นนิยมเกล้าผมมวย การเกล้าผมมวยของชาวมอญจะมีลักษณะพิเศษคือ การเกล้าผมมวยจะประกอบไปด้วยอุปกรณ์ 2 ชนิด คือชั้นที่ 1 มีลักษณะคล้ายเกือกม้า เรียกว่า (อะ-หนด-ชก) ใช้เสียบแนวตั้ง ชั้นที่ 2 มีลักษณะคล้ายใบไม้ เรียกว่า (อะ-นะ-ชก-อะ) ใช้เสียบแนวนอนในงานบุญหรืองานต่างๆ

เครื่องประดับทั้ง 2 ชั้นนี้ นอกจากใช้ในการเสียบเพื่อความอยู่ทรงของมวยผมแล้วยังสามารถใช้เป็นอาวุธในการป้องกันตัวได้อีกด้วย

การแต่งกายของเด็กชาวมอญบางกระดี่คล้ายกับเด็กไทยต่างกันตรงที่เด็กมอญตั้งแต่แรกเกิดจนอายุ 7 ขวบ นิยมไว้ทรงผมอันเป็นเอกลักษณ์อยู่ 2 แบบ คือ เด็กผู้หญิงจะนิยมไว้จุกโดยจะไว้ผมปล่อยให้ยาวและมัดจุกไว้ตรงกลางกระหม่อมก่อนมาด้านหน้า ส่วนบริเวณอื่นนั้นก็โกนทิ้ง ส่วนเด็กชายจะไว้ผมจุกเฉพาะตรงขวัญ แต่ก่อนไปทางด้านหลัง เรียกว่า "เปีย" ในปัจจุบันเด็กชาวมอญในชุมชนบางกระดี่ยังไว้จุกไว้เปียกันอยู่มาก ชาวมอญมีความเชื่อว่าการไว้จุกไว้เปีย จะช่วยให้เด็กคนนั้นๆ มีสุขภาพที่แข็งแรง เลี้ยงง่าย และผิจะคอยคุ้มครอง

สมัยก่อนนั้นเด็กหญิงจะมีแผ่นโลหะถักด้วยเงินเป็นรูปห้าเหลี่ยมโดยทิ้งมุมมาทางด้านล่างเพื่อปิดอวัยวะเพศเรียกว่า "ตะปิ้ง หรือ ต่างแห" ตะปิ้งอีกชนิดหนึ่งก็จะใช้ กะลามะพร้าวเลื่อยเป็นรูปคล้ายใบโพธิ์แล้วร้อยเชือกด้านบนทั้งสองด้าน ตะปิ้งนี้ก็คือว่าบ่งบอกถึงฐานะของผู้ใช้ด้วยเหมือนกัน ถ้าคนฐานะดีมีเงิน ก็จะใช้เป็นนาค ถ้าฐานะปานกลางก็จะใช้เป็นเงิน ถ้าฐานะไม่ดีนักก็จะใช้เป็นกะลา ในสมัยก่อนนั้น ตะปิ้ง ถือว่าเป็นตัวสะท้อนฐานะทางสังคมด้วย เจกเช่น รถยนต์หรูหรือรถหรูหลังโตในปัจจุบัน

ในพิธีบวชชาวมอญในบางกระดี่สมัยที่อพยพมานั้น ไม่มีชุดแต่งกายแบบนั้นกษัตริย์หรือแบบเจ้าชายสิทธัตถะขณะออกบวช จึงใช้ผ้าชิ้นและผ้าสไบของแม่เป็นส่วนใหญ่ เพราะมีความเชื่อว่า การที่นำชุดของแม่มาใส่ในการออกบวชถือว่าเป็นพุทธานุชา คือการบวชถือเป็นสิ่งสำคัญสำหรับชาวมอญ ผู้เป็นพ่อแม่ได้บวชลูกเปรียบเหมือนได้ขึ้นสวรรค์ เป็นความเชื่อที่เหมือนกับชาวไทยจึงปฏิบัติกันต่อมาจนถึงทุกวันนี้

สรุปทุนทางวัฒนธรรมของชาวมอญบางกระดี่ในเรื่องกายแต่งกายนั้น พบว่ามีลักษณะการแต่งกายที่โดดเด่น เช่น ผ้าสไบของชาวมอญและโสร่ง นอกจากนั้นยังมีเรื่องการเกล้าผมมวยของมอญฝ่ายหญิง การไว้จุกไว้เปียของเด็ก การแต่งกายของผู้บวช สิ่งต่างๆ เหล่านี้ สะท้อนให้เห็นในเรื่องภูมิปัญญาความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาอย่างเด่นชัด ในปัจจุบันผู้สูงอายุหญิงในชุมชนมอญบางกระดี่ ยังนำวิธีการปักผ้าสไบมอญนั้นไปสอนเด็กในโรงเรียนวัดบางกระดี่ เพื่อให้ลูกหลานช่วยกันสืบทอด และยังสามารถสร้างรายได้จากการปักผ้าสไบมอญขายได้อีกด้วย

5.2.6 การทำแฮ้

แฮ้คือ เครื่องมือที่ใช้ในการปักดุนปักที่นอนของชาวมอญ ไม่เพียงแต่ชาวมอญเท่านั้นที่ใช้ แต่ในแถบพื้นที่ที่มีต้นจากก็มักมีคนนิยมนำมาทำที่ปักดุน หรือแฮ้

แฮ้นั้นทำมาจากก้านดอกของต้นจากซึ่งต้องคัดมาทำขณะที่เป็นดอกซึ่งเรียกว่า ก้านโหม่ง นำมาตัดปลายทิ้งและคอยๆ ใช้ไม้ทุบตามเส้นลายของจากที่ปรากฏ

ปัจจุบันที่ชุมชนมอญบางกระดี่แห่งนี้ยังหลงเหลือบ้านทำแฮ้อยู่อีก 1 หลัง คือบ้านของลุงรอด นอกจากจะทุบเพื่อใช้ในการทำแฮ้แล้ว ในสมัยโบราณเมื่อทุบยอดจากได้เป็นเส้นๆ และนำไปพันรวมกัน คุณลุงกล่าวว่าสมัยก่อนใช้ในการลากเรือโยง ซึ่งผู้วิจัยได้มีโอกาสทดสอบความเหนียว ซึ่งก็พบว่ามีความเหนียวและทนทานมาก

แฮ้ถือเป็นอีกหนึ่งทุนทางวัฒนธรรมของชาวมอญบางกระดี่ที่ได้มาจากทรัพยากรในชุมชน และยังคงมีผู้รักษาสืบทอดมรดกและภูมิปัญญาของบรรพบุรุษสืบต่อมาจนกระทั่งปัจจุบัน ซึ่งลุงรอดรับหน้าที่ในการให้ความรู้เรื่องแฮ้แก่นักเรียนนักศึกษาที่สนใจด้วยความยินดี นอกจากจะได้ชมวิธีการแล้วผู้สนใจยังสามารถลงมือทำแฮ้ และซื้อกลับบ้านเพื่อเป็นของฝากได้อีกด้วย สิ่งเหล่านี้เองที่ทำให้ศิลปวัฒนธรรมของชาวมอญบางกระดี่ยังคงอยู่ เป็นการนำทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน การปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมของชาวมอญบางกระดี่ นอกจากนำมาทำแฮ้แล้วต้นจากที่มีอยู่มากในชุมชนยังสามารถนำไปเย็บจาก ใบใช้มัดลวญหรี ลูกใช้ทำขนม ใบใช้ห่อขนม ได้อีกด้วย

5.2.7 ประเพณีตักบาตรดอกไม้

เทศกาลออกพรรษา คนมอญจะจัดงานทำบุญในเทศกาลนี้อย่างยิ่งใหญ่เพื่อรำลึกถึงเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธประวัติ อันเป็นการบูชาต่อองค์พระบรมศาสดา พระสัมมาสัมพุทธเจ้า นั่นคือ ประเพณีตักบาตรดอกไม้ ซึ่งจะจัดขึ้นที่วัดบางกระดี่ของชุมชนของชุมชนมอญบางกระดี่

ประเพณีตักบาตรดอกไม้ของคนมอญนั้น มีคติความเชื่อสืบเนื่องจากพระพุทธประวัติ เมื่อครั้งที่พระพุทธองค์เสด็จขึ้นไปโปรดพุทธมารดาบนเทวโลกนั้น พระองค์ได้เสด็จประทับอยู่เพื่อโปรดพุทธมารดาตลอดพรรษานั้น บรรดาอาณาประชาราษฎร์ทั้งหลาย ต่างคิดคำนึงถึงพระบรมศาสดาและรอคอยการเสด็จกลับของพระพุทธองค์ตลอดเวลา

เมื่อถึงเวลาพระองค์เสด็จกลับผู้คนจึงเตรียมการต้อนรับโดยการเตรียมดอกไม้รูปเทียน คนมอญนำเอาพระพุทธประวัติ ในส่วนนี้มาจัดเป็นพิธีตักบาตรดอกไม้ และถือปฏิบัติเป็นประเพณีที่สำคัญตลอดมาจนถึงปัจจุบัน โดยชาวมอญบางกระดี่มีความเชื่อว่าการที่ตักบาตรดอกไม้นั้นเป็นการบูชาองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว ส่วนดอกไม้ที่ตักบาตร ได้ให้พระสงฆ์ได้นำไปบูชาในพระอุโบสถ ถือเป็นการปวารณาในวันออกพรรษา ดอกไม้นั้นจะถูกรับและเก็บไว้ในพระอุโบสถ ดอกไม้นั้นเมื่อเวลาผ่านไปก็จะเน่าสลายและส่งกลิ่นเหม็นตามกาลเวลา ถือเป็นการสอนใจให้ชาวมอญปลงในเรื่องของการเกิด แก่ เจ็บ ตาย

สรุปทุนทางวัฒนธรรมเรื่องการตักบาตรดอกไม้นั้น ชาวมอญบางกระดี่ถือเป็นกลุ่มชาติพันธุ์มอญแห่งเดียวที่ปฏิบัติพิธีการตักบาตรดอกไม้นี้ เนื่องจากการนำเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ประสานกับความเชื่อและความศรัทธาก่อให้เกิดพิธีกรรมนี้ นอกจากนั้นยังได้เรื่องคติสอนใจในการใช้ชีวิต ในเรื่องของธรรมชาติของมนุษย์ที่ต้องเกิด แก่ เจ็บ ตาย สิ่งต่าง ๆ นี้แสดงให้เห็นถึงชาวมอญบางกระดี่กับความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาได้ดี

5.2.8 ประเพณีตักบาตรน้ำผึ้ง

พิธีตักบาตรน้ำผึ้งของชาวมอญบางกระดี่นั้น ก่อนเริ่มงาน ชาวมอญจะเตรียมทำข้าวต้มมัด ซึ่งห่อด้วยยอดใบจาก ลักษณะพิเศษคือ จะปล่อยหางยาวทิ้งไว้ เรียกว่าข้าวต้มลูกโยน

เช่นเดิมข้าวต้มมัด หรือข้าวต้มลูกโยนที่ทำจะนำไปทำบุญและแจกจ่ายแก่ญาติพี่น้อง พิธีตักบาตรน้ำผึ้งก็เกี่ยวเนื่องมาจากเรื่องของพุทธศาสนาอีกเช่นกัน

สรุปได้ว่า ชาวมอญบางกระดี่มีความเชื่อว่าการนำน้ำผึ้งมาตักบาตรให้พระสงฆ์นั้น พระสงฆ์จะนำไปปรุงเป็นยาลูกกร เพื่อใช้ในการรักษาอาการเจ็บไข้ได้ป่วย ซึ่งชาวมอญบางกระดี่มีความเชื่อว่าการตักบาตรด้วยน้ำผึ้งจะช่วยให้อนาคตมีสุขภาพที่แข็งแรงอีกด้วย ในปัจจุบันชาวมอญบางกระดี่ได้ประยุกต์จากการตักบาตรด้วยน้ำผึ้งมาเป็นน้ำตาลหากใครหาน้ำผึ้งไม่ได้ โดยในเรื่องการ

เปลี่ยนแปลงวัตถุดิบในการดักบาตรจากน้ำผึ้งมาเป็นน้ำตาลทรายนั้น เนื่องจากในปัจจุบันน้ำผึ้งนั้นหายากเพื่อความสะดวกสบายจึงปรับเปลี่ยนเป็นน้ำตาลทราย ซึ่งหาซื้อได้ง่าย

ในการปรับเปลี่ยนส่วนนี้ผู้วิจัยมีโอกาสดำเนินสัมภาษณ์ผู้ใหญ่อท่านหนึ่ง กล่าวว่า

“ก็ต้องยอมรับว่าประเพณีมันเกิดขึ้นจากมนุษย์ ประเพณีเกิดขึ้นใหม่ได้ทุกวัน มีการแลกเปลี่ยนปรับเปลี่ยนทุกวัน ประเพณีดักบาตรน้ำผึ้ง เดิมมีตำนานมาจากการถวายน้ำผึ้ง ซึ่งหายาก ให้พระใช้เป็นกระสายยา ปัจจุบันพระมีทางเลือกเรื่องยาที่ใช้ในการรักษาโรคมาย การดักบาตรด้วยน้ำตาลทรายมันเป็นไปตามวิถีชีวิต เป็นความจริงในชีวิตปัจจุบัน น้ำตาลทรายมีประโยชน์ในชีวิตประจำวันมากกว่า ทำอาหารต่างๆ พระและชาวบ้านเห็นพ้องต้องกัน สมประโยชน์ทั้งทางโลกทางธรรม”

จะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนจากการดักบาตรน้ำผึ้งมาเป็นดักด้วยน้ำตาลทรายนั้น สาเหตุสำคัญเนื่องมาจากทางเลือกทางการแพทย์ที่เพิ่มขึ้น และสะดวกสบายแก่ชาวบ้านที่มาดักบาตรด้วย แต่ผู้วิจัยพบว่าสาระสำคัญและความหมายของประเพณีดักบาตรน้ำผึ้งนั้นไม่ได้ถูกบอกกล่าวไปยังลูกหลานในชุมชน ทำให้คนในชุมชนบางส่วนไม่เข้าใจความหมายในพิธีการดักบาตรน้ำผึ้ง

5.2.9 การเย็บจาก

อีกหนึ่งอาชีพที่สำคัญของชาวมอญบางกระดี่ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนั้น คือ อาชีพการเย็บจาก เนื่องจากบริเวณบ้านบางกระดี่แห่งนี้เป็นที่ที่มีป่าจากเป็นจำนวนมาก คุณป้าพรทิพย์เล่าให้ฟังว่าสมัยก่อนมีป่าจากเยอะกว่าในปัจจุบันมาก แต่ในปัจจุบันมีการรุกรานของโรงงานอุตสาหกรรม และโครงการบ้านจัดสรร

การเย็บจากถือเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่สำคัญของชาวบ้านที่นี่ เนื่องจากขั้นตอนและอุปกรณ์ในการทำ แสดงให้เห็นในเรื่องของภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่ส่งต่อมายังลูกหลานได้อย่างชัดเจน เช่นกบเหลาหวาย จำปาที่ใช้ในการแยกหวาย เป็นต้น

ในปัจจุบันเด็กรุ่นใหม่ในชุมชนไม่นิยมประกอบอาชีพเย็บจากแล้ว ทำให้ต่อไปอาชีพนี้คงหายไป แต่ ณ ปัจจุบัน ป้าพรทิพย์ยังร่วมอนุรักษ์อาชีพนี้อย่างแข็งขันโดยเปิดบ้านของป้าเป็นพิพิธภัณฑ์เพื่อให้ความรู้กับทั้งคนในและนอกชุมชน

นอกจากนั้นทางชุมชนยังมีเรื่องการจัดสรรและอนุรักษ์ทรัพยากรของชุมชนอย่างต้นจากด้วย เพราะमारออกกฎห้ามตัดยอดจาก และการแบ่งพื้นที่ป่าจากในการตัดแต่ละครั้ง เพื่อสร้างความเป็นระเบียบ และปล่อยให้ต้นจากมีโอกาสดำเนินเติบโตและขยายพันธุ์ต่อไปอีกด้วย

สรุปทุนทางวัฒนธรรมในเรื่องของการเขียนจากนั้น ผู้วิจัยพบว่า การเขียนจากนั้นสะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตหลายอย่าง เช่น การสร้างบ้านเรือนในอดีต การประดิษฐ์คิดค้น เครื่องมือในการประกอบอาชีพ และการจัดการการใช้สอยทรัพยากรของคนในชุมชนเอง สิ่งเหล่านี้ก่อให้เกิดความเข้มแข็งและมั่นคงของชุมชนมอญบางกระดี่ได้มาก เนื่องจากสิ่งต่างๆ เกิดจากรากฐานของชุมชนเอง

5.2.10 ภาษามอญ

ภาษาถือเป็นสิ่งสำคัญที่แสดงความเป็นตัวตนของผู้พูด ในปัจจุบันชาวมอญบางกระดี่ยังคงใช้ภาษาในการสื่อสารกันระหว่างคนในชุมชน นอกจากจะใช้สื่อสารกันแล้ว ในวัดบางกระดี่ยังมีการใช้ภาษามอญในบทสวดและการเทศน์ ในทุกเทศกาล ภาษามอญยังเป็นภาษาที่ชาวมอญบางกระดี่ใช้ในการประกอบพิธีทางเจ้าพ่อบางกระดี่ เจ้าแม่หัวละหาร และเจ้าที่ตะละทาน และยังใช้ในการเล่นสะบ้าและตะแอมมอญ การเล่นตะแอมมอญนั้นมีลักษณะคล้ายเพลงปฏิกายักษ์ คือการร้องโต้ตอบกันระหว่างชายหญิง นอกจากนั้นยังแฝงไปด้วยคติเตือนใจ การสอนใจ การปลูกจิตสำนึกในความเป็นมอญ ตลอดจนคำสอนทางพระพุทธศาสนา จากการวิจัยของสุภาพร มากแจ้ง ในปี 2515 นั้น ผลการวิจัยพบว่ามีการใช้ภาษามอญลดน้อยลงมาก แต่เมื่อเวลาผ่านไปแล้วหลายทศวรรษ ชาวมอญบางกระดี่ยังคงใช้ภาษามอญ จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในการร้องตะแอมมอญท่านหนึ่งได้กล่าวให้ผู้วิจัยฟังอย่างมั่นใจว่า “ภาษามอญอีก 100 ปีก็จะยังอยู่” ซึ่งผู้วิจัยก็ได้เห็นว่าปัจจุบันชาวมอญบางกระดี่ยังคงใช้ภาษามอญกันอยู่มาก แม้ภาษาเขียนจะมีการใช้น้อยและคนที่สามารถเขียนได้ก็น้อยลงเต็มทีก็ตาม

สรุปได้ว่าคนในชุมชนมอญบางกระดี่ทุกคนมีส่วนสำคัญในการช่วยกันรักษาภาษามอญให้ยังคงอยู่ ภาษาแสดงให้เห็นเอกลักษณ์ความเป็นมอญ แบบไม่มีที่ใดมีเหมือน แม้แต่มอญในประเทศไทยเหมือนกันแต่สำเนียงในการพูดนั้นแตกต่างกันออกไป การร่วมกันใช้ภาษามอญในการสื่อสารในชุมชนจึงถือเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ชาวมอญมีความสามัคคีและความเป็นพวกพ้อง เห็นอกเห็นใจ เช่นเดียวกันกับเมื่อคนภาคเดียวกันมาพบกันในต่างสถานที่ย่อมเกิดความเข้าใจเห็นอกเห็นใจเป็นต้น นอกจากนั้นสิ่งสำคัญคือ ทำให้สร้างพื้นที่ในสังคมได้อย่างภาคภูมิ และมีศักดิ์ศรี อีกด้วย

5.2.11 อาหาร

ปัจจุบันชาวมอญบางกระดี่รับประทานอาหารไม่แตกต่างจากคนไทยภาคกลางนัก เนื่องจากชาวมอญบางกระดี่อาศัยอยู่ประเทศไทยมาเป็นเวลานาน มีการติดต่อสื่อสารและแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับชาวไทย แต่ยังคงพบอาหารที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ได้แก่ ขนมกาะละแม ขนมหวาน ประเภทกับข้าวที่รับประทานประจำวัน เช่น แกงกระเจี๊ยบ แกงกะทิ และน้ำพริกต่างๆ

อาหารที่มีชื่อเสียงและขึ้นชื่อที่สุดของชาวมอญบางกระดี่คือ “ข้าวแช่” ชาวมอญบางกระดี่จะทำข้าวแช่ในวันสงกรานต์ และนำไปถวายพระ ชาวมอญบางกระดี่เลื่อมใสในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมากแม้กระทั่งอาหารที่ประดิษฐ์ประดอยและมีขั้นตอนมากอย่างข้าวแช่หรือการกวนกาะละแมที่ต้องใช้ความอดทน จนกระทั่งปัจจุบันชาวมอญบางกระดี่ก็ยังคงนำอาหารเหล่านี้ไปถวายพระสงฆ์ในโอกาส หรือพิธีเทศกาลต่าง

สรุปได้ว่าทุนทางวัฒนธรรมทางด้านอาหารของชาวมอญบางกระดี่นั้นควรมีการรักษาสืบทอดต่อไปเนื่องจากแสดงให้เห็นเอกลักษณ์ความเป็นมอญ อีกทั้งอาหารมอญยังมีบทบาทในการช่วยพัฒนาชุมชนด้วย เนื่องจากอาหารบ่งบอกถึงทรัพยากรพื้นถิ่นที่มี ภูมิปัญญาในการนำพืชผักที่มีในพื้นที่มาประกอบอาหาร ในขณะเดียวกันเมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชนอาหารก็สามารถกลายมาเป็นสินค้าสร้างรายได้ และทำให้นักท่องเที่ยวเรียนรู้วิถีชีวิตในการกินของชาวมอญบางกระดี่เพื่อทำความเข้าใจในความแตกต่างได้ดียิ่งขึ้นอีกด้วย

จากข้อมูลที่แสดงไว้ในข้างต้นสามารถสรุปเป็นตารางสาระสำคัญของทุนทางวัฒนธรรมและแนวทางในการนำทุนทางวัฒนธรรมไปใช้ในการพัฒนาได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 5.2 สรุปสาระสำคัญของทุนทางวัฒนธรรมและการนำไปใช้ในการพัฒนา

ทุนทางวัฒนธรรม	ประเภท	สาระสำคัญ	การนำไปใช้ในการพัฒนา
การนับถือผี	ความเชื่อ	เป็นความเชื่อหลักของชาวมอญที่ทุกคนล้วนมีความเชื่อเรื่องผี ซึ่งส่งต่อมาจากบรรพบุรุษ แสดงถึงเรื่องความเป็นเครือญาติ และถือเป็นกฎของสังคมที่ชาวมอญทุกคนพึงปฏิบัติ ตามหากไม่ปฏิบัติตาม หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “ผิดผี” นั้นก็จะก่อให้เกิดสิ่งร้ายได้	ผลจากการนับถือผี ทำให้ทุกคนในชุมชนช่วยกันดูแลลูกหลานตลอดจนคนในครอบครัว เนื่องจากถือเป็นเรื่องสำคัญที่ทุกคนต้องปฏิบัติตาม ความเป็นเครือญาติในการนับถือผี ส่งผลให้พ่อแม่อบรมสั่งสอนลูกหลานของตนเป็นอย่างดี เนื่องจากหากผิดผี ก็จะไม่เจริญ ได้รับแต่สิ่งร้าย การนับถือผีจึงเป็นกฎทางสังคม คนในชุมชนจึงอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

ตารางที่ 5.2 สรุปสาระสำคัญเรื่องทุนทางวัฒนธรรมและการนำไปใช้ในการพัฒนา (ต่อ)

ทุนทางวัฒนธรรม	ประเภท	สาระสำคัญ	การนำไปใช้ในการพัฒนา
ประเพณี สงกรานต์	ประเพณี ความเชื่อ	การเคารพนับถือ ไม่ว่าจะเป็นระหว่างคน ในชุมชนต่อพระภิกษุสงฆ์ การเคารพผู้ใหญ่ภายในครอบครัว เช่น การรดน้ำคำหัว การเคารพญาติผู้ใหญ่ของเด็กๆ ในชุมชน เช่น การแจกกะละแมและขอพรผู้ใหญ่ รวมถึงความสามัคคีกันของคนในชุมชนในการจัดกิจกรรมต่างๆ	ชาวมอญบางกระดี่นำประเพณีสงกรานต์ไปใช้ในการพัฒนาชุมชนโดย ประเพณีสงกรานต์นั้นเป็นการร่วมมือระหว่างชุมชนกับภาครัฐ ชาวมอญบางกระดี่แสดงตัวตน เช่น การแต่งกาย ภาษา และวัฒนธรรมของตนผ่านประเพณี และบุคคลภายนอกสามารถเข้าร่วมได้ ทุกคนล้วนมีความชื่นชมกับศิลปวัฒนธรรมของชาวมอญบางกระดี่ และเกิดความชื่นชมความคงอยู่ต่อศิลปวัฒนธรรมที่สวยงาม ส่งผลให้ชุมชนมอญเป็นที่รู้จัก
ทะแยมมอญ	ศิลปะ วัฒนธรรม	เพื่อความสนุกสนานและผ่อนคลายจากการทำงาน และเป็นเครื่องมือเพื่อปลูกจิตสำนึกให้กับคนในชุมชนให้ไม่ลืมในความเป็นมอญ และให้ข้อคิดในการดำเนินชีวิต ซึ่งเนื้อหาส่วนใหญ่ เป็น เรื่อง เกี่ยวกับ พระพุทธศาสนา	ชาวมอญบางกระดี่ใช้ทะแยมมอญในการแสดงถึงเอกลักษณ์ เช่นทางภาษา การแต่งกาย เครื่องดนตรี ที่ล้วนเป็นของมอญทั้งสิ้น เพื่อปลูกใจของมอญในชุมชนให้ไม่ลืมตัวตน ไม่ลืมรากเหง้าในความเป็นมอญของตนเอง นอกจากนี้ยังมีการเปิดบ้านโฮมเครื่องดนตรีมอญ เป็นศูนย์การเรียนรู้แก่ผู้ที่สนใจอีกด้วย
การเล่นสะบ้า	ศิลปะ วัฒนธรรม	การเล่นนี้ในอดีตใช้เล่นเพื่อหาคู่หนุ่มสาวจะพบปะพูดคุย และสังเกตกริยาท่าทางของฝ่ายตรงข้าม ในปัจจุบันจะเล่นกันในวันสงกรานต์เพื่อให้เด็กๆ ในชุมชนได้ทราบถึงวิธีการเลือกคู่ของคนในสมัยก่อน	ชาวมอญบางกระดี่ใช้การเล่นสะบ้าในการพัฒนา คือ การเล่นสะบ้านี้จะแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตเรื่องการเลือกคู่ในอดีต และในปัจจุบันกิจกรรมนี้จะจัดให้หนุ่มสาวในชุมชนมาเล่นกัน ทำให้ลูกหลานในชุมชนทราบถึงวิถีชีวิต และมองเห็นความเป็นมาในอดีตโดยมีโอกาสร่วมกิจกรรม การมองเห็นอดีตและรากเหง้าของตนเองจะทำให้หนุ่มสาวชาวมอญนั้นทราบถึงเรื่องราวความเป็นมอญของตน และยังสามารถนำสิ่งต่างๆ เหล่านี้ไปประยุกต์ใช้ร่วมในการเลือกคู่ในปัจจุบันได้ นอกจากนี้ หากนักท่องเที่ยวต้องการเล่นที่ชุมชนก็มีให้บริการ ผู้สนใจมีโอกาสได้สัมผัสวิถีชีวิตของชาวมอญด้วย

ตารางที่ 5.2 สรุปสาระสำคัญเรื่องทุนทางวัฒนธรรมและการนำไปใช้ในการพัฒนา (ต่อ)

ทุนทางวัฒนธรรม	ประเภท	สาระสำคัญ	การนำไปใช้ในการพัฒนา
การแต่งกาย	ศิลปวัฒนธรรม	การแต่งกาย เช่น ผ้าสไบมอญ การปักสไบ การเกล้าผมมวย การแต่งกายของชาวมอญ แสดงให้เห็นถึงความคิดตนและการเป็นพวกพ้องเดียวกันโดยผ่านการแต่งกาย	ชาวมอญบางกระดี่นำเรื่องวัฒนธรรมการแต่งกายไปใช้เพื่อแสดงเอกลักษณ์ของตนเอง นอกจากนั้นยังนำไปเป็นอาชีพได้ คือ การปักผ้าสไบมอญเพื่อจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว ด้วยความละเอียดในการปักและความมีเอกลักษณ์ ส่งผลให้ผ้าสไบมอญเป็นสินค้าที่ผู้คนนิยมส่งผลให้คนในชุมชนมีรายได้และอาชีพ
การทำเส้า	หัตถกรรม	เป็นการแสดงให้เห็นในเรื่องของภูมิปัญญาในการผลิตและเป็นการสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน	สร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน โดยเปิดบ้านทำเส้าให้เป็นแหล่งการเรียนรู้สำหรับผู้สนใจอีกด้วย แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาของชาวมอญได้เป็นอย่างดี อีกทั้งสร้างอาชีพและรายได้สู่ชุมชน
ประเพณีดักบาตรดอกไม้	ความเชื่อ	เป็นข้อคิด เตือนใจ เพื่อให้เห็น สัจ ธรรม และ การเปลี่ยนแปลง ความไม่แน่นอนตามหลักการทางพระพุทธศาสนา	เป็นประเพณีที่สวงามของชาวมอญบางกระดี่ประเพณีหนึ่ง ดอกไม้มากมายจะมาร่วมกันเพื่อประกอบพิธี การเทศน์สอนประกอบข้อคิดในการใช้ชีวิตบุคคลภายนอกสามารถเข้าร่วมในประเพณีการดักบาตรดอกไม้ได้ ส่งผลให้ประเพณีที่งดงามนี้ ทำให้ชุมชนเป็นที่รู้จักและเกิดการชื่นชมจากบุคคลภายนอก
ประเพณีดักบาตรน้ำผึ้ง	ความเชื่อ	ความเชื่อด้านสุขภาพ การถวายน้ำผึ้งนั้น พระสงฆ์จะนำไปทำยาเพื่อใช้รักษาโรคต่างๆ เชื่อว่าหากถวายน้ำผึ้งแล้วก็จะได้อานิสงส์ไปด้วย	เป็นประเพณีที่แปลกตาของชาวมอญประเพณีหนึ่งและบุคคลภายนอกสามารถเข้าร่วมในประเพณีการดักบาตรน้ำผึ้งได้ สิ่งนี้ส่งผลต่อความเชื่อด้านสุขภาพประเพณีนี้ทำให้ชุมชนเป็นที่รู้จัก และเกิดการชื่นชมจากบุคคลภายนอก
การเย็บจาก	หัตถกรรม	เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นจากพืชในชุมชน และสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน	อาชีพของชาวมอญบางกระดี่ส่วนใหญ่ในอดีตนั้น ประกอบอาชีพเย็บจาก ปัจจุบันบ้านเย็บจากนอกจากจะเย็บเพื่อขายแล้ว ยังเปิดเป็นศูนย์การเรียนรู้ในการทำจากอีกด้วย หากผู้ใดสนใจก็จะมีผู้ให้ความรู้ประกอบการสาธิตให้ดู สิ่งนี้ทำให้คนภายนอกเข้าใจวิถีชีวิตและอาชีพของคนมอญที่แฝงไปด้วยภูมิปัญญามากมาย การเย็บจากจึงเป็นอาชีพที่สำคัญ สร้างรายได้ให้คนในชุมชน

ตารางที่ 5.2 สรุปสาระสำคัญของทุนทางวัฒนธรรมและการนำไปใช้ในการพัฒนา (ต่อ)

ทุนทางวัฒนธรรม	ประเภท	สาระสำคัญ	การนำไปใช้ในการพัฒนา
ภาษามอญ	ภาษา	ภาษามอญถือเป็นอัตลักษณ์ที่สำคัญมากของความเป็นมอญ เนื่องจากเป็นสิ่งที่ทำให้ชาวมอญรู้สึกเป็นพวกเดียวกันเวลาสื่อสาร และในการร่วมพิธีต่างๆ ในชุมชนที่ล้วนใช้ภาษามอญเป็นหลัก	ภาษามอญสอดคล้องแทรกในทุกกิจกรรมของชุมชนมอญบางกระดี่ คนในชุมชนส่วนใหญ่สื่อสารกันด้วยภาษามอญ ภาษามอญเป็นสิ่งที่แสดงความเป็นมอญ ภาษามอญถูกถ่ายทอดสู่ลูกหลานจากคนในครอบครัว ภาษาเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ทราบความเป็นพวกเดียวกัน ประเพณีต่างๆ การเทศน์ในวัดบางกระดี่ การทรงแเจ้า คนตรี การละเล่น ล้วนใช้ภาษามอญ หากลูกหลานมอญไม่สามารถฟังออกการร่วมกิจกรรมต่างๆ นั้น ก็จะไม่เข้าใจภาษา ดังนั้นสำหรับชุมชนมอญบางกระดี่ใช้ภาษามอญเป็นภาษาหลักในการสื่อสาร เป็นการแสดงพื้นที่ของชาวมอญได้เป็นอย่างดี
อาหาร	อาหาร	แสดงให้เห็นวิถีชีวิตในการบริโภคของชาวมอญบางกระดี่ และภูมิปัญญาในการใช้พืชพื้นถิ่นมาปรุงอาหาร	อาหารมอญสามารถสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน อีกทั้งยังแสดงให้เห็นเอกลักษณ์ ตลอดจนช่วยให้คนนอกได้เรียนรู้วิถีชีวิตการกินของชาวมอญบางกระดี่เพื่อศึกษาเรียนรู้และทำความเข้าใจชาวมอญได้ดียิ่งขึ้น

จากตารางข้างต้นจะเห็นได้ว่า ทุนทางวัฒนธรรมในทุกๆ ด้านนั้นล้วนมีส่วนช่วยในการพัฒนาชุมชนทั้งสิ้น การพัฒนาจากวัฒนธรรมฐานรากเป็นสิ่งสำคัญ ที่ทุกๆ สังคมควรถือเป็นแบบอย่าง การทำความเข้าใจในวัฒนธรรมที่หลากหลายแตกต่างเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนา

สรุปได้ว่าทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนมอญบางกระดี่ทุกประเภทที่กล่าวไว้ในตารางข้างต้นนั้นควรได้รับการอนุรักษ์สืบทอด เนื่องจากแสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ในความเป็นชาติพันธุ์มอญ การมีความเชื่อร่วมกัน ส่งผลให้คนในชุมชนมีความสามัคคี และสร้างความมีระเบียบให้แก่ชุมชน

5.3 แนวทางการพัฒนาชุมชนโดยใช้ทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนมอญบางกระดี่

ในหัวข้อแนวทางการพัฒนาชุมชนโดยใช้ทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนมอญบางกระดี่นั้น ผู้วิจัยเลือกใช้แนวคิดการพัฒนาชุมชนบนมิติวัฒนธรรมเพื่อใช้อธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชนมอญบางกระดี่ ซึ่งแนวคิดนี้ของ อาจารย์ อานันท์ กาญจนพันธ์ (อานันท์ กาญจนพันธ์,

2544: 163) ได้กล่าวถึงแนวคิดนี้ไว้ว่า สังคมจะต้องตระหนักเสียก่อนว่าทุกสังคมนั้นมีรูปแบบและต้นทุนทางสังคมที่แตกต่างหลากหลาย เช่น ศิลธรรม ศิลปะ และภูมิปัญญา หากพื้นที่ใดไม่สามารถรักษาสง่เหล่านี้ได้ย่อมเกิดการแตกสลายของชุมชนตามมา

โดยเกี่ยวกับแนวคิดการพัฒนาชุมชนบนมิตวัฒนธรรมนั้นเป็นแนวคิดที่เป็นองค์รวม โยการมองเชื่อมโยงกับบริบทต่างๆของชุมชน ผู้วิจัยจะให้ความสำคัญในเรื่องของ วิธีการรักษา ศิลปวัฒนธรรม การจัดการระบบความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับธรรมชาติแวดล้อม รวมถึงการเคลื่อนไหว รับรู้ เรียนรู้ สร้างสรรค์ ผลิตสิ่งใหม่ และการปรับตัวของชุมชนมอญบางกระดี่

โดยมิติทางวัฒนธรรมนั้นมีฐานะเป็นพลังสร้างสรรค์ต่อการพัฒนาได้ 3 ด้านหลัก คือ

1) ด้านเป้าหมายของการพัฒนา มิติทางด้านวัฒนธรรมจะช่วยกำหนดเป้าหมายของการพัฒนาให้ชัดเจนตามความหมายของ วัฒนธรรม ซึ่งจำแนกออกได้เป็น 3 เป้าหมายที่เชื่อมโยงกัน คือ การเคารพในคุณค่า และศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ การเสริมสร้างความเป็นธรรมในสังคม และความยั่งยืนของธรรมชาติแวดล้อม ผู้วิจัยพบว่าชาวมอญบางกระดี่ร่วมกันรักษาศิลปวัฒนธรรมของตน เช่นความเชื่อ ประเพณี เป็นต้น เพื่อคงความเป็นมอญแม้ไม่มีชาติ ศิลปวัฒนธรรมของชาวมอญนั้นประจักษ์สู่สายตาของคนนอกชุมชน ไม่ว่าจะจากสื่อโทรทัศน์ วิทยุ อินเทอร์เน็ต ตลอดจนการเข้ามาชมในชุมชนการเข้ามาศึกษาเรียนรู้และเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ทำให้ชาวมอญนั้นมีศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ แม้จะอยู่บนผืนแผ่นดินอื่นได้อย่างภาคภูมิ พร้อมกับได้รับความเป็นธรรมจากคนชาติอื่นในสังคม ตลอดจนในเรื่องธรรมชาติแวดล้อมนั้น ชาวมอญบางกระดี่มีการจัดการทรัพยากรโดยการแบ่งพื้นที่ในการจัดจาก โดยปีหนึ่งจะตัดได้ 1 ครั้ง และมีกฎในการห้ามจัดยอดจาก เพื่อการอนุรักษ์และรักษาป่าจากให้คงอยู่ในชุมชนต่อไป

2) ด้านทิศทางของการพัฒนา มิติทางวัฒนธรรมจะช่วยให้มองเห็นทิศทางการพัฒนาที่หลากหลายแนวทางมากขึ้นแทนที่จะจำกัดอยู่เพียงแนวทางเดียว เพราะระบบคิดทางวัฒนธรรมจะให้ความสำคัญกับการคิดอย่างมีบริบทซึ่งแตกต่างกันไปในแต่ละกรณี และยังช่วยในการศึกษาปัญหาของการพัฒนาอีกด้วยทำให้เกิดทางเลือกในการพัฒนาและการแลกเปลี่ยนแนวทางในการพัฒนาระหว่างชุมชนแทนการครอบงำทิศทางการพัฒนา ผู้วิจัยพบว่าชุมชนมอญบางกระดี่นั้นมีการพัฒนาที่หลากหลายเนื่องจากการพัฒนาชุมชนที่มีรากฐานมาจากความเป็นชาติพันธุ์มอญ โดยที่ไม่เน้นการพัฒนาไปในทิศทางเดียว โดยพัฒนาจากบริบทความเป็นมอญ เช่น การนับถือผีของชาวมอญบางกระดี่ที่สืบทอดมาอย่างเข้มแข็งจนกระทั่งปัจจุบัน ตัวอย่างเช่นการนับถือผี จะก่อให้เกิดการดูแลลูกหลานภายในครอบครัวเป็นอย่างดี อบรมสั่งสอน ตลอดจนสื่อสารกันด้วยภาษามอญจนกระทั่งปัจจุบัน การพัฒนาภายใต้รากฐานของตนเองนั้นจะส่งผลให้ชุมชนพัฒนาไปได้อย่างมั่นคง

3) ด้านการพัฒนามิติทางวัฒนธรรมจะช่วยให้มองเห็นความสำคัญของศักยภาพของชุมชน ท้องถิ่นในการพัฒนาตนเอง เพราะสามารถเข้าใจว่ากระบวนการทางด้านวัฒนธรรมต่าง ๆ นั้นเริ่มต้นได้ในชุมชนเอง ไม่ว่าจะเป็นกระบวนการการเรียนรู้ การสร้างสรรค์ การผลิตใหม่และการปรับตัว ซึ่งจะผลักดันให้การพัฒนาสอดคล้องกับบริบททางสังคม และธรรมชาติแวดล้อมชุมชนให้มากที่สุด ตลอดจนการแลกเปลี่ยนและความร่วมมือกับสังคมนอกและระดับต่างๆ ผู้วิจัยพบว่าทั้งคนในชุมชน และหน่วยงานรัฐคือสำนักงานเขตบางขุนเทียนนั้นมีการสนับสนุนทางชุมชน โดยมีการประชุมปรึกษาแนวทางหรือปัญหาต่างๆ ที่มีในชุมชน เช่น ปัญหาเรื่องระบบสาธารณสุขปกศ ตลอดจนให้การสนับสนุนทางการเงินในการจัดงานประเพณีสงกรานต์ โดยแกนหลักแล้วทางสำนักงานเขตบางขุนเทียนจะให้ความสำคัญในการมีส่วนร่วมของคนมอญ ให้ความสำคัญกับศักยภาพของชุมชนในการพัฒนาตนเอง นอกจากนั้นคนในชุมชนมอญบางกระดี่ยังมีการเรียนรู้ การสร้างสรรค์ การผลิตสิ่งใหม่ และการปรับตัว เช่น การปรับเปลี่ยนในประเพณีสงกรานต์ โดยจัดให้มีการเพิ่มการรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่แบบไทยขึ้น เพื่อให้คนภายนอกได้เข้าร่วมกิจกรรมกับชาวมอญบางขุนเทียน เป็นต้น ในการจัดกิจกรรมต่างๆ นั้นแสดงให้เห็นถึงการแลกเปลี่ยนและความร่วมมือจากบุคคลภายนอก ส่งผลให้ชุมชนมอญบางกระดี่เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น

แนวทางการพัฒนาชุมชนของชาวมอญบางกระดี่นั้น จากการศึกษาพบว่า คนในชุมชนบางกระดี่ทุกคน ยังคงร่วมมือกันในการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมต่างๆ ของตนไว้ ความภาคภูมิใจของชุมชนที่มีร่วมกัน คือการที่ชุมชนได้รับรางวัลชุมชนดีเด่นด้านการท่องเที่ยวจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยใน พ.ศ. 2550 เนื่องจากชุมชนมอญบางกระดี่นั้นมีการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแก่ผู้ที่สนใจต่างๆ

ดังนั้นในปัจจุบันชุมชนจะเสนอศิลปวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของชาวมอญผ่านออกสู่สายตาของผู้คนภายนอก เช่นการจัดการท่องเที่ยวภายในชุมชนโดย มีการบรรยายบอกเล่าเรื่องราวของชาวมอญทั้งในอดีตและปัจจุบัน ขนบธรรมเนียมประเพณี ตลอดจนวิถีชีวิต อาหาร และมีการร้องเรือชมบรรยากาศของชุมชนสองฝั่งคลองสนามไชย ทุกสิ่งที่เกิดขึ้นล้วนเกิดจากความร่วมมือของคนในชุมชน โดยมีวัฒนธรรมมอญเป็นรากฐานและทุนที่สำคัญในการขับเคลื่อนและพัฒนาชุมชนมอญ ความเป็นมอญที่ส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่นในปัจจุบันก่อให้เกิดรายได้แก่ชุมชน เช่น การขายขนมหวาน หรือการบายของที่ระลึกจากชุมชน เพราะฉะนั้นมิติทางวัฒนธรรมส่วนแรกๆ ที่ก่อให้เกิดการพัฒนาของชุมชนมอญบางกระดี่นั้นก่อให้เกิดการท่องเที่ยว รายได้ และทำให้ชุมชนมอญแห่งนี้เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป

นอกจากนั้นวัฒนธรรมยังก่อให้เกิดความเข้มแข็งในชุมชน เนื่องจากการนับถือผีของคนในชุมชน สิ่งนี้เองถือเป็นกลยุทธ์ในการออกกฎในการประเพณีปฏิบัติที่ถูกต้องและก่อให้เกิด

ความเกรงกลัวและไม่กล้าทำผิด เช่นในเรื่องของการผิดผี ชาวมอญห้ามนำหญิงมานอนที่บ้านจะทำให้ผิดผี ส่งผลให้ต้องทำพิธีรำผี ซึ่งมีความยุ่งยากมาก คนส่วนใหญ่จึงเลี่ยงที่จะไม่ทำ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ นับเป็นสิ่งที่ดี ดังนั้นวัฒนธรรมจึงมีส่วนช่วยในการทำให้ชุมชนเกิดความมีระเบียบเรียบร้อยสงบสุข

เนื่องจากพื้นฐานแล้วชาวมอญนั้นถือว่าเป็นชาติที่มีความบอบช้ำทางการเมืองการ สงครามมามากถูกเอารัดเอาเปรียบทุกขั้วมาตลอด เปรียบเสมือนผู้ประสบภัยที่ยังไม่ได้รับการเยียวยา และยังรู้สึกโหยหาความยุติธรรม ตลอดจนยังระลึกถึงความยิ่งใหญ่ในอดีตอยู่เสมอ แม้ในรุ่น ปัจจุบันจะมีได้รู้สึกมีส่วนร่วมกับความเจ็บปวดเหล่านั้นเท่าใดนัก แต่สิ่งที่ยังคงได้ยินได้ฟังเสมอคือ เรื่องเล่าจากปู่ย่าตาทวด แต่ด้วยอุปนิสัยของชาวมอญที่มีความเรียบง่ายและรักสงบ ทำให้การต่อสู้ เรียกร้องนั้นเกิดขึ้นน้อยมาก แต่เมื่อมีโอกาสได้มีที่อยู่ในเมืองไทยแล้วชาวมอญก็ตระหนักถึงพระ มหากรุณาที่คุณของกษัตริย์ไทยทุกๆ พระองค์อยู่เสมอ และมีการชำระรักษาศิลปะ ภาษา และ วัฒนธรรมของตนเองไว้ เพื่อแสดงถึงศักดิ์ศรีและพื้นที่ทางสังคมของตน และคุณค่าในความเป็นคน ที่อยู่ในความเป็นมอญ ศิลปวัฒนธรรมต่างๆที่ยังคงรักษาและสืบทอด ยิ่งช่วยเพิ่มคุณค่าของพวกเขา ให้มากขึ้นอีกด้วย

ปัจจุบันคนในชุมชนยังคงรักษา วัฒนธรรมภูมิปัญญาและอาชีพของชุมชนไว้ แม้จะ รู้สึกเจ็บปวดกับอดีตที่เกิดขึ้น เนื่องจากชาวมอญนั้นเชื่อว่าตนเองเคยรุ่งเรืองมาก่อน ดังนั้นจึงเชื่อว่า ตนเองนั้นจริงแท้แน่นอน หากแต่ถูกรัฐบาลพม่านั้นแย่งชิงไป และคงยังมีความหวังในการที่จะ กลับไปมีชาติมอญเช่นเก่า ดังเช่นปัจจุบันเรายังพบกลุ่มชาติพันธุ์มอญยังมีการติดต่อสื่อสารกับญาติ พี่น้องที่อยู่ในรัฐมอญและมีการกลับไปปร่วมต่อต้านและกู้ชาติอยู่เสมอๆ สิ่งสำคัญที่ชาวมอญใน เมืองไทยอย่างเช่น ชุมชนมอญบางกระดี่ยังคงสืบทอดศิลปวัฒนธรรมเนื่องจากเป็นสิ่งเดียวที่แสดง ให้เห็นถึงความเป็นมอญของพวกเขา และรักษาพื้นที่ อยู่อย่างมีศักดิ์ศรีใดในประเทศไทย

แนวทางการพัฒนาชุมชนโดยใช้ทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนมอญบางกระดี่นั้น ชาวมอญบางกระดี่จะร่วมกันนำเสนอศิลปวัฒนธรรมที่โดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน โดยผ่านสื่อต่างๆ เช่น ในรูปแบบโทรทัศน์ที่นำเสนอผ่านรายการต่างๆ หรือออกไปทำกิจกรรม ภายนอกชุมชน เช่น การร่วมแสดงนิทรรศการตามโรงเรียน และสถานที่ต่างๆ พร้อมทั้งสาธิตภูมิ ปัญญาและเอกลักษณ์ของชาวมอญเช่น การกวาดกละแม การทำเส้ หรือการเล่นสะบ้า เป็นต้น นอกจากนี้ในทุกกิจกรรมของชาวมอญนั้นยังมีความเกี่ยวข้องกันในเรื่องพุทธศาสนานี้เป็นอีกส่วน หนึ่งที่สำคัญในการกล่อมเกลาคิดใจของคนในชุมชน พร้อมทั้งปลูกฝังสิ่งดีงามในจิตใจ แก่คนรุ่น ต่างๆในชุมชนได้เป็นอย่างดี การปรับปรุง ปรับเปลี่ยน สร้างสรรค์ของชุมชนมอญบางกระดี่ เช่น การปรับเปลี่ยนวันเวลาให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวมอญที่เปลี่ยนไปจากสังคมเกษตรกรรมเป็น สังคมอุตสาหกรรม จากอิงการทำนาเป็นการอิงคำสั่งของเจ้าของโรงงาน งานวันสงกรานต์ที่เคยใช้

เวลานั้นอย่างยืดยาวก็ถูกลดและให้ตรงกับวันหยุดที่รัฐบาลหรือหน่วยงานกำหนด สิ่งเหล่านี้เองช่วยให้ในปัจจุบันนี้ ชาวมอญบางกระดี่มีผู้รู้จักและสนใจเรียนรู้ความเป็นมอญของพวกเขาเพิ่มมากขึ้น สร้างความภาคภูมิใจและตระหนักที่จะธำรงความเป็นมอญสืบต่อไป

นอกจากความสามัคคีและร่วมมือกันของคนชุมชนแล้ว การช่วยเหลือจากหน่วยงานรัฐบาลมีส่วนช่วยสนับสนุนเป็นอย่างมากในการร่วมรักษาศิลปวัฒนธรรมของชาวมอญบางกระดี่ให้คงอยู่ต่อไป เช่นการเข้ามาของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่เข้ามาช่วยส่งเสริมและสนับสนุนให้คนในชุมชน ตั้งพิพิธภัณฑ์ขึ้นตามบ้านของตัวเอง แล้วแต่ว่าใครคนใดที่จะทำอะไร เช่น บ้านเย็บจาก บ้านเปลมอญ บ้านภาพเก่ามอญ เป็นต้น แต่ต่อมาสิ่งต่างๆเหล่านี้ได้หายไปเนื่องจากเจ้าของบ้านนั้นไม่มีเวลาในการดูแลรักษา แต่หากใครต้องการจะชมสิ่งเหล่านี้ก็สามารถติดต่อไปได้ คนในชุมชนยินดีอธิบายข้อมูลต่างๆให้อย่างเต็มที่

บทบาทของสำนักงานเขตบางขุนเทียนนั้น พบว่า เนื่องจากชุมชนมอญบางกระดี่นั้นถือเป็นชุมชนมอญแห่งสุดท้ายของเขตบางขุนเทียน ทางสำนักงานเขตบางขุนเทียนนั้นให้ความสำคัญกับเรื่องวัฒนธรรมของเขตเป็นอย่างมาก โดยมีการบันทึกศิลปวัฒนธรรมต่างๆ ของเขตไว้ในหนังสือ วัฒนธรรมบางขุนเทียนจากอดีตสู่ปัจจุบัน โดยส่วนหนึ่งนั้นเป็นเรื่องราวของชาวมอญบางกระดี่ นอกจากนี้ยังมีการร่วมกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน ทางเขตบางขุนเทียนจะเข้าไปรับฟังปัญหาและให้ความสนับสนุนอย่างสม่ำเสมอทั้ง เรื่องกิจกรรมของชุมชน ระบบสาธารณูปโภค ตลอดจนส่งเสริมอาชีพ ดังจะนำเสนอดังต่อไปนี้

จากการสัมภาษณ์คุณ วุฒิสักดิ์ บุญตะนัย นักพัฒนาการชำนาญการสำนักงานเขตบางขุนเทียนพบว่า สำนักงานเขตบางขุนเทียน ได้มีส่วนเข้าไปช่วยส่งเสริมและให้การสนับสนุนชุมชนมอญบางกระดี่ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา

เนื่องจากทางเขตบางขุนเทียนนั้นได้ตระหนักถึงความสำคัญในเรื่องศิลปวัฒนธรรมของชุมชนมอญบางกระดี่และชุมชนมอญบางกระดี่ถือเป็นชุมชนชาวมอญชุมชนสุดท้ายของเขตบางขุนเทียนที่ยังคงรักษาศิลปวัฒนธรรมไว้ได้เป็นอย่างดี ทางเขตบางขุนเทียนจึงเข้าไปมีส่วนช่วย เช่น การสนับสนุนในเรื่องของอาชีพ การท่องเที่ยว และการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม และเรื่องระบบสาธารณูปโภคต่างๆ ตลอดจนในแต่ละเดือนนั้นจะมีการประชุมระหว่างเขตและชุมชนเพื่อรับทราบปัญหา ความต้องการ รวมถึงข้อเสนอแนะต่างๆ

ทางสำนักงานเขตบางขุนเทียนจะเข้าไปช่วยในการส่งเสริมกิจกรรมต่างๆ โดยรับฟังความคิดเห็นและความต้องการจากคนในชุมชน และจัดการประชุมในทุกๆ เดือน ที่สำนักงานเขตบางขุนเทียน โดยมีแกนนำของชุมชนเข้าร่วมประชุมเพื่อเสนอแนะและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ การส่งเสริมอาชีพของชุมชนบางกระดี่จากสำนักงานเขตบางขุนเทียนนั้น ปรากฏใน

หนังสือ พัฒนาอาชีพเพื่อชุมชนเข้มแข็ง ของสำนักงานเขตบางขุนเทียน โดยในเนื้อหานั้นมีการกล่าวถึง อาชีพการทำแสบ การเย็บจาก การปักผ้าสไบแบบชาวมอญ เป็นต้น การสนับสนุนจากสำนักงานเขตบางขุนเทียนมีส่วนมากในการสร้างอาชีพให้คนในชุมชน นอกจากนั้นการส่งเสริมทางด้านการประกอบอาชีพยังเชื่อมโยงในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งทางสำนักงานเขตบางขุนเทียนจัดขึ้นเพื่อให้ประชาชนหรือนักศึกษาได้มีโอกาสสัมผัสธรรมชาติและเรียนรู้เรื่องราวความเป็นมอญได้อย่างครบถ้วน จากกิจกรรม ชมบ้านเรือนของชาวมอญ อาหาร ภูมิปัญญา ล่องเรือชมธรรมชาติ และการเรียนรู้เรื่องมอญจากศูนย์ศิลปวัฒนธรรมมอญอีกด้วย

ภาพที่ 5.2 หนังสือพัฒนาอาชีพ เพื่อชุมชนเข้มแข็ง เขตบางขุนเทียน

ที่มา : สุนิสา เปี่ยมคุ้ม, 6 มีนาคม 2556

จากหนังสือ “วัฒนธรรมบางขุนเทียนจากอดีตสู่ปัจจุบัน” ยังได้กล่าวถึงความสำคัญในเรื่องศิลปวัฒนธรรมของเขตบางขุนเทียน โดย นายพงษ์ศักดิ์ พันธุ์สวัสดิ์ ผู้อำนวยการเขตบางขุนเทียน กล่าวว่า

“ศิลปวัฒนธรรมประเพณี ตลอดจนความเป็นมาของแต่ละชุมชน แต่ละพื้นที่ มีประวัติอันยาวนาน จากอดีตสู่ปัจจุบัน และก้าวต่อไปสู่อนาคต บรรพชนในอดีตได้มอบประวัติศาสตร์ ทั้งที่เป็นนามธรรมและรูปธรรม ทั้งที่เป็นถาวรวัตถุ และศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี ไว้ให้ชนรุ่นต่อไป ได้ศึกษา ได้เรียนรู้ ได้ตระหนักในการอนุรักษ์ รักและหวงแหนในความเป็นไทย”

ซึ่งสอดคล้องกับนายสากล ม่วงศิริ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเขตบางขุนเทียน เช่นกัน ที่มีความตระหนักถึงเรื่องวัฒนธรรม โดยกล่าวไว้ในหนังสือ วัฒนธรรมบางขุนเทียนจากอดีตสู่ ปัจจุบัน ว่า

“บางขุนเทียนเป็นแผ่นดินประวัติศาสตร์มีความสำคัญมา ตั้งแต่ครั้งสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี จะเห็นว่าท้องที่บางขุนเทียนมี สถาปัตยกรรมที่งดงาม และมีเอกลักษณ์ความเป็นไทย ปรากฏให้เห็น มากมายในเขตบางขุนเทียน การสืบทอดวัฒนธรรมของชาตินับเป็น ประโยชน์ต่อชุมชน”

จากข้อความข้างต้นจะเห็นได้ว่าทางเขตบางขุนเทียนให้ความสำคัญในเรื่อง ศิลปวัฒนธรรมของเขตบางขุนเทียน เนื่องจากการอนุรักษ์ที่จะทำให้เราได้เรียนรู้และเข้าใจ บรรพบุรุษ เข้าใจรากเหง้าของตัวเองได้เป็นอย่างดี

การร่วมกันอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของตนเองเอาไว้ เป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้เรารับรู้ถึง ตัวตนของตนเอง โดยทางเขตบางขุนเทียนนั้นตระหนักถึงความสำคัญของชุมชนมอญบางกระบือ และชุมชนมอญบางกระบือเองก็ถือเป็นสถานที่ศึกษาศิลปวัฒนธรรมมอญที่สำคัญและเป็นที่น่าสนใจของ บุคคลภายนอกที่สนใจในเรื่องศิลปวัฒนธรรมมอญ โดยปรากฏในคำขวัญของเขตบางขุนเทียนดังนี้ “หลวงพ่อไป่ล่วัดกำแพง แหล่งเกษตรกรรรา วัฒนธรรมมอญบางกระบือ พื้นที่ทะเลกรุงเทพฯ” ดังนั้น ความร่วมมือระหว่างเขตบางขุนเทียนกับชุมชนมอญบางกระบือนั้นจะเห็นได้ว่ามีความสัมพันธ์และ เกื้อกูลกัน ทางเขตมีส่วนเข้าไปช่วยเหลือในเรื่องของงบประมาณ เช่น การจัดงานประเพณีสงกรานต์ ไทย - รามัญ การส่งเสริมอาชีพ และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นต้น

ภาพที่ 5.3 ป้ายประชาสัมพันธ์ ประเพณีสงกรานต์ ไทย- รามัญ บางกระดี จัดทำโดยชุมชนและ
สำนักงานเขตบางขุนเทียน
ที่มา : สุนิสา เปี่ยมคุ้ม, 21 เมษายน 2556

สรุปได้ว่า ในปัจจุบันนั้นชาวมอญบางกระดีมีแนวทางในการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นระบบ โดยเริ่มจากคนในชุมชนมีความตระหนักในความเป็นมอญ โดยมีการนับถือผี ซึ่งเป็นความเชื่อหลักของชุมชน โดยทุกคนในชุมชนรับรู้ร่วมกัน การนับถือผีจึงเป็นเสมือนกฎของชุมชนที่ทุกคนร่วมกันปฏิบัติ เนื่องจากมีข้อห้ามในทางปฏิบัติอยู่มากดังที่กล่าวไปแล้วในข้างต้น สิ่งต่างๆ สะท้อนให้เห็นได้ว่า การนับถือผีนอกจากเป็นการให้เกียรติให้ความเคารพแก่บรรพบุรุษแล้ว ยังส่งผลให้คนในชุมชนไม่ประพฤติดิฉิน เช่น การผิดลูกผิดเมีย และสิ่งสำคัญคือเรื่องของ การควบคุมพฤติกรรม นอกจากนั้นยังมีการเรียนรู้ การสร้างสรรค์ การปรับปรุงศิลปวัฒนธรรมของตนเองให้เข้ากับยุคสมัยมากขึ้น

สิ่งต่างๆ ที่ชาวมอญบางกระดีประพฤติดิสืบต่อกันมานั้น แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนในเรื่องของการดูแลกันของคนในชุมชน เช่น หากลูกหลานปล่อยปะละเลยผู้สูงอายุและปล่อยให้เสียชีวิตในบ้าน จะต้องรื้อบ้านถวายวัด คนท้องนอกตระกูลห้ามพึงเสารือน หรือขึ้นเรือน หากมีเหตุการณ์เหล่านั้นเกิดขึ้นต้องรำผี ซึ่งเป็นเรื่องใหญ่และใช้เงินเป็นจำนวนมาก ดังนั้นพ่อแม่จึงมีบทบาทสำคัญในการสอดส่องดูแลลูกให้ประพฤติดิตนให้เป็นไปตามทำนองคลองธรรมที่กำหนดไว้ นอกจากนั้นจากประเพณีสงกรานต์เราจะเห็นได้ถึงความรักของชุมชน ในเรื่องของการทำความเคารพ ไม่ว่าจะเป็นการเคารพต่อพระ เคารพผู้สูงอายุ การทำความรู้จักกันในเครือญาติ เช่น การกวาดลานแม่ และการส่งกาดแม่ในช่วงก่อนวันสงกรานต์ วันนี้เองลูกหลานจะทยอยนำกาดแม่ไปส่งตามบ้านผู้ใหญ่กราบไหว้ขอพร การทำสิ่งเหล่านี้ก็อีกในหนึ่งนั้น แสดงให้เห็นว่า นอกเหนือการเคารพแล้วญาติผู้ใหญ่ยังมีโอกาสได้เห็นหน้าตาของลูกหลาน เพื่อช่วยกันสอดส่องดูแลต่อไป นอกจากในเรื่องการนับถือผีแล้ว ชาวมอญบางกระดียังร่วมกันรักษาศิลปวัฒนธรรมต่างๆ ของตน

ไว้อีกด้วย เช่น การเล่นสลับ การเล่นทะแยมอญ การทำเส้ การแต่งกายแบบมอญ ประเพณีตักบาตรดอกไม้ ประเพณีตักบาตรน้ำผึ้ง และยังคงใช้ภาษามอญในการสื่อสารระหว่างครอบครัวและคนในชุมชน

การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมระหว่างชุมชน โรงเรียนบางกระดี่ และวัดบางกระดี่ เช่น คณะทะแยมอญของลูกกล้า ปุงบางกระดี่ ได้เข้าไปช่วยสอนทะแยมอญให้กับเด็กๆ ในโรงเรียน และยังมีการสอนปักสไบมอญจากคนในชุมชน การทำลูกปัดติดผม เป็นต้น นอกจากนี้ในเรื่องของกิจกรรมต่างๆ ก็มีการช่วยเหลือกันระหว่างชุมชน วัด โรงเรียน เช่นในงานวันลอยกระทง เด็กๆ และคนในชุมชนจะช่วยกันประดิษฐ์กระทงเพื่อนำไปจำหน่ายที่วัด และนำรายได้ทั้งหมดเพื่อทำนุบำรุงวัด ทำให้ทั้งสามส่วนนี้มีความเกื้อกูลต่อกัน

การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของชาวมอญบางกระดี่นั้นพวกเขามีได้เพียงอนุรักษ์ ภาพศิลปวัฒนธรรมของพวกเขามีได้หุ้หนึ่ง แต่ก็มีการเคลื่อนไหวตามกระแสโลกที่เปลี่ยนแปลงไป บางอย่างที่เคยเป็นถูกประยุกต์ให้เข้ากับโลกที่เปลี่ยนไป เช่น การตักบาตรน้ำผึ้งที่เดิมนั้นต้องใช้เพียงน้ำผึ้ง แต่ในปัจจุบันสามารถใช้น้ำตาลทรายแทนได้ และเทศกาลสงกรานต์ที่มีการกำหนดวันเวลาในการจัดให้สอดคล้องกับวันหยุดของรัฐบาลและนายจ้างตามโรงงานอุตสาหกรรม เป็นต้น

จากการช่วยกันรักษาศิลปวัฒนธรรมของคนในชุมชนจึงส่งผลให้ชุมชนมอญบางกระดี่มีวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง และคนนอกได้เข้ามาชื่นชมและรับรู้ความเป็นมอญ ท่ามกลางกระแสโลกที่หมุนไปอย่างรวดเร็ว และความเจริญที่สืบคลานเข้าสู่ชุมชน แต่ชาวมอญบางกระดี่ยังคงความเป็นมอญอยู่ได้ ความเป็นมอญถ่ายทอดสู่สายตาของผู้พบเห็นและได้รับความชื่นชม ตลอดจนถึงการสนับสนุนจากหน่วยงานจากทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ตลอดจนได้ออกสู่สายตาประชาชนทั่วโลกผ่านทางสื่อโทรทัศน์ หลายคนหลายฝ่ายสนใจและอยากเห็นว่ามอญในกรุงเทพมหานครนั้นยืนหยัดอยู่ได้อย่างไร เมื่อเกิดการรับรู้และชื่นชมในศิลปวัฒนธรรมจากภายนอกแล้ว ส่งผลให้ชาวมอญบางกระดี่ไม่รู้สึกลอายที่เป็นคนเป็นคนมอญ แต่กลับเกิดความภาคภูมิใจในชาติพันธุ์ของตนเอง แสดงให้เห็นในเรื่องของศักดิ์ศรีของชาวมอญ และสร้างพื้นที่ของตนเองได้เป็นอย่างดี

ชาวมอญบางกระดี่นั้นมีแนวทางในการพัฒนาคือเมื่อคนในชุมชนร่วมกันอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ความเชื่อของตนเองไว้แล้ว สิ่งเหล่านั้นเมื่อได้รับการปฏิบัติสืบทอดจากคนทุกรุ่นจะก่อให้เกิดความเข้มแข็ง และยืนหยัดอยู่ได้ นอกจากชุมชนมอญบางกระดี่จะอยู่ได้แล้วสิ่งต่างๆ เหล่านี้เมื่อออกสู่สายตาของคนนอกก็เกิดการชื่นชม และจะได้รับการสนับสนุนต่อไป เช่นจากภาครัฐจากนักท่องเที่ยวและผู้สนใจ ทำให้เห็นว่ามอญเป็นมอญได้แม้ไม่มีแผ่นดิน ส่งผลให้ชาวมอญมีศักดิ์ศรีของตน และได้รับความเป็นธรรม ชุมชนเกิดความยั่งยืน และอยู่ร่วมกับธรรมชาติแวดล้อมได้อย่างมีความสุข

สรุปได้ว่าแนวทางการพัฒนาของชุมชนมอญบางกระดี่นั้นหากจะให้ความมั่นคงและยั่งยืน ชาวบ้านในชุมชนทุกคนในฐานะที่เป็นคนในมีความรู้ความเข้าใจ และความคุ้นเคยกับทุนทางวัฒนธรรมของตนเองเป็นอย่างดี ควรมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชุมชนมอญบางกระดี่เอง โดยเริ่มพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมที่มีด้วยการใช้ความรู้และสติปัญญาที่มี รวบรวมทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิม จากนั้นหากสิ่งใดขาดหายไปก็ร่วมกันฟื้นฟู ประยุกต์ให้เข้ากับยุคสมัย หรือประดิษฐ์คิดค้นสร้างสรรค์สิ่งใหม่ โดยคนในชุมชนเป็นหลัก เนื่องจากคนในชุมชนเข้าใจถึงความหมายของทุนทางวัฒนธรรมของตนเองทำให้ทุนทางวัฒนธรรมที่ถูกปรับปรุงหรือสร้างสรรค์ขึ้นใหม่นั้นๆ จะไม่ไกลห่างจากความเป็นดั้งเดิมหรือความหมายทางวัฒนธรรมไม่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก

โดยการพัฒนาชุมชนบนมิติทางวัฒนธรรมนั้นต้องประกอบไปด้วยมุมมองจากคนหลายกลุ่ม โดยเริ่มจากที่สำคัญที่สุดคือคนในชุมชน ซึ่งเป็นคนที่เข้าใจปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นในชุมชนได้ดีส่งผลให้การพัฒนาชุมชนนั้นถูกจุด และเนื่องจากชุมชนมอญบางกระดี่นั้นศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก พระสงฆ์จึงมีบทบาทสำคัญในการร่วมพัฒนาชุมชนมอญเช่นกัน เนื่องจากเป็นผู้ดำเนินพิธีกรรมต่างๆ อีกทั้งวัดบางกระดี่ยังเป็นสถานที่จัดกิจกรรมหลักของคนในชุมชนมอญบางกระดี่ เช่นในการเพิ่มกิจกรรมเกี่ยวกับภาษามอญไม่ว่าจะเป็นในการเทศน์หรือการจัดกิจกรรมต่างๆ

และอีกสิ่งที่สำคัญในชุมชนคือเรื่องการนับถือผี การนับถือผีส่งผลให้ชุมชนมอญบางกระดี่อยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข ช่วยให้คนในชุมชนสามารถดำเนินวิถีชีวิตร่วมกับกับธรรมชาติแวดล้อมได้ โดยสถานที่ต่างๆ จะมีศาลเจ้าพ่อเจ้าแม่ตั้งอยู่ เกิดการเกรงกลัวที่จะฝ่าฝืนกฎของชุมชนที่กำหนดในเรื่องของการตัดใช้ประโยชน์ของป่าจาก และคนทรงเจ้าก็มีบทบาทด้วยในเรื่องของการพัฒนาชุมชน เช่นการทรงเจ้าพ่อและความหมายต่างๆที่ต้องจัดการทรงขึ้น เนื่องจากคนทรงเจ้าหรือปะจุมีการสืบทอดมาภายในวงศ์ตระกูลความหมายต่างๆที่มีนั้นควรได้รับการถ่ายทอดสู่ลูกหลานในชุมชน หน่วยงานภาครัฐบาล อย่างเช่นสำนักงานเขตบางขุนเทียนนั้น ควรให้ความเคารพกับความเชื่อของชาวบ้านในชุมชน เปลี่ยนมุมมองในเรื่องความเชื่อและศิลปวัฒนธรรมของคนมอญบางกระดี่ และมีส่วนสำคัญมากในการเข้ามาสนับสนุนและให้ความช่วยเหลือในส่วนที่ชุมชนต้องการ เช่นการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคต่างๆ ปราชญ์ของชุมชนทางด้านต่าง เป็นส่วนสำคัญอีกส่วนหนึ่งของชุมชน ควรร่วมกันถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมรวมถึงบอกเล่าความหมายส่งต่อให้ลูกหลานอย่างครบถ้วนควรให้เด็กรุ่นใหม่ในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสืบทอด ตลอดจนมีการพัฒนาร่วมกัน ในส่วนของนักพัฒนาหรือนักวิชาการที่เข้ามาในชุมชนก็มีส่วนสำคัญที่จะเป็นอีกมุมมองหนึ่งที่สามารถเข้ามาช่วยเติมเต็มให้แก่ชุมชนในส่วนความรู้ที่ยังขาดหาย หากมีการร่วมมือกันของ

บุคคลที่กล่าวมาในเบื้องต้นนั้น ย่อมส่งผลให้ชุมชนมอญบางกระดี่สามารถพัฒนาชุมชนของตนเองได้บนฐานความรู้ของตนและก่อให้เกิดความยั่งยืนของชุมชนและธรรมชาติแวดล้อม

การศึกษาเรื่องมิติทางวัฒนธรรมในการพัฒนาชุมชนมอญบางกระดี่ทำให้ผู้วิจัยเห็นศักยภาพของชุมชนมอญบางกระดี่ ตลอดจนทราบทุนทางวัฒนธรรมของชาวมอญบางกระดี่ ที่แสดงออกมาถึงปัจจุบัน สิ่งเหล่านี้ทั้งการนับถือผี การเคารพพระพุทธศาสนา การแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ สิ่งต่างๆ ชุมชนมอญสามารถนำทุนทางวัฒนธรรมที่มีมาต่อยอดและเพิ่มมูลค่าให้สินค้าสร้างรายได้สู่ชุมชน เช่นการทำแฉ้ การปักผ้าสไบมอญเพื่อจำหน่ายเป็นของที่ระลึก การที่ชุมชนยังคงยึดถือปฏิบัติ ส่งผลให้ชุมชนมอญแห่งนี้ไม่ถูกกลืนกลายจากสังคมเมืองที่สืบสานเข้าสู่ชุมชนแบบตาโถม การแสดงพื้นถิ่นของชนมอญ การต่อสู้เพื่อนำเสนอความเป็นมอญสู่สายตาของคนนอก และต่อมาสิ่งเหล่านี้ได้รับการยกย่องและยอมรับจากคนในสังคมไทยที่มีโอกาสเข้าไปศึกษาหรือชมผ่านงานประเพณีต่างๆ ความต่างที่ถ่ายทอดออกมาได้อย่างเรียบง่ายงดงาม ล้วนได้รับคำชื่นชมจากคนภายนอก ทำให้ชนมอญบางกระดี่ที่นี่ไม่อาลัยที่จะแต่งกายแบบชาวมอญ พูดภาษามอญ และยังคงรักษาวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ ของตนไว้ได้เป็นอย่างดี ทุนทางวัฒนธรรมที่เป็นรากฐานที่สำคัญของชุมชนมอญบางกระดี่แห่งนี้ เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ชุมชนแห่งนี้ยังคงอยู่และพัฒนาต่อไปได้อย่างมั่นคง

สรุปได้ว่าโดยคนในชุมชนมอญบางกระดี่นั้นมิได้มองว่าศิลปวัฒนธรรมที่ตนเองมีนั้นเป็นสิ่งที่หยุดนิ่งตายตัว แต่พวกเขาได้ร่วมกันสร้างสรรค์ พัฒนาให้เข้ากับสังคมปัจจุบัน และนำทุนทางวัฒนธรรมที่มีนั้นไปต่อยอดพัฒนาให้เกิดรายได้ ทำให้ชาวมอญบางกระดี่มีวิถีชีวิตความเป็นมอญอย่างสงบสุข และปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมและแผ่นดินไทยได้เป็นอย่างดี ส่งผลให้เกิดความที่สงบสุขท่ามกลางความแตกต่างหลากหลาย การเรียนรู้ทำความเข้าใจต่อความหลากหลายเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญที่ก่อให้เกิดสังคมแห่งความเป็นธรรม การให้เกียรติและการเคารพซึ่งกันและกัน

บทที่ 6

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง มิติทางวัฒนธรรมในการพัฒนาชุมชนมอญบางกระดี่ แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยศึกษาถึง ประวัติศาสตร์การพัฒนาของชุมชน ทิศทางวัฒนธรรมของชุมชน และการนำทุนทางวัฒนธรรมที่มีไปใช้ในการพัฒนา โดยสามารถสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

6.1 สรุปผลการวิจัย

6.1.1 ประวัติศาสตร์การพัฒนา

ในส่วนแรกผู้วิจัยจะกล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชน การเปลี่ยนแปลงของชนชาติมอญนั้นเกิดขึ้นมาอย่างยาวนานท่ามกลางความขัดแย้ง สงครามระหว่างชาติพันธุ์การถูกเอารัดเอาเปรียบ ตลอดจนความขาดแคลน ผลจากการทำสงครามจากการหลอกลวงชาติพันธุ์เป็นน้ำหนึ่งเดียวกันส่งผลให้เกิดความขัดแย้งขึ้นมากมาย จนท้ายที่สุดนั้นมอญสิ้นชาติลง ผู้คนมากมายอพยพย้ายถิ่นฐานไปยังที่ต่างๆ

แห่งหนึ่งคือชุมชนมอญบางกระดี่ ชุมชนมอญบางกระดี่มีประวัติศาสตร์การก่อตั้งชุมชนมายาวนาน เดิมทีนั้นใช้การคมนาคมทางน้ำเป็นหลัก และประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น ทำนา เย็บจาก ตัดฟืน การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญที่เกิดขึ้นในชุมชน คือการตัดถนนพระรามที่ 2 เข้าสู่ชุมชน ส่งผลให้มีนายทุนค้าที่ดินเข้ามาในชุมชนเป็นจำนวนมาก ที่ดินถูกเปลี่ยนมือ ชาวมอญบางกระดี่เป็นเศรษฐีจากการขายที่ดิน เพื่อสร้างโรงงานอุตสาหกรรม ชาวมอญบางกระดี่บางคนขายที่นาซึ่งเป็นอาชีพหลัก และหันมาเป็นแรงงานตามโรงงานอุตสาหกรรม นอกจากโรงงานอุตสาหกรรมแล้วยังมีบ้านจัดสรรผุดขึ้นเป็นจำนวนมาก ความเจริญต่างๆ หลั่งไหลเข้าสู่ชุมชนอย่างรวดเร็ว ระบบสาธารณูปโภค เช่น น้ำประปา และไฟฟ้า เข้าสู่ชุมชน มีการปรับเปลี่ยนการสร้างบ้านเรือนเพื่อปรับเข้ากับกระแสไฟฟ้าที่เข้าสู่ชุมชน คนในชุมชนรับวัฒนธรรมต่างๆ เข้าสู่ชุมชนอย่างรวดเร็วทั้งทางวิทยุ โทรทัศน์ และการสื่อสารกับคนนอกชุมชน

เวลาผ่านไประยะหนึ่งจึงเกิดพลังที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง คือการที่พ่อค้ารับซื้อของเก่าเข้ามาในชุมชน คนในชุมชนจำนวนมากนำของเก่า ซึ่งเป็นข้าวของเครื่องใช้ของชาวมอญออกมาขายให้พ่อค้ารับซื้อของเก่า เมื่อเห็นดังนั้น คนในชุมชนส่วนหนึ่งจึงรู้สึกว่าควรที่จะเก็บข้าวของเครื่องใช้เหล่านั้นไว้ จึงเกิดการตระหนักในวัฒนธรรมของตนเองตั้งแต่นั้นมา

ผลเชิงการพัฒนานั้นพบว่า การคมนาคมทางบกที่เข้าสู่ชุมชนนั้น ส่งผลให้ชาวมอญบางกระดี่มีปฏิสัมพันธ์กับคนนอกชุมชนเพิ่มมากขึ้น ทั้งจากการออกไปทำงาน หรือการออกไปเรียนหนังสือของเด็กในชุมชน เกิดการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกันเกิดขึ้น คนมอญนั้นสามารถปรับตัวเข้ากับคนไทยได้เป็นอย่างดี จะเห็นได้จาก เมื่อมีงานที่วัดบางกระดี่ก็จะมีคนไทยร่วมด้วย ส่งผลให้ชุมชนมอญเป็นที่รู้จักของคนนอกชุมชนเพิ่มมากขึ้น การรักษาศิลปวัฒนธรรมของชาวมอญบางกระดี่เป็นไปได้ด้วยดี เห็นได้จากศิลปวัฒนธรรมตลอดจนภาษาที่ใช้ในการสื่อสาร ที่ล้วนเป็นเอกลักษณ์ความเป็นมอญทั้งสิ้น

และผลจากพลังจากการตระหนักในคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมนั้นส่งผลให้ชุมชนร่วมกันอนุรักษ์และให้ความสำคัญกับความเป็นมอญ ข้าวของเครื่องใช้ ตลอดจนศิลปวัฒนธรรมต่างๆ นั้น สามารถเก็บไว้ให้ลูกหลานมอญในชุมชนได้ศึกษาเรียนรู้ ตลอดจนการเป็นชุมชนมอญแห่งสุดท้ายในเขตบางขุนเทียน ส่งผลให้ตอนนี้ชุมชนมอญเป็นที่รู้จัก และเป็นสถานที่ท่องเที่ยว และสามารถเรียนรู้วัฒนธรรมของชาวมอญบางกระดี่ได้อีกด้วย

6.1.2 ทูทางวัฒนธรรม

ผู้วิจัยพบทูทางวัฒนธรรมของชาวมอญบางกระดี่ทั้งหมด 5 ด้าน คือ ความเชื่อ ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม หัตถกรรม และภาษา ทูทางวัฒนธรรมถือเป็นสิ่งสำคัญที่ชุมชนแต่ละชุมชนล้วนมีอยู่ ขึ้นอยู่กับว่าชุมชนใดจะรักษาไว้ได้นานเท่าใด หรือมากน้อยแค่ไหน

ชุมชนมอญบางกระดี่นั้น มีการจัดเก็บและถ่ายทอดทูทางวัฒนธรรมของตนเองได้เป็นอย่างดี เช่น การสืบทอดศิลปวัฒนธรรมและภาษาไว้ และถ่ายทอดสู่เยาวชนมอญรุ่นใหม่ เช่น การร่วมกิจกรรมต่าง ๆ นั้น คนมอญจะร่วมกิจกรรมกันแทบทุกกิจกรรม เช่น การทำบุญที่วัด และกิจกรรมในวันสงกรานต์ เป็นต้น ทูทางวัฒนธรรมยังสามารถนำไปต่อยอดให้เกิดประโยชน์สามารถนำไปพัฒนาเป็นสินค้าเพื่อสร้างรายได้สู่ชุมชน อีกทั้งทูทางวัฒนธรรมมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชุมชน เนื่องจากการพัฒนาจากรากฐานที่ตนเองมีนั้นจะทำให้การพัฒนานั้นมีฐานรากที่มั่นคงและก่อให้เกิดความยั่งยืนได้ บนฐานความรู้ที่ตนถนัด

6.1.3 การนำทุนทางวัฒนธรรมที่มีไปใช้ในการพัฒนา

จากการศึกษาเรื่องการนำทุนทางวัฒนธรรมที่มีไปใช้ในการพัฒนาชุมชนของชาวมอญบางกระดี่ พบว่า ชาวมอญบางกระดี่ตระหนักในความเป็นมอญของตนเองผ่านประวัติศาสตร์ชนชาติมอญที่ยาวนานส่งผลให้ชาวมอญมีความสามัคคีและรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน

ชาวมอญบางกระดี่นำทุนทางวัฒนธรรมที่มีออกมาเผยแพร่ผ่านศิลปวัฒนธรรม ประเพณี หัตถกรรม และภาษา ปัจจุบันชุมชนมอญบางกระดี่นั้นยังคงมีความเชื่อเรื่องการนับถือผีและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในชุมชน ส่วนหนึ่งเนื่องจากชาวมอญบางกระดี่นับถือศาสนาพุทธอย่างเข้มแข็ง มีความเชื่อเรื่องบาปบุญ ซึ่งไม่แตกต่างกับเรื่องการนับถือผีที่ทุกคนในชุมชนเชื่อว่าหากประพฤติดีที่ข่มขู่คุ้มครองและช่วยเหลือ

นอกจากนั้นชาวมอญบางกระดี่มองทุนทางวัฒนธรรมของตนเองว่าเป็นสิ่งที่สามารถเคลื่อนไหว สร้างสรรค์ พัฒนาและปรับปรุงให้เข้ากับสังคมในยุคสมัยปัจจุบันได้ เช่นการปรับปรุงประเพณีสงกรานต์ให้มีกิจกรรมที่บุคคลภายนอกสามารถเข้าร่วมได้ ส่งผลให้ชาวมอญเป็นที่รู้จักและด้วยความเป็นชาติพันธุ์ในกรุงเทพมหานคร จึงน่าสนใจมากสำหรับนักท่องเที่ยว การพัฒนาที่หลากหลายเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้สังคมขับเคลื่อนไปได้

นอกจากคนในชุมชนจะร่วมกันรักษาศิลปวัฒนธรรมประเพณีของชาวมอญแล้ว ยังเปิดกว้างในการเข้ามามีส่วนร่วมในชุมชนของบุคคลภายนอก ทั้งทางด้านการพัฒนา และการท่องเที่ยวประเพณีต่างๆ ดังที่เราจะเห็นภาพของชาวมอญแต่งกายอย่างสวยงามตามแบบชาวมอญ และคนเมืองบริเวณใกล้เคียงที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านจัดสรร ส่วนร่วมด้านการพัฒนา เช่น ชุมชนมอญบางกระดี่มีการประสานงานกับสำนักงานเขตบางขุนเทียนในเรื่องของการจัดงานต่างๆ ของชุมชน ตลอดจนระบบสาธารณูปโภค และปัญหาต่างๆของชุมชน ซึ่งในส่วนนี้ชุมชนได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐ ส่งผลให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งและเป็นที่ยอมรับ อีกส่วนหนึ่งคือชุมชนมอญบางกระดี่เปิดกว้างสำหรับผู้สนใจสามารถเข้าชมศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในชุมชน ส่งผลให้วิถีชีวิตวัฒนธรรมความเป็นมอญถูกส่งผ่านสื่อต่างๆ เช่นสื่อโทรทัศน์ ทำให้ชุมชนเป็นที่รู้จัก ทำให้ชาวมอญอยู่ร่วมกับคนไทยได้อย่างมีความสุขและภาคภูมิใจในความเป็นมอญของตน รักษาศักดิ์ศรีความเป็นมอญของพวกเขาไว้ ส่งผลชุมชนมอญบางกระดี่ยังคงอยู่จนกระทั่งปัจจุบัน

6.2 อภิปรายผลสิ่งที่ค้นพบจากการวิจัย

จากการศึกษาเรื่องมิติทางวัฒนธรรมในการพัฒนาชุมชนมอญบางกระดี่ แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้ศึกษาโดยละเอียดครอบคลุมเนื้อหาตามประเด็นหลัก ได้แก่ ประวัติศาสตร์การพัฒนา ทูตทางวัฒนธรรม และแนวทางการนำทุนทางวัฒนธรรมไปใช้ในการพัฒนาของชุมชนมอญบางกระดี่ ผู้วิจัยศึกษาพร้อมกับทฤษฎีความขัดแย้งของ Karl Marx แนวคิดทุนทางวัฒนธรรมในการพัฒนา และแนวคิดมิติทางวัฒนธรรมในการพัฒนา

พบว่ากรณีประวัติศาสตร์ร่วมกันส่งผลต่อความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน และเกิดความสามัคคี นอกจากนี้ยังปรากฏในเรื่องของความขัดแย้ง 2 มิติ คือ ความขัดแย้งระหว่างคนมอญด้วยกัน และระหว่างคนมอญกับคนไทย ความขัดแย้งระหว่างคนมอญ เช่น ความขัดแย้งเรื่องการรักษาโบราณวัตถุของชุมชน คนบางส่วนต้องการขาย บางส่วนต้องการให้อนุรักษ์ เกิดความขัดแย้งกันระหว่างคนมอญด้วยกันเอง นำไปสู่การขัดแย้งและก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของชุมชนต่อมา คือมีการก่อตั้งพิพิธภัณฑ์ชุมชนขึ้น เพื่อเป็นที่รวบรวมโบราณวัตถุต่างๆ ซึ่งเป็นผลดีต่อชุมชนเนื่องจากเป็นประโยชน์ให้ลูกหลานในการศึกษาต่อไป

เรื่องทุนทางวัฒนธรรมนั้น ผู้วิจัยพบทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน เช่น การนับถือผี การแต่งกาย เป็นต้น ซึ่งใช้เป็นแนวทางที่สำคัญในการพัฒนาชุมชนมอญบางกระดี่ เช่น ในปัจจุบันชุมชนมอญบางกระดี่เป็นที่รู้จักในฐานะกลุ่มชาติพันธุ์ที่ยังคงรักษาเอกลักษณ์ความเป็นมอญไว้ได้เป็นอย่างดี ความเป็นชาติพันธุ์มอญนั้นมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่าง การรักษาทุนทางวัฒนธรรมด้วยการร่วมกันอนุรักษ์ของชาวมอญบางกระดี่จึงถือเป็นคลังเก็บวัฒนธรรมที่สำคัญ สอดคล้องกับแนวคิดของชยอนันต์ สมุทวณิช ที่ว่า วัฒนธรรมคือทุน เมื่อถือว่าวัฒนธรรมเป็นทุนแล้ว ก็จะต้องมีคลังที่ใช้เก็บรักษาทุนเหล่านั้นไว้ (ชยอนันต์ สมุทวณิช, 2540) ทุนทางวัฒนธรรมของชาวมอญบางกระดี่นั้นได้รับการถ่ายทอดส่งต่อ ทุกคนในชุมชนร่วมกันเก็บรักษาไว้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังนำทุนที่มีไปพัฒนาต่อยอดให้เกิดอาชีพ

ในส่วน of แนวทางการพัฒนานั้นคนในชุมชนมีการเรียนรู้ สร้างสรรค์ ปรับปรุงและพัฒนาให้เข้ากับยุคสมัย ซึ่งเป็นสิ่งดี เช่น มีการประชุมร่วมกันระหว่างผู้นำชุมชนกับสำนักงานเขตบางขุนเทียน ส่งผลให้ชุมชนมอญบางกระดี่ได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐ เช่น การพัฒนาระบบสาธารณูปโภค ตลอดจนการประชาสัมพันธ์ในการจัดกิจกรรมต่างๆ ส่วนนี้ผู้วิจัยศึกษาผ่าน การเคลื่อนไหว รับรู้ เรียนรู้ สร้างสรรค์ ผลิตภัณฑ์ใหม่ของชุมชนมอญบางกระดี่ สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาชุมชนบนมิติวัฒนธรรม เนื่องจากชาวมอญบางกระดี่ มีการปรับเปลี่ยนเรียนรู้และนำทุนทางวัฒนธรรมมาใช้ในการพัฒนาชุมชนได้ดี ไม่ได้มองว่าศิลปวัฒนธรรมที่ตนเองมีนั้นเป็นสิ่งที่โบราณที่ไม่สามารถจับต้องหรือเปลี่ยนแปลงได้ การปรับเปลี่ยนประเพณี เช่น เพิ่มการรดน้ำคำหัวแบบไทย

ในประเพณีสงกรานต์ ซึ่งปกติแล้วชาวมอญบางกระดี่จะรดน้ำ หรืออาบน้ำผู้ใหญ่อตามบ้านเรือนของตน ซึ่งบุคคลภายนอกเข้าถึงได้ยาก เป็นต้น

โดยหากวิเคราะห์ชุมชน โดยการใช้ SWOT Analysis เป็นเครื่องมือในการประเมินสถานการณ์ชุมชนในเรื่อง จุดแข็งจุดอ่อนโอกาสอุปสรรค โดยพบว่าจุดแข็งของชุมชนมอญบางกระดี่นั้น ตั้งแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบันชาวมอญล้วนได้รับสิทธิในการเป็นพลเมืองเทียบเท่ากับคนไทยเสมอ สามารถแสดงออกและประพฤติปฏิบัติประเพณีศิลปวัฒนธรรมแบบมอญได้อย่างเต็มที่ โดยไม่มีการปิดกั้นจากภาครัฐบาล คนในชุมชนมีความสามัคคีกัน เนื่องจากเป็นสังคมแบบเครือญาติ คนในชุมชนมีความภาคภูมิใจในความเป็นมอญของตนเอง อีกทั้งยังมีความเชื่อเรื่องการนับถือผีร่วมกัน บ้าน โรงเรียน และวัด อยู่ใกล้ชิดและมีการเกื้อกูลซึ่งกันและกัน วัฒนธรรมประเพณีของชาวมอญบางกระดี่แสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ได้ดี คนในชุมชนยังคงใช้ภาษามอญเป็นภาษาหลักในการสื่อสารกันภายในชุมชน จุดอ่อนของชุมชน คือ ความเชื่อบางอย่าง เช่น เรื่องการนับถือผี ไม่ได้ถ่ายทอดเรื่องราวละเอียดและความหมายของพิธีกรรมต่างๆ ให้ลูกหลานได้เข้าใจ ทำให้พวกเขาไม่สามารถอธิบายความเชื่อของตนให้ผู้อื่นฟังได้

โอกาสของชุมชนคือ หน่วยงานรัฐบาลคือ สำนักงานเขตบางขุนเทียนเข้ามาสนับสนุน เนื่องจากเป็นกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มสุดท้ายของเขตบางขุนเทียน สามารถจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแก่ผู้ที่สนใจได้ อีกทั้งเป็นชุมชนมอญที่ตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร เดินทางเข้ามาได้สะดวกนักท่องเที่ยวสามารถใช้เวลาเพียง 1 วันก็สามารถเดินทางมาเที่ยวได้ อุปสรรคคือ การสนับสนุนเรื่องเงินทุนจากทางภาครัฐยังไม่เพียงพอ คนในชุมชนไม่สามารถถ่ายทอดความหมายในพิธีกรรมอย่างละเอียดให้แก่ลูกหลานได้ ส่งผลให้บางพิธีกรรมนั้นเยาวชนในชุมชนไม่ทราบความหมายได้แต่เพียงปฏิบัติตามกันไปเท่านั้น ทำให้การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมบางอย่างไม่สามารถดำเนินไปได้ภายใต้หลักของความเชื่อที่มีอยู่เดิม การเข้าใจความหมายของกิจกรรมหรือพิธีกรรมต่างๆ ในชุมชน ก็จะทำให้คนในชุมชนสามารถต่อยอดสร้างสรรค์ปรับปรุงได้มากกว่าเดิม

นอกจากนั้นยังพบว่า การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมไทย เช่นการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ส่งผลให้ประชาชนส่วนมากมองการทำงานเกษตรในแง่ลบ และเสียเปรียบรายได้จากการประกอบอาชีพเกษตรกรรมน้อย อีกทั้งระบบการศึกษาที่รัฐจัดทำขึ้น ทำให้คนรุ่นใหม่ออกจากระบบการเกษตรเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นการถ่ายทอดวัฒนธรรมบางอย่างเกิดข้อจำกัด

แนวทางการพัฒนายังไม่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น เทคโนโลยีในการผลิต การดูแลจัดสรรทรัพยากร ซึ่งถือเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้คนในชุมชนละเอียดและปรับเปลี่ยนภูมิปัญญาที่เคยมีมาตั้งแต่อดีต

นอกจากนี้งานของผู้วิจัยในครั้งนี้ได้เห็นพัฒนาการการสืบทอดศิลปวัฒนธรรมที่ดีขึ้นกว่าในอดีต ตามงานวิจัยของคุณสุภาพร มากแจ้ง ในปี 2540 เรื่อง การศึกษาวิถีชีวิตมอญบางขุนเทียน “มอญบางกระดี่” เนื่องจากได้กล่าวไว้ว่า ชุมชนมอญบางกระดี่มีแนวโน้มที่จะถูกกลืนกลายจากสังคมเมือง เช่น การใช้ภาษามอญที่ลดลงอย่างรวดเร็ว แต่งานวิจัยของผู้วิจัยในครั้งนี้กลับพบว่าชุมชนมอญบางกระดี่ยังคงรักษาความเป็นมอญของตนไว้ได้ดี เหตุผลที่งานวิจัยไม่สอดคล้องกันในครั้งนี้อาจเนื่องมาจากบริบทเรื่องเวลาที่แตกต่างกัน ประกอบกับชุมชนมอญบางกระดี่นั้นผ่านการพัฒนามาอย่างยาวนาน พัฒนาการต่างๆ ที่เกิดขึ้นส่งผลให้คนในชุมชนมอญบางกระดี่เกิดการตระหนักถึงศิลปวัฒนธรรมของตน จากนั้นจึงร่วมกันรักษาความเป็นมอญของชุมชนสืบต่อมาจนกระทั่งปัจจุบัน

จากการศึกษาเรื่องมิติทางวัฒนธรรมในการพัฒนาชุมชนมอญบางกระดี่นั้น ผู้วิจัยได้เรียนรู้ว่า เมื่อกล่าวถึงศิลปวัฒนธรรมแล้ว เราไม่ควรมองสิ่งเหล่านี้เป็นภาพที่ตายตัว และเป็นเรื่องเก่า หากแต่ควรมองอย่างเชื่อมโยง เรียนรู้และประยุกต์ให้เข้ากับยุคสมัยในปัจจุบัน เนื่องจากศิลปวัฒนธรรมสะท้อนความเป็นตัวตนหรือรากเหง้าที่แท้จริงของคน หากนำทุนทางวัฒนธรรมที่มีมาต่อยอดและพัฒนาชุมชนจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนนั้นๆ เป็นอย่างมาก ดังนั้นเราจึงควรตระหนักในทุนทางวัฒนธรรมที่ตนเองมีและสร้างสรรค์ปรับปรุงเปลี่ยนแปลง เพื่อให้ทุนทางวัฒนธรรมเหล่านั้นเป็นประโยชน์ต่อไป สิ่งที่เราควรเน้นย้ำคือหากสามารถพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมที่มีลักษณะเฉพาะของตนเองได้แล้ว การพัฒนาจะประสบผลสำเร็จและชุมชนจะเกิดความยั่งยืน

6.3 ข้อเสนอแนะ

6.3.1 ข้อเสนอแนะทั่วไป

จากการศึกษาเรื่อง มิติทางวัฒนธรรมในการพัฒนาชุมชนมอญบางกระดี่ แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ทำให้ผู้ที่สนใจนั้นควรศึกษาเรื่องประวัติศาสตร์การพัฒนาของชุมชน ค้นหาทุนทางวัฒนธรรม และแนวทางในการพัฒนาชุมชนของชุมชนมอญบางกระดี่ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับชุมชนหรือกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ และนำไปเป็นต้นแบบของกลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่ในเขตเมือง เพื่อทำความเข้าใจในความหลากหลายและอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข

6.3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาประวัติศาสตร์การพัฒนาของชุมชน ค้นหาทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน รวมถึงการศึกษาแนวทางในการนำทุนทางวัฒนธรรมที่มีไปใช้ในการพัฒนาชุมชน

6.3.2.1 ควรมีการศึกษาเรื่องภาษามอญ ซึ่งยังเป็นภาษาที่ชาวมอญบางกระดี่ยังคงใช้ในการสื่อสารในชุมชน เพื่อทราบถึงวิธีการสืบทอดและส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่นอย่างละเอียด เนื่องจากเป็นส่วนสำคัญที่แสดงถึงความเป็นชาติพันธุ์เดียวกัน

6.3.2.2 ควรศึกษาความเชื่อเรื่องการนับถือผีอย่างละเอียดเนื่องจากมีขั้นตอนที่ละเอียด และมีความหมายทุกขั้นตอน ศึกษาเรื่องความเชื่อนี้ในบริบทของยุคโลกาภิวัตน์ว่าจะมีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงไปหรือไม่ อย่างไร

มิติทางวัฒนธรรมในการพัฒนาชุมชนมอญบางกระดี่ แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

THE CULTURAL DIMENSION IN DEVELOPMENT OF MON COMMUNITY AT BANG-KAR-DI, SAMAE-DAM SUB- DISTRICT, BANG- KHUN-TIAN DISTRICT, BANGKOK

สุนิสา เปี่ยมคุ้ม 5236094 LCRU/M

ศศ.ม. (วัฒนธรรมและการพัฒนา)

คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : ชิตชายักษ์ ยมาภัย,ค.ศ., วีรนนท์ ดำรงสกุล, ปร.ด.

บทสรุปแบบสมบูรณ์

ความสำคัญและที่มาของหัวข้อวิจัย

เอเชียอาคเนย์เป็นดินแดนที่มีความซับซ้อนหลากหลายทางภาษาและชาติพันธุ์มากที่สุดแห่งหนึ่งของโลก อันเป็นผลมาจากพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ การเมือง สังคม วัฒนธรรมที่ผู้คนหลากหลายเผ่าพันธุ์ได้สร้างร่วมกันมาเป็นเวลายาวนาน ประเทศไทยในปัจจุบันซึ่งตั้งอยู่ใจกลางเอเชียอาคเนย์ จึงเป็นดินแดนที่ประกอบขึ้นด้วยประชากรที่มีความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรมชาติพันธุ์เป็นอย่างมาก ในจำนวนประชากรกว่า 60 ล้านคนประกอบขึ้นจากกลุ่มภาษาชาติพันธุ์ทั้งสิ้นกว่า 70 ภาษา กระจายอยู่ในส่วนต่างๆของประเทศ (สุวิไล เปรมศรีรัตน์,2551:41)

ในประเทศไทยประกอบด้วยหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น คนลาว คนเขมร คนจีน และชาวเขาเผ่าต่างๆ และมีความแตกต่างกันออกไป ทั้งศาสนา ภาษา ความเชื่อ วิถีชีวิต ถิ่นที่อยู่อาศัย เป็นต้น

มอญ เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก และมีประวัติและความเป็นมาที่น่าสนใจ โดยเฉพาะประเพณีและวัฒนธรรม ความเชื่อ และภูมิปัญญาต่างๆ ที่สืบทอดกันมาแต่โบราณมอญเป็นชนชาติหนึ่งซึ่งอาศัยอยู่เป็นกลุ่มกระจัดกระจายอยู่ในประเทศพม่าและไทย ชนชาติมอญเรียกตัวเองว่า มอญ (Mon) พม่าเรียกชนชาติมอญว่าตะเลง (Talaing) ส่วนไทยเรียกชนชาติมอญว่ามอญหรือตะเลง ในสมัยโบราณชาวตะวันตกเรียกชาวมอญว่าเพกวน

(Peguan) ซึ่งปัจจุบันชื่อนี้เลิกใช้ไปแล้ว เรียกอีกชื่อหนึ่งของชนชาติมอญซึ่งเป็นที่ยึดกันดีคือ รามัญ (Raman) (สุจริตถึกษณ์ ดิผดุง และคณะ ,2538:1)

ในอดีตมอญถือเป็นชาติที่เก่าแก่มากในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นชาติที่มีความเจริญรุ่งเรืองทั้งด้านที่เป็นเมืองท่าสำคัญในการติดต่อค้าขาย และยังเป็นชาติที่มีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก และไทยเองก็ได้รับอิทธิพลทางด้านพระพุทธศาสนาจากมอญด้วย มอญได้รับอิทธิพลทางด้านพระพุทธศาสนาโดยตรงมาจากประเทศอินเดีย และมอญก็นำพุทธศาสนาเผยแพร่ออกไปยังประเทศต่างๆ

มอญได้อพยพเข้าสู่ดินแดนไทยตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเรื่อยมาจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ รวมครั้งใหญ่ๆทั้งสิ้น 7 ครั้ง (สุภรณ์ โอเจริญ ,2527 : 14-22) แต่แต่ละครั้งได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งถิ่นฐานทำมาหากินอยู่ตามสถานที่ต่างๆ รอบเมืองหลวงตามลำน้ำเจ้าพระยา และตามลำน้ำแม่กลอง จากสามโคก จังหวัดปทุมธานี ปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี และต่อไปถึงพระประแดง ในจังหวัดสมุทรปราการ นอกจากนี้ยังมีที่บ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี เป็นต้น (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2536 : 51)

ปัจจุบันคนไทยเชื้อสายมอญในทุกๆพื้นที่ ยังคงสืบทอดประเพณีพิธีกรรมของบรรพบุรุษไว้ได้เป็นอย่างดี เช่น ประเพณีนับถือผี ประเพณีการเกิด แก่ เจ็บ ตาย วัฒนธรรมการแต่งกายที่อยู่อาศัย เป็นต้น และคนมอญก็มีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก ซึ่งไม่แตกต่างกับสังคมไทยนัก ทำให้คนมอญอยู่ร่วมกับคนไทยได้อย่างกลมกลืน

ชุมชนมอญบางกระดี่ เป็นชุมชนมอญเก่าแก่แห่งหนึ่งที่ยังคงรักษาขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมเดิมได้เป็นอย่างดี เห็นได้จากวัฒนธรรมการแต่งกาย ที่อยู่อาศัย ภาษา ประเพณีการนับถือผี การเล่นสะบ้า ทะแยมอญ ดักบาตรดอกไม้ ที่ยังมีให้เห็นอยู่จนถึงปัจจุบัน แสดงให้เห็นถึงการสืบทอดศิลปวัฒนธรรมได้อย่างชัดเจน ชุมชนมอญบางกระดี่ ถือเป็นชุมชนมอญที่อยู่ในกรุงเทพมหานคร ได้รับความเจริญทางด้านต่างๆเข้ามาในชุมชนอย่างเต็มที่ และได้รับผลกระทบจากการขยายพื้นที่ทางอุตสาหกรรม ตลอดจนบ้านจัดสรร แต่คนในชุมชนยังคงปฏิบัติสืบทอดศิลปวัฒนธรรม ความเชื่อต่างๆไว้ และสามารถปรับตัวเข้ากับคนไทยได้เป็นอย่างดี และยังคงรักษาความเป็นมอญ ยึดโยงอยู่กับถิ่นกำเนิดเดิม สืบทอดเอกลักษณ์ เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนมอญได้จนถึงปัจจุบัน

การใช้วัฒนธรรมในการพัฒนาชุมชนจึงถือเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ชุมชนมอญยังคงอยู่ และรักษาความเป็นมอญ สร้างพื้นที่ของชาวมอญในสังคมไทย และยังคงอัตลักษณ์ของความเป็นมอญ การผูกพันยึดโยงคนในชุมชนชาวมอญร่วมกันทางด้านประวัติศาสตร์ ดังนั้นการมีประวัติศาสตร์และความเชื่อที่มีร่วมกันจึงก่อให้เกิดการรวมตัว ความรู้สึกผูกพันร่วมกันทางชาติ

อย่างเข้มแข็ง นอกจากนั้นยังมีการปรับตัวเข้ากับสภาพสังคมในปัจจุบัน ควบคู่ไปกับการพัฒนาชุมชนมอญบางกระดี่ให้ยังคงความเป็นมอญสืบมาจนกระทั่งปัจจุบัน การเข้าใจวัฒนธรรม เคารพความหลากหลายความแตกต่าง ถือเป็นสิ่งดีที่คนในสังคมไทยควรให้ความสำคัญและทำความเข้าใจ สิ่งเหล่านี้จะทำให้ทุกเชื้อชาติสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข การศึกษาเรื่องมิติทางวัฒนธรรมในการพัฒนาชุมชนมอญ จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจว่าชาวมอญมีทุนทางวัฒนธรรมอะไรบ้าง และพวกเขานำทุนทางวัฒนธรรมที่มี ไปใช้ในการพัฒนาชุมชนอย่างไร

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์การพัฒนาของชุมชน มอญบางกระดี่ แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
- 2) ค้นหาทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนมอญบางกระดี่ แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
- 3) เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาชุมชนด้วยวัฒนธรรมของชุมชนมอญบางกระดี่ แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

รูปแบบการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกพื้นที่ในการศึกษา คือ ชุมชนมอญบางกระดี่ แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร หมู่ 2, 8 และ 9 ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เนื่องจากด้วยงานวิจัยนี้มุ่งศึกษา ประวัติศาสตร์การพัฒนา ค้นหาทุนทางวัฒนธรรม และแนวทางการพัฒนาของชุมชนมอญบางกระดี่ จึงต้องใช้มุมมองของคนในชุมชน เป็นผู้ให้ข้อมูลและประสบการณ์

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยเริ่มจากการเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสาร ผู้วิจัยได้ทำการค้นคว้าข้อมูลและรวบรวมข้อมูลจากบทความ งานวิจัย รวมถึงวารสารหนังสือ ที่เกี่ยวข้องกับประวัติ ประเพณี และพิธีกรรมของชาวมอญบางกระดี่ จากแหล่งข้อมูลต่างๆ เช่น ห้องสมุด

มหาวิทยาลัยมหิดล ห้องสมุดสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล หอสมุดแห่งชาติ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมมอญบางกระบือ และเว็บไซต์ต่างๆ

การเก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยได้เตรียมพื้นที่วิจัย ทำการลงพื้นที่เพื่อพูดคุยกับประธานศูนย์วัฒนธรรมมอญบางกระบือ ในเบื้องต้นในเรื่องโดยทั่วไปของชุมชน รวมถึงบอกถึงวัตถุประสงค์ในการเข้ามาทำงานวิจัยในชุมชน และได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากคนในชุมชนในการให้ข้อมูลซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินการวิจัย

กลุ่มเป้าหมายของแหล่งข้อมูล ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายในการทำวิจัยครั้งนี้ออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักจะเป็นผู้ให้ข้อมูลด้านประวัติความเป็นมาและบทบาทของแคนที่มีต่อวิถีชีวิตของชาวมอญตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ผู้เชี่ยวชาญ ปราชญ์ชุมชนที่มีความรู้ความสามารถในเรื่องของศิลปวัฒนธรรมของชาวมอญรวมถึงเรื่องการประกอบอาชีพ

ผู้วิจัยได้จัดทำเอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมการวิจัย (Participant information sheet) และหนังสือแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมการวิจัยโดยได้รับการบอกกล่าวและเต็มใจ (Informed consent form) แบบมาอย่างละ 1 ฉบับ ในการเก็บข้อมูลครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลจากชาวมอญที่มีวิถีชีวิตที่บรรลุนิติภาวะแล้ว ตลอดจนคุณวุฒิด้านบริบทที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย บุคคลนั้น ๆ จึงสามารถพิจารณาเข้าร่วมได้ด้วยตนเอง

วิธีการเก็บข้อมูล การสังเกต (Observation) ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Non-Structural interview) โดยการพูดคุยซักถามเรื่องโดยทั่วไป แล้วนำไปสู่ประเด็นที่ตั้งไว้

ผลการวิจัย

1) ประวัติศาสตร์การพัฒนา

ในส่วนแรกผู้วิจัยจะกล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชน การเปลี่ยนแปลงของชนชาติมอญนั้นเกิดขึ้นมาอย่างยาวนานท่ามกลางความขัดแย้ง สงครามระหว่างชาติพันธุ์การถูกเอารัดเอาเปรียบ ตลอดจนความขาดแคลน ผลจากการทำสงครามจากการหมายรวมชาติพันธุ์เป็นน้ำหนึ่งเดียวกันส่งผลให้เกิดความขัดแย้งขึ้นมากมาย จนท้ายที่สุดนั้นมอญสืบชาติลง ผู้คนมากมายอพยพย้ายถิ่นฐานไปยังที่ต่างๆ

แห่งหนึ่งคือชุมชนมอญบางกระดี่ ชุมชนมอญบางกระดี่มีประวัติศาสตร์การก่อตั้งชุมชนมายาวนาน เดิมทีนั้นใช้การคมนาคมทางน้ำเป็นหลัก และประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น ทำนา เย็บจาก ตัดฟืน การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญที่เกิดขึ้นในชุมชน คือการตัดถนนพระรามที่ 2 เข้าสู่ชุมชน ส่งผลให้มีนายทุนค้าที่ดินเข้ามาในชุมชนเป็นจำนวนมาก ที่ดินถูกเปลี่ยนมือ ชาวมอญบางกระดี่เป็นเศรษฐีจากการขายที่ดิน เพื่อสร้างโรงงานอุตสาหกรรม ชาวมอญบางกระดี่บางคนขายที่นาซึ่งเป็นอาชีพหลัก และหันมาเป็นแรงงานตามโรงงานอุตสาหกรรม นอกจากโรงงานอุตสาหกรรมแล้วยังมีบ้านจัดสรรผุดขึ้นเป็นจำนวนมาก ความเจริญต่างๆ หลั่งไหลเข้าสู่ชุมชนอย่างรวดเร็ว ระบบสาธารณูปโภค เช่น น้ำประปา และไฟฟ้า เข้าสู่ชุมชน มีการปรับเปลี่ยนการสร้างบ้านเรือนเพื่อปรับเข้ากับกระแสไฟฟ้าที่เข้าสู่ชุมชน คนในชุมชนรับวัฒนธรรมต่างๆ เข้าสู่ชุมชนอย่างรวดเร็วทั้งทางวิทยุ โทรทัศน์ และการสื่อสารกับคนนอกชุมชน

เวลาผ่านไประยะหนึ่งจึงเกิดพลังที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง คือการที่พ่อค้ารับซื้อของเก่าเข้ามาในชุมชน คนในชุมชนจำนวนมากนำของเก่า ซึ่งเป็นข้าวของเครื่องใช้ของชาวมอญออกมาขายให้พ่อค้ารับซื้อของเก่า เมื่อเห็นดังนั้น คนในชุมชนส่วนหนึ่งจึงรู้สึกว่าการที่จะเก็บข้าวของเครื่องใช้เหล่านั้นไว้ จึงเกิดการตระหนักในวัฒนธรรมของตนเองตั้งแต่นั้นมา

ผลเชิงการพัฒนานั้นพบว่า การคมนาคมทางบกที่เข้าสู่ชุมชนนั้น ส่งผลให้ชาวมอญบางกระดี่มีปฏิสัมพันธ์กับคนนอกชุมชนเพิ่มมากขึ้น ทั้งจากการออกไปทำงาน หรือการออกไปเรียนหนังสือของเด็กในชุมชน เกิดการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกันเกิดขึ้น คนมอญนั้นสามารถปรับตัวเข้ากับคนไทยได้เป็นอย่างดี จะเห็นได้จาก เมื่อมีงานที่วัดบางกระดี่ก็จะมีคนไทยร่วมด้วย ส่งผลให้ชุมชนมอญเป็นที่รู้จักของคนนอกชุมชนเพิ่มมากขึ้น การรักษาศิลปวัฒนธรรมของชาวมอญบางกระดี่เป็นไปได้อย่างดี เห็นได้จากศิลปวัฒนธรรมตลอดจนภาษาที่ใช้ในการสื่อสาร ที่ล้วนเป็นเอกลักษณ์ความเป็นมอญทั้งสิ้น

และผลจากพลังจากการตระหนักในคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมนั้นส่งผลให้ชุมชนร่วมกันอนุรักษ์และให้ความสำคัญกับความเป็นมอญ ข้าวของเครื่องใช้ ตลอดจนศิลปวัฒนธรรมต่างๆ นั้น สามารถเก็บไว้ให้ลูกหลานมอญในชุมชนได้ศึกษาเรียนรู้ ตลอดจนการเป็นชุมชนมอญแห่งสุดท้ายในเขตบางขุนเทียน ส่งผลให้ตอนนี้ชุมชนมอญเป็นที่รู้จัก และเป็นสถานที่ท่องเที่ยว และสามารถเรียนรู้วัฒนธรรมของชาวมอญบางกระดี่ได้อีกด้วย

2) ทูทางวัฒนธรรม

ผู้วิจัยพบทูทางวัฒนธรรมของชาวมอญบางกระดี่ทั้งหมด 5 ด้าน คือ ความเชื่อ ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม หัตถกรรม และภาษา ทูทางวัฒนธรรมถือเป็นสิ่งสำคัญที่ชุมชนแต่ละชุมชนล้วนมีอยู่ ขึ้นอยู่กับว่าชุมชนใดจะรักษาไว้ได้นานเท่าใด หรืออย่างน้อยแค่ไหน

ชุมชนมอญบางกระดี่นั้น มีการจัดเก็บและถ่ายทอดทุนทางวัฒนธรรมของตนเองได้เป็นอย่างดี เช่น การสืบทอดศิลปวัฒนธรรมและภาษาไว้ และถ่ายทอดสู่เยาวชนมอญรุ่นใหม่ เช่น การร่วมกิจกรรมต่าง ๆ นั้น คนมอญจะร่วมกิจกรรมกันแทบทุกกิจกรรม เช่น การทำบุญที่วัด และกิจกรรมในวันสงกรานต์ เป็นต้น ทุนทางวัฒนธรรมยังสามารถนำไปต่อยอดให้เกิดประโยชน์สามารถนำไปพัฒนาเป็นสินค้าเพื่อสร้างรายได้สู่ชุมชน อีกทั้งทุนทางวัฒนธรรมมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชุมชน เนื่องจากการพัฒนาจากรากฐานที่ตนเองมีนั้นจะทำให้การพัฒนานั้นมีฐานรากที่มั่นคงและก่อให้เกิดความยั่งยืนได้ บนฐานความรู้ที่ตนถนัด

3) การนำทุนทางวัฒนธรรมที่มีไปใช้ในการพัฒนา

จากการศึกษาเรื่องการนำทุนทางวัฒนธรรมที่มีไปใช้ในการพัฒนาชุมชนของชาวมอญบางกระดี่ พบว่า ชาวมอญบางกระดี่ตระหนักในความเป็นมอญของตนเองผ่านประวัติศาสตร์ชนชาติมอญที่ยาวนานส่งผลให้ชาวมอญมีความสามัคคีและรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน

ชาวมอญบางกระดี่นำทุนทางวัฒนธรรมที่มีออกมาเผยแพร่ผ่านศิลปวัฒนธรรม ประเพณี หัตถกรรม และภาษา ปัจจุบันชุมชนมอญบางกระดี่นั้นยังคงมีความเชื่อเรื่องการนับถือผีและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในชุมชน ส่วนหนึ่งเนื่องจากชาวมอญบางกระดี่นับถือศาสนาพุทธอย่างเข้มแข็ง มีความเชื่อเรื่องบาปบุญ ซึ่งไม่แตกต่างกับเรื่องการนับถือผีที่ทุกคนในชุมชนเชื่อว่าหากประพฤติตนดี ผิดข้อห้ามกรรมและช่วยเหลือ

นอกจากนั้นชาวมอญบางกระดี่มองทุนทางวัฒนธรรมของตนเองว่าเป็นสิ่งที่สามารถเคลื่อนไหว สร้างสรรค์ พัฒนาและปรับปรุงให้เข้ากับสังคมในยุคสมัยปัจจุบันได้ เช่น การปรับปรุงประเพณีสงกรานต์ให้มีกิจกรรมที่บุคคลภายนอกสามารถเข้าร่วมได้ ส่งผลให้ชาวมอญเป็นที่รู้จักและด้วยความเป็นชาติพันธุ์ในกรุงเทพมหานคร จึงน่าสนใจมากสำหรับนักท่องเที่ยว การพัฒนาที่หลากหลายเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้สังคมขับเคลื่อนไปได้

โดยการพัฒนาชุมชนบนมิติทางวัฒนธรรมนั้นต้องประกอบไปด้วยมุมมองจากคนหลายกลุ่ม โดยเริ่มจากที่สำคัญที่สุดคือคนในชุมชน ซึ่งเป็นคนที่เข้าใจปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นในชุมชนได้ดีส่งผลให้การพัฒนาชุมชนนั้นถูกจุด และเนื่องจากชุมชนมอญบางกระดี่นั้นศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก พระสงฆ์จึงมีบทบาทสำคัญในการร่วมพัฒนาชุมชนมอญเช่นกัน เนื่องจากเป็นผู้ดำเนินพิธีกรรมต่างๆ อีกทั้งวัดบางกระดี่ยังเป็นสถานที่จัดกิจกรรมหลักของคนในชุมชนมอญบางกระดี่ เช่น ในการเพิ่มกิจกรรมเกี่ยวกับภาษามอญไม่ว่าจะเป็นในการเทศน์หรือการจัดกิจกรรมต่างๆ

และอีกสิ่งที่สำคัญในชุมชนคือเรื่องการนับถือผี การนับถือผีส่งผลให้ชุมชนมอญบางกระดี่อยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข ช่วยให้คนในชุมชนสามารถดำเนินวิถีชีวิตร่วมกับธรรมชาติ

แวดล้อมได้ โดยสถานที่ต่างๆ จะมีศาลเจ้าพ่อเจ้าแม่ตั้งอยู่ เกิดการเกรงกลัวที่จะฝ่าฝืนกฎของชุมชนที่กำหนดในเรื่องของการตัดใช้ประโยชน์ของป่าจาก และคนทรงเจ้าก็มีบทบาทด้วยในเรื่องของการพัฒนาชุมชน เช่นการทรงเจ้าพ่อและความหมายต่างๆที่ต้องจัดการทรงขึ้น เนื่องจากคนทรงเจ้าหรือปะจุมิการสืบทอดมาภายในวงศ์ตระกูลความหมายต่างๆที่มื้นั้นควรได้รับการถ่ายทอดสู่ลูกหลานในชุมชน หน่วยงานภาครัฐบาล อย่างเช่นสำนักงานเขตบางขุนเทียนนั้น ควรให้ความเคารพกับความเชื่อของชาวบ้านในชุมชน เปลี่ยนมุมมองในเรื่องความเชื่อและศิลปวัฒนธรรมของคนมอญบางกระดี่ และมีส่วนสำคัญมากในการเข้ามาสนับสนุนและให้ความช่วยเหลือในส่วนที่ชุมชนต้องการ เช่น การพัฒนาระบบสาธารณูปโภคต่างๆ ปราชญ์ของชุมชนทางด้านต่าง เป็นส่วนสำคัญอีกส่วนหนึ่งของชุมชน ควรร่วมกันถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมรวมถึงบอกเล่าความหมายส่งต่อให้ลูกหลานอย่างครบถ้วนควรให้เด็กรุ่นใหม่ในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสืบทอด ตลอดจนมีการพัฒนาร่วมกัน ในส่วนของนักพัฒนาหรือนักวิชาการที่เข้ามาในชุมชนก็มีส่วนสำคัญที่จะเป็นอีกมุมมองหนึ่งที่สามารรถเข้ามาช่วยเติมเต็มให้แก่ชุมชนในส่วนความรู้ที่ยังขาดหาย หากมีการร่วมมือกันของบุคคลที่กล่าวมาในเบื้องต้นนั้น ย่อมส่งผลให้ชุมชนมอญบางกระดี่สามารถพัฒนาชุมชนของตนเองได้บนฐานความรู้ของตนและก่อให้เกิดความยั่งยืนของชุมชนและธรรมชาติแวดล้อม

การศึกษาเรื่องมิติทางวัฒนธรรมในการพัฒนาชุมชนมอญบางกระดี่ทำให้ผู้วิจัยเห็นศักยภาพของชุมชนมอญบางกระดี่ ตลอดจนทราบทุนทางวัฒนธรรมของชาวมอญบางกระดี่ ที่แสดงออกมจนถึงปัจจุบัน สิ่งเหล่านี้ทั้งการนับถือผี การเคารพพระพุทธศาสนา การแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ สิ่งต่างๆชุมชนมอญสามารถนำทุนทางวัฒนธรรมที่มีมาต่อยอดและเพิ่มมูลค่าให้สินค้าสร้างรายได้สู่ชุมชน เช่นการทำเส้ การปักผ้าสไบมอญเพื่อจำหน่ายเป็นของที่ระลึก การที่ชุมชนยังคงยึดถือปฏิบัติ ส่งผลให้ชุมชนมอญแห่งนี้ไม่ถูกกลืนกลายจากสังคมเมืองที่คืบคานเข้าสู่ชุมชนแบบตาโถม การแสดงพื้นที่ของคนมอญ การต่อสู้เพื่อนำเสนอความเป็นมอญสู่สายตาของคนนอก และต่อมาสิ่งเหล่านี้ได้รับการยกย่องและยอมรับจากคนในสังคมไทยที่มีโอกาสเข้าไปศึกษาหรือชมผ่านงานประเพณีต่างๆ ความต่างที่ถ่ายทอดออกมาได้อย่างเรียบง่ายงดงาม ล้วนได้รับคำชื่นชมจากคนภายนอก ทำให้คนมอญบางกระดี่ที่นี่ไม่อายที่จะแต่งกายแบบชาวมอญ พูดภาษามอญ และยังคงรักษาวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ ของตนไว้ได้เป็นอย่างดี ทุนทางวัฒนธรรมที่เป็นรากฐานที่สำคัญของชุมชนมอญบางกระดี่แห่งนี้ เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ชุมชนแห่งนี้ยังคงอยู่และพัฒนาต่อไปได้อย่างมั่นคง

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่องมิติทางวัฒนธรรมในการพัฒนาชุมชนมอญบางกระดี่ แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้ศึกษาโดยละเอียดครอบคลุมเนื้อหาตามประเด็นหลัก ได้แก่ ประวัติศาสตร์การพัฒนา ทูตทางวัฒนธรรม และแนวทางการนำทูตทางวัฒนธรรมไปใช้ในการพัฒนาของชุมชนมอญบางกระดี่ ผู้วิจัยศึกษาพร้อมกับทฤษฎีความขัดแย้งของคาร์ล มาร์กซ (Karl Marx) แนวคิดทูตทางวัฒนธรรมในการพัฒนา และแนวคิดมิติทางวัฒนธรรมในการพัฒนา

พบว่าการศึกษาประวัติศาสตร์ร่วมกันส่งผลต่อความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน และเกิดความรู้สึกสามัคคี นอกจากนี้ยังปรากฏในเรื่องของความขัดแย้ง 2 มิติ คือ ความขัดแย้งระหว่างคนมอญด้วยกัน และระหว่างคนมอญกับคนไทย ความขัดแย้งระหว่างคนมอญ เช่น ความขัดแย้งเรื่องการรักษาโบราณวัตถุของชุมชน คนบางส่วนต้องการขาย บางส่วนต้องการให้อนุรักษ์ เกิดความขัดแย้งกันระหว่างคนมอญด้วยกันเอง นำไปสู่การขัดแย้งและก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของชุมชนต่อมา คือมีการก่อตั้งพิพิธภัณฑ์ชุมชนขึ้น เพื่อเป็นที่รวบรวมโบราณวัตถุต่างๆ ซึ่งเป็นผลดีต่อชุมชนเนื่องจากเป็นประโยชน์ให้ลูกหลานในการศึกษาต่อไป

เรื่องทูตทางวัฒนธรรมนั้น ผู้วิจัยพบทูตทางวัฒนธรรมของชุมชน เช่น การนับถือผี การแต่งกาย เป็นต้น ซึ่งใช้เป็นแนวทางที่สำคัญในการพัฒนาชุมชนมอญบางกระดี่ เช่น ในปัจจุบันชุมชนมอญบางกระดี่เป็นที่รู้จักในฐานะกลุ่มชาติพันธุ์ที่ยังคงรักษาเอกลักษณ์ความเป็นมอญไว้ได้เป็นอย่างดี ความเป็นชาติพันธุ์มอญนั้นมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่าง การรักษาทูตทางวัฒนธรรมด้วยการร่วมกันอนุรักษ์ของชาวมอญบางกระดี่จึงถือเป็นคลังเก็บวัฒนธรรมที่สำคัญ สอดคล้องกับแนวคิดของชยอนันต์ สมุทวณิช ที่ว่า วัฒนธรรมคือทุน เมื่อถือว่าวัฒนธรรมเป็นทุนแล้ว ก็จะต้องมีคลังที่ใช้เก็บรักษาทุนเหล่านั้นไว้ (ชยอนันต์ สมุทวณิช, 2540) ทูตทางวัฒนธรรมของชาวมอญบางกระดี่นั้นได้รับการถ่ายทอดส่งต่อ ทุกคนในชุมชนร่วมกันเก็บรักษาไว้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังนำทุนที่มีไปพัฒนาต่อยอดให้เกิดอาชีพ

ในส่วน of แนวทางการพัฒนานั้นคนในชุมชนมีการเรียนรู้ สร้างสรรค์ ปรับปรุงและพัฒนาให้เข้ากับยุคสมัย ซึ่งเป็นสิ่งดี เช่นมีการประชุมร่วมกันระหว่างผู้นำชุมชนกับสำนักงานเขตบางขุนเทียน ส่งผลให้ชุมชนมอญบางกระดี่ได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐ เช่น การพัฒนาระบบสาธารณูปโภค ตลอดจนการประชาสัมพันธ์ในการจัดกิจกรรมต่างๆ ส่วนนี้ผู้วิจัยศึกษาผ่าน การเคลื่อนไหว รับรู้ เรียนรู้ สร้างสรรค์ ผลิตภัณฑ์ใหม่ของชุมชนมอญบางกระดี่ สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาชุมชนบนมิติวัฒนธรรม เนื่องจากชาวมอญบางกระดี่ มีการปรับเปลี่ยนเรียนรู้และนำทูตทางวัฒนธรรมมาใช้ในการพัฒนาชุมชนได้ดี ไม่ได้มองว่าศิลปวัฒนธรรมที่ตนเองมีนั้นเป็นสิ่งที่โบราณที่ไม่สามารถจับต้องหรือเปลี่ยนแปลงได้ การปรับเปลี่ยนประเพณี เช่น เพิ่มการรดน้ำคำหัวแบบไทย

ในประเพณีสงกรานต์ ซึ่งปกติแล้วชาวมอญบางกระดี่จะรดน้ำ หรืออาบน้ำผู้ใหญ่อตามบ้านเรือนของตน ซึ่งบุคคลภายนอกเข้าถึงได้ยาก เป็นต้น

โดยหากวิเคราะห์ชุมชน โดยการใช้ SWOT Analysis เป็นเครื่องมือในการประเมินสถานการณ์ชุมชนในเรื่อง จุดแข็งจุดอ่อนโอกาสอุปสรรค โดยพบว่าจุดแข็งของชุมชนมอญบางกระดี่นั้น คนในชุมชนมีความสามัคคีกัน เนื่องจากเป็นสังคมแบบเครือญาติ คนในชุมชนมีความภาคภูมิใจในความเป็นมอญของตนเอง อีกทั้งยังมีความเชื่อเรื่องการนับถือผีร่วมกัน บ้าน โรงเรียน และวัด อยู่ใกล้ชิดและมีการเกื้อกูลซึ่งกันและกัน วัฒนธรรมประเพณีของชาวมอญบางกระดี่แสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ได้ดี คนในชุมชนยังคงใช้ภาษามอญเป็นภาษาหลักในการสื่อสารกันคนในชุมชน จุดอ่อนของชุมชน คือ ความเชื่อบางอย่าง เช่น เรื่องการนับถือผี ไม่ได้ถ่ายทอดเรื่องราวละเอียดและความหมายของพิธีกรรมต่างๆ ให้ลูกหลานได้เข้าใจ ทำให้พวกเขาไม่สามารถอธิบายความเชื่อของตนให้ผู้อื่นฟังได้

โอกาสของชุมชนคือ หน่วยงานรัฐบาลคือ สำนักงานเขตบางขุนเทียนเข้ามาสนับสนุน เนื่องจากเป็นกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มสุดท้ายของเขตบางขุนเทียน สามารถจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแก่ผู้ที่สนใจได้ อีกทั้งเป็นชุมชนมอญที่ตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร เดินทางเข้ามาได้สะดวกนักท่องเที่ยวสามารถใช้เวลาเพียง 1 วันก็สามารถเดินทางมาเที่ยวได้ อุปสรรคคือ การสนับสนุนเรื่องเงินทุนจากทางภาครัฐยังไม่เพียงพอ

นอกจากนั้นยังพบว่า การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมไทย เช่นการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ส่งผลให้ประชาชนส่วนมากมองการทำงานเกษตรในแง่ลบ และเสียเปรียบรายได้จากการประกอบอาชีพเกษตรกรรมน้อย อีกทั้งระบบการศึกษาที่รัฐจัดทำขึ้น ทำให้คนรุ่นใหม่ออกจากระบบการเกษตรเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นการถ่ายทอดวัฒนธรรมบางอย่างเกิดข้อจำกัด

แนวทางการพัฒนายังไม่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น เทคโนโลยีในการผลิต การดูแลจัดสรรทรัพยากร ซึ่งถือเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้คนในชุมชนละเลยและปรับเปลี่ยนภูมิปัญญาที่เคยมีมาตั้งแต่อดีต

นอกจากนั้นงานของผู้วิจัยในครั้งนี้ได้เห็นพัฒนาการการสืบทอดศิลปวัฒนธรรมที่ดีขึ้นกว่าในอดีต ตามงานวิจัยของคุณสุภาพร มากแจ้ง ในปี 2540 เรื่อง การศึกษาวิถีชีวิตมอญบางขุนเทียน “มอญบางกระดี่” เนื่องจากได้กล่าวไว้ว่า ชุมชนมอญบางกระดี่มีแนวโน้มที่จะถูกกลืนกลายจากสังคมเมือง เช่น การใช้ภาษามอญที่ลดลงอย่างรวดเร็ว แต่งานวิจัยของผู้วิจัยในครั้งนี้กลับพบว่า ชุมชนมอญบางกระดี่ยังคงรักษาความเป็นมอญของตนไว้ได้ดี เหตุผลที่งานวิจัยไม่สอดคล้องกันในครั้งนี้อาจเนื่องมาจากบริบทเรื่องเวลาที่แตกต่างกัน ประกอบกับชุมชนมอญบางกระดี่นั้นผ่านการพัฒนาอย่างยาวนาน พัฒนาการต่างๆ ที่เกิดขึ้นส่งผลให้คนในชุมชนมอญบางกระดี่เกิดการ

ตระหนักถึงศิลปวัฒนธรรมของตน จากนั้นจึงร่วมกันรักษาความเป็นมอญของชุมชนสืบต่อมาจนกระทั่งปัจจุบัน

จากการศึกษาเรื่องมิติทางวัฒนธรรมในการพัฒนาชุมชนมอญบางกระดี่นั้น ผู้วิจัยได้เรียนรู้ว่า เมื่อกล่าวถึงศิลปวัฒนธรรมแล้ว เราไม่ควรมองสิ่งเหล่านี้เป็นภาพที่ตายตัว และเป็นเรื่องเก่า หากแต่ควรมองอย่างเชื่อมโยง เรียนรู้และประยุกต์ให้เข้ากับยุคสมัยในปัจจุบัน เนื่องจากศิลปวัฒนธรรมสะท้อนความเป็นตัวตนหรือรากเหง้าที่แท้จริงของคน หากนำทุนทางวัฒนธรรมที่มีมาต่อยอดและพัฒนาชุมชนจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนนั้นๆ เป็นอย่างมาก ดังนั้นเราจึงควรตระหนักในทุนทางวัฒนธรรมที่ตนเองมีและสร้างสรรค์ปรับปรุงเปลี่ยนแปลง เพื่อให้ทุนทางวัฒนธรรมเหล่านั้นเป็นประโยชน์ต่อไป สิ่งที่เราควรเน้นย้ำคือหากสามารถพัฒนาบนทุนทางวัฒนธรรมที่มีลักษณะเฉพาะของตนเองได้แล้ว การพัฒนาจะประสบผลสำเร็จและชุมชนจะเกิดความยั่งยืน

THE CULTURAL DIMENSION IN DEVELOPMENT OF MON COMMUNITY AT
BANG-KAR-DI, SAMAE-DAM SUB- DISTRICT, BANG- KHUN-TIAN
DISTRICT, BANGKOK

SUNISA PIAMKUM 5236094 LCRU/M

M.A. (CULTURE AND DEVELOPMENT)

THESIS ADVISORY COMMITTEE : JITJATANG YAMABHAI, Ph.D.,
VEERANAN DUMRONGSAKUL, Ph.D.

EXTENDED SUMMARY

Rationale

Southeast Asia is one of regions with a complex ethnic and linguistic diversity in the world. As a result of the historical, political, social, and culture development that people in the mixed ethnic groups have built together for a long time. Thailand is now located in the heart of Southeast Asia; thus, it is the land is made up of people with diverse ethnic culture completely. In a population of over 60 million people, they are made up of more than 70 ethnic groups spread in different parts of the country. (Suwilai Premssirat, 2008:41).

In Thailand, there are a wide variety of ethnic groups, such as Laotian, Cambodian, Chinese and various hill tribes, including they also have a different religions, languages, beliefs, lifestyles, and habitats.

Mon are an ethnic group living in Thailand in large amount, and they interestingly have the history and origin, particularly culture, traditions, beliefs and various wisdom which are inherited from the ancient time. Mon is a group of people who lived in scattered groups in Burma and Thailand. A group of Mon call themselves that Mon, and Myanmar have known Mon as Talaing. But Thailand has known Mon as Mon or Talaing. In ancient times, the Westerners called Mon that Peguan which this

name is obsolete now. One name of Mon that gets well- known is Raman. (Sujaritlak Deephadung, 1995:1).

In the past time Mon was one of the oldest nation in South-east Asia. It was the nation that had flourished both as a major port for trade and commerce. It was also the nation that greatly worshipped in Buddhism. Moreover, Thailand was also influenced by Mon in Buddhism. Mon was directly influenced on the Buddhism from India, and Mon still began to spread the Buddhism to many countries.

Mon had migrated into Thailand since the Ayutthaya period until Rattanakosin era. about 7 times. (Suporn O-Jaroen, 1984: 14-22). Each time, they received the grace ordered from the King to settler in various places in the capital city around the Chao Phraya River, and Mae Klong river from Sam Koak, Pathumthani and Pak Kret, Nonthaburi along Phra Pra Daeng, Samut Prakan. Furthermore, there was also at Ban Pong, Ratchaburi. (Srisak Wanlipodom, 1993: 51).

Nowadays, Mon-Thai people in every area still continue the tradition of ancestral worship as well as animist traditions such as Spirit Worship, Born-Oldness-Pain-Death Traditions, clothing culture, and housing etc., and the Mon people also have faith in Buddhism greatly which does not different from Thai society. It makes Mon people can share with Thai people harmoniously.

Mon Bangkradee Community is one of the oldest cultural traditions remains the same tradition very well. It is seen from clothing culture, habitat, language, spirit worship, Snuffbox Bean playing, Thayae Mon, Alms Giving with Flowers festival which have been seen up to the present. It shows to the inherited culture clearly. Mon Bangkradee Community is Mon community located in Bangkok which fully accepts the civilization to the community, and although it is affected by the expansion of the industry as well as housing, the people in community still practice and inherit art, culture, and belief, and can adapt to Thai people of very well, including it has still maintained the Mon being which link to the origin, and inherited the identity for strengthening Mon community up to now.

Culture in the community, it is important that the community continues Mon, and maintains Mon being, the area of Mon people in Thailand, and t Mon identity. To bind the community together in the history of the Mon; thus, the history and beliefs are shared, and causing condensation, strong feelings of people bound

together. Therefore, it also has to adapt to modern society coupled with the development, it leads to continue Mon Bangkradee community until now. To understand the culture, respect for diversity and difference is something that people in Thailand should focus on and understand. This will make all races can live together peacefully. The study of cultural dimensions of community development is the study of what cultural capital Mon people have, and How they bring a cultural capital to use for community development.

The purpose of study

1. To study the historical development of Mon Bangkradee community, Samaedum Sub- district, Bangkhuntian District, Bangkok.
2. To learn the cultural capital of Mon Bangkradee community, Samaedum Sub- district, Bangkhuntian District, Bangkok.
3. To propose the community development by using the culture of Mon Bangkradee community, Samaedum Sub- district, Bangkhuntian District, Bangkok.

Research Methodology

In this study, the researcher selected the study area named Mon Bangkradee community, Samaedum Sub- district, Bangkhuntian District, Bangkok; Moo 2, 8 and 9. The researcher used Qualitative Research since the aim of this is to study the historical development, search the cultural capital, including the development of Mon Bangkradee community. It takes the perspective of the community to find out the information and experience.

Methods of Collecting Data

Researchers collected data from conducting research and gathering information from books, journals and research articles which related to the history,

traditions and rituals of Mon Bangkradee from various sources such as the university library, the library of Research Institute for Languages and Cultures of Asia, Mahidol University, the National Library, the library of Sirindhorn Anthropology Center, as well as, the Arts and Culture Center of Mon Bangkradee, and many kinds of websites.

Collecting data by field method, the research firstly prepared the research area, and spoke to the president of Mon Bangkradee Cultural Center about general information of community. Then, to indicate the purpose of the research on community, and well receive the participation of people in the community to provide information which is useful to carry out research.

About target data source on this research, the researcher divided them into two groups; Key Informant group who provide information on the history and role of a Kan towards Mon people's life from past and present, and Mon community's leader who has knowledge about the culture and occupation of Mon people.

Researcher has documented clarify about Participant information sheet and a letter of Informed consent form. The researcher collected data from Mon people who become legal's age, as well as, the qualification about context-related research that individuals can consider their own participation.

Method of collecting data, the researcher used Observation in this study especially Participant Observation and Non-Participant Observation, including Non-Structural interview by talking about general questions, then leads to the set point.

The Study Results

1. The History of Development

In the first section, the researcher will discuss the changes that occur in the community. Changes in Mon occurred over the conflict in nation for a long time, the war between ethnic exploitation, and the scarcity. The results of the war of the significant ethnic unity consist of numerous conflicts until the end of Mon Nation, many people migrated to different places.

One of Mon community is Bangkradee. Mon Bangkradee Community has had a long history of established communities. Firstly, in the community, people used to have the water transportation mainly, and engaged in agricultural activities such as farming and Nipa Palm sewing, cutting firewood. The major changes that occurred in the community are the construction of The King RAMA II Road to the community resulted in the capitalists flowing into the community and began to do commercial land. The land owners were changed. Mon Bangkradee people also became a millionaire by selling lands to build the factory. Some of Mon Bangkradee people sold their own lands which was the place to do their main occupation, and turned to the labor industry. The housing industry has sprung up a lot, and prosperity spread into the community quickly. Utilities such as water supply and electricity to the community, the buildings were modified to create for accepting the electricity back into the community. The people in the community accepted the outside culture quickly through radio, television and communication with the outside community.

Time has passed causes the change. There were the traders who were the buyers of old stuff into the community. Many people in communities started to sell their Mon old stuff. From this, people in the community felt that it should be kept of those appliances. Therefore, they were aware of their own culture since then.

Developmental effects were found. The transportation by land began spreading into the community. As a result, people in Mon Bangkradee community also had the interaction with outsiders increasingly. Some of them went to work outside, or school children in the community studied in outside schools. The cultural exchange was taken place. Mon people can adapt to Thai people very well; as well as, it can be seen from the temple fair of Bangkradee which would be shared with Thai people as well. As a result, the Mon community is known for its community, and the culture of the Mon Bangkradee was also maintained from the culture and the language used in the communication that are Mon unique.

The effect on the recognizing power in the value of arts and culture results in a community tries to focus on the conservation of Mon being. The appliance, arts and culture can be preserved for posterity in the community to learn Mon being; as well as, being one of the last communities in Mon Bang Khun Thian. As a result, now

it is known as Mon community, and attractions which can be learned about the culture of the Mon Bangkradee as well.

2. Cultural Capital

Researchers found five cultural capitals of Mon Bangkradee which consist of art and culture, tradition, belief, handwork, and language. Cultural capital is important to the community which each of them can be available. It depends on how the community will be maintained long lasting.

Mon Community has good storage and transmission of cultural capital, including culture and language are also inherited and transmitted to the young generation as joint activities happens then. Mon people are involved in almost every activity as a donation to the temple. Songkran Festival is also the cultural capital that can lead to further benefits and develop a community to generate income. The cultural capital plays an important role in community development. Due to the development of itself is fundamental to the development of the foundations which is stable and sustainable cause, including have knowledge base on their aptitude.

3. The cultural capital that has been used to develop

From the study of the cultural capital that has been used to develop communities of Mon Bangkradee, it is found that Mon Bangkradee people are aware of Mon's own past history, the Mon-lasting results in Mon's harmony and feeling. Mon Bangkradee has cultural capital that has come out culture and handicrafts, and published through the Mon Bangkradee community, current language remains the animist beliefs and the holy community. Mon Buddhists at Bangkradee have strong belief. They believe in a sin which does not different from the belief of animist people in the community which believe that if they behave better, the spirit will give protection and support.

Moreover, the cultural capital of Mon Bangkradee has their creativity as something that could move to the social development and improvement in the current era such as improving the Songkran activities that outsiders can join. As a result, Mon community is got well- known. And, as ethnic in Bangkok, it is very interesting for tourists. The development of a society is important to encourage the society possibly.

Community development on the cultural dimension must include the perspectives of multiple groups by starting with the most important people in the community. The people who understand the problems that occur in the community lead to the good result in a solving the problem in community in the right way. Because Mon Bangkradee Community believe in Buddhism greatly, the buddhist monks play a role in the development of the Mon community as well, that is, as a leader in the rituals. The temple is also a place in Bangkradee mainly has activities of Mon Bangkradee community; for example, to add an event on Mon, whether in the pulpit or activities.

Another important thing is the respect of the community spirit. The animist communities resulted Mon Bangkradee coexist peacefully by helping people in the community can share life with the natural surroundings. By location, the goddess shrine is located, and afraid of breaking the rules of the community in terms of the exploitation of the forest. And the medium also plays a role in terms of community development such as the Godfather and the meaning that must be dealt with. Because the medium or Paju is inherited within the family, it means that there should have been conveyed to the children in the community. Government agencies such as Bang Khun Thian district office also respect the beliefs of people in the community. Changing views on the subject of faith and cultural affinities in Bangkradee is very important part in the support and assistance of the community in need such as the development of infrastructure, and sages of the different communities. An integral part of the community should be included a shared cultural inheritance and a predator in its entirety, and submitted to their children and the younger generation in the community to share in the inheritance continually. Besides, the developers or academics into the community, it is important to be another view that can help fill in the knowledge that the community still missing. If there is a coalition of people missing in the primary, it would result in the Mon Bangkradee community which can develop their own community, based on their knowledge and contributes to the sustainability of communities and the natural environment.

The study of the cultural dimension in Mon Bangkradee development is to see the potential of the research on Mon Bangkradee community. The cultural capital of Mon Bangkradee has been shown until today, including the both animist and

respect for Buddhism. The dress is also unique that show that what happens to the community, the cultural capital that has come further to add value to products, and revenue to the community such as making whiplash, Mon embroidery clothes for souvenirs are the appliances that community continues to abide. This resulted in the Mon community is not assimilation from the urban. They still remain the area of Mon people, and try to prove themselves to the eyes of outsiders. And later, these things are regarded and respected from people in Thailand who have the opportunity to study or watch through customs. The difference is transferred out simply gorgeous, and praised by outsiders. The Mon Bangkradee people are not embarrassed to dress and speak in Mon style and maintaining cultural traditions, and their appearances as well. Cultural capital is a base of Mon Bangkradee community. It is important to make this community remains and continue to develop steadily.

The Conclusion and Discussion

The study of the cultural dimension in development of Mon Bangkradee community, Samaedum Sub- district, Bangkhuntian District, Bangkok. The researcher have studied in detail the main issues covered include the historical development. The approach used to develop the cultural capital of the Mon Bangkradee community. The research studies on the Conflict Theory of Karl Marx with the concept of cultural capital in development, and the cultural dimension of development.

It is found that having a shared history can affect on the feeling and unity in the same. It also appears in the second dimension of the conflict is a conflict between Mon people and Thai people. The conflict between the Mon people is like controversy about the treatment of community artifacts. Some people want to sell. Some want to preserve, it also leads to conflict between Mon people, and cause changes in the community later. There is the founder of the museum in community which has the collection of various artifacts that is beneficial to the community, and as a benefit to the children in further studies.

The cultural capital that researcher found the cultural capital of the community such as the animist dress, which is used to guide the development Mon

Bangkradee community as currently Mon Bangkradee Community known as ethnic groups continued to maintain its privacy. Mon Ethnic identity is different. Treatment with a combination of conservation and cultural capital of Mon Bangkradee is a major cultural archives which is consistent with the concept of Chai Samudvanija who definite the meaning of culture is the capital. When considered as the cultural capital. It issues that iwould require them to preserve capital (Chai Samudavanija, 2007), the cultural capital of the Mon Bangkradee that have been passed forward. Everyone in the community together preserve them as well. They also has the capital to further develop a career.

As part of the development of the community learning and development to the creation of the modern era which is a good thing such a meeting between community leaders and Bangkhuntian Office. As a result, the Mon Bangkradee community gets help from the government, such as the development of infrastructure and publicity in various activities. This part of the study through motion perception, learning something new, create production of Mon Bangkradee community which is consistent with the concept of community development on the cultural dimension. Because the Mon Bangkradee is modified learning and cultural capital to community development, they have a culture that is ancient or does not handle the change. Custom modifications such as adding a sprinkling of Thailand in Songkran, normally Mon Bangkradee is watered or bathing their adult household, and the outsiders are so difficult to reach.

If community analysis using SWOT Analysis is a tool to assess the situation in the community. It was found that the strengthsand unity of the Mon Bangkradee community. As social kinship, people in the community are proud of their own in the Mon. Also, the animist beliefs is a measure at the close and supportive of each other. Cultural traditions of Mon Bangkradee demonstrate unique well. The community continues to use language as the main language of communication happens in the community. Weaknesses of the community is faith, something like the animist not convey the details and meaning of rituals for the children to understand. They can not explain their faith to others to hear it.

The opportunities of the community from government and Bang Khun Thian district office in support of the group as an ethnic group can be classified as a

cultural tourism destination. The Mon Community is located in Bangkok. Many visitors can easily travel to take only one day. It can be difficult to get the support of funding from the government which is not enough.

It was also found that the changes that occur in Thailand. As the development of the economy is sharp. As a result, most people are farming in a negative side. However, the disadvantage about income of less agricultural occupations, and the state education system is prepared for the new generation of agricultural systems which is also increasing, so acculturation certainly is limited.

The development is focused on the development of local knowledge to meet the changing circumstances such as technology in production, and care resource allocation. This is of particular importance to people in the community who have been ignored and modify wisdom from the past.

Moreover, the work of this research is to develop a succession culture better than in the past. According to Supaporn Makjaeng's details of report in 2007 about the life of Mon, "Mon Bangkradee". She said that Mon Bangkradee Community tends to be social capital, such as the assimilation of Mon declining rapidly. But in this research, the research finds that Mon Bangkradee Community maintaining the well being of their Mon. The reason that research is inconsistent in this context may be due to the time difference. Engaged the community through development in Mon Bangkradee so long. As resulting in the Mon Bangkradee Community is aware of their culture, then jointly maintain Mon community continue until today.

The study of the cultural dimension in the community development of Mon Bangkradee is found by the researchers that when there is the study of art and culture, we should not look at these things as absolutes and old story. However, you should look at the combination, and learning, as well as, applying to the current era. Because it reflects the cultural identity of real people or roots. If the cultural capitals with an extension and community development bring benefits to the community, so we should be very aware of the cultural and creative self improvement and change. Thus, we should realize in cultural capital to make them be useful to. Finally, we should emphasize that if it can be developed on the cultural identity of their own now, the development will be successful and sustainable to community.

บรรณานุกรม

- งามพิศ สัตย์สวณ. (2539). *มิติวัฒนธรรมในการจัดทำพิธีภัณฑ์ท้องถิ่น*. มหาวิทยาลัยศิลปากร, ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, เอกสารการสัมมนาทางวิชาการพิธีภัณฑ์ท้องถิ่นในประเทศไทย 23-24 พฤศจิกายน 2539 (น.22). กรุงเทพฯ: ,มหาวิทยาลัยศิลปากร, ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- ไฉน สนสกุล. (2535). *การชำระชาติพันธุ์และการผสมกลมกลืนของชาวมอญ: ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนมอญบางขันหมาก จังหวัดลพบุรี*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต, ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชยาภา อานามวัฒน์. (2554). *ชุมชนริมน้ำจันทบูร การจัดการชุมชนผ่านมิติทรัพยากรวัฒนธรรม*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, วัฒนธรรมและการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ชโลมใจ กลั่นรอด. (2541). *ทะแยมอญ : วัฒนธรรมการดนตรีของชาวมอญชุมชนวัดบางกระดี*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาวัฒนธรรมศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2540). *วัฒนธรรมคือทุน* (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: พี.เพรส.
- รัชพงศ์ มอญดะ. (2550). *ประเพณีการนับถือผี*. เอกสารไม่ตีพิมพ์
- นิคม บางจริง. (2553). *ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากข้าวในวิถีชีวิตชาวมอญ*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาวัฒนธรรมศึกษา, แขนงวิชาพัฒนาชนบทศึกษา สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- นิยพรรณ วรรณศิริ. (2521). *วัฒนธรรมสัมพันธ์ในประเทศไทย : ความสัมพันธ์ระหว่างมอญกับไทย*, วารสารสังคมศาสตร์ – มนุษย์ศาสตร์.
- ประเวศ วะสี, เอกวิทย์ ฌ ถलग, กระแส ชนะวงศ์, สมบูรณ์ วรพงศ์, บรรณาธิการ. *ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท*. (2536). พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง กรุ๊ป.
- ภัชราภรณ์ สาคำ. (2552). *ทุนทางวัฒนธรรมกับการจัดการทรัพยากรป่าไม้ : กรณีศึกษาชุมชนป่าสะแกตำบลอูปม อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาสังคมวิทยาการพัฒนาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

- ยุคติ มุกดาวิจิตร. (2548). *วัฒนธรรมชุมชน , วาทศิลป์และการเมืองของชาติพันธุ์นิพนธ์แนว*
วัฒนธรรมชุมชน กรุงเทพฯ: ฟาเดียวกัน.
- รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์. (2539). *ปาฐกถา “ทุนวัฒนธรรม”*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : สุขุมและบุตร.
- วรวิทย์ โรมรัตนพันธ์. (2554). *ทฤษฎีการพัฒนาชุมชน*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : ฟิสิกส์เซ็นเตอร์.
- วินัย บุญลือ. (2545) *ทุนทางวัฒนธรรมและการช่วงชิงอำนาจเชิงสัญลักษณ์ของชุมชนชาว*
ปกากะญอ. วิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชา
การพัฒนาลังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2536). *ชีวิตวัฒนธรรมกับความเชื่อในสังคมไทย* ใน นิธิ เอียวศรีวงศ์ ศรีศักร
วัลลิโภดม และเอกวิทย์ ณ ถลาง มองอนาคต: บทวิเคราะห์เพื่อปรับเปลี่ยนทิศทาง
สังคมไทย (หน้า 12–71) กรุงเทพฯ: มูลนิธิภูมิปัญญา
- สุจริตลักษณ์ ดีผดุง. (2538). *มอญ : บทบาทด้านสังคมและวัฒนธรรม*. สถาบันวิจัยภาษาและ
วัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุจริตลักษณ์ ดีผดุง, วิจิตร เกิดวิสัยฐ์, อรรถจินดา ดีผดุง, สุเอ็ด คชเสนี. (2538). *มอญ*
บทบาทด้านสังคม วัฒนธรรม ความเป็นมาและความเปลี่ยนแปลงในรอบ 200 ปี ของ
กรุงรัตนโกสินทร์. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : สหธรรมิก.
- สุภรณ์ โอเจริญ. *มอญในเมืองไทย*. (2541). พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุภาพร มากแจ้ง. (2540). *การศึกษาวิถีชีวิตมอญบางขุนเทียน “มอญบางกระดี่”*. หลักสูตร
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, ภาควิชาภาษาไทย. สถาบันราชภัฏธนบุรี.
- สุรินทร์ ทับรอด. (2541). *พิธีรำผีโขนในงานศพของชาวมอญพระประแดง*. วิทยานิพนธ์หลักสูตร
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาวัฒนธรรมศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุวิไล เปรมศรีรัตน์. (2549). *นโยบายทางภาษาสำหรับกลุ่มชาติพันธุ์*. บทความวิชาการประชุม
วิชาการชาตินิยมกับพหุวัฒนธรรม. (41-53). เชียงใหม่.
- สุวัฒน์ชัย สวัสดิผล. (2552). *ทุนทางสังคมกับการจัดการศูนย์เรียนรู้ กรณีศึกษาพิพิธภัณฑ์ชุมชน*
มอญบางกระดี่ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์หลักสูตรพัฒนา
ชุมชนมหาบัณฑิต, ภาควิชาการพัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- องค์ บรรจุน. (2552). *ต้นธาร วิถีมอญ*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : แพร่สำนักพิมพ์.
- อระระโท โอชิมะ. (2536). *ชีวิต พิธีกรรม และเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของคนมอญในเมืองไทย :*
กรณีศึกษาในเขตอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี. วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและ
มานุษยวิทยามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- อานันท์ กาญจนพันธ์. (2544). *มิติชุมชน วิธีคิดท้องถิ่นว่าด้วยเรื่อง สิทธิ อำนาจ และการจัดการทรัพยากร*. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
- อานันท์ กาญจนพันธ์. (2544). *วิธีคิดเชิงซ้อนในการวิจัยชุมชนพลวัตรและศักยภาพของชุมชนในการพัฒนา*. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
- อานันท์ กาญจนพันธ์. (2542) *ความเป็นชุมชน ใน อานันท์กาญจนพันธ์ (บ.ก.) การวิจัยในมิติวัฒนธรรม* (หน้า 67-88) เชียงใหม่ : คณะอนุกรรมการวิจัยวัฒนธรรมภาคเหนือ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติและสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เอกรินทร์ พิงประชา. (2546) *พิพธิภยันต์พื้นบ้าน : “พื้นที่” ที่ถูกต่อรองบนความขัดแย้ง กรณีศึกษา : ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมมอญบางกระดี่*. *วารสารดำรงวิชาการ*, 2(3), 119 – 146.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

- อานันท์ กาญจนพันธ์. (2552). *แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน*, 5 มิถุนายน 2555. <http://www.nmt.or.th/nakhonphanom/phonsawan/Documents/>

สัมภาษณ์

- ธวัชพงศ์ มอญคะ (2555, 16 ธันวาคม). ประธานศูนย์ศิลปวัฒนธรรมมอญบางกระดี่.
- ถวิล มอญคะ (2 556, 27 ธันวาคม). แม่บ้าน.
- เนย สาแหรกทอง (2556, 25 กุมภาพันธ์). คนทรง.
- ปวีณ สาแหรกทอง (2556, 7 มกราคม). นักร้องวงทะเลมอญหงส์ฟ้ารามัญ.
- กัลยา ปุ่มบางกระดี่ (2556, 12 กุมภาพันธ์). หัวหน้าคณะทะเลมอญหงส์ฟ้ารามัญ.
- รอด นิ่มตานี (2556, 13 มีนาคม). คนทำเส้.
- พรทิพย์ เตียเปิ้ล (2556, 5 มกราคม). ประกอบอาชีพเย็บจาก.
- สมพร อ่วมคงสาสตร์ (2556, 8 กุมภาพันธ์). เจ้าหน้าที่เทศบาลเขตบางขุนเทียน.
- สุวพัชร สอนลำแดง (2556, 12 กุมภาพันธ์). เจ้าของร้านอาหารในชุมชน และอดีตนักร้องทะเลมอญหงส์ฟ้ารามัญ.
- สมนึก มอญคะ (2556, 7 พฤศจิกายน). สมาชิกสภาเขตบางขุนเทียน.

สะอึ่ง พุ่มดอกไม้ (2556, 18 เมษายน). คนทรง.

วุฒิศักดิ์ บุญตะนัย (2556, 10 พฤษภาคม). นักพัฒนาสังคมชำนาญการ สำนักงานเขตบางขุนเทียน.

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อผู้วิจัย

นางสาวสุนิสา เปี่ยมคุ้ม

เกิดวันที่

29 กรกฎาคม 2529

การศึกษา

โรงเรียนศึกษานารีวิทยา พ.ศ. 2542 - 2547

มัธยมศึกษาตอนต้น – มัธยมศึกษาตอนปลาย

มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ. 2548 – 2551

ศิลปศาสตรบัณฑิต (ภาษาไทย) เกียรตินิยมอันดับ 2 เหรียญเงิน

คณะศิลปศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหิดล พ.ศ. 2552 – 2556

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (วัฒนธรรมและการพัฒนา)

สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเซีย

ที่อยู่

2 หมู่ 2 ตำบลบางน้ำจืด อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร 74000

E-Mail

mew_nik@hotmail.com

หมายเลขโทรศัพท์.

08-5299-9899